

Onderzoek naar de adequaatheid van de erkenningscriteria voor lokale kerk- en geloofsgemeenschappen in het Vlaams Gewest én naar de handhaving van deze criteria en andere administratieve verplichtingen door de lokale kerk- en geloofsgemeenschappen

Onderzoek naar de adequaatheid van de erkenningscriteria voor lokale kerk- en geloofsgemeenschappen in het Vlaams Gewest én naar de handhaving van deze criteria en andere administratieve verplichtingen door de lokale kerk- en geloofsgemeenschappen

Opdrachtgever:

Vlaamse overheid
Beleidsdomein Kanselarij en Bestuur
Agentschap Binnenlands Bestuur
Afdeling Lokale Organisatie en Werking

Academische instelling:

Bijzondere Faculteit Kerkelijk Recht – KU Leuven
Charles Deberiotstraat 36 bus 3435
3000 Leuven

Onderzoekers:

Prof. Dr. Rik Torfs, Ererector en Professor Faculteit Kerkelijk Recht
Dr. Georgia Du Plessis, onderzoekscoördinator;
De heer Reinout Van den Driessche, onderzoeker;
De heer Mathias De Baets, onderzoeker.

Inhoud

Introductie en methodologie	1
Schematische presentatie van het project.....	3
Opmaak van beleidsvoorstellen voor een Vlaams erkennings- en toezichtbeleid (werkpakket 5)	
A: Opsomming / Overzicht	5
B: Uitgebreide Voorstellen.....	12
Juridische analyse van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid (werkpakket 1).....	45
A: Het Rapport – Juridische analyse van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid	46
B: Opsomming van het rapport – “lifecycle approach”	197
SWOT-analyse (sterke en zwakke punten, risico's en kansen) – Werkpakket 3.....	211
Rechtsvergelijkend onderzoek naar erkennings- en toezichtbeleid voor (lokale) kerk- en geloofsgemeenschappen (werkpakket 4).....	227

Introductie en methodologie

Dit document is een compilatie van de resultaten in het project “Onderzoek naar de adequaatheid van de erkenningscriteria voor lokale kerk- en geloofsgemeenschappen in de handelingsbevoegdheid van deze criteria en andere administratieve overeenkomsten door de lokale kerk- en geloofsgemeenschappen”. Dit project werd besteld door de Vlaamse overheid (Beleidsdomein Kanselarij en Bestuur, Agentschap Binnenlands Bestuur, Afdeling Lokale Organisatie en Werking) en werd uitgevoerd door de Bijzondere Faculteit Kerkelijk Recht - KU Leuven.

De lezer moet er rekening mee houden dat het kader van dit project, zoals gevraagd door de opdrachtgever, voornamelijk betrekking heeft op verschillende mogelijkheden om het bestaande systeem aan te passen. Het was ook de opdracht van de opdrachtgever dat er specifiek aandacht moet zijn voor (a) concrete problemen in het bestaande kader, (b) administratieve problemen in het bestaande kader, (c) de problemen die de informatiestroom ondervindt tussen verschillende niveaus van overheid en (d) de handhaving van erkenning zodra deze aan een eredienst is gegeven.

Het project was verdeeld in zes werkpakketten:

1. Een juridisch analyse van het huidige Vlaamse erkennings- en toezichtbeleid
2. Een studie naar de praktische werking en toepassing van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid. Voor werkpakket 2 is een focusgroep samengesteld, bestaande uit regionale regel ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de erkenning en het toezicht op erediensten (lokaal, regionaal en nationaal niveau).
3. Een SWOT-analyse (sterke en zwakke punten, risico's en kansen) op basis van de uitkomst van het uiterste theoretisch (werkpakket 1) en praktisch onderzoek (werkpakket 2).
4. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar erkennings- en toezichtbeleid voor (lokale) kerk- en geloofsgemeenschappen.
5. De opmaak van beleidsvoorstellen voor een Vlaams erkennings- en toezichtbeleid.
6. Een aftoetsing van de beleidsvoorstellen met de betrokken actoren

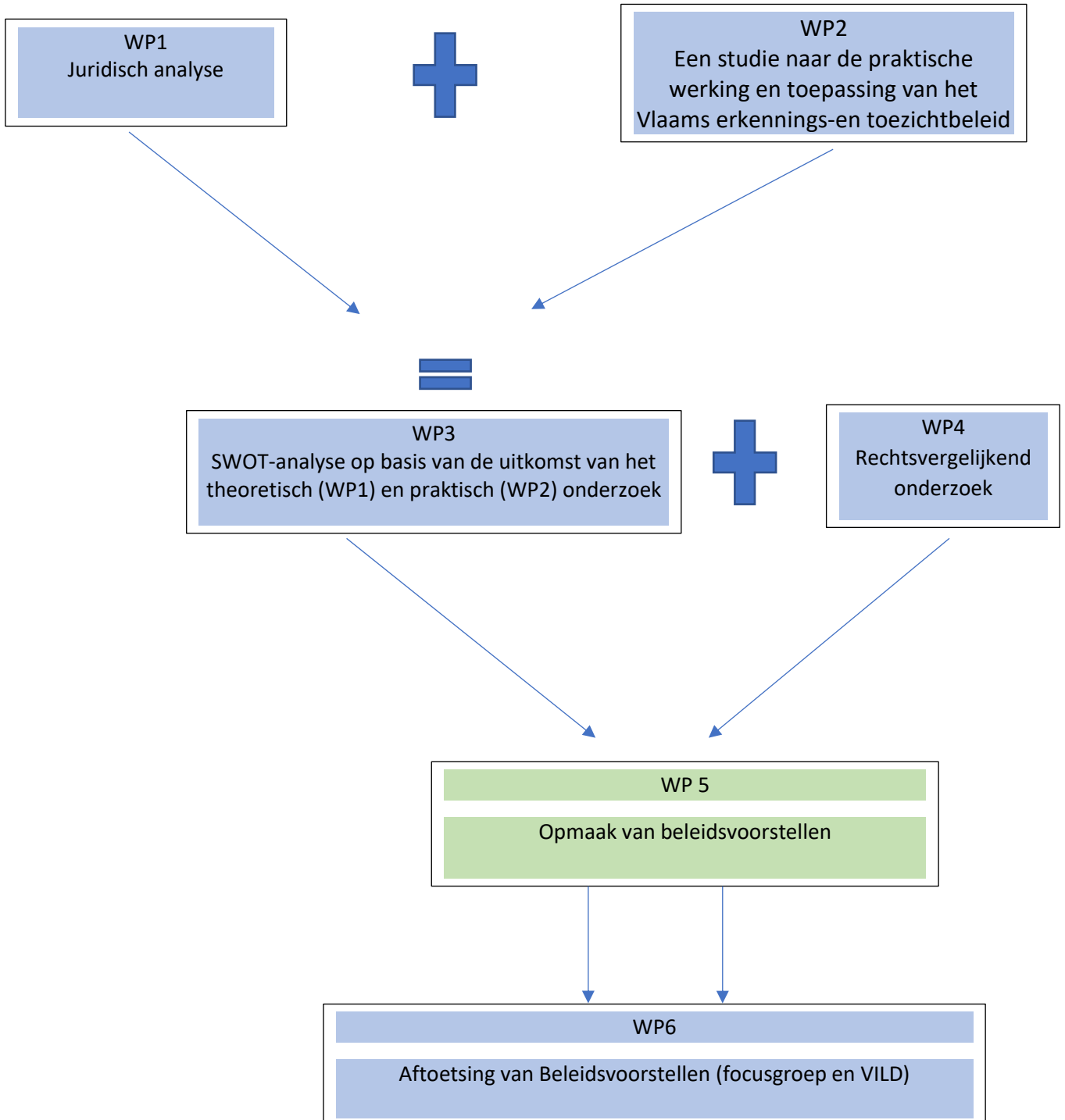
De uiteindelijke beleidsvoorstellen gedaan in werkpakket 5, zullen als eerste worden gepresenteerd. Zowel een samenvatting als de uitgebreide versies worden verstrekt. Daarna worden alleen werkpakketten 1, 3 en 4 in het eindrapport gepresenteerd. De praktische toepassing en aftoetsing met relevante belanghebbenden en actoren in werkpakketten 2 en 6 zijn geïntegreerd in het theoretische rapport (van werkpakket 1) en de definitieve beleidsvoorstellen (werkpakket 5).

Het theoretisch onderzoek en de definitieve beleidsvoorstellen werden aangevuld met de praktische aftoetsing in werkpakketten 2 en 6 en wel op de volgende manieren:

1. De theoretische analyse uitgevoerd in werkpakketten 1 en 4, vormde de primaire basis van de definitieve beleidsvoorstellen.
2. Toch bracht de realiteit van de praktische toepassing van erkenningscriteria en het gebruik ervan, aanvullende informatie aan het licht die niet duidelijk is uit een puur theoretische analyse. De geopenbaarde informatie tijdens de toepassing van de theorie op de praktijk in werkpakket 2 is ook geïntegreerd in de beleidsvoorstellen indien dergelijke informatie een directe invloed heeft op de verbetering, stroomlijning en bevordering van het proces van erkenningscriteria en het hanteren ervan (terwijl het in lijn blijft met de Belgische grondwet).
3. Werkpakket 6 bevatte een aftoetsing van de beleidsvoorstellen aan dezelfde focusgroep van WP 2 en ook de VILD (Vlaamse Interlevensbeschouwelijke Dialoog). Na de aftoetsing met deze twee stakeholders zijn de beleidsvoorstellen slechts in de volgende gevallen opnieuw gewijzigd:

- (a) wanneer uit de praktijk (WP2) duidelijk blijkt dat een beleidsvoorstel al eerder is geprobeerd en niet heeft gewerkt;
- (b) waar de praktijk (WP2) onthult dat de praktische toepassing van een voorstel in enige problemen zal resulteren. In deze gevallen is het voorstel dienovereenkomstig aangepast om de problemen aan te pakken of is er een alternatief voorstel gedaan;
- (c) waar de VILD erop wijzen dat een voorstel enige problemen zal opleveren bij de praktische toepassing ervan (voor de erediensten). Bijvoorbeeld, wanneer een analyse van een erkenningscriteria wijst op het potentieel van doctrinaire verstrengeling (en werd bevestigd vanuit het perspectief van de erediensten - de VILD), werd dit vermeld in het voorstel met betrekking tot die specifieke criteria.

Schematische presentatie van het project

Opmaak van beleidsvoorstellen voor een Vlaams erkennings- en toezichtbeleid (werkpakket 5)

- A: Opsomming ('executive summary') van beleidsvoorstellen
- B: Uitgebreide beleidsvoorstellen

De beleidsvoorstellen zijn het resultaat van:

1. Het theoretisch onderzoek gedaan in WP1,
2. De resultaten gevonden na het testen van de zwakke punten en bedreigingen (geïdentificeerd in de theoretische analyse – WP3) met die entiteiten die werken met erkenningscriteria in de praktijk (WP 2) en
3. Bevindingen van de rechtsvergelijkende studie (WP4).

A: Opsomming / Overzicht

“Executive Summary” van beleidsvoorstellen Werkpakket 5

Een tweetrapssysteem

Er wordt voorgesteld om de geloofsgemeenschappen die een erkenning aanvragen, niet onmiddellijk te erkennen maar hiermee een redelijke termijn te wachten. De geloofsgemeenschap registreert zich en een wachtperiode begint te lopen. Tijdens deze wachtperiode staat de geloofsgemeenschap reeds in contact met de lokale overheid en voldoet zij al aan de verplichtingen om erkend te worden (de geloofsgemeenschap dient te voldoen aan de meeste erkenningsvoorwaarden alvorens aan deze periode te beginnen). Op deze wijze kan vertrouwen opgebouwd worden tussen de geloofsgemeenschap en de lokale overheid, die op basis van de samenwerking een gefundeerder advies kan geven over de geloofsgemeenschap op het moment van de uiteindelijke erkenning. Mocht de geloofsgemeenschap nog niet klaar zijn voor erkenning, dan kan de erkenning twee maal met een jaar worden uitgesteld.

Voorstellen betreffende de erkenningscriteria

1) Volledigheid van het aanvraagdossier

Dit criterium is eigenlijk nooit een inhoudelijk criterium geweest. Daarom wordt voorgesteld om dit criterium te schrappen als erkenningscriterium als zodanig. Echter zou de overheid wel maar overgaan tot behandeling van het dossier eenmaal dit volledig is.

2) Financiële leefbaarheid

Uit het onderzoek is gebleken dat een vaste verhouding geen goed idee is. Daarentegen kan wel gepleit worden voor het invoeren van een hiermee samenhangend criterium, namelijk financiële transparantie. De geloofsgemeenschap moet open kaart spelen over haar uitgaven, maar tevens ook over haar inkomsten en vanwaar deze komen.

Er wordt ook voor gepleit om een gekwalificeerd verbod op buitenlandse financiering van buiten de EU in te voeren (zie verder).

Een inkorting van de tekortdekking is geen efficiënte straf voor het niet voldoen aan deze voorwaarde. Bijgevolg is enkel de intrekking van de erkenning een mogelijke sanctie. Om het effect hiervan te milderen en niet onmiddellijk de erkenning te moeten intrekken, kan een regeling worden uitgewerkt waarbij men slechts sanctioneert indien men gedurende een aantal jaren niet voldoet aan deze voorwaarde.

3) Maatschappelijk relevantie

Er kan een duidelijk minimumaantal worden opgegeven van het aantal gelovigen die men moet hebben om erkend te worden en te blijven. De toetsing van dit aantal zou toekomen aan het erkend representatief orgaan. De overheid zou hieraan marginaal kunnen toetsen om te vermijden dat er bv. geloofsgemeenschappen blijven bestaan met slechts 5 gelovigen. Het aantal gelovigen kan dan een op zich staand criterium worden.

In de huidige regelgeving bestaat een spanningsveld tussen wat de overheid verwacht van de geloofsgemeenschap (socioculturele activiteiten) en de taken van de geloofsgemeenschap (het religieuze). Omwille van deze moeilijkheden wordt ervoor gepleit om het begrip maatschappelijke relevantie te laten vallen. Echter zou dit wegvallen gecompenseerd kunnen worden door een strenger toezicht op het naleven van de Grondwet en het EVRM. Immers, een geloofsgemeenschap kan niet maatschappelijk relevant geacht worden indien ze de Grondwet en/of het EVRM verwerpt in woord en daad. Een verslag maatschappelijke relevantie zou bijgevolg niet meer moeten worden ingediend.

De geloofsgemeenschap dient de taalwetgeving blijvend toe te passen, echter niet vooraleer zij erkend is want dan is zij nog geen openbare instelling. Er wordt dan ook voorgesteld om dit niet meer als een erkenningscriterium te beschouwen maar eerder als een handhavingscriterium. De controle hierop gebeurt door nazicht van de schriftelijke communicatie zoals notulen en briefwisseling met de overheid. Evenwel zou het beleid inzake de naamgeving moeten geüniformeerd worden. Een naamsverandering zou binnen een bepaalde termijn aan de overheid gecommuniceerd moeten worden. Het gebruik van de taal voor de eredienst blijft uiteraard vrij.

5) Inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

Er wordt voorgesteld om de verplichte engagementsverklaring te behouden en zelfs uit te breiden, namelijk naar alle eredienstbedienaars die aan de inburgeringsplicht moeten voldoen (dus niet bv. enkel de eerste imam). De overheid zal hier bovendien een beter zicht op hebben door de voorafgaandelijke wachtperiode.

Dit criterium moet echter door de overheid ook na de erkenning gecontroleerd worden. Daarom is het belangrijk dat, eenmaal erkend, de informatie-uitwisseling tussen de FOD Justitie, het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Inburgering en Integratie goed verloopt. In het kader hiervan kan ook gepleit worden om de geloofsgemeenschap te verplichten een wijziging van eredienstbedienaar te melden aan de toezichhoudende overheid en telkens de naam van de bedienaar te vermelden in de notulen.

6) Respect voor de Grondwet en het EVRM

Tot op heden legt de geloofsgemeenschap een engagementsverklaring af om erkend te worden over de Grondwet en het EVRM. Dit engagement valt uiteen in drie verplichtingen: de verplichting om personen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit de organisatie en werking van de geloofsgemeenschap; de verplichting om niet mee te werken aan activiteiten die in strijd zijn met de Grondwet en het EVRM; de verplichting om derden die oproepen of handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit de door de geloofsgemeenschap gebruikte lokalen en plaatsen.

De laatste verplichting is een verplichting die door de geloofsgemeenschap moeilijk te controleren is en bovendien vanuit theologisch oogpunt moeilijk te accepteren is. Een persoon heeft immers in principe recht om zijn geloof te belijden en ook “zondaars” moeten welkom kunnen zijn. Er wordt voorgesteld om geloofsgemeenschappen ertoe te verplichten om personen die oproepen of handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM *in door de geloofsgemeenschap gebruikte lokalen en plaatsen* te weren uit die lokalen en plaatsen.

De verplichtingen kunnen worden samengenomen in één engagementsverklaring waarbij de bewoording kan aangepast worden. De geloofsgemeenschap zou personen moeten weren uit de werking en organisatie die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een groep, een gemeenschap of de leden daarvan. Alsook mag zij niet meewerken aan activiteiten die dit doen. De erkenning en het behoud van de geloofsgemeenschap zouden niet enkel afhangen van de

engagementsverklaring zelf, maar ook van de naleving ervan. De sanctie in het kader van de eredienswetgeving die hiervoor voorzien wordt is de opheffing van de erkenning.

Bovendien kan een extra bepaling worden opgenomen die bepaalt dat men met maatschappelijke respect voor de Grondwet en het EVRM onder meer begrijpt dat de geloofsgemeenschap niet mag zorgen voor verdeeldheid in de maatschappij door oproepen te doen tegen een ander deel van de bevolking.

De controle hierop zal in de eerste plaats gebeuren aan de hand van informatie die de Vlaamse overheid ontvangt van de Staatsveiligheid. De lokale integrale veiligheidscellen kunnen een bijdrage leveren door een jaarlijks verslag op te stellen en de geloofsgemeenschappen te monitoren.

7) Bijkomende erkenningscriteria

7.1) Verbod op buitenlandse financiering

Financiering uit het buitenland kan de invloed van fundamentalistische strekkingen vergroten en dit wordt als een probleem gezien. Een algemeen verbod op buitenlandse financiering kan niet zomaar worden opgelegd omwille van onder meer de godsdienstvrijheid en het vrij verkeer van kapitaal. Daarom kan er gepleit worden voor een verbod op financiering van buiten de Europese Unie wanneer de rechtstreekse of onrechtstreekse financiering afbreuk doet aan de onafhankelijkheid van de geloofsgemeenschap en die verband houdt met terrorisme, extremisme, spionage of clandestiene inmenging. Dit criterium is niet eenvoudig te controleren maar hierover kan gerapporteerd worden in het jaarlijks opvolgingsrapport van de staatsveiligheid en eventuele ad hoc-rapporten. Dit criterium hangt samen met het bovenvermelde criterium van financiële transparantie.

7.2) Een door het erkend representatief orgaan aangewezen of goedgekeurde bedienaar van de erediens

Er wordt geopperd om een erediensbedienaar van een geloofsgemeenschap te laten aanwijzen of goedkeuren door het erkend representatief orgaan alvorens de geloofsgemeenschap kan

worden erkend. De bedienaar dient niet te worden betaald door de FOD Justitie om hiervoor in aanmerking te komen.

7.3) Brandveiligheid van het gebouw van de eredienst

Alvorens de eredienst kan erkend worden dient zij te bewijzen door middel van een attest van de brandweer dat haar gebouwen brandveilig zijn.

Voorstellen betreffende de handhaving

1) Een genuanceerd sanctioneringsapparaat

Er is nood aan sancties buiten de enige huidige sanctie van de intrekking van de erkenning. Er kan hierbij gedacht worden aan de inkorting van de tekortendekking. Eventueel zou ook de erkenning kunnen opgeschort worden en kan een blaam worden gegeven als alternatieve sanctie. Deze sancties zouden zowel moeten kunnen worden opgelegd enerzijds door de lokale overheid (tekortendekking) en anderzijds door de Vlaamse overheid (alle sancties).

2) Verkiezingen

Het laten samenvallen van de verkiezingen van alle geloofsgemeenschappen zou de begeleiding en het toezicht vanuit de overheid, maar ook vanuit het Erkend Representatief Orgaan kunnen vergemakkelijken. Daarom wordt ervoor gepleit om deze verkiezingen voor alle geloofsgemeenschappen op dezelfde dag te laten plaats vinden. Daarnaast kan het bestuur reeds worden aangesteld op het moment van de erkenning zodat dit niet eerst moet verkozen worden.

3) Notulen

De notulen zijn een onmisbaar onderdeel in het toezicht van de overheid en hier loopt soms het een en ander mis. Om hieraan te remediëren zou de toezichthoudende overheid er zich aan moeten houden om 20 dagen na het einde van elk trimester te controleren of zij notulen van de geloofsgemeenschappen heeft ontvangen. Bovendien zouden in de notulen een aantal gegevens verplicht opnieuw moeten worden opgenomen. Het niet of laattijdig opsturen van de notulen leidt tot een automatische sanctie.

4) Overheveling van provinciaal naar gemeentelijk niveau

Er wordt voorgesteld om een keuzemogelijkheid te geven aan de gemeente om de bevoegdheden naar zich toe te trekken. Hier tegenover staat dan uiteraard wel dat (een deel van) de middelen die nu op provinciaal niveau zitten, mee overgaan. Eventueel kan ook voorzien worden in de overheveling van sommige geloofsgemeenschappen van het gemeentelijk niveau naar het provinciaal niveau.

Erkenningscriteria op maat

Er kan aan gedacht worden om voor elke eredienst afzonderlijk afspraken te maken. De regelgeving kan bijgevolg aangepast worden aan de eigenheid van elke afzonderlijke eredienst en de wetgeving kan meer op maat zijn. Dit heeft echter tot nadeel dat er verschillen zullen zijn en dat de betrokken overheden met deze verschillen rekening zouden moeten houden en er een perceptie van discriminatie kan ontstaan door de ongelijke behandeling.

Er kan een algemene lijst met erkenningscriteria worden opgesteld, waaraan in overleg bijkomende voorwaarden kunnen worden toegevoegd, ofwel kan een volledig afsprakenkader gemaakt worden over alle erkenningscriteria.

Overgangsregeling

De geloofsgemeenschappen die op dit moment erkend zijn bestaan uit geloofsgemeenschappen die zowel erkend zijn op basis van voor het Erkenningsbesluit en erna. De geloofsgemeenschappen die erna erkend zijn dienden aan de erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit te voldoen op het moment van de erkenning maar ook erna. De voorgestelde administratieve wijzigingen zouden moeten voldaan worden door elke geloofsgemeenschap, ongeacht het tijdstip van erkenning. De overige wijzigingen betreffen grotendeels concrete(re) invullingen van de reeds bestaande criteria.

B: Uitgebreide Voorstellen

Beleidsvoorstellen Werkpakket 5

1 Tweetrapssysteem

Een eerste voorstel bestaat erin dat, **alvorens een geloofsgemeenschap erkend kan worden, zij gedurende een bepaalde tijd al moet voldoen aan bepaalde administratieve verplichtingen**. Dit heeft als voordeel dat de overheid een geloofsgemeenschap leert kennen tijdens de proefperiode en dat zij de geloofsgemeenschap kan begeleiden in haar proces naar erkenning. Op deze manier kan er ook vertrouwen opgebouwd worden. Bovendien kan op deze wijze de overheid op het einde van de proefperiode inschatten of de geloofsgemeenschap voldoet aan de erkenningsvoorwaarden. De geloofsgemeenschap zal ook nog voor haar echte erkenning reeds beter op de hoogte zijn van welke verplichtingen na de erkenning op haar zullen rusten en hoe zij deze kan vervullen. Als een geloofsgemeenschap niet zou voldoen, kan de erkenning worden uitgesteld met een jaar, verlengbaar met nog eens een jaar. Wordt de geloofsgemeenschap op het einde van deze periode niet erkend, komt zij niet meer voor erkenning in aanmerking. Op die manier kan de overheid vermijden dat geloofsgemeenschappen onterecht worden erkend en bijgevolg dat erkenningen moeten worden ingetrokken.

1.1 Procedure

Een geloofsgemeenschap die wenst om erkend te worden dient zich eerst te **registreren**. De registratie dient te worden aangevraagd **door** het erkend representatief orgaan die dit doet op vraag van de geloofsgemeenschap, maar nadat dit orgaan een eerste redelijkheidstest heeft gedaan. De verplichting om zich te registreren zou **enkel gelden voor deze geloofsgemeenschappen die erkend willen worden** en zo financiering willen krijgen. Geloofsgemeenschappen die niet erkend willen worden, dienen zich bijgevolg niet te laten registreren. Op deze manier wordt de geloofsvrijheid gegarandeerd en vermijdt men de moeilijkheid om te definiëren wat wel en wat niet kwalificeert als een religieuze geloofsgemeenschap. Een registratie, hoe laagdrempelig ook, wringt immers met het recht op vrijheid van religie.

Er zouden wel enkele voorwaarden bestaan waaraan de geloofsgemeenschap moet voldoen alvorens de registratie aanvaard wordt door de Vlaamse overheid:

- Volledigheid dossier (identificatie geloofsgemeenschap met gebiedsomschrijving, gegevens over het gebouw en de andere infrastructuur).
- Financieel plan (slechts marginale toetsing op redelijkheid).
- Verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren.
- Engagementsverklaring om de bedienaar te laten voldoen aan de inburgeringsplicht.

Voor de andere erkenningscriteria en voor de administratieve verplichtingen kan een intentieverklaring volstaan waarin gestipuleerd wordt dat men deze wil bereiken op het einde van de periode.

Tijdens de proefperiode moet de geloofsgemeenschap voldoen aan de volgende criteria:

- Regelmatige notulen en financiële documenten.
- Tijdig verzoeken van overleg met de overheid.
- Financiële leefbaarheid en financiële transparantie.
- Respect voor de Grondwet en het EVRM.
- Bedienaar moet voldoen aan de inburgeringsplicht.

Op het einde van de proefperiode zal de Vlaamse Overheid overgaan tot erkenning indien aan de volgende criteria voldaan is. Zij houdt hierbij rekening met het advies van de lokale overheid die tijdens de proefperiode contact had met de geloofsgemeenschap:

- Regelmatige notulen en financiële documenten.
- Tijdig verzoeken van overleg met de overheid.
- Financiële leefbaarheid & financiële transparantie.
- Respect voor de Grondwet en het EVRM.
- Inburgering van de bedienaar van de eredienst.
- Maatschappelijke relevantie (invulling evenwel afhankelijk van draagwijdte die nog aan dit begrip gegeven wordt).
- Positieve adviezen van de betrokken partijen.
- Andere eventueel bijkomende erkenningscriteria.

Aangezien de geloofsgemeenschap op dit moment nog niet zal erkend zijn en dus geen openbare instelling is, dient zij de taalwetgeving in bestuurszaken nog niet na te leven. Het spreekt echter voor zich dat in de contacten met de overheden het Nederlands zal moeten gebruikt worden ten einde het beoordelen van de documenten mogelijk te maken.

1.2 Proefperiode

De duur van de proefperiode tijdens dewelke een geloofsgemeenschap geregistreerd moet zijn, mag niet onredelijk kort, maar ook niet onredelijk lang zijn. Er kan gedacht worden aan een periode van 3 tot 5 jaar.

De geloofsgemeenschap dient tijdens de proefperiode te **handelen alsof zij als het ware erkend is**. Dat wil zeggen dat zij een budget moet opmaken, een jaarrekening moet opstellen, minstens vier keer per jaar vergaderen en dat zij van deze vergaderingen notulen moet opstellen. Er dient aandacht besteed te worden aan de manier waarop de vzw die de erkenning aanvraagt, zijn boekhouding voert. Immers, indien het een gewone vzw zou zijn, dan dient zij geen onderscheid te maken tussen enerzijds de kosten en opbrengsten voor het religieuze aspect en anderzijds voor het niet-religieuze aspect. Voor wat betreft de kosten en opbrengsten van het religieuze aspect kan een interne onafhankelijkheid georganiseerd worden: deze worden afzonderlijk in een kasboekhouding verwerkt. Deze kasboekhouding maakt dan weliswaar onderdeel uit van de boekhouding van de vzw.

Er wordt voorgesteld om **geen vaste of periodieke controle** te laten uitvoeren op deze geloofsgemeenschappen omdat dit veel werk zou vragen van de lokale overheid. Er wordt daarentegen wel voorgesteld om minstens één overleg op te leggen waarop de geloofsgemeenschap samenzit met de lokale overheid om op deze manier hun vooruitgang en naleving van de verplichtingen op een informele manier na te gaan. De lokale overheid kan dan haar ervaringen delen met de geloofsgemeenschap, bepaalde aandachtspunten aanhalen en leiding en richting geven waar nodig.

Er kan eventueel ook geopteerd worden voor een regelmatige opvolging en controle door de lokale overheid van de geloofsgemeenschap. Er kan hier echter gevreesd worden voor een te grote belasting van de lokale overheid. Immers, de hiermee belaste overheid moet in dat geval in detail de rekeningen nagaan, het budget nakijken en overleg plegen.

Tijdens deze proefperiode kan de geloofsgemeenschap ook worden bijgestaan door het erkend representatief orgaan.

De geloofsgemeenschap die erkenning wenst te verkrijgen, zou reeds aan de hierboven opgesomde criteria moeten voldoen gedurende deze proefperiode. Het is aan de toezichthoudende overheid om hier in eerste instantie feedback over te geven. De feedback die hier over gegeven wordt kan dan worden meegenomen in het advies dat later wordt gegeven aan de erkennende overheid, zijnde de Vlaamse overheid. Het is belangrijk om op te merken dat evenwel de uiteindelijke bevoegdheid om al dan niet te erkennen blijft liggen bij de Vlaamse overheid.

1.3 **Erkenning na de proefperiode**

Op het einde van de proefperiode dient het erkend representatief orgaan de erkenning aan te vragen. De erkenning wordt na aanvraag **toegekend** op het einde van de proefperiode, tenzij de Vlaamse regering oordeelt dat de geloofsgemeenschap niet voldoet aan de erkenningsvoorwaarden. In dat geval kan een bijkomende periode van één jaar worden toegestaan, die maximaal één keer vernieuwd kan worden. Indien de geloofsgemeenschap daarna nog steeds niet voldoet aan de erkenningscriteria, wijst de Vlaamse regering de aanvraag tot erkenning af en eindigt de proefperiode.

1.4 **Overgangperiode**

Enkele geloofsgemeenschappen hebben reeds een aanvraag ingediend onder het oude stelsel om erkend te worden. De vraag kan gesteld worden of zij nog de proefperiode dienen te doorlopen dan wel of zij nog onder het oude systeem erkend kunnen worden.

Er wordt voorgesteld om deze regeling in te voeren voor alle nog niet erkende geloofsgemeenschappen. Op deze manier kan de gemeente en de financierende overheid (al dan niet van toepassing) een gefundeerd advies geven over de erkenning. In elk geval zullen de nog niet erkende geloofsgemeenschappen die wel reeds een erkenningsaanvraag hebben ingediend, een nieuw dossier moeten indienen omdat de gegevens reeds verouderd zullen zijn.

2 Voorstellen betreffende de erkenningscriteria

In dit deel worden voorstellen geformuleerd die betrekking hebben op de erkenningscriteria waaraan een geloofsgemeenschap moet voldoen om erkend te worden. Ten eerste wordt geëvalueerd of de bestaande erkenningscriteria moeten worden behouden, verduidelijkt of geschrapt. Vervolgens worden voorstellen gedaan over nieuwe bijkomende erkenningscriteria waaraan een geloofsgemeenschap in de toekomst zou moeten voldoen om erkend te kunnen worden.

2.1 Volledigheid van het aanvraagdossier

Het eerste erkenningscriterium van het Erkeningsbesluit is de volledigheid van het aanvraagdossier.¹ Dit is een atypisch erkenningscriterium in vergelijking met de andere erkenningscriteria omdat dit eigenlijk **geen inhoudelijk criterium** is, maar veeleer een voorafgaande ontvankelijkheidsvoorwaarde die vervuld moet zijn vooraleer de Vlaamse regering de erkenningsaanvraag zal beoordelen.

De achterliggende gedachte van dit erkenningscriterium is dan ook waardevol: alleen als de Vlaamse regering beschikt over voldoende informatie, kan zij goed inschatten of een lokale geloofsgemeenschap voldoet aan de inhoudelijke erkenningscriteria en kan zij hierover een gedegen oordeel vellen. Deze regel is echter ook terug te vinden in artikel 3 van het Erkeningsbesluit: de Vlaamse regering stuurt pas een ontvangstbevestiging wanneer het aanvraagdossier alle gevraagde inlichtingen en stukken bevat.² Als het aanvraagdossier onvolledig is, vraagt de Vlaamse regering om het aanvraagdossier aan te vullen waar nodig en neemt zij de aanvraag maar in behandeling na ontvangst van die ontbrekende dossierstukken.³ Om die reden wordt voorgesteld om de volledigheid van het aanvraagdossier te **schrappen als inhoudelijk erkenningscriterium** in artikel 4 van het Erkeningsbesluit. Artikel 3 biedt

¹ Art. 4, 1° Erkeningsbesluit.

² Art. 3, §1 Erkeningsbesluit.

³ Art. 3, §2 Erkeningsbesluit.

immers voldoende waarborg dat een ingediende aanvraagdossier voldoende informatie bevat om goed te kunnen oordelen in hoeverre een geloofsgemeenschap voldoet aan de inhoudelijke erkenningscriteria.

De volledigheid van het aanvraagdossier zorgt ook voor problemen tijdens de opheffing van een erkenning. Volgens het Erkenningsbesluit kan de Vlaamse Regering een erkenning opheffen als de geloofsgemeenschap niet meer voldoet aan een van de erkenningscriteria in artikel 4.⁴ Omdat ook de volledigheid van het aanvraagdossier tot die criteria behoort, kan de erkenning van een lokale geloofsgemeenschap in theorie worden opgeheven omdat haar aanvraagdossier niet volledig is. Dit is natuurlijk onmogelijk, aangezien de Vlaamse regering een erkenningsaanvraag maar in behandeling mag nemen als het doorgestuurde aanvraagdossier volledig is.⁵ Ook hier lijkt het zuiverder om de volledigheid van het aanvraagdossier niet op te nemen in de lijst van erkenningscriteria.

2.2 Financiële leefbaarheid

Het tweede erkenningscriterium in het Erkenningsbesluit is de financiële leefbaarheid van de lokale geloofsgemeenschap. Het is bij de beoordeling van dit erkenningscriterium niet duidelijk in welke mate een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen. Om dit erkenningscriterium te operationaliseren werd eerst geopperd om een verhouding tussen eigen inkomsten en overheidsfinanciering voorop te stellen, zodat het zowel voor de geloofsgemeenschappen als voor de administratie duidelijk is wanneer een lokale geloofsgemeenschap voldoende financieel leefbaar is.

Na toetsing bij vertegenwoordigers van de erkende erediensten en overheidsactoren werd dit voorstel verlaten. Ten eerste heeft elke eredienst een specifieke eigenheid, die zich vertaalt in verschillen van financiering van lokale geloofsgemeenschappen. Elke minimale verhouding

⁴ Art. 7, §1, 1° Erkenningsbesluit.

⁵ Art. 3, §2 Erkenningsbesluit.

zal onvoldoende rekening houden met de eigenheid van alle lokale geloofsgemeenschappen. Vervolgens stelt het Eredienstendecreet een overlegmodel voorop waarin het de lokale overheden zijn die zelf bepalen wat financieel aanvaardbaar is. Financiële leefbaarheid verenigen tot een vastliggende verhouding tussen eigen inkomsten en overheidsfinanciering zou afbreuk doen aan de vrijheid die gemeenten en provincies binnen dat model genieten om een eigen invulling te geven aan het begrip “financiële leefbaarheid”.

Er wordt dan ook voorgesteld om geen vaste verhouding vast te leggen, maar om **financiële leefbaarheid te behouden** als erkenningscriterium en in het Erkeningsbesluit te verduidelijken dat de erkenningsaanvraag alleen maar afgewezen wordt wanneer er een **manifest gebrek aan eigen middelen** bestaat. Bij die beoordeling moet rekening gehouden worden met de **redelijkheid en de haalbaarheid van de financiële bijdrage van de gemeente of de provincie**. Op deze manier wordt ruimte gelaten voor de eigenheid van elke eredienst en zijn gemeentes en provincies vrij om in overleg grenzen te stellen, maar is de financiering toch niet onbeperkt.

Bijkomend wordt voorgesteld om hieraan een **nieuw erkenningscriterium te koppelen, namelijk “financiële transparantie”**.⁶ Dit zou inhouden dat een geloofsgemeenschap die erkend wil worden, inzicht moet verschaffen aan de overheid over de manier waarop de geloofsgemeenschap inkomsten verwerft en hoe zij haar middelen besteedt. Dit nieuwe erkenningscriterium past in het overlegmodel uit het Eredienstendecreet en elke geloofsgemeenschap, ongeacht de eredienst waartoe zij behoort, kan hieraan voldoen. Wanneer de transparantie dit zou vereisen, dient een geloofsgemeenschap ook de jaarrekening en (kopies van) boekhoudkundige stukken van andere instellingen, zoals verbonden VZW's, mee te delen, maar ook de herkomst van grote bijdragen die zij ontvangen.

⁶ A. OVERBEEKE, “Nieuw Vlaams eredienstenrecht. Een bespreking van het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004, in het licht van de organisatieautonomie van godsdienstige gemeenschappen”, *TBP* 2007, afl. 2, 102-103.

Of een geloofsgemeenschap voldoende financieel transparant is, kan de Vlaamse regering beoordelen aan de hand van de financiële documentatie die moet worden toegevoegd aan het aanvraagdossier. Voorts is dit voorstel gekoppeld aan het hieronder uitgewerkt voorstel over een **gekwalificeerd verbod op buitenlandse financiering**.

Tot slot kan hier nog verwezen worden naar het beleidsvoorstel dat later uitvoeriger wordt besproken, namelijk de mogelijkheid van de Vlaamse overheid om over financiële transparantie **afspraken te maken met de verschillende erkende erediensten afzonderlijk**. In overleg met het erkend representatief orgaan kan de Vlaamse overheid dan het begrip “financiële transparantie” verder specificeren per erkende eredienst.

2.2.1 Handhaving na erkenning

Ook na de erkenning is het vanzelfsprekend dat een geloofsgemeenschap financieel leefbaar moet blijven. Dit kan worden opgevolgd en eventueel bijgestuurd door het bijzonder financieel toezicht van de toezichhoudende overheid na de erkenning.

Als een geloofsgemeenschap een **manifest gebrek heeft aan eigen middelen** waardoor zij kennelijk financieel onleefbaar is, is hieraan een sanctie gekoppeld. Hoewel in deze beleidsvoorstellen veelal een inkorting van financiering wordt voorgesteld als sanctie, lijkt dit niet te passen voor een gebrek aan financiële leefbaarheid. Als wordt gekozen voor een financiële sanctie, dreigt men immers de financiële moeilijkheden van de erkende geloofsgemeenschap te bestendigen. Aldus zou een situatie ontstaan waarbij de sanctie die gekoppeld is aan een gebrek aan financiële leefbaarheid paradoxaal genoeg bijdraagt aan dat gebrek. Om die reden lijkt alleen de **opheffing van erkenning** aangewezen als sanctie. Deze sanctie is onder de huidige regelgeving reeds mogelijk maar werd nog niet toegepast voor dit geval.

Verder zal een erkende geloofsgemeenschap ook na haar erkenning financieel transparant moeten zijn. De opvolging van dit criterium kan in de eerste plaats gebeuren aan de hand van het **bijzonder financieel toezicht** zoals dat nu bestaat. Als na verloop van tijd zou blijken dat bepaalde geldstromen worden verdoezeld of financiële informatie wordt achtergehouden, kan de Vlaamse regering ervoor kiezen om de financiering gedeeltelijk in te trekken of in uitzonderlijke gevallen de erkenning op te heffen.

2.3 Maatschappelijke relevantie

Het erkenningscriterium “maatschappelijke relevantie” omvat enkele deelaspecten, namelijk het aantal gelovigen van een geloofsgemeenschap, de inschakeling in de lokale gemeenschap en het gebruik van het Nederlands in het contact met gelovigen en derden.

2.3.1 Aantal gelovigen

Het deelaspect “aantal gelovigen” wordt in de praktijk breed gedragen en biedt een objectieve houvast voor de overheid om geen al te kleine geloofsgemeenschap te hoeven erkennen. Er wordt voorgesteld om het criterium “aantal gelovigen” te behouden, maar om hiervan een **opzichzelfstaand erkenningscriterium** te maken. Het Erkenningsbesluit zou dan in ieder geval een **duidelijk minimumaantal** moeten aangeven, zodat voor alle betrokken partijen duidelijk is wat minimaal verwacht wordt.

Aan het vasthouden aan een minimumaantal gelovigen zijn echter ook bepaalde nadelen verbonden. Het is de overheid wegens de godsdienstvrijheid en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer immers niet toegestaan om zelf het aantal gelovigen te tellen, waardoor het juridisch onmogelijk is om opgegeven gelovigenaantallen te verifiëren. Desalniettemin lijkt het niet opportuun dat de Vlaamse regering een erkenningsaanvraag niet zou kunnen afwijzen wanneer een geloofsgemeenschap slechts bestaat uit 5 gelovigen. Als oplossing hiervoor wordt voorgesteld om de gelovigenaantallen **slechts marginaal te laten toetsen** door de overheid: alleen als de geloofsgemeenschap kennelijk onvoldoende gelovigen heeft, zal de Vlaamse regering de erkenningsaanvraag niet inwilligen.

Als men toch een inhoudelijkere toetsing wenst van de opgegeven gelovigenaantallen, zou de Vlaamse regering dit kunnen toevertrouwen aan de **erkende representatieve organen**. In Brussel gebeurt dit voor de erkenningsaanvragen van islamitische geloofsgemeenschappen. Daar garandeert de Moslimexecutieve dat de verklaring dat een geloofsgemeenschap minstens 200 gelovigen telt overeenstemt met de realiteit. In het kader van een verdere responsabilisering kan eraan gedacht worden om de erkende representatieve organen met deze taak te belasten.

2.3.2 Handhaving na erkenning

Als men ervoor kiest om een minimaal gelovigenaantal in te voeren als zelfstandig erkenningscriterium, zullen geloofsgemeenschappen die erkend werden of worden op basis van het erkenningsdecreet hier ook na hun erkenning aan moeten voldoen. Er wordt voorgesteld om geen periodiek opvolgingsmechanisme in te voeren wegens de juridische onmogelijkheid om het aantal gelovigen van een geloofsgemeenschap te tellen. In plaats daarvan zal het vervuld blijven van dit erkenningscriterium gebeuren via **klachtentoezicht**.

Zoals hierboven al besproken wordt herhaald dat dit erkenningscriterium slechts **marginaal getoetst** kan worden. Als een erkende geloofsgemeenschap kennelijk niet meer voldoende gelovigen heeft, kan de Vlaamse regering een sanctie opleggen.

2.3.3 Inschakeling in de lokale gemeenschap en lokale betrokkenheid

Een tweede element waaruit de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap blijkt, is de wijze waarop zij zich inschakelt in de lokale gemeenschap. Een geloofsgemeenschap moet aantonen dat zij activiteiten organiseert die positief bijdragen aan de sociale cohesie en die het samenleven tussen burgers versterken. Loutere eredienstuitoefening volstaat hiervoor niet: geloofsgemeenschappen moeten verwijzen naar de socioculturele activiteiten die in hun schoot georganiseerd worden.

Het is echter problematisch dat de overheid verwacht van een geloofsgemeenschap (of preciezer: van de openbare instelling van een geloofsgemeenschap) dat zij socioculturele activiteiten ontplooit die ruimer zijn dan haar decretale opdracht. Een openbare instelling mag zich in principe immers alleen bezighouden met de zorg voor de materiële voorwaarden die de uitoefening van de eredienst en het behoud van de waardigheid ervan mogelijk maken.

Er tekent zich dus een spanning af tussen wat de overheid verwacht van een geloofsgemeenschap alvorens haar te erkennen en waar een geloofsgemeenschap zich decretaal mee moet bezighouden. Die spanning wordt ook gevoeld in de praktijk, waarbij de verslagen over de lokale betrokkenheid van een geloofsgemeenschap vaak verwijzen naar de socioculturele activiteiten die eigenlijk niks te maken hebben met de eredienst an sich en die bijgevolg georganiseerd worden door de parallelle vzw, omdat de openbare instelling nu

eenmaal geen activiteiten mag organiseren die bewijzen dat de geloofsgemeenschap voldoende is ingeschakeld in de lokale gemeenschap.

De vereiste dat een geloofsgemeenschap zich moet inschakelen in de lokale gemeenschap om erkend te worden door de Vlaamse regering is dan ook problematisch in het licht van de **vrijheid van religie**. Het komt niet toe aan de overheid om te bepalen of en hoe (de openbare instelling van) een geloofsgemeenschap zich moet openstellen ten opzichte van de bredere samenleving. Ook louter contemplatieve geloofsgemeenschappen die zich terugtrekken uit de maatschappij kunnen immers een maatschappelijke waarde hebben. Omdat dit deelaspect van maatschappelijke relevantie de grondwettigheidstoets mogelijk niet zou doorstaan, wordt voorgesteld om dit weg te laten.

Als tegengewicht voor het weglaten van dit element wordt evenwel voorgesteld om strenger na te kijken of een geloofsgemeenschap de Grondwet en het EVRM naleeft. De redenering hierbij is dat een geloofsgemeenschap **niet maatschappelijk relevant is als men de Grondwet of het EVRM verwerpt** in woord of in daad.

Tot slot zou ook het verplichte **jaarlijkse verslag over de lokale betrokkenheid worden afgeschaft**. Dit verslag bestaat immers alleen om het de overheid mogelijk te maken om het erkenningscriterium “maatschappelijke relevantie” verder op te volgen na de erkenning en zou dus overbodig zijn. Bovendien wordt op die manier de merkwaardige bundeling doorbroken van dit verslag met het jaarlijkse budget, wat een financieel document is.

2.4 Correcte toepassing van de taalwetgeving inzake bestuurszaken

Een geloofsgemeenschap die erkend wil worden, moet in een verklaring op eer beloven dat zij de wetgeving op het gebruik van de talen in bestuurszaken zal toepassen. Hiermee herhaalt het Erkenningsbesluit de bestaande verplichting van elke administratieve overheid om de Nederlandse taal te gebruiken. Ook openbare instellingen van een geloofsgemeenschap vallen hieronder en zij moeten in hun binnendiensten en in de contacten met de overheid de Nederlandse taal gebruiken.

Er wordt voorgesteld om de correcte toepassing van de taalwetgeving te **schrappen als erkenningscriterium** op basis waarvan de Vlaamse regering beslist over een erkenningsaanvraag, maar om dit wel te **behouden als opheffingsgrond** (of eerder: als sanctioneringsgrond). Een geloofsgemeenschap zou dan niet meer op voorhand moeten beloven dat zij de taalwetgeving na haar officiële erkenning zal respecteren, maar de openbare instelling van de geloofsgemeenschap zou na de erkenning wel nog steeds op de vingers kunnen worden getikt indien nodig. De verklaring op eer betreffende de correcte toepassing van de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken zou dan ook weggelaten kunnen worden uit art. 2, §2, 9° Erkenningsbesluit.

Bovendien vermijdt men zo de logische incongruentie dat de Vlaamse regering bij een erkenningsbeslissing moet oordelen of een openbare instelling van een geloofsgemeenschap de taalwetgeving toepast nog voor die openbare instelling officieel tot stand is gekomen door de erkenningsbeslissing van diezelfde Vlaamse regering.

Uit de praktijk is gebleken dat de taalwetgeving tijdens de erkenningsprocedure vooral voor problemen zorgt bij de naamgeving van geloofsgemeenschappen. De taalwetgeving is in principe van toepassing op de namen van geloofsgemeenschappen, maar in de praktijk bleek dat dit niet altijd even goed werd opgevolgd. Daardoor konden sommige geloofsgemeenschappen een anderstalige naam behouden, terwijl andere hun naam moesten vernederlandsen. Er wordt bijgevolg voorgesteld om dit erkenningscriterium te behouden, maar om het **beleid qua naamgeving te uniformiseren** door de regels hierover te verduidelijken in een omzendbrief.

Tot slot wordt nog benadrukt dat de taalwetgeving niet van toepassing is op de liturgie van erkende geloofsgemeenschappen. De taal die gesproken wordt tijdens een religieuze dienst of plechtigheid blijft steeds vrij te kiezen. Zo mag een anglicaanse bedienaar zijn gelovigen vanzelfsprekend toespreken in het Engels en mogen joodse plechtigheden worden verzorgd in het Hebreeuws.

2.4.1 Handhaving na erkenning

Het spreekt voor zich dat de openbare instelling van de geloofsgemeenschap de taalwetgeving inzake bestuurszaken ook na haar erkenning moet naleven. De controle hierop gebeurt in de

eerste plaats aan de hand van schriftelijke communicatie, zoals notulen, briefwisseling met de overheid, de officiële website van de openbare instelling enzovoort.

Omdat de controle op het naleven van de taalwetgeving ook zal gebeuren aan de hand van de notulen, wordt voorgesteld om van de naam van de geloofsgemeenschap **één van de verplichte elementen in de notulen** te maken die altijd moeten worden vermeld.

2.5 Inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

Bij de beoordeling van een erkenningsaanvraag bepaalt de Vlaamse regering of het erkenningsdossier de verplichte engagementsverklaring over de inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren bevat. Er wordt voorgesteld om dit **erkenningcriterium te behouden**. Bovendien zal de Vlaamse regering nu reeds voorafgaand aan de erkenning kunnen beoordelen of een geloofsgemeenschap ervoor zorgt dat haar eredienstbedienaars het verplichte inburgeringstraject volgen, omdat een proefperiode voorafgaat aan de effectieve erkenningsbeslissing. Het gedrag van de geloofsgemeenschap tijdens de proefperiode kan daarna mee in rekening worden genomen bij het beoordelen van dit erkenningcriterium.

Bepaalde eredienstbedienaren hoeven nooit een inburgeringstraject te volgen. Om die ongerijmdheid in de regelgeving weg te werken wordt voorgesteld om de inburgeringsplicht ook **van toepassing te maken op alle eredienstbedienaars**, ongeacht of het gaat over de eerste, tweede of derde bedienaar. Op die manier zouden ook de hulppredikant en de eerste predikant, de officiërende bedienaar en de Groot Rabbijn en de tweede en derde imam onder het toepassingsgebied van de inburgeringsplicht vallen. Deze aanpassing van het Decreet betreffende het Vlaamse inburgeringsbeleid zou het beter aansluiten bij de bezorgdheid van de overheid om iedere eredienstbedienaar voldoende inzicht heeft in de lokale samenleving waarin hij zijn taak uitoefent.

Tot slot wordt voorgesteld om het Erkenningsbesluit aan te passen, zodat het duidelijk is dat een geloofsgemeenschap niet alleen verplicht is om een verklaring op eer toe te voegen aan het erkenningsdossier, maar dat erkenning afhangt van het effectief nakomen van het aangegane engagement, bijvoorbeeld tijdens de proefperiode voorafgaand aan de erkenning. Het is immers het engagement van de geloofsgemeenschap om haar bedienaars te laten inburgeren dat het

erkenningcriterium is. Een preciezere formulering van artikel 4 van het Erkenningbesluit kan verwarring hierover vermijden.

2.5.1 Handhaving na erkenning

Uiteraard moet een geloofsgemeenschap er vooral na haar erkenning voor zorgen dat een nieuwe eredienstbedienaar het verplichte inburgeringstraject volgt als dat op hem van toepassing is. Om de controle hierop te verbeteren wordt in eerste instantie opnieuw verwezen naar het voorstel om bepaalde **verplichte vermeldingen in de notulen** op te nemen. Zo zou ook de identiteit van de bedienaar van de eredienst van een geloofsgemeenschap een verplichte vermelding zijn. Zo kan de toezichthoudende overheid in principe eenvoudig volgen wie op welk ogenblik de eredienstbedienaar is.

Eenmaal de toezichthoudende overheid over die informatie beschikt, moet hij nog weten of die bedienaar zijn inburgeringstraject volgt. Hier moet ingezet worden op een **betere informatie-uitwisseling tussen de FOD Justitie, het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Inburgering en Integratie**. In dit kader kan reeds verwezen worden naar de recente afspraken die hierover werden gemaakt tussen de FOD Justitie en het Agentschap Inburgering en Integratie: de FOD Justitie laat nu weten wanneer er nieuwe eredienstbedienaar op zijn loonlijst komt.

Tot slot wordt gewezen op het samenhangende voorstel om een nieuw erkenningcriterium in te voeren, namelijk dat een geloofsgemeenschap die erkend wil worden (en blijven) een bedienaar moet hebben die aangewezen of goedgekeurd is door het erkend representatief orgaan. Op die nieuwe erkenningcriterium wordt hieronder verder uitgebreider ingegaan.

2.6 Respect voor de Grondwet en het EVRM

Als laatste erkenningcriterium, of beter laatste twee erkenningcriteria, beoordeelt de Vlaamse regering of het erkenningdossier de verplichte engagementsverklaringen over de Grondwet en het EVRM bevat. Dat tweeledige engagement valt uiteen in drie verplichtingen, namelijk:

1. de verplichting om personen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit de organisatie en werking van de geloofsgemeenschap;

2. de verplichting om niet mee te werken aan activiteiten die in strijd zijn met de Grondwet en het EVRM;
3. de verplichting om personen die oproepen of handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit de door de geloofsgemeenschap gebruikte lokalen en plaatsen.

Deze laatste verplichting is echter problematisch. De Vlaamse regering zou een geloofsgemeenschap niet mogen verbieden om individuele personen te verwelkomen op basis van diens overtuiging of gedrag. Iedereen heeft immers op grond van de godsdienstvrijheid het recht om zijn geloof te belijden. Voor sommige geloofsgemeenschappen spelen hier bovendien ook theologische motieven mee: een geloofsgemeenschap moet ook zondaars met problematische overtuigingen welkom kunnen heten zonder dat de geloofsgemeenschap daardoor het risico zou lopen op een sanctie.

Bovendien valt het niet goed in te zien hoe een geloofsgemeenschap te allen tijde kan garanderen dat personen die oproepen of handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM geen toegang zullen krijgen tot haar lokalen of plaatsen. Een geloofsgemeenschap moet dan in eerste instantie kunnen identificeren wie van haar gelovigen of zelfs toevallige bezoekers opgeroepen of gehandeld hebben in strijd met de Grondwet en het EVRM.

Wat de eerste verplichting betreft is dit nog relatief eenvoudig: een geloofsgemeenschap zal moeten waken over haar (aspirant) bestuurders en vrijwilligers die dicht betrokken zijn bij haar interne werking. Ook de tweede verplichting valt te vertalen naar de praktijk: een geloofsgemeenschap zal personen of verenigingen waarmee men wil samenwerken op voorhand moeten screenen. Voor de laatste verplichting is dit echter minder eenvoudig. Strikt genomen zou een geloofsgemeenschap iedereen die toegang wil krijgen tot haar lokalen of plaatsen moeten screenen. Het valt niet in te zien hoe een geloofsgemeenschap dit in de praktijk zou moeten doen, aangezien zij niet beschikt over lijsten van de Staatsveiligheid en geen identiteitscontroles mag uitvoeren aan haar ingang.

Om die redenen wordt voorgesteld om die laatste verplichting verder te preciseren, zodat een aanvaardbaar evenwicht wordt gevonden tussen de vrijheid van religie en veiligheidsoverwegingen. Daarenboven moet die verplichting ook in de praktijk haalbaar zijn. In dat kader wordt voorgesteld om geloofsgemeenschappen ertoe te verplichten om **personen die oproepen of handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM in door de**

geloofsgemeenschap gebruikte lokalen en plaatsen te weren uit die lokalen en plaatsen.

Alleen als iemand in de gebouwen van de geloofsgemeenschap bovenvermelde uiterlijke gedragingen stelt, is een geloofsgemeenschap daarvan op de hoogte en moet zij onverwijld de nodige stappen zetten. Als men zich in de gebouwen van de geloofsgemeenschap rustig gedraagt, blijft het mogelijk om zijn geloof te belijden.

Vervolgens wordt voorgesteld om de drie verplichtingen samen op te nemen in **één engagementsverklaring**. De geloofsgemeenschap zou zich er in een verklaring op eer toe verbinden om enerzijds individuen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet of het EVRM te weren uit haar organisatie en werking en om anderzijds in geen geval haar medewerking te verlenen aan activiteiten die in strijd zijn met de Grondwet of het EVRM.

Daarnaast wordt aangeraden om de bewoording van de engagementen verder te preciseren, zodat voor alle betrokken partijen duidelijk is welke handelingen in strijd worden geacht met de Grondwet en het EVRM. Zoals hierboven al aangegeven is de verwoording van wat verboden is, te vaag geformuleerd en daarom onverenigbaar met de vrijheid van meningsuiting en de godsdienstvrijheid.⁷ Er wordt voorgesteld om in de tekst van het Erkeningsbesluit te verduidelijken dat het concreet moet gaan om het **aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden daarvan** in plaats van het “handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM”.

Rekening houdend met de gedane voorstellen zou artikel 2 van het Erkeningsbesluit er als volgt kunnen uitzien:

Artikel 2. § 1. [...] § 2. Het dossier voor de aanvraag moet tenminste de volgende inlichtingen en stukken bevatten: [...]
--

⁷ Adv. RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 5, nr. 8.2.

11° een schriftelijke verklaring waarbij de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap zich ertoe verbindt om, behoudens incidentele overmacht:

- in geen geval, op welke wijze dan ook, haar medewerking te verlenen aan activiteiten die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden daarvan;
- personen die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden daarvan, te weren uit de organisatie en werking van de lokale kerk- of geloofsgemeenschap;
- personen die in door de geloofsgemeenschap gebruikte lokalen en plaatsen aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden daarvan, te weren uit de gebruikte lokalen en plaatsen die de door artikel 6 erkende entiteiten en alle openbare instellingen met rechtspersoonlijkheid die opgericht worden op grond van het decreet gebruiken.

Uiteraard hangt de eengemaakte engagementsverklaring samen met het combineren van de twee huidige erkenningscriteria die betrekking hebben op het respect voor de Grondwet en het EVRM tot een nieuw **eengemaakt erkenningscriterium**. Wanneer een erkenningsaanvraag beoordeeld moet worden, moet de Vlaamse regering een antwoord geven op de vraag of de geloofsgemeenschap in kwestie de aangegane engagementsverklaring met betrekking tot de Grondwet en het EVRM naleeft. Dankzij de invoering van een proefperiode die voorafgaat aan de erkenningsbeslissing zal de Vlaamse regering beter kunnen inschatten in welke mate een geloofsgemeenschap zich aan haar belofte heeft gehouden en zal houden.

Aan het respect voor de Grondwet en EVRM kan een bijkomende invulling worden gegeven, namelijk dat de geloofsgemeenschap geen verdeeldheid in de maatschappij mag zaaien door op te roepen om tegen een andere gemeenschap/groep in het verzet te komen. Dit element is weliswaar reeds impliciet vervat in dit criterium maar kan desalniettemin geëxpliciteerd worden. Op deze manier wordt aan de geloofsgemeenschap alleszins al één grens gegeven die ze niet mogen overschrijden.

Tot slot wordt voorgesteld om, net zoals bij de andere verklaringen op eer, het Erkenningsbesluit zo aan te passen dat het duidelijk is dat de engagementsverklaring over de Grondwet en het EVRM niet alleen moet worden toegevoegd aan het erkenningsdossier, maar vooral dat de erkenning van een geloofsgemeenschap afhangt van het effectief nakomen van het aangegane engagement, zoals gezegd bijvoorbeeld in de proefperiode. Om te verhinderen

dat hierover verwarring kan ontstaan, zou artikel 4 van het Erkenningsbesluit moeten worden aangepast.

2.6.1 Handhaving na erkenning

Het spreekt voor zich dat een geloofsgemeenschap ook na haar erkenning het aangeane engagement over de Grondwet en het EVRM moet naleven. De controle hierop zal in de eerste plaats gebeuren aan de hand van informatie die de Vlaamse overheid ontvangt van de Staatsveiligheid. De **rapporten van de Staatveiligheid** spitsten zich echter uitsluitend toe op terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging.

Respect voor de Grondwet en het EVRM gaat echter over meer dan alleen het ontbreken van die elementen. Ook andere elementen die vanuit mensenrechtelijk perspectief problematisch zijn, moeten worden doorgeseind aan de Vlaamse overheid. In dat kader wordt voorgesteld om de **lokale integrale veiligheidsellen op te dragen een jaarlijks verslag op te stellen** over de mate waarin de erkende geloofsgemeenschappen op hun grondgebied het aangeane mensenrechtenengagement naleven.

Tot slot wordt meegegeven dat het in de praktijk vooral dit erkenningscriterium zal zijn, eventueel samen met de financiële leefbaarheid van een geloofsgemeenschap, op basis waarvan een erkenning zal worden opgeheven. Het is immers niet aanvaardbaar dat een erkende geloofsgemeenschap zou ingaan tegen de fundamente van een maatschappij wanneer die maatschappij net financieel bijdraagt aan de werking van die geloofsgemeenschap.

2.7 Bijkomende erkenningscriteria

2.7.1 *Verbod op buitenlandse financiering*

Uit het onderzoek is gebleken dat de buitenlandse financiering van een geloofsgemeenschap als problematisch wordt beschouwd wanneer deze de invloed van fundamentalistische strekkingen vergroot. Dit werd ook aangekaart in de focusgroep.

Om dit probleem tegen te gaan kan worden overwogen om een verbod in te voeren op buitenlandse financiering van erkende geloofsgemeenschappen. Uit de rechtsvergelijkende studie is naar voor gekomen dat binnen de Europese Unie Oostenrijk reeds een verbod in die zin heeft opgenomen. Dit verbod bepaalt dat de geloofsgemeenschap uitsluitend mag gefinancierd worden met geld van binnen Oostenrijk zelf.

Bij het invoeren van een verbod op buitenlandse financiering moet ten eerste rekening worden gehouden met het **vrij verkeer van kapitaal** binnen de Europese Unie. Behalve in uitzonderlijke omstandigheden zijn lidstaten van de EU verplicht om alle beperkingen op kapitaalverkeer tussen derde landen en lidstaten en tussen lidstaten onderling weg te nemen. Een verbod op buitenlandse financiering uit lidstaten van de EU is moeilijk haalbaar, tenzij aan strikte voorwaarden kan voldaan worden. Een verbod voor financiering uit derde landen is werkbaarder omdat de verhouding anders is tussen de lidstaten onderling en derde landen. Er kan immers gedacht worden aan een betere gegevensuitwisseling tussen lidstaten onderling, wat niet het geval is met derde landen. Een verbod op financiering uit derde landen kan dus beter gerechtvaardigd worden.

Vervolgens zou een verbod op financiering voldoende rekening moeten houden met de **vrijheid van religie**. Zo is het blind verbieden van alle buitenlandse financiering niet aanvaardbaar omdat dit niet in verhouding staat tot het beoogde doel van die maatregel. Ook aanvaardbare financieringsstromen zouden immers door een dergelijk algemeen verbod

getroffen worden.⁸ Een verbod op buitenlandse financiering mag dus geen algemeen verbod op elke vorm van buitenlandse financiering zijn, maar zal voldoende gekwalificeerd en precies moeten zijn.

Tegen de achtergrond van het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van religie wordt voorgesteld om geloofsgemeenschappen die erkend willen worden (en blijven) te **verbieden om rechtstreeks of onrechtstreeks financiering te ontvangen die afbreuk doet aan hun onafhankelijkheid en die verband houdt met terrorisme, extremisme, spionage of clandestiene inmenging.**

Om dit verbod verder te verduidelijken zou de Vlaamse regering indien gewenst kunnen aangeven hoeveel percent van de eigen inkomsten maximaal uit het buitenland afkomstig mogen zijn om te kunnen spreken van een gebrek aan onafhankelijkheid. Hoeveel die precieze verhouding tussen binnenlandse en buitenlandse financieringsbronnen moet zijn, kan het voorwerp zijn van verder onderzoek.

Daarnaast is het zo dat de Staatsveiligheid relevante inlichtingen verzamelt die te maken hebben met de financiering van terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging. Indien zou blijken dat buitenlandse gelden gebruikt worden om bijvoorbeeld via een geloofsgemeenschap terrorisme te ondersteunen, dan zal de Staatveiligheid dit melden aan de minister. Nu al ontvangt de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur een jaarlijks **opvolgingsrapport van de Staatsveiligheid** en ad hoc-rapporten als dat nodig zou zijn.

Daarnaast wordt ook aangeraden om de **lokale integrale veiligheidscellen** te betrekken bij het toezicht op buitenlandse financiering. Het zijn immers vaak deze lokale cellen die binnen erkende geloofsgemeenschappen de eerste signalen oppikken van radicalisering en groeiende buitenlandse invloed die eventueel gepaard gaat met financieringsstromen. Wij verwezen

⁸ H. BIELEFELDT, N. GHANEA en M. WIENER, *Freedom of Religion or Belief: An International Law Commentary*, Oxford, Oxford University Press, 2016, 229.

hierbij naar het reeds behandelde voorstel om de **lokale integrale veiligheidscellen een jaarlijks verslag te laten opstellen** over de erkende geloofsgemeenschappen op hun grondgebied.

Volledigheidshalve wordt hieraan toegevoegd dat een verbod op buitenlandse financiering in de praktijk **niet eenvoudig te controleren is**. Zo is de oorsprong van financieringsstromen vaak moeilijk te achterhalen, omdat er onder meer met stromannen kan gewerkt worden, er kan gedoneerd worden aan de parallelle vzw, of er kunnen contante betalingen zijn. In dit kader wordt dan ook verwezen naar het reeds besproken voorstel om financiële transparantie als een nieuw erkenningscriterium in te voeren. Tot slot is een goede informatie-uitwisseling tussen de lokale overheid, de Staatsveiligheid en de minister cruciaal.

2.7.2 Door het erkend representatief orgaan goedgekeurde bedienaar van de eredienst

Ten tweede wordt geopperd dat de **eredienstbedienaar van een geloofsgemeenschap aangewezen of goedgekeurd moet zijn door het erkend representatief orgaan**, vooraleer die geloofsgemeenschap erkend kan worden. Het bewijs van die aanwijzing of goedkeuring moet worden toegevoegd aan het erkenningsdossier, zodat de Vlaamse regering er zeker van is dat het erkende representatieve orgaan goedkeurt wie in die geloofsgemeenschap de erediensten zal leiden. Op die manier zijn de erkende representatieve organen verplicht om de nodige *quality control* uit te oefenen op de eredienstbedienaars die actief zijn in hun erkende geloofsgemeenschappen.

Het onderzoek is er zich van bewust dat bovenstaand voorstel uitgaat van een hiërarchisch gestructureerde eredienst, wat niet zo is voor alle erkende erediensten. Bij de meeste minderheids erediensten oefent het erkend representatief orgaan geen gezag uit over haar geloofsgemeenschappen en bemoeit het zich niet met wie daar de bedienaar van de eredienst is. Desalniettemin lijkt het waardevol om de erkende representatieve organen te responsabiliseren voor het aanstellen van de bedienaar, ook al gaat dit enigszins te koste van de eigenheid van sommige erediensten.

Het leek niet opportuun om de strengere vereiste in te voeren dat een eredienstbedienaar door de FOD Justitie betaald zou moeten worden om erkend te worden. Op die manier zou de Vlaamse regering haar erkenningsbeslissing koppelen aan een beslissing van het federale

niveau, zonder bij het nemen van die beslissing gehoord te zijn. Verder behoort het tot de vrijheid van een geloofsgemeenschap om te bepalen of zij de bezoldiging van hun bedienaar van de eredienst aanvragen bij de FOD Justitie.

Na de erkenning wordt dit erkenningscriterium verder **opgevolgd aan de hand van de notulen**. De notulen moeten altijd aangeven wie op dat ogenblik de bedienaar van de eredienst is, samen met het bewijs dat het erkend representatief orgaan die bedienaar heeft aangewezen of goedgekeurd. Op die manier behoudt de overheid een duidelijk overzicht welke eredienstbedienaar in welke geloofsgemeenschap actief is.

2.7.3 Brandveiligheid van het gebouw van de eredienst

Als derde, nieuwe erkenningscriterium wordt voorgesteld om de **brandveiligheid van het gebouwen van de eredienst** op te nemen in het Erkenningsbesluit. Via dit erkenningscriterium zou de overheid kunnen garanderen dat de erediensten, waar soms veel mensen bij aanwezig zijn, op een veilige manier doorgaan.

Een geloofsgemeenschap bewijst dit erkenningscriterium aan de hand van een **attest van de brandweer**, waaruit blijkt dat haar gebouwen voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en -voorschriften. Zulk attest zal in eerste instantie moeten worden toegevoegd aan het aanvraagdossier, zodat de Vlaamse regering goed kan inschatten of een geloofsgemeenschap beschikt over een veilige infrastructuur alvorens over te gaan tot erkenning.

Na de erkenning wordt voorgesteld om dit erkenningscriterium op te volgen aan de hand van de **notulen**: een geldig attest brandveiligheid is een van de verplichte elementen die aan de notulen moeten worden toegevoegd. Als de geldigheidsduur van het laatste attest brandveiligheid afloopt of als een geloofsgemeenschap haar religieuze activiteiten verhuist, zal de overheid in principe automatisch bewijs ontvangen waaruit blijkt dat de gebruikte infrastructuur voldoende veilig is.

3 Voorstellen betreffende de handhaving

3.1 Genuanceerd sanctioneringsapparaat

In de huidige regelgeving bestaat maar één mogelijkheid om een erkende geloofsgemeenschap te sanctioneren en dat is de opheffing van de erkenning. Die ultieme sanctie kan maar toegepast worden in een limitatief aantal situaties. Daarnaast is er ook **nood aan minder verregaande sancties**, opdat de overheid beschikt over een sanctioneringsapparaat met verschillende gradaties.

Een mogelijke sanctie zou het **beperken zijn van de tekortendekking** vanwege de financierende overheid bij het niet nakomen van de (administratieve) verplichtingen. Naar gelang de zwaarte van de tekortkoming kan ook de inkorting van de tussenkomst groter of kleiner zijn. Wanneer een geloofsgemeenschap haar jaarrekening bijvoorbeeld niet indient, kan de financierende overheid haar tussenkomst volledig opschorten. Voor het niet opsturen van de notulen kan een inhouding van bv. 10% volstaan om de geloofsgemeenschap aan te zetten om de volgende keer wél te voldoen aan haar verplichtingen. Op deze manier kan een intrekking van de erkenning puur op basis van administratieve tekortkomingen vermeden worden.

Een beroep tegen de (gedeeltelijke) intrekking van de financiering kan ingesteld worden bij de Vlaamse Overheid en wanneer de lokale overheid niet optreedt, kan de Vlaamse overheid de tekortendekking in de plaats van deze lokale overheid opleggen. .

Om de effectiviteit van deze maatregel te bevorderen kan voorzien worden dat de geloofsgemeenschap haar toelage van de financierende overheid slechts periodiek uitkeert wanneer aan bepaalde voorwaarden voldaan is. Op deze manier kan vermeden worden dat de geloofsgemeenschap uitgaven doet die ze, gelet op de inkorting, niet kan doen omdat ze het geld hiervoor niet heeft. Afspraken hieromtrent kunnen gemaakt worden tussen de financierende overheid en de geloofsgemeenschap.

Een andere eventuele sanctie, die verder gaat dan inkorting op de tekortendekking, kan er in bestaan om de erkenning van de geloofsgemeenschap op te schorten. Zij is dus als het ware niet meer erkend. De gevolgen hiervan zijn dat ze vooreerst totaal geen tekortendekking meer

heeft, maar ook geen tussenkomst meer voor de woonplaats van de bedienaar. Ook de betaling van het loon van de bedienaar op federaal niveau zou hierdoor in het gedrang kunnen komen (want geen erkende geloofsgemeenschap).

De opschorting zou kunnen blijven tot zolang de geloofsgemeenschap niet voldoet aan een welbepaald criterium. Indien ze te lang niet voldoet, zou de opschorting van een erkenning vervangen kunnen worden door een intrekking van de erkenning. Het is de Vlaamse overheid die de bevoegdheid zou moeten hebben om een erkenning op te schorten (of in te trekken) aangezien het zij is die de geloofsgemeenschap erkent. Op deze manier wordt de bevoegdheidsverdeling bij het erkennen van geloofsgemeenschappen, ook gerespecteerd bij de handhaving.

Een andere sanctie die zou kunnen worden ingevoerd is de blaam. Deze sanctie heeft geen directe gevolgen voor de geloofsgemeenschap. Echter blijft er op deze manier wel een spoor van de inbreuk achter en tegen deze achtergrond kan dan een eventuele latere inbreuk bekeken worden.

Er is gebleken dat andere sancties zoals boetes voor de geloofsgemeenschappen of de bestuurders, alsook hoofdelijke aansprakelijkheid, geen draagvlak hebben in de praktijk. Er is vooreerst weinig animo om de bestuurders aan te spreken omdat deze dit onbaatzuchtig doen en er voor gevreesd wordt dat men in dat geval geen kandidaten meer zal vinden. Wat boetes betreft zou dan weer een boetemechanisme en een beroepsmogelijkheid moeten worden uitgewerkt.

De sancties zouden niet enkel moeten kunnen worden toegepast door de lokale overheid, maar ook door de Vlaamse overheid die ook de verantwoordelijke overheid is voor wat betreft de erkenning zelf. Gelet op het feit dat de Vlaamse overheid nog altijd de hoogste bevoegdheid in deze heeft (bv. als beroepsinstantie of als toezichthouder op de lokale overheden).

3.2 Verkiezingen

In de huidige regelgeving vallen de verkiezingen bij de verschillende geloofsgemeenschappen niet samen doordat er verscheidene geloofsgemeenschappen erkend zijn na de inwerkingtreding van het Decreet. Het is voor de toezichthoudende overheid moeilijk om hier,

gelet op de verschillen in data, toezicht op te houden. Zo valt het nu voor dat er geloofsgemeenschappen zijn waar geen verkiezingen zijn gehouden. De overheid weet ook niet noodzakelijk wie er in het bestuur zit nadat er verkiezingen zijn gehouden of nadat een voormalige bestuurder ontslag heeft genomen, of ook wanneer de bedienaar van de eredienst, die van rechtswege in de bestuursraad zit vervangen is geweest.

Om het bovenstaande te vermijden **kunnen de verkiezingen voor de bestuursraad samen vallen met de lokale verkiezingen, ook voor de geloofsgemeenschappen die worden erkend tussen twee lokale verkiezingen in.** Samenvallende verkiezingen bieden ook het voordeel om dat de geloofsgemeenschappen beter begeleid kunnen worden. De Vlaamse overheid kan een omzendbrief opstellen naar aanloop van de verkiezingen met alle aandachtspunten en de lokale overheid kan rond de periode van de verkiezingen in haar contacten met de geloofsgemeenschappen hier extra aandacht aan besteden. Ook zal dit het voor het erkend representatief orgaan vergemakkelijken omdat zij ook zullen weten op welke dag de verkiezingen vallen voor al hun geloofsgemeenschappen waardoor zij ook een begeleidende rol kunnen overnemen.

De verkiezingen zouden kunnen **samenvallen met de gemeente- en provincieraadsverkiezingen.** Dit heeft als voordeel dat het nieuw verkozen bestuur en de nieuw verkozen gemeenteraad kunnen meewerken aan de plannen voor de eredienst van de komende zes jaar. Dit heeft dan weer als nadeel dat een gemeentebestuur die in zijn planningsjaar een meerjarenbegroting moet opstellen en met tekorten te kampen heeft, snel geneigd kan zijn om te beknipten op de uitgaven voor de erediensten. Om dit te vermijden kunnen de verkiezingen georganiseerd worden op een ander moment dan de gemeenteraadsverkiezingen, met dien verstande dat de verkiezing voor de eredienstbesturen nog altijd op hetzelfde moment vallen.

Vanuit het oogpunt van de toezichthouders is men voorstander van zo weinig mogelijk verkiezingen. De verkiezing van de grote helft na drie jaar, zoals die nu voorzien wordt, kan bijgevolg achterwege blijven. Het nadeel hiervan is echter dat continuïteit, die tot op heden door deze tussentijdse verkiezing min of meer gewaarborgd is, kan verdwijnen.

Om reeds één verkiezing te vermijden, namelijk deze net na de erkenning van de geloofsgemeenschap, wordt voorgesteld om het bestuur reeds aan te stellen door dit op te

nemen in de erkenningsaanvraag. Op deze manier is er onmiddellijk na de erkenning reeds een geldig bestuur.

De toezichthoudende overheid of de Vlaamse overheid kan een soort mandatenlijst bijhouden waarin ze de eventuele wijzigingen aanbrengt.

3.3 Notulen

De notulen zijn een belangrijk onderdeel in het toezicht op erkende geloofsgemeenschappen omdat deze de toezichthoudende overheid in staat stellen om op de hoogte te zijn van de beslissingen van de bestuursraad. Uit de praktijk blijkt echter **dat het hier en daar misloopt met de informatievergaring**. Vooreerst komt het voor dat de notulen helemaal niet of laattijdig worden opgestuurd. Het kan ook zijn dat deze notulen onvolledig en onnauwkeurig zijn waardoor de toezichthoudende overheid niet op de hoogte is van de eventuele verandering van de eredienstbedienaar, verandering van het gebouw van de eredienst of verandering van het adres van de religieuze entiteit. Hierbij wordt nog opgemerkt dat de administratie de notulen niet (altijd) inhoudelijk controleert.

Het bestuur moet minstens eenmaal per kwartaal vergaderen. Het dient dus ten laatste 20 dagen na het eindigen van het kwartaal de notulen hebben opgestuurd. De toezichthoudende overheid weet dus op welke dag de geloofsgemeenschap de notulen ten laatste moet hebben doorgestuurd. Indien zou blijken dat de geloofsgemeenschap op deze dag de notulen nog niet heeft doorgestuurd, dan kan er voorzien worden in een **automatische sanctie**.

Naast een correct en tijdig doorsturen van de notulen is het ook belangrijk dat deze notulen inhoudelijk op punt staan. De notulen zouden daarom op zijn minst de volgende elementen moeten bevatten:

- een afschrift en overzicht van de genomen beslissingen (zoals dit heden reeds het geval is).
- een overzicht van de leden van de bestuursraad met hun respectieve functies, inclusief de bedienaar van de eredienst.
- de naam van de geloofsgemeenschap
- het adres van de religieuze entiteit.
- het adres van de plaats(en) waar de eredienst beleden wordt.

- de activiteiten die de lokale betrokkenheid van de geloofsgemeenschap kunnen aantonen (overleg met de gemeente, brandweer, politie enzovoort).

Bij de toezichhoudende overheid moet er een medewerker zijn die de notulen leest en deze nagaat op hun wettelijkheid en conformiteit met het Eredienstendecreet. Op deze manier kan de geloofsgemeenschap goed opgevolgd worden. Om duidelijk te maken wat van de lokale overheid verwacht wordt zou een omzendbrief gestuurd kunnen worden. Deze medewerker kan dan per geloofsgemeenschap een bestand bijhouden met de essentiële gegevens (zoals bijvoorbeeld de identiteit van de eredienstbedienaar en van de leden van de bestuursraad, het officiële adres enzovoort).

Daarnaast zou de geloofsgemeenschap ook bepaalde zaken rechtstreeks moeten melden aan de overheid, onafhankelijk van de notulen. Het spreekt voor zich dat de beslissing die hiertoe aanleiding heeft gegeven ook in de notulen zal moeten worden opgenomen. Het betreft het melden aan de toezichhoudende overheid van:

- een adreswijziging van de zetel van de geloofsgemeenschap,
- een adreswijziging van de plaats waar de eredienst beleden wordt,
- een verandering van bedienaar van de eredienst.

Eventueel kan een computerprogramma ontwikkeld worden op maat van de geloofsgemeenschappen waarin de deadlines en benodigde documenten worden opgenomen en waarbij de gebruiker van het programma op de hoogte worden gesteld van de deadlines door middel van automatische berichten.

3.4 Overheveling van provinciaal naar gemeentelijk niveau en *vice versa*

Voor wat betreft de orthodoxe en islamitische eredienst is het provinciale niveau de financierende en bijgevolg ook de controlerende overheid, terwijl dit bij de andere erkende erediensten de gemeente is. Deze regeling is eerder historisch ingegeven, waarbij de orthodoxe kerken en moskeeën vroeger eerder op provinciaal niveau waren georganiseerd dan op gemeentelijk niveau. Dit is in de loop der jaren echter veranderd.

De provincie heeft echter niet dezelfde bevoegdheden als een gemeente wanneer het gaat over de erkenning. Immers, bij een erkenningsprocedure van een orthodoxe of islamitische geloofsgemeenschap wordt steeds het advies van de gemeente gevraagd over de maatschappelijke relevantie en de lokale betrokkenheid. De provincie wordt slechts om advies gevraagd als het gaat over het financiële plaatje. Eenmaal erkend is er een bijkomende scheeftrekking: de provincie moet oordelen over de maatschappelijke relevantie en de lokale betrokkenheid. Dit zijn echter twee criteria die zich afspelen op het gemeentelijke niveau en waar de gemeente beter geplaatst is om hierover te oordelen. Echter ziet men in de praktijk dat er nog veel geloofsgemeenschappen provinciaal georganiseerd zijn en een werkingsgebied hebben in meerdere gemeenten. Voor deze geloofsgemeenschappen is het niet aan te raden dat zij op een gemeentelijke niveau zouden worden erkend. In dit geval immers moeten alle betrokken gemeenten de jaarrekening goedkeuren en dient de geloofsgemeenschappen met deze gemeenten te overleggen. **Bijgevolg wordt voorgesteld om een keuzemogelijkheid te geven aan de gemeente om de bevoegdheden naar zich toe te trekken. Hier tegenover staat dan uiteraard wel dat (een deel van) de middelen die nu op provinciaal niveau zitten, mee overgaan.**

Het voordeel van deze overheveling zal vooreerst zijn dat op deze manier de gehele eerstelijnsbeoordeling bij de gemeente zitten. De financierende overheid zal oordelen over de financiën van de erkende geloofsgemeenschap op haar grondgebied. Voorts heeft zij alle middelen in handen om op een grondige manier een oordeel te vellen over de maatschappelijk relevantie en lokale betrokkenheid. De gemeente staat immers dicht bij de lokale geloofsgemeenschap dan de provincie en is bijgevolg beter op de hoogte van eventuele problemen. De gemeente heeft ook op gezette tijdstippen overleg met de lokale politie. Bovendien wordt ook de regelgeving gestroomlijnd: nadat de gemeente haar advies heeft uitgebracht over de maatschappelijke relevantie en lokale betrokkenheid bij de erkenningsprocedure, kan ze dit nu bij de jaarlijkse beoordeling opnieuw doen.

Bovendien is er nog het voordeel dat de gemeente dicht staat bij de mensen, beter op de hoogte is en meer kan overleggen met de lokale politie. Ook wordt het advies van de gemeente reeds gevraagd wanneer het gaat over de maatschappelijke relevantie. Tot slot is de politieke toekomst van de provincies onzeker.

Daarnaast is de gemeente ook verplicht om een lokale integrale veiligheidscel op te richten om radicalisme, extremisme en terrorisme aan te pakken. Dit orgaan kan helpen bij het toezicht op de lokale geloofsgemeenschappen. Dit orgaan zal worden opgericht in de schoot van de gemeente.

De andere kant van de medaille is dan weliswaar dat de gemeentes meer verantwoordelijkheid zullen dragen en meer werk zullen hebben. Ook is het niet noodzakelijk zo dat de gemeente hiervoor geschikt personeel heeft met de nodige ervaring en competenties en worden de budgetten van de gemeentes zwaarder belast. Het is daarom niet zeker dat zij deze bevoegdheden zouden vragen. Door echter een keuzemogelijkheid toe te staan kan vermeden worden dat een geloofsgemeenschap bij een gemeente zou worden ondergebracht waar dit absoluut niet past.

Een andere mogelijkheid zou erin bestaan om ook in de mogelijkheid te voorzien om de toezichthoudende overheid van het gemeentelijk niveau naar het provinciale niveau te brengen. Dit kan bijvoorbeeld wanneer een geloofsgemeenschap die nu op gemeentelijk niveau zit, een werkingsgebied heeft dat over meerdere gemeentes verspreid is en waarbij het eenvoudiger zou zijn dat de belangen behartigd worden door de provincie.

4 Erkenningscriteria op maat: afspraken met elke erkende eredienst

Eén van de knelpunten is dat de regeling sterk geënt is op de rooms-katholieke eredienst waardoor er problemen rijzen bij minderheidsere diensten die pluriform zijn, geen uniform gezag hebben en waar geen gezagsrelatie bestaat tussen de geloofsgemeenschap en haar bedienaar. Het is dus niet evident om verplichtingen van hogerhand op te leggen. Het Eredienstendecreet voorziet ook bij de erediensten zonder gezagsrelatie een hoge mate van betrokkenheid van het erkend representatief orgaan en de geloofsgemeenschappen kunnen verplicht worden om samen te werken in een centraal bestuur met andere besturen van dezelfde denominatie, maar die toch heel verschillend zijn. Hierdoor wordt een bepaalde structuur opgedrongen.

In andere Europese landen, zoals Luxemburg, Oostenrijk en Italië, worden met elke denominatie een afzonderlijk akkoord gesloten of op maat gemaakte wetten gestemd zodat de

regeling per denominatie anders is en meer toegepast kan zijn op de eigenheid van de denominatie. Uit de rechtsvergelijkende studie is echter wel opgevallen dat de regelgeving voor de denominaties voor wat betreft Luxemburg en Oostenrijk nogal sterk gelijklopend is en niet veel verschillen bevat. Dit is eigenlijk vergelijkbaar met de Vlaamse regelgeving waar tussen de verschillende erediensten in het Eredienstendecreet ook beperkte verschillen zijn opgenomen, maar waarbij het merendeel van de regelgeving toch gelijk is en gestoeld is op de katholieke eredienst.

Het voordeel van de op de katholieke eredienst gestoelde regelgeving is natuurlijk dat de regelgeving voor alle erediensten grotendeels hetzelfde is en dat er geen onderscheid wordt gemaakt. Mochten er aparte erkenningscriteria komen per eredienst, dan kunnen deze worden aangepast aan de eigenheid van elke eredienst. Er wordt voorgesteld om wel een **algemene lijst met erkenningscriteria te behouden, maar om daarnaast de mogelijkheid te voorzien om per eredienst erkenningscriteria te kunnen toevoegen**, weliswaar in overleg met de erediensten.

Die bijkomende erkenningscriteria op maat kunnen ervoor zorgen dat geloofsgemeenschappen die behoren tot verschillende erediensten niet meer gelijk behandeld moeten worden. Ongelijke behandeling heeft als valkuil dat het kan leiden tot (een perceptie van) discriminatie. De overheid kan beschuldigd worden van favoritisme wanneer sommige erediensten (schijnbaar) voordeligere voorwaarden kunnen afspreken. In dat opzicht is de overheid kwetsbaarder omdat ze op deze manier gemakkelijker kan worden beschuldigd van ongelijk behandeling van de verschillende erediensten. Bovendien wordt de handhaving en opvolging door de administratie ook moeilijker als er verschillend regels gelden per eredienst.

Een bijkomende moeilijkheid is de **zoektocht naar een representatieve gesprekspartner** die de gehele achterban vertegenwoordigt, wat eenvoudiger is bij hiërarchisch gestructureerde erediensten dan bij pluriforme minderheids erediensten. Omdat de federale overheid bevoegd is om erediensten in het algemeen, valt het aan te raden dat de Vlaamse Overheid het erkend representatief orgaan neemt als gesprekspartner. Op die manier vermijdt men dat de Vlaamse overheid zelf onderscheiden moet beginnen maken.

Na aftoetsing met de praktijk blijkt dat er voor- en tegenstanders zijn van een aanpak op maat. Deze aanpak zou immers toelaten om rekening te houden met de verschillen die in de praktijk

bestaan. Echter zijn er ook gewoon geografische verschillen tussen de geloofsgemeenschappen die door deze aanpak niet zouden worden verholpen. Bovendien erkent de praktijk ook dat een gedifferentieerde aanpak het toezicht zou bemoeilijken.

5 Overgangsregeling

De huidige regelgeving bestaat uit een systeem met een aantal verschillen tussen de erediensten onderling, maar ook met een onderscheid tussen de geloofsgemeenschappen die erkend zijn voor de inwerkingtreding van Eredienstendecreet en het Eredienstenbesluit. Het betreft hier voornamelijk het verslag maatschappelijke relevantie dat wel moet worden opgestuurd door de nieuw erkende geloofsgemeenschappen, maar niet door de “oude” geloofsgemeenschappen. Wat betreft administratieve verplichtingen zoals notulen en het opstellen van jaarrekeningen zijn deze op alle geloofsgemeenschappen van toepassing zonder onderscheid.

De erediensten die erkend zijn geworden op basis van het Eredienstendecreet en Erkenningsbesluit, dienden hiervoor te voldoen aan de erkenningscriteria. Zij dienen hieraan te blijven voldoen om hun erkenning te behouden. Het was immers een voorwaarde om erkend te worden en deze voorwaarden blijven gelden.

De voorstellen die nu voorliggen zijn van die aard dat zij geen wezenlijke veranderingen doorvoeren aan de erkenningscriteria die van toepassing waren voor de erkenning op basis van het Erkenningsbesluit. Het betreft slechts verbeteringen of kleine aanpassingen. De ratio legis van deze erkenningscriteria blijft onveranderd. Er kan dan ook gesteld worden dat de geloofsgemeenschappen die voor hun erkenning moesten voldoen aan deze erkenningscriteria, alsook na hun erkenning, ook aan deze vernieuwde criteria moeten voldoen. Hierbij is er geen schending van de rechtszekerheid. Immers, de overheid verwacht van de geloofsgemeenschap geen beduidende aanpassingen, noch vraagt zij een nieuwe erkenningsaanvraag. De oude situatie blijft gewoon doorlopen. Bovendien passen deze aanpassingen in objectieve redenen om de regelgeving ten goede aan te passen.

De rechtszekerheid zou echter wel in het gedrang komen voor de geloofsgemeenschappen die nog voor het Erkenningsbesluit zijn geworden. Zij dienden immers noch aan het begin, noch tijdens hun bestaan te voldoen aan erkenningscriteria. Verwachten dat zij opeens aan de

erkenningscriteria zouden voldoen, zou in strijd zijn met het rechtszekerheidsbeginsel. Uiteraard zijn en blijven zij wel onderworpen aan de administratieve verplichtingen.

Belanghebbenden verschilden van mening over de overgangsregeling en zijn te vinden in de documenten in het eindrapport van het bredere project.

Juridische analyse van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid (werkpakket 1)

A: Het Rapport – Juridische analyse van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid

B: Opsomming van het rapport – “lifecycle approach”

A: Het Rapport – Juridische analyse van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid

Rapport (juridische analyse) Werkpakketten 1 en 2

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Bevoegdheidsverdeling in het Belgische erediensrecht	4
1.1.1	Federale bevoegdheid	4
1.1.2	Vlaamse bevoegdheid	5
1.2	Actoren in het Belgische erediensrecht.....	9
1.2.1	Religieuze entiteit	10
1.2.2	Openbare instelling van de religieuze entiteit.....	13
1.2.3	Bestuursraad.....	15
1.2.4	Centraal bestuur	20
1.2.5	Erkend representatief orgaan	24
2	Erkend worden als lokale geloofsgemeenschap.....	29
2.1	Erkenningsaanvraag en aanvraagdossier.....	29
2.1.1	Administratieve gegevens	31
2.1.2	Gebiedsomschrijving	32
2.1.3	Gebouwen en infrastructuur.....	34
2.2	Erkenningsprocedure en -criteria.....	39
2.2.1	Eerste erkenningscriterium: financiële leefbaarheid	39
2.2.2	Tweede erkenningscriterium: maatschappelijke relevantie	50
2.2.3	Derde erkenningscriterium: taalgebruik in bestuurszaken	66
2.2.4	Vierde erkenningscriterium: inburgeringsplicht van bepaalde erediensbedienaren	70
2.2.5	Vijfde erkenningscriterium: respect voor de Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	75
2.3	Erkenningsbeslissing.....	77
3	Erkenning behouden als lokale geloofsgemeenschap.....	80
3.1	Verkiezing van een bestuursraad	84
3.2	Overleg met het college van burgemeester en schepenen.....	88
3.3	Administratieve verplichtingen en het toezicht daarop.....	90
3.3.1	Bijzonder financieel toezicht	91
3.3.2	Algemeen toezicht.....	103
3.3.3	Dwangtoezicht	108
3.4	Permanent voldoen aan de erkenningscriteria.....	111
3.4.1	Toezicht op de financiële leefbaarheid	111
3.4.2	Toezicht op de maatschappelijke relevantie	114

3.4.3	Toezicht op het taalgebruik in bestuurszaken	118
3.4.4	Toezicht op het nakomen van de verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde erediensbedienaren.....	121
3.4.5	Toezicht op het nakomen van de verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren	124
4	Erkenning verliezen als lokale geloofsgemeenschap.....	130
4.1	Opheffingsgronden	130
4.2	Opheffingsprocedure.....	131
4.3	Opheffingsbeslissing.....	133
5	SWOT-analyse.....	136

1 Inleiding

Recentelijk worden er vragen gesteld bij de adequaatheid van de erkenningscriteria en de wijze waarop het toezicht op lokale kerk- en geloofsgemeenschappen concreet vorm krijgt. Dit document is de compilatie van werkpakketten 1-3 in het kader van de opdracht om een onafhankelijk academisch onderzoek uit te voeren naar de huidige werking van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid (*AS IS* – situatie).

Werkpakket 1 is een juridisch analyse van het huidige Vlaams erkennings- en toezichtbeleid. Geïntegreerd in werkpakket 1 is werkpakket 2 (een studie naar de praktische werking en toepassing van het Vlaams erkennings- en toezichtbeleid). Voor werkpakket 2 is een focusgroep samengesteld, bestaande uit die regeringsambtenaren die meestal verantwoordelijk zijn voor de erkenning en het toezicht op erediensten (lokaal, regionaal en nationaal niveau).¹ Daarna wordt een SWOT-analyse (sterke en zwakke punten, bedreigingen en kansen) gemaakt op basis van de bevindingen van het uitgevoerde theoretische (werkpakket 1) en praktische onderzoek (werkpakket 2).

Houd er rekening mee dat het kader van dit project, zoals gevraagd door de opdrachtgever, voornamelijk betrekking heeft op verschillende mogelijkheden om het bestaande systeem aan te passen. Het was ook de opdracht van de opdrachtgever dat er specifiek aandacht moet zijn voor (a) concrete problemen in het bestaande kader, (b) administratieve problemen in het bestaande kader, (c) de problemen die de informatiestroom ondervindt tussen verschillende niveaus van overheid en (d) de handhaving van erkenning zodra deze aan een eredienst is gegeven.

¹ De resultaten van de focusgroep worden in de hele tekst in grijze kaders weergegeven. Deze focusgroep werd gehouden op 22 februari 2018 aan de KU Leuven, België. De tekst weergegeven in de grijze kaders zijn standpunten zoals geformuleerd door de deelnemers van de focusgroep en zijn niet de standpunten van de auteurs van deze studie.

1.1 Bevoegdheidsverdeling in het Belgische erediensrecht

1.1.1 Federale bevoegdheid

Tijdens de vijfde staathervorming werd beslist om de bevoegdheden inzake erediens te splitsen tussen het federale niveau en de Gewesten. Vanaf 1 januari 2002 is de federale overheid in de eerste plaats nog bevoegd voor de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediens.

Daarnaast is de federale overheid bevoegd voor het erkennen van nieuwe erediens.² Tot op heden heeft de federale overheid zes erediens officieel erkend:

- 1) de rooms-katholieke erediens³;
- 2) de protestantse erediens⁴;
- 3) de Israëlitische erediens⁵;
- 4) de anglicaanse erediens⁶;
- 5) de islamitische erediens⁷;
- 6) de orthodoxe erediens⁸.

Aangezien de erkenning van nieuwe erediens een invloed heeft op de bevoegdheden van de Gewesten, werden hierover afspraken gemaakt tussen de verschillende betrokken niveaus in het Samenwerkingsakkoord van 2 juli 2008. Wanneer de federale regering overweegt om een

² Art. 4 Bijz. W. 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen.

³ Wet van 18 germinal jaar X (8 april 1802).

⁴ Wet van 18 germinal jaar X (8 april 1802).

⁵ Keizerlijk decreet van 17 maart 1808.

⁶ Decreten van 18 en 24 april 1835.

⁷ Wet 19 juli 1974 tot erkenning van de besturen belast met het beheer van de temporalien van de islamitische erediens.

⁸ Wet 17 april 1985 tot erkenning van de besturen belast met het beheer van de temporalien van de orthodoxe erediens.

nieuwe eredienst te erkennen, vraagt zij een voorafgaand advies aan de gewestregering en, maar dit advies is niet bindend.⁹

Ten slotte is de federale overheid ook bevoegd voor het aanduiden van een representatieve orgaan van een erkende eredienst.¹⁰

Erkend representatief orgaan

1.1.2 Vlaamse bevoegdheid

Zoals gezegd zorgde de gedeeltelijke regionalisering van het eredienstenrecht ervoor dat de gewesten bevoegd werden voor “de kerkfabrieken en de instellingen die belast zijn met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten”.¹¹ Sindsdien beschikken de gewesten over de mogelijkheid om de organisatie en werking, het toezicht en de financiering van die openbare instellingen te regelen.¹²

Het Vlaamse Gewest organiseerde deze nieuwe bevoegdheid in het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004.¹³

⁹ Art. 2, eerste lid Samenwerkingsakkoord 2 juli 2008 tot wijziging van het samenwerkingsakkoord van 27 mei 2004 tussen de Federale Overheid, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de erkenning van de erediensten, de wedden en pensioenen van de bedienaars der erediensten, de kerkfabrieken en de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

¹⁰ Art. 1, 1° Samenwerkingsakkoord 2 juli 2008 tot wijziging van het samenwerkingsakkoord van 27 mei 2004 tussen de Federale Overheid, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de erkenning van de erediensten, de wedden en pensioenen van de bedienaars der erediensten, de kerkfabrieken en de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

¹¹ Art. 4 Bijz. W. 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen.

¹² F. AMEZ, “De bevoegdheidsverdeling inzake erediensten” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek Erediensten - Bestuur en organisatie*, Larcier, 2010, 73.

¹³ Decr. VI. 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten (hierna: Eredienstendecreet).

1.1.2.1 Eredienstendecreet

Het was evenwel niet onmiddellijk duidelijk of de gewesten ook bevoegd waren voor het oprichten – of beter het erkennen – van lokale geloofsgemeenschappen. De Raad van State meende dat dit het geval was. In zijn advies bij het ontwerpdecreet stelde de Raad dat de gewesten in het verlengde van hun bevoegdheid voor alles wat de temporalien van de erkende erediensten betreft, ook bevoegd zijn voor om de territoriale entiteiten van een eredienst te erkennen.¹⁴

Het Samenwerkingsakkoord van 27 mei 2004¹⁵ tussen de federale overheid en de gewesten onderschreef die stelling. In dat akkoord wordt een onderscheid gemaakt tussen “erkennen” – waarmee de erkenning van erediensten wordt bedoeld – en “oprichten” – wat verwijst naar de erkenning van lokale geloofsgemeenschappen.¹⁶

1.1.2.2 Erkenningsbesluit

De gewesten zijn dus bevoegd zijn om lokale geloofsgemeenschappen te erkennen. In het Eredienstendecreet gaf de decreetgever die opdracht aan de Vlaamse regering.¹⁷ De Vlaamse regering kreeg de opdracht om de criteria hiervoor vast te leggen. Dit gebeurde in een uitvoeringsbesluit van 30 september 2005.¹⁸ Dit zogenaamde Erkenningsbesluit bepaalt aan welke inhoudelijke voorwaarden een geloofsgemeenschap moet voldoen om erkend te worden, hoe die erkenning aangevraagd kan worden en tot slot in welke gevallen de Vlaamse regering een erkenning uiteindelijk terug kan opheffen.

¹⁴ Adv.RvS nr. 36.134/3 bij het voorontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, (125) 130.

¹⁵ Samenwerkingsakkoord 27 mei 2004 Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Overheid, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de erkenning van de erediensten, de wedden en pensioenen van de bedienaars der erediensten, de kerkfabrieken en de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

¹⁶ A. OVERBEEKE, “Eén huis met vele kamers. De financiering van de erkende erediensten in het samenwerkingsakkoord van 27 mei 2004”, *CDPK* 2007 /1, 110.

¹⁷ Art. 2, 79, 115, 151, 187 en 230 Eredienstendecreet.

¹⁸ B.VI.Reg 30 september 2005 houdende vaststelling van de criteria voor de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen van de erkende erediensten (hierna: Erkenningsbesluit).

Het Erkenningsbesluit is echter niet van toepassing op álle geloofsgemeenschappen in Vlaanderen, maar wegens de bestaande bevoegdheidsregels is het besluit alleen van toepassing op geloofsgemeenschappen die behoren tot een door de federale overheid erkende eredienst.¹⁹

Verder regelt het Erkenningsbesluit, zoals gezegd, een gewestaangelegenheid.²⁰ Het Vlaamse gewest strekt zich uit over de provincies Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen.²¹ Alleen geloofsgemeenschappen die zich op het Vlaamse grondgebied bevinden, vallen bijgevolg onder het toepassingsgebied van het Erkenningsbesluit.

Tot slot is het Erkenningsbesluit in werking getreden op 1 februari 2006²² en is alleen van toepassing op de erkenningsaanvragen die na die datum werden ingediend.²³ Eerder erkende geloofsgemeenschappen behouden hun erkenning en moeten dus niet voldoen aan de nieuwe erkenningscriteria en de extra verplichtingen die het Erkenningsbesluit oplegt.²⁴

In de praktijk betekent dit dat geen enkele rooms-katholieke parochie of Israëlitische geloofsgemeenschap onderworpen is aan de bijkomende bepalingen van het Erkenningsbesluit van 30 september 2005, maar wel álle islamitische geloofsgemeenschappen. Er bestaan momenteel dus twee parallelle rechtsregimes: één voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn voor 1 februari 2006 en één voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn vanaf 1 februari 2006.²⁵

Uit de focusgroep bleek dat alle betrokken partijen zich ervan bewust waren dat het Erkenningsbesluit alleen van toepassing is op geloofsgemeenschappen die

¹⁹ Art. 2, 79 en 187 Eredienstendecreet.

²⁰ Art. 2 juncto 1 Eredienstendecreet.

²¹ Art. 5 Gw.

²² Art. 8 Erkenningsbesluit.

²³ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. II.1.

²⁴ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. II.2.

²⁵ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 19.

erkend werden na 1 februari 2006 en dat het *de facto* vooral gaat om islamitische geloofsgemeenschappen.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Formeel gelijke regelgeving die van toepassing is op alle erkende erediensten en geloofsgemeenschappen. • De Vlaamse regelgeving houdt zich aan de bevoegdheidsverdelingen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit de bestaande eenvormige regelgeving kunnen verbeteringen worden aangebracht. • Toegenomen politieke aandacht kan aanleiding zijn om verbeteringen door te voeren.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Temporeel toepassingsgebied van het Erkenningsbesluit zorgt ervoor dat bepaalde verplichtingen alleen vervuld moeten worden door geloofsgemeenschappen die erkend zijn vanaf 1 februari 2006. • Geen gelijkschakeling van de oude en de nieuwe regelgeving, waardoor twee parallelle rechtssystemen naast elkaar bestaan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere secularisering waarbij de overheidsfinanciering van erediensten kan op de helling komen te staan • Door een Vlaamse interne staatshervorming kunnen bepaalde tegenwoordige actoren hun rol niet meer opnemen • Wanneer het niet meer interessant zou zijn voor een geloofsgemeenschap om de erkenning aan te vragen verliest de overheid veel van haar contacten.

1.2 Actoren in het Belgische erediensrecht

Alvorens dieper in te gaan op het Erkenningsbesluit, wordt ingegaan op de actoren van het erediensrecht. Voor elke eredienst worden er – gelet op de eigenheid van elke eredienst – andere begrippen gebruikt waarmee echter volgens de geest van de regelgeving verwezen wordt naar dezelfde actoren. Omdat in wat volgt de verschillende erediensdiensten gebundeld worden in één overzicht, wordt getracht om neutrale en overkoepelende termen te gebruiken voor de verscheidene organen en actoren.

De termen worden verder uitgelegd maar worden hier alvast in schema-vorm weergegeven.

	Religieuze entiteit	Openbare instelling van de religieuze entiteit	Bestuursraad	Centraal bestuur	Erkend representatief orgaan
rooms-katholieke eredienst	parochie	kerkfabriek	kerkraad	centraal kerkbestuur	(aarts)bisschop
protestantse eredienst	kerkgemeente	kerkgemeente	bestuursraad	centraal kerkbestuur	administratieve raad
anglicaanse eredienst	parochie	kerkfabriek	kerkraad	centraal kerkbestuur	centraal comité
israëlitische eredienst	Israëlitische gemeente	Israëlitische gemeente	bestuursraad	centraal bestuur	centrale consistorie
orthodoxe eredienst	parochie	kerkfabriekraad	kerkfabriekraad	centraal kerkbestuur	metropoliet-aartsbisschop
islamitische eredienst	islamitische gemeente	islamitische gemeente	comité	centraal bestuur	executief van de moslims België

Wat opvalt aan de erediensregelgeving is dat deze sterk geënt is op de structuur van de rooms-katholieke eredienst. Dit komt vooreerst tot uiting door de structuur van het Eredienstendecreet waar begonnen wordt met de regelgeving voor de rooms-katholieke eredienst en waarbij de bepalingen van de rooms-katholieke eredienst, die niet worden hernomen bij de andere erediensdiensten, gewoon van toepassing worden verklaard op deze andere erediensdiensten. Daarnaast is er ook nog de sterke invloed van het erkend representatief orgaan en de oprichtingen van een centraal bestuur, die geen problemen stellen bij een homogene eredienst zoals de rooms-katholieke, maar wel bij andere heterogene erediensdiensten zoals de protestantse of de islamitische eredienst.

Niettegenstaande het feit dat de rooms-katholieke eredienst als basis diende, zijn er toch heel wat kleine en grotere verschillen in de regeling ingeslopen. Men denke hierbij bijvoorbeeld aan de wijze van verkiezing van de bestuursraden en de verkiesbaarheidsvoorwaarden, het aantal

leden van de bestuursraad, al dan niet een onderscheid tussen de benaming van de religieuze entiteit en van de openbare instelling, aanstelling vervangend lid bij gebrek aan verkiezing enzovoort.

1.2.1 Religieuze entiteit

De Vlaamse regering erkent de religieuze entiteit en de gebiedsomschrijving op voorstel van het door de federale overheid erkende representatieve orgaan. De voorwaarden van deze erkenning worden geregeld door het Besluit.²⁶ Een religieuze entiteit wordt gecreëerd op basis van het territorialiteitsprincipe. Een personele religieuze entiteit is niet mogelijk.²⁷

Er zijn geen criteria voor deze gebiedsomschrijvingen. Deze kunnen dus functioneel bepaald worden en verschillende gebieden van lokale geloofsgemeenschappen per zelfde eredienst kunnen elkaar overlappen.²⁸ Deze gebiedsomschrijving is uiteraard van belang voor de erkenning, maar ook voor de verkiesbaarheid (alle erkende godsdiensten) in de bestuursraad en het kiesrecht in het geval deze raden verkozen worden door de (leden van de) geloofsgemeenschap (zie verder).

Op voorstel van het representatief orgaan en na goedkeuring van de Vlaamse regering kunnen de gebiedsomschrijvingen gewijzigd worden of kunnen de eraan gekoppelde openbare instellingen gefusioneerd worden.²⁹ Bij een fusie zal er één te behouden openbare instelling zijn die de verplichtingen en eigendommen overneemt. De erkenningscriteria zijn in dit geval

²⁶ Art. 2, 79, 115, 151, 187 en 230 Eredienstendecreet

²⁷ K. MARTENS, “De katholieke eredienst – organisatie en werking” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (83) 96-97

²⁸ A. OVERBEEKE, “De erkende geloofsgemeenschappen van minderheids erediensten in het Vlaamse Gewest” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (353) 372.

²⁹ Sinds 1 januari 2013: Decr. VI. 6 juli 2012 betreffende de wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, *BS* 16 augustus 2012, art 4/1, 114, 150, 186, 229, 272.

niet van toepassing.³⁰ De leden van de bestuursraad worden aangesteld door het representatief orgaan voor de rooms-katholieke eredienst of door verkiezing voor de andere erediensten (zie verder).

De naam van de lokale geloofsgemeenschappen varieert per eredienst en naargelang of de lokale geloofsgemeenschap an sich bedoeld wordt (religieuze zin), of dat het gaat over de openbare instelling met rechtspersoonlijkheid (materiële zin). Op te merken valt dat het Eredienstendecreet enkel de aspecten regelt van de materiële organisatie van de geloofsgemeenschap en niet de religieuze structuur van de geloofsgemeenschap. Voor de rooms-katholieke, de anglicaanse en de orthodoxe eredienst wordt dan ook een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de geloofsgemeenschap of de religieuze entiteit an sich, de parochie genaamd en anderzijds de openbare instelling met rechtspersoonlijkheid van de religieuze entiteit, namelijk de kerkfabriek.³¹

Dit onderscheid wordt in het Eredienstendecreet evenwel niet gemaakt voor de protestantse, de israëlitische en de islamitische gemeenschap.³² In het decreet wordt immers beschouwd als openbare instelling met rechtspersoonlijkheid respectievelijk de kerkgemeente, de israëlitische gemeente en de islamitische gemeenschap waardoor er geen onderscheid in benaming is tussen de geloofsgemeenschap an sich en de materiële organisatie. De benamingen van de materiële organisatie of openbare instelling komen dus volledig overeen met de benaming die wordt gebruikt voor de religieuze entiteit an sich.³³

³⁰ Art. 4/1 – 4/11 Eredienstendecreet en art. 114, 150, 186 en 272 Eredienstendecreet die de bepalingen van hoofdstuk I, afdeling 1/1 ook van toepassing maken op de minderheids erediensten.

³¹ De religieuze entiteit an sich wordt parochie genoemd bij rooms-katholieke, de anglicaanse en de orthodoxe eredienst. De openbare instelling met rechtspersoonlijkheid wordt respectievelijk kerkfabriek, anglicaanse kerkfabriek en orthodoxe kerkfabriek genoemd (Art. 3, art. 116 en art. 188 Eredienstendecreet). Ook de kathedrale kerkfabrieken worden beschouwd openbare instellingen met rechtspersoonlijkheid te zijn (art. 67 eredienstendecreet).

³² Art. 80, 152 en 231 Eredienstendecreet

³³ Voor de protestantse eredienst de kerkgemeente, voor de israëlitische de israëlitische gemeente en voor de islamitische eredienst de islamitische gemeenschap (Art. 80, art. 152 en art. 231 Eredienstendecreet).

Er kan worden aangenomen dat een zindelijke lezing van de tekst toestaat dat er twee betekenissen worden gegeven aan de begrippen kerkgemeente, israëlitische gemeente en islamitische gemeenschap, namelijk enerzijds de religieuze kant met interne regels eigen aan de respectievelijke eredienst en waarin het decreet zich niet inmengt, en anderzijds de openbare instelling met rechtspersoonlijkheid waar het decreet mee interfereert.³⁴

Deze onduidelijkheid werd ook reeds opgemerkt in het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State voorafgaand aan het decreet, doch evenwel werden niet alle geloofsgemeenschappen op dit punt gelijk gesteld.³⁵

Omdat het Eredienstendecreet enkel beoogt de materiële kant te regelen, wordt met lokale geloofsgemeenschap dan ook de openbare instelling met rechtspersoonlijkheid bedoeld.

³⁴ A. OVERBEEKE, "Nieuw Vlaams eredienstenrecht – Een bespreking van het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004, in het licht van de organisatieautonomie van godsdienstige gemeenschappen", *TBP* 2007/2, (67) 93-94.

³⁵ Adv.RvS nr. 36.134/3 bij het voorontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, (125) 140-141. Op te merken valt dat in dit advies er sprake is dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen de entiteit van de eredienst en de openbare instelling voor de orthodoxe eredienst. Het Eredienstendecreet maakt dit onderscheid wel in art. 188.

1.2.2 *Openbare instelling van de religieuze entiteit*

Per religieuze entiteit is er een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid die bestuurd wordt door een bestuursraad.³⁶

Deze openbare instelling is belast met zorg voor de materiële voorwaarden die de uitoefening van de eredienst en het behoud van de waardigheid ervan mogelijk maken. De opdracht van de openbare instelling is niet welomlijnd maar kan worden getoetst aan het criterium van de zorg voor hogergenoemde materiële voorwaarden. De openbare instelling heeft geen opdracht voor zaken die hier los van staan.³⁷

In het decreet worden meer concreet een aantal opdrachten opgesomd die de openbare instelling moet verrichten.³⁸ Zij moet instaan voor het onderhoud en de bewaring van de kerk of kerken³⁹ van de religieuze entiteit⁴⁰ en voor het beheer van de goederen en de gelden die eigendom zijn van de openbare instelling of die bestemd zijn voor de uitoefening van de eredienst in de religieuze entiteit.⁴¹ Verder vervult zij de volgende opdrachten door middel van haar bestuursraad: het aanvaarden van schenkingen en legaten,⁴² aanbesteden van overheidsopdrachten⁴³ en het financieel beheer (meerjarenplan, budget en rekening). Zij verricht ook de taken van het centraal bestuur inzake indiening wanneer er geen centraal bestuur is (zie taken centraal bestuur).

³⁶ Art. 3, 80, 116, 152, 188 en 231 Eredienstendecreet

³⁷ K. MARTENS, “De katholieke eredienst – organisatie en werking” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (83) 108

³⁸ Art. 4 Eredienstendecreet

³⁹ Of synagoge en synagogen of moskee en moskeeën naar gelang het geval.

⁴⁰ Op te merken valt dat in het Eredienstendecreet geopteerd werd voor de term “parochie” en niet “kerkfabriek” waardoor de opdracht ruimer is dan de financiële verplichting van de lokale overheid. Immers, de lokale overheid is maar gehouden om bij te dragen in investeringen in gebouwen van de eredienst die eigendom zijn (of met eigendom gelijkgesteld, zie verder) van de openbare instelling.

⁴¹ Art. 4, lid 2 Eredienstendecreet

⁴² Art. 37 Eredienstendecreet

⁴³ Art. 39 Eredienstendecreet

Voor een verdere toelichtingen van deze opdrachten wordt verwezen naar de passages over het toezicht op deze opdrachten.

1.2.3 Bestuursraad

De openbare instellingen met rechtspersoonlijkheid⁴⁴ worden bestuurd door een bestuursraad, dewelke voor de katholieke en anglicaanse eredienst kerkraad wordt genoemd, voor de protestantse en de israëlitische eredienst de bestuursraad, voor de orthodoxe eredienst de kerkfabriekraad en voor de islamitische eredienst het comité.⁴⁵ Deze bestuursraad bestaat uit vijf aangestelde of verkozen leden, of zes voor de israëlitische eredienst.⁴⁶ Naast een verschil in aantal leden, zijn er talrijke verschillen met betrekking tot deze bestuursraad tussen de verschillende erediensten zoals manier van verkiezing of aanstelling, verkiesbaarheidsvoorwaarden, aanstelling indien niet tijdig een vervanger wordt aangeduid en de aanstelling van het lid van ambtswege.

Men is in principe voor 6 jaar lid. Hierop bestaan echter twee uitzonderingen:

- Wanneer een bestuursraad voor de eerste maal gevormd wordt, zullen drie door het lot aangeduide leden na 3 jaar vervangen worden.⁴⁷ Zij zijn evenwel opnieuw verkiesbaar.⁴⁸
- Wanneer de plaats van een lid vacant is door een andere reden dan het eindigen van de termijn van zes jaar, dan zet de vervanger het oorspronkelijke mandaat verder, ergo voor de nog lopende termijn van het oorspronkelijke lid.⁴⁹

De bestuursraad kiest onder zijn leden een voorzitter, een secretaris en een penningmeester bij de aanstelling of verkiezing (bij de oprichting) en bij elke gedeeltelijke vernieuwing.⁵⁰

⁴⁴ Ter herinnering: voor de rooms-katholieke, de anglicaanse eredienst en de orthodoxe eredienst wordt het woord kerkfabriek gebruikt, voor de protestantse eredienst de kerkgemeente, voor de israëlitische eredienst de israëlitische gemeente en voor de islamitische eredienst de islamitische gemeenschap.

⁴⁵ Art. 3, 80, 116, 152, 188 en 231 Eredienstendecreet

⁴⁶ Art. 5, 82, 118, 154, 190 en 233 Eredienstendecreet

⁴⁷ Art. 6, 83, 119, 155, 191 en 234 Eredienstendecreet; K. MARTENS, "De katholieke eredienst – organisatie en werking" in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (83) 111

⁴⁸ Art. 8, 85, 121, 157, 193 en 236 Eredienstendecreet

⁴⁹ Art. 8, 85, 121, 157, 193 en 236 Eredienstendecreet

⁵⁰ Art. 12, 92, 128, 164, 200 en 243 Eredienstendecreet

Bij de rooms-katholieke eredienst enerzijds, worden de vijf leden aangesteld door het erkend representatief orgaan, op voorstel van de lokale verantwoordelijke, wanneer deze raad voor de eerste keer gevormd wordt (bij inwerkingtreding van het decreet, bij oprichting van een nieuwe parochie of bij de samenvoeging van parochies).⁵¹ In de andere gevallen, namelijk bij de gedeeltelijk vernieuwing en de vervanging van een lid, vindt een verkiezing plaats.⁵² Het zijn de overblijvende leden (wiens mandaat niet afgelopen is) van de kerkraad die de nieuwe leden van de kerkraad zullen kiezen.⁵³

Er vindt geen verkiezing plaats wanneer de vervanging niet tijdig gebeurt (binnen twee maanden na het uittreden van een lid of het ontstaan van een vacature). In dit geval stelt het erkend representatief orgaan, op voordracht van de lokale verantwoordelijke, ambtshalve de vervanger(s) aan.

Om verkiesbaar te zijn moeten de leden 1° rooms-katholiek zijn; 2° de volle leeftijd van 18 jaar hebben op het moment van de aanstelling of de verkiezing; en 3° ingeschreven zijn in de bevolkingsregisters van de gemeente of van een van de gemeenten van de gebiedsomschrijvingen van de parochie.⁵⁴

Bij de andere erediensten anderzijds, is er geen sprake van aanstelling maar van een verkiezing en verloopt deze verkiezing ook anders.⁵⁵ De beheersraden van de andere eredienst worden immers verkozen door de kiesgerechtigde leden van de lokale geloofsgemeenschap. Om kiesgerechtigd te zijn dient men te voldoen aan de volgende voorwaarden:⁵⁶

⁵¹ Art. 4/5, 5 en 8 Eredienstendecreet

⁵² Art. 7 Eredienstendecreet

⁵³ K. MARTENS, “De katholieke eredienst – organisatie en werking” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (83) 112.

⁵⁴ Art. 9 Eredienstendecreet

⁵⁵ A. OVERBEEKE, “De erkende geloofsgemeenschappen van minderheids erediensten in het Vlaamse Gewest” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (353) 389-393

⁵⁶ Art. 85, 121, 157, 193 en 236 Eredienstendecreet

1. Ingeschreven zijn in het register van de lokale geloofsgemeenschap
2. De volle leeftijd van 18 jaar bereikt hebben op datum van de verkiezing
3. Ingeschreven zijn in de bevolkingsregisters van de gemeente of van een van de gemeenten van de gebiedsomschrijving.

Indien men voldoet aan bovenstaande voorwaarden kan men tot lid van de bestuursraad worden verkozen of aangesteld.⁵⁷

Het is opvallend dat men voor de rooms-katholieke eredienst niet ingeschreven moet zijn in het register van gelovigen van de lokale geloofsgemeenschap – maar dat het volstaat om rooms-katholiek te zijn – terwijl aan de minderheidsrediensten wel de verplichting wordt opgelegd om een register bij te houden en er de leden in te schrijven.

Hoewel de verplichting om een register van gelovigen bij te houden impliciet is opgelegd in het Eredienstendecreet⁵⁸, kan men hier in de praktijk (focusgroep van 22 februari 2018)⁵⁹ evenwel weinig mee beginnen wegens de vrijheid van religie en privacy. Het komt vooreerst niet toe aan de overheid om dit register te controleren of zelfs maar in te kijken. Evenwel zijn er bepaalde geloofsgemeenschappen die in het kader van een erkenningsdossier dit register meedelen maar ook in dit geval kan de overheid deze lijst niet controleren (zie verder bij 2.2.2.1 Aantal gelovigen). Ook blijkt uit de praktijk dat in dit register enkel de namen zijn opgenomen die voorheen bestuurder of lid waren of zijn (en dus betalen) van de vzw die de erkenningsaanvraag heeft ingediend en dit register bijgevolg niet de namen bevat van andere gelovigen die toch gelieerd zijn met deze geloofsgemeenschap.

⁵⁷ Art. 86, 122, 158, 194 en 237 Eredienstendecreet

⁵⁸ De erkende geloofsgemeenschappen hebben immers de verplichting om hun bestuursorgaan samen te stellen en de leden hiervoor worden verkozen door en verkozen uit leden die opgenomen zijn in het register (behalve de katholieke eredienst).

⁵⁹ De uitdrukking “in de praktijk” wordt gebruikt in dit verslag en is een verwijzing naar de focusgroep gehouden op 22 februari 2018 aan de KU Leuven, België.

De lijst van (verkiezbare) kandidaten wordt een maand voor de verkiezing bekend gemaakt. Tegen deze lijst kan bezwaar ingediend worden bij de bestuursraad,⁶⁰ of bij het erkend representatief orgaan bij de samenstelling van de eerste bestuursraad. Tegen de beslissing van de bestuursraad kan bezwaar worden ingediend bij het erkend representatief orgaan.⁶¹ Bezwaren kunnen dus niet gaan over kiesrecht zelf.

De verkiezing gebeurt bij geheime stemming.⁶²

Wanneer een lid vervangen wordt, dan is het aan de overige leden van de bestuursraad om een vervanger aan te duiden.⁶³ De verkiezing van dit lid gebeurt dus niet door de volledige stemgerechtigde geloofsgemeenschap.

Indien de vervanging van een lid niet tijdig gebeurt, dan wordt de vervanger ambtshalve aangesteld door het erkend representatief orgaan op voordracht van de bedienaar van de eredienst⁶⁴, behalve voor de islamitische eredienst waar geen voordrachtrecht bestaat voor de bedienaar van de eredienst maar waar de voordracht gebeurt door de voorzitter van het comité.⁶⁵

Deze procedure is niet geheel gelukkig gekozen omdat onder meer de islamitische eredienst anders behandeld wordt, maar ook omdat het een invloed heeft op de interne organisatie van een geloofsgemeenschap, zoals de sterke invloed van een in principe vreemd aan de eredienst erkend representatief orgaan of de rol van een bedienaar van de eredienst.⁶⁶

⁶⁰ Art. 87, 123, 159, 195 en 238 Eredienstendecreet

⁶¹ Art. 87, 123, 159, 195 en 238 Eredienstendecreet

⁶² Art. 89, 125, 161, 197 en 240 Eredienstendecreet

⁶³ Art. 84, 120, 156, 192 en 235 Eredienstendecreet

⁶⁴ Art. 84, 120, 156 en 192 Eredienstendecreet

⁶⁵ Art. 235 Eredienstendecreet

⁶⁶ A. OVERBEEKE, “De erkende geloofsgemeenschappen van minderheids erediensten in het Vlaamse Gewest” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (353) 383.

Naast de vijf of zes aangestelde of verkozen leden is er een lid dat van ambtswege deel uitmaakt van deze bestuursraad. Voor de rooms-katholieke eredienst is dit de door het erkend representatief orgaan aangestelde verantwoordelijke of zijn vervanger.⁶⁷ Volgens het decreet is dit dus niet noodzakelijk de bedienaar van de eredienst. Bij de andere erediensten is het wel de bedienaar van de eredienst of zijn vervanger die lid is van ambtswege van de bestuursraad.⁶⁸ Opvallend is wel dat dit lid niet “*door het representatief orgaan aangesteld*” moet zijn zoals bij de rooms-katholieke eredienst. Door echter wel te bepalen dat deze bedienaar deel moet uitmaken van de bestuursraad, gaat de decreetgever er wel van uit dat deze wordt betrokken bij de materiële kant van de eredienst, wat niet noodzakelijk zo is.

Het decreet maakt gebruik van specifieke benamingen van de bedienaar van de eredienst, zoals ‘predikant’ voor de protestantse eredienst, ‘rabbijn’ bij de israëlitische eredienst of ‘eerste imam’ bij de islamitische eredienst.⁶⁹ Hierdoor lijkt men bepaalde andere bedienaren van de eredienst uit te sluiten.

De decreetgever voorziet ook dat een vervanger van deze bedienaar ambtshalve kan worden opgenomen in de bestuursraad. Het is aan het interne recht van de eredienst zelf om te beslissen wie kan worden beschouwd als vervanger.⁷⁰

⁶⁷ Art. 5 Eredienstendecreet

⁶⁸ De predikant voor de protestante eredienst, de bedienaar van de eredienst voor de anglicaanse eredienst, de rabbijn voor de israëlitische eredienst, de kerkbedienaar voor de orthodoxe eredienst en de eerste imam voor de islamitische eredienst (art. 82, 118, 154, 190 en 233 Eredienstendecreet)

⁶⁹ Er valt op te merken dat een ‘eerste imam’ eigenlijk niet bestaat en voor de islam een onbekend concept is (U. VERMEULEN, Verslag hoorzitting over het Ontwerp van Decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, 13 april 2004, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/8, (27) 28)

⁷⁰ A. OVERBEEKE, “De erkende geloofsgemeenschappen van minderheids erediensten in het Vlaamse Gewest” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (353) 389-393

1.2.4 Centraal bestuur

1.2.4.1 Samenstelling

Het centraal bestuur is een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid die moet worden opgericht wanneer er per eredienst meerdere religieuze entiteiten en dus ook openbare instellingen zijn per gemeente (rooms-katholieke, protestantse, anglicaanse of israëlitische eredienst) of per provincie (orthodoxe of islamitische eredienst). Voor de rooms-katholieke eredienst bestaat deze verplichting als twee of meer parochies van de rooms-katholieke eredienst gelegen zijn op het grondgebied van de gemeente.⁷¹ Voor de andere erediensten geldt deze verplichting vanaf vier religieuze entiteiten per eredienst. Op voorstel van het erkend representatief orgaan kan echter een machtiging worden verleend bij twee of drie geloofsgemeenschappen per gemeente of per provincie.⁷² In gemeenten met meer dan acht openbare instellingen van de rooms-katholieke eredienst, de zogenaamde kerkfabrieken, kan de Vlaamse regering op voorstel van het erkend representatief orgaan, machtiging verlenen tot de oprichting van twee of meer centrale kerkbesturen.⁷³ Deze mogelijkheid bestaat niet voor de andere erediensten.

De samenstelling varieert tussen de verschillende erediensten maar bestaat telkenmale wel uit een expert.⁷⁴ Daarnaast bestaat een centraal bestuur uit een vertegenwoordiger en drie afgevaardigden voor de anglicaanse, orthodoxe en rooms-katholieke eredienst.⁷⁵ Het centraal bestuur van deze laatste wordt wel uitgebreid wanneer meer dan vijf kerkfabrieken ressorteren onder het centraal bestuur.⁷⁶ Een centraal bestuur voor de protestantse, Israëlitische en islamitische eredienst bestaat daarnaast uit twee vertegenwoordigers en vier afgevaardigden.⁷⁷

⁷¹ Art. 25 Eredienstendecreet

⁷² Art. 105, 144, 177, 213 en 256 Eredienstendecreet

⁷³ Ar. 25 3de lid Eredienstendecreet

⁷⁴ Art. 26, 106, 145, 178, 214 en 257 Eredienstendecreet

⁷⁵ Art. 26, 142, 214 Eredienstendecreet

⁷⁶ Art. 26 Eredienstendecreet

⁷⁷ Art. 106, 178, 257 Eredienstendecreet

Net als bij de rooms-katholieke eredienst wordt het aantal afgevaardigden vermeerderd bij meer dan vijf islamitische gemeenschappen.⁷⁸

De vertegenwoordigers worden aangesteld door het erkend representatief orgaan en de afgevaardigden zijn afgevaardigden van de bestuursraden die onder het centraal bestuur ressorteren.⁷⁹

1.2.4.2 Opdrachten

De bevoegdheden van het centraal bestuur zijn opgesomd in artikel 32 Eredienstendecreet voor de rooms-katholieke eredienst:

1. het gecoördineerd indienen bij de gemeenteoverheid van een meerjarenplan van de kerkfabrieken en de wijzigingen van het plan;
2. het gecoördineerd indienen bij de gemeenteoverheid van het budget van de kerkfabrieken en de budgetwijzigingen;
3. het gezamenlijk indienen bij de gemeenteoverheid van de jaarrekeningen van de kerkfabrieken;
4. het vaststellen van de bijdrage in de werkingskosten van het centraal kerkbestuur ten laste van de kerkfabrieken;
5. het aanwerven van personeel van het centraal kerkbestuur en het ter beschikking stellen van dat personeel aan de kerkfabrieken;
6. het verlenen van administratieve en technische ondersteuning bij de werking van de kerkfabrieken;
7. de indeplaatsstelling van een in gebreke blijvende kerkfabriek voor het indienen van het meerjarenplan, het budget en de budgetwijzigingen;
8. het coördineren van het beleid van de kerkfabrieken van de gemeente, in het bijzonder het beleid met betrekking tot het roerend en onroerend patrimonium van de

⁷⁸ Art. 257 Eredienstendecreet

⁷⁹ Art. 26, 106, 145, 178, 214 en 257 Eredienstendecreet

kerkfabrieken van de gemeente, met inbegrip van het bepalen van de prioritaire investeringen;

9. de bevoegdheden die gedelegeerd zijn met toepassing van artikel 39, derde lid.⁸⁰

Deze bevoegdheden zijn gelijklopend voor de andere erediensten.⁸¹

Indien er in een gemeente geen centraal bestuur is, dan is het de bestuursraad die het meerjarenplan, het budget, de budgetwijzigingen en de jaarrekening indient bij de gemeenteoverheid of de provincieoverheid.⁸²

Hierna worden twee opdrachten van het centraal bestuur verder belicht die wat meer uitleg behoeven, namelijk de coördinerende opdracht en de indeplaatsstelling.

1.2.4.2.1 De coördinerende opdracht

De coördinerende opdrachten⁸³ van het centraal bestuur mogen geen afbreuk doen aan de eigenheid en autonomie van elke openbare instelling. De coördinatie heeft zeker niet als doel transferten te organiseren tussen verschillende openbare instellingen. Dit zou immers strijdig zijn met het specificiteitsbeginsel van het bestuursrecht. Wel het verbeteren van de informatie van de bestuursraden zelf (vergelijking tussen de bestuursraden onderling) en van de gemeentelijke of provinciale overheid, die op deze manier een globaal overzicht krijgt, is het doel van deze coördinerende opdracht.⁸⁴

⁸⁰ Het betreft hier de procedure en de gunning van opdrachten voor aanneming van werken, leveringen of diensten en het vaststellen van de voorwaarden. Dit zijn taken die in beginsel aan de kerkraad zijn toevertrouwd maar die dus kunnen worden gedelegeerd aan het centraal kerkbestuur (art. 39 Eredienstendecreet).

⁸¹ Voor de andere erediensten: Art. 112, 148, 184, 220, 263 Eredienstendecreet

⁸² Art. 32, tweede lid, 112 §2, 148 §2, 184 §2, 220 §2 en 263 §2 Eredienstendecreet

⁸³ Zoals voorzien in art. 32, 1ste lid, 1°, 2° en 3°.

⁸⁴ F. JUDO, "De katholieke eredienst – Relatie met de gemeentelijke overheid" in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (124) 129.

Het centraal bestuur is in eerste instantie een orgaan voor overleg tussen de openbare instellingen onderling en met de gemeenteoverheid. Indien het centraal bestuur niet akkoord gaat met het beheer van een openbare instelling, maar deze openbare instelling toch haar wil doordrukken, dan kan het centraal bestuur zijn mening melden aan de gemeenteoverheid/provincieoverheid en zal de begroting, het budget, het meerjarenplan of de rekening waarschijnlijk niet worden goedgekeurd.⁸⁵

Deze invulling van de opdracht van het centraal bestuur wordt ook behouden in de omzendbrief betreffende de boekhouding van de besturen van de eredienst waar gewezen wordt op de enkele formaliteiten die het centraal kerkbestuur moet vervullen nadat de meerjarenplannen zijn vastgesteld door de bestuursorganen van de afzonderlijke bestuursraden, namelijk het toevoegen van een samenvatting waarin voor alle jaren van het meerjarenplan de verschillende toelagen voor de verschillende besturen worden opgesomd.⁸⁶

Het centraal bestuur dient de meerjarenplanningen samen in en stemt de inhoud ervan in de mate van het mogelijke op elkaar af maar het is zeker niet de bedoeling dat er per centraal bestuur één meerjarenplan wordt gedistilleerd uit de meerjarenplannen van de afzonderlijke besturen.⁸⁷

Inzake de jaarrekeningen die gezamenlijk worden ingediend, beperkt de rol van het centraal bestuur zich tot postbus.⁸⁸ Toch valt een grotere invloed van het centraal bestuur ons inziens niet te onderkennen, zeker niet na de wijzigingen van 2012. Sindsdien behoort het coördineren

⁸⁵ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, Verslag namens de commissie voor Binnenlandse aangelegenheden, Huisvesting en Stedelijk Beleid uitgebracht door de heren Johan De Roo en Dirk De Cock, *Parl.St.* VI. parl. 2003-04, nr. 2100/10, 60.

⁸⁶ Omz.VI. 1 maart 2013 betreffende Boekhouding besturen van de eredienst, *BS* 19 april 2013, 5.3, 2de alinea (BB-2013/01). In de oude omzendbrief (Omz.VI. 12 januari 2007 betreffende de boekhouding van de besturen van de eredienst, *BS* 12 februari 2007, punt 4.4(BB-2007/01)) was nog sprake van de 'enige' formaliteit van het centraal kerkbestuur.

⁸⁷ Omz.VI. 1 maart 2013 betreffende Boekhouding besturen van de eredienst, *BS* 19 april 2013, 5.3, 1ste alinea (BB-2013/01).

⁸⁸ F. JUDO, "De katholieke eredienst – Relatie met de gemeentelijke overheid" in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (124) 130.

van het beleid van de openbare instellingen en het bepalen van de prioritaire investeringen immers tot de bevoegdheden van het centraal bestuur.⁸⁹ Volgens JUDO betreft het echter geen bevoegdheidsoverdracht.⁹⁰

1.2.4.2.2 De indeplaatsstelling

De indeplaatsstelling⁹¹ vraagt volgens de decreetgever bijkomende aandacht. Het centraal bestuur kan⁹², indien een bestuursraad in gebreke blijft, zelf een meerjarenplan, een budget of een budgetwijziging indienen bij de gemeenteoverheid/provincieoverheid. Deze indeplaatsstelling geldt niet voor het indienen van de rekening.⁹³

Men kan zich de vraag stellen of het centraal bestuur verplicht is in de plaats te treden van een in gebreke blijvende bestuursraad, gelet op het woord 'kan' in de memorie van toelichting. Deze vraag kan bevestigend beantwoord worden,⁹⁴ gelet op het gebruik van de termen 'gezamenlijke' indiening van de rekeningen, maar de 'gecoördineerde' indiening van het meerjarenplan, het budget en een budgetwijziging,⁹⁵ alsook door de bepalingen van de artikelen 41 en 46 Eredienstendecreet. Om alle onduidelijkheid weg te nemen zou een duidelijkere omschrijving in het decreet overwogen kunnen worden.

1.2.5 Erkend representatief orgaan

⁸⁹ Art. 32, 8° Eredienstendecreet; zie ook VVSG, *Erediensten*, http://www.vvsg.be/Werking_Organisatie/Pages/Erediensten.aspx (consultatie 30 november 2017).

⁹⁰ JUDO, F., "Het wijzigingsdecreet Erediensten van 6 juli 2012: upgrade of slippery slope?" in *RRS 2012/2*, (7) 17

⁹¹ Voorzien in art. 32, 1ste lid, 7°.

⁹² Eigen accentuering.

⁹³ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, MvT, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 13.

⁹⁴ F. JUDO, "De katholieke eredienst – Relatie met de gemeentelijke overheid" in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (124) 128-129.

⁹⁵ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, MvT, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 13.

Het Eredienstendecreet spreekt in verscheidene bepalingen van een “erkend representatief orgaan”. Waar het erkend representatief orgaan voor de rooms-katholieke eredienst dit de aartsbisschop en de bisschoppen zijn, is dit de administratieve raad van de protestants-evangelische eredienst voor de protestantse eredienst; het centraal comité voor de anglicaanse eredienst; het centrale consistorie voor de israëlitische eredienst; de metropoliet-aartsbisschop voor de orthodoxe eredienst en het Executief van de moslims van België voor de islamitische eredienst.⁹⁶

Het betreft hier een door de federale overheid erkend orgaan⁹⁷ en omdat dit eigenlijk een federale bevoegdheid is,⁹⁸ wordt dit hier maar summier behandeld. Toch dient men dit te vermelden omdat aan dit orgaan talrijke opdrachten worden opgedragen door het Eredienstendecreet, zoals onder meer beroepsinstantie bij kandidatenlijsten, voorstellen erkenning religieuze entiteit, advies geven over meerjarenplan...

Het vereisen van zo'n hogere religieuze instantie kan evenwel wel problematisch zijn waar de eredienst een pluriform karakter heeft en er geen uniform geestelijk gezag is zoals bij het protestantisme⁹⁹ of waar deze gewoonweg niet bestond en moest opgericht worden zoals bij de islamitische eredienst.¹⁰⁰ Een bepaalde structuur wordt aan de erediensten opgedrongen wat vragen doet rijzen met betrekking tot de godsdienstvrijheid en de scheiding van Kerk en staat.¹⁰¹

⁹⁶ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, MvT, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 3.

⁹⁷ A. OVERBEEKE, “De erkende geloofsgemeenschappen van minderheids erediensten in het Vlaamse Gewest” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (353) 372

⁹⁸ Adv.RvS nr. 36.134/3 bij het voorontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, *Parl.St.* VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, (125) 131.

⁹⁹ A. OVERBEEKE, “Nieuw Vlaams eredienstenrecht – Een bespreking van het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004, in het licht van de organisatieautonomie van godsdienstige gemeenschappen”, *TBP* 2007/2, (67) 78.

¹⁰⁰ X, *De historiek van het EMB*, <https://www.embnet.be/nl/historiek> (consultatie 17 november 2017).

¹⁰¹ A. OVERBEEKE, “De erkende geloofsgemeenschappen van minderheids erediensten in het Vlaamse Gewest” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (353) 372.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • De oprichting van een centraal bestuur vermindert het aantal gesprekspartners van de overheid aanzienlijk. • Er wordt uitgegaan van een overlegcultuur. 	<ul style="list-style-type: none"> • De samenwerking in een centraal bestuur of met een overheid kan de integratie bevorderen. Mensen van verschillende stromingen binnen bijvoorbeeld de islam werken samen binnen een centraal bestuur. Op deze manier leren ze samen werken en is een opstap naar integratie met andere mensen die ook niet dezelfde achtergrond hebben. • Opbouwen van vertrouwensrelaties en samenwerking tussen staat en erediensten.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • De regeling is sterk geënt op de hiërarchisch gestructureerde rooms-katholieke eredienst, waardoor er problemen rijzen bij minderheidsdiensten die pluriform zijn, geen uniform gezag kennen en waar geen gezagsrelatie bestaat tussen de geloofsgemeenschap en de eredienstbedienaar, waaraan dus niet zomaar verplichtingen kunnen worden opgelegd. Ook bij deze laatsten heeft het erkende representatief orgaan een hoge mate van betrokkenheid (zie 1.2.5) en kunnen ze verplicht zijn samen te werken in een centraal bestuur met andere besturen van dezelfde denominatie maar die toch heel verschillend zijn (zie 1.2.4). Hierdoor wordt een bepaalde structuur opgedrongen (zie 1.2.5). Evenwel zijn er 	<ul style="list-style-type: none"> • Doordat de regelgeving sterk geënt is op de katholieke eredienst kan het voor sommige erediensten moeilijk zijn om in de regelgeving te passen. • Verdere secularisering waarbij de overheidsfinanciering van erediensten kan op de helling komen te staan. • Door een Vlaamse interne staatsvorming kunnen bepaalde tegenwoordige actoren hun rol niet meer opnemen. • Wanneer het niet meer interessant zou zijn voor een geloofsgemeenschap om de erkenning aan te vragen, verliest de overheid veel van haar contacten.

ook enkele verschillen tussen de rooms-katholieke eredienst en de minderheidsdiensten zoals:

- Geen register nodig om verkozen te kunnen worden bij de rooms-katholieke eredienst. Bij de andere erediensten is inschrijving in het register nodig (zie 1.2.3).
- Het lid van ambtswege in de bestuursraad is bij de katholieke eredienst de door het erkend representatief orgaan aangestelde verantwoordelijke of zijn vervanger (niet noodzakelijk de bedienaar van de eredienst). Bij de andere erediensten is het wel de bedienaar van de eredienst of zijn vervanger. Opvallend is wel dat dit lid niet “door het representatief orgaan aangesteld” moet zijn zoals bij de rooms-katholieke eredienst (zie 1.2.5 en 1.2.3).
- Verschil in samenstelling van centraal bestuur (zie 1.2.5 en 1.2.3).
- Het register van de gelovigen kan niet gecontroleerd worden door de overheid.
- De verkiezingen van de eredienstbesturen vallen niet samen en hierop wordt niet altijd toegezien.

• Bestuurders hebben niet altijd de geschikte administratieve bekwaamheid.• Soms moeten verschillende stromingen van een eredienst opgenomen worden in een centraal bestuur wat de samenwerking kan bemoeilijken.• Er is de invloed van het door het federaal niveau erkend representatief orgaan.	

2 Erkend worden als lokale geloofsgemeenschap

In dit tweede deel proberen we een antwoord te formuleren op de vraag hoe een lokale geloofsgemeenschap erkend kan worden door de Vlaamse regering.

2.1 Erkenningsaanvraag en aanvraagdossier

De vraag om een lokale geloofsgemeenschap te erkennen moet gebeuren door een erkend representatief orgaan.¹⁰² Het erkende representatief orgaan dient daartoe een gemotiveerde aanvraag tot erkenning van een lokale kerk- of geloofsgemeenschap in bij de Vlaamse regering via een aangetekende brief.¹⁰³

De vraag tot erkenning van een geloofsgemeenschap wordt vergezeld van een aanvraagdossier dat een aantal verplichte inlichtingen en stukken moet bevatten.¹⁰⁴ Als een aanvraagdossier onvolledig is, komt het niet in aanmerking voor erkenning. De Vlaamse regering deelt dit dan mee aan de aanvrager met de vraag om het aanvraagdossier te vervolledigen.¹⁰⁵ Een aanvraagdossier is maar volledig als het ten minste volgende inlichtingen en stukken bevat¹⁰⁶:

- 1° de **identificatie** van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap waarvan de erkenning wordt gevraagd;
- 2° de gebiedsomschrijving;
- 3° gegevens over het **gebouw** dat binnen de gebiedsomschrijving bestemd is voor de uitoefening van de eredienst;
- 4° gegevens over de **andere infrastructuur** die gebruikt wordt door de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap;

¹⁰² Art. 2, §1 Erkenningsbesluit.

¹⁰³ Art. 2, §1 Erkenningsbesluit.

¹⁰⁴ Art. 4, 1° Erkenningsbesluit.

¹⁰⁵ Art. 3, §2 Erkenningsbesluit.

¹⁰⁶ Art. 2, §2 Erkenningsbesluit.

- 5° een **inventaris van de patrimoniale en financiële toestand** bedoeld om te bestemmen voor de materiële organisatie en werking van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap;
- 6° een **financieel plan voor de eerstvolgende drie kalenderjaren** dat een overzicht bevat van de voorziene ontwikkeling van de financiële toestand
- 7° met opgave van de verwachte ontvangsten en uitgaven, desgevallend met inbegrip van de bijdrage van de gemeente(n) of de provincie(s) tot de financiering, en de voorziene planning van de investeringsuitgaven met inbegrip van de voorgenomen financieringswijze;
- 8° de melding of een bezoldigd bedienaar van de eredienst zal worden aangevraagd bij de federale overheid;
- 9° een **toelichtende nota waaruit de maatschappelijke relevantie van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap blijkt**, met inbegrip van haar betrokkenheid bij het geheel van de lokale leefgemeenschap binnen de gebiedsomschrijving.
- 10° een schriftelijke verklaring waarbij de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap zich verbindt tot een **correcte toepassing van de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken**;
- 11° een schriftelijke verklaring waarbij de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap zich ertoe verbindt dat **haar huidige en toekomstige geestelijke bedienaars voldoen aan de inburgeringsplicht** die desgevallend op hen van toepassing is ingevolge het decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse inburgeringsbeleid.
- 12° een schriftelijke verklaring waarbij de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap zich ertoe verbindt om individuen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de **Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** te weren uit de organisatie en werking van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap;
- 13° een schriftelijke verklaring waarbij de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap zich ertoe verbindt om:
- in geen geval haar medewerking te verlenen aan activiteiten die in strijd zijn met de **Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens**,
 - individuen of verenigingen te weren uit haar lokalen en plaatsen, wanneer die personen oproepen of handelen in strijd met de **Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens**;

14° naam en adres van de **contactpersoon** van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap.

De volledigheid van het aanvraagdossier is geen criterium ten gronde, maar een voorafgaande ontvankelijkheidsvoorwaarde van de erkenningsaanvraag. Deze voorwaarde zorgt ervoor dat een aanvraagdossier altijd voldoende informatie bevat zodat de Vlaamse regering goed kan inschatten of de lokale geloofsgemeenschap voldoet aan de erkenningscriteria ten gronde.¹⁰⁷

2.1.1 Administratieve gegevens

Ten eerste moet het aanvraagdossier de gegevens bevatten die nodig zijn om de geloofsgemeenschap te identificeren.¹⁰⁸ Deze identificatiegegevens laten toe om de geloofsgemeenschap te onderscheiden van andere geloofsgemeenschappen, die al dan niet tot dezelfde denominatie behoren.

Het aanvraagdossier bevat ten minste de naam en het adres van de geloofsgemeenschap en maakt duidelijk tot welke denominatie de geloofsgemeenschap behoort.¹⁰⁹ Dit laatste is vooral van belang voor erediensten met een pluraliteit aan strekkingen, zoals de islam en het protestantisme.

Vervolgens deelt het aanvraagdossier de naam en het adres van de huidige verantwoordelijke van de eredienst mee.¹¹⁰ Het is niet helemaal duidelijk wie die “verantwoordelijke van de eredienst” is. Sommigen beschouwen de term “verantwoordelijke van de eredienst” als synoniem van “bedenaar van de eredienst”.¹¹¹ Het is echter mogelijk dat een

¹⁰⁷ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 126.

¹⁰⁸ Art. 2, §2, 1° Erkenningsbesluit.

¹⁰⁹ Art. 2, §2, 1° Erkenningsbesluit.

¹¹⁰ Art. 2, §2, 1° Erkenningsbesluit.

¹¹¹ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 122.

geloofsgemeenschap die (nog) geen bedienaar van de eredienst heeft een erkenningsaanvraag indient.¹¹² Dat zorgt ervoor dat aan deze interpretatie weinig geloof kan worden gehecht.

Volgens anderen kan het gaan om elke persoon die de geloofsgemeenschap internrechtelijk mag vertegenwoordigen tijdens de erkenningsaanvraag.¹¹³ Hoewel deze meer functionele interpretatie aanvaardbaar is, doet zij wel de vraag rijzen wat dan het onderscheid is met de “contactpersoon van de geloofsgemeenschap” die wordt vermeld in artikel 2, §2, °13 van het Erkenningsbesluit. Het is mogelijk dat de verantwoordelijke en de contactpersoon in bepaalde dossiers dezelfde persoon is.¹¹⁴

Verder vermeldt het aanvraagdossier ook de rechtsvorm die de geloofsgemeenschap heeft op het ogenblik van de aanvraag.¹¹⁵ Hiermee wordt de rechtsvorm bedoeld die gekozen is om de materiële kant van de eredienst te beheren.¹¹⁶ De praktijk leert dat de meeste geloofsgemeenschappen voordien al een vzw hebben opgericht, nog vóór zij hun erkenning vragen aan de Vlaamse regering.¹¹⁷

2.1.2 Gebiedsomschrijving

Het Eredienstendecreet stelt dat een erkenning altijd betrekking heeft op een geloofsgemeenschap “en haar gebiedsomschrijving”.¹¹⁸ Die zinsnede maakt dat een territoriale omschrijving steeds noodzakelijk is om een geloofsgemeenschap te erkennen.¹¹⁹ Zonder duidelijk afgebakende gebiedsomschrijving kan een geloofsgemeenschap niet erkend worden.

¹¹² A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 56.

¹¹³ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 56.

¹¹⁴ . OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 56.

¹¹⁵ Art. 2, §2, 1° Erkenningsbesluit.

¹¹⁶ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 57.

¹¹⁷ *Vr. en Antw.* VI.Parl. 2009-10, Vr. nr. 230, 22 februari 2010 (F. DE WINTER, antw. G. BOURGEOIS).

¹¹⁸ Art. 79, 115, 151, 187 en 230 Eredienstendecreet.

¹¹⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 58.

Om die reden wijst het aanvraagdossier het territoriale werkingsgebied aan waarin de te erkennen geloofsgemeenschap haar werking heeft.¹²⁰ Het aanvraagdossier geeft de naam weer van alle gemeenten (of de delen ervan) waarin de geloofsgemeenschap actief is.

Niets verzet zich ertegen dat de opgegeven gebiedsomschrijving overlapt met het werkingsgebied van een andere geloofsgemeenschap die tot dezelfde eredienst behoort.¹²¹ Dit is het geval bij alle minderheidsrediensten: in Genk zijn er bijvoorbeeld twee orthodoxe¹²² en meerdere islamitische¹²³ geloofsgemeenschappen aanwezig, de stad Antwerpen wordt gekenmerkt door drie Israëlitische¹²⁴ geloofsgemeenschappen en in Leuven bestaan er meerdere protestantse¹²⁵ geloofsgemeenschappen. Tot slot overlapt het werkingsgebied van de anglicaanse geloofsgemeenschap te Knokke-Heist¹²⁶ gedeeltelijk met dat van anglicaanse geloofsgemeenschap van Brugge-Oostende¹²⁷. De reden hierachter is dat alle erkende minderheidsrediensten bestaan uit verschillende denominaties en de geloofsgemeenschappen weerspiegelen de verscheidenheid die aldus bestaat binnen elke erkende minderheidsdienst.¹²⁸ Als een welbepaalde denominatie al aanwezig is binnen een gemeente, zal de Vlaamse regering moeten bepalen welke meerwaarde een extra geloofsgemeenschap van dezelfde denominatie binnen hetzelfde werkingsgebied heeft.

¹²⁰ Art. 2, §2, 2° Erkenningsbesluit.

¹²¹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 59.

¹²² De orthodoxe kerkfabriek van de Heilige Aartsengel Michaël Archistrateeg, erkend bij KB van 23 augustus 1988, en de orthodoxe kerkfabriek van de Heilige Barbara, erkend bij KB van 23 augustus 1988.

¹²³ De islamitische geloofsgemeenschap *Yunus Emre*, erkend bij MB 5 mei 2009, de islamitische geloofsgemeenschap *Mevlana Camii*, erkend bij MB 24 oktober 2011, de islamitische geloofsgemeenschap *Yildirim Beyazit Camii*, erkend bij MB 24 oktober 2011, en de islamitische geloofsgemeenschap *Fatih*, erkend bij MB 22 januari 2013.

¹²⁴ De Israëlitische gemeenschap van Antwerpen *Sjomre Hadas*, erkend bij KB 7 februari 1876, de orthodoxe Israëlitische gemeenschap van Antwerpen *Machzike Hadas*, erkend bij KB 14 december 1910 en de Portugees-Israëlitische gemeenschap van Antwerpen *Beth Moshe*, erkend bij KB 7 februari 1910.

¹²⁵ Verenigde protestantse kerk Leuven, erkend bij KB 25 juni 1964, de protestants-evangelische kerk *Christengemeente Leuven*, erkend bij MB 22 december 2007, en de protestants-evangelische kerk *Evangelische Kerk Leuven*, erkend bij MB 22 december 2007.

¹²⁶ KB 26 augustus 1935.

¹²⁷ MB 7 januari 2010.

¹²⁸ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 60.

In tegenstelling tot de vroegere erkenningspraktijk is het bovendien ook mogelijk dat een rooms-katholieke parochie erkend zou worden met een werkingsgebied dat overlapt met een andere parochie, omdat het Erkenningsbesluit van toepassing is op alle erediensten.¹²⁹ Net zoals bij de minderheids erediensten zou de Vlaamse regering hiervan gebruik kunnen maken om bijvoorbeeld anderstalige rooms-katholieke geloofsgemeenschappen te erkennen. Tot op heden gebeurde dit nog niet.

Tijdens de parlementaire behandeling van het Eredienstendecreet dienden enkele christendemocratische parlementsleden een amendement in waardoor de Vlaamse regering ook geloofsgemeenschappen zou kunnen erkennen zónder territoriaal werkingsgebied.¹³⁰ Hierdoor zou de Vlaamse regering bijvoorbeeld ook personele parochies¹³¹ kunnen erkennen. Uiteindelijk haalde dit voorstel de definitieve tekst niet, zodat het Eredienstendecreet nog altijd uitgaat van een zuiver territoriale organisatie van de erkende erediensten.

Geloofsgemeenschappen die op provinciaal niveau erkend worden, namelijk de islamitische of orthodoxe, zullen in hun aanvraagdossier alle gemeenten moeten opsommen waarin zij actief zijn. Sommige geloofsgemeenschappen hebben bijvoorbeeld alle gemeenten van een provincie als werkingsgebied. Zo heeft de orthodoxe geloofsgemeenschap *Christus' Geboorte* de hele provincie Antwerpen als werkingsgebied.¹³²

2.1.3 Gebouwen en infrastructuur

2.1.3.1 Gebouwen

¹²⁹ Art. 2 Eredienstendecreet.

¹³⁰ Amendement (V. HEEREN, B. DE SMET, J. DE ROO en J. DE MEYER) op het ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en de werking van de erkende erediensten, *Parl.St.* VI.Parl. 2003-04, nr. 2100/2.

¹³¹ Canon 518 Codex Iuris Canonici 25 januari 1983.

¹³² MB 25 februari 2004.

Ten derde moet het aanvraagdossier aangeven welke gebouwen binnen het werkingsgebied de geloofsgemeenschap gebruikt voor de uitoefening van de eredienst.¹³³ Het aanvraagdossier vermeldt ten eerste het adres van dat gebouw en de oppervlakte. Daarnaast geeft het aanvraagdossier aan welk “beschikkingsrecht” de geloofsgemeenschap heeft op haar gebouw. Bewijsstukken van dat gebruiksrecht moeten worden voorgelegd als de Vlaamse regering daarom verzoekt.¹³⁴ De geloofsgemeenschap kan eigenaar zijn van haar gebouw, maar dat is niet vereist. Ook zakelijke gebruiksrechten, bijvoorbeeld erfpacht of opstal, en zelfs persoonlijke rechten zoals huur, volstaan.

Het feit dat een geloofsgemeenschap geen eigenaar hoeft te zijn van haar gebouw, zorgde evenwel voor problemen. Het gemeente- of provinciebestuur was immers verplicht om financieel bij te dragen aan de investeringen in een gebouw dat een erkende geloofsgemeenschap gebruikte voor de uitoefening van haar eredienst, ongeacht wie daarvan de eigenaar was.¹³⁵ Op die manier bestond het risico dat de eigenaar van het gebouw zich onrechtstreeks zou verrijken vanwege de financiële bijdrage van het lokale bestuur. In 2012 heeft de decreetgever het Eredienstendecreet aangepast zodat een gemeentebestuur niet langer verplicht is om bij te dragen in de investeringen in gebouwen van de eredienst die geen eigendom zijn van een publieke rechtspersoon.¹³⁶

Als een geloofsgemeenschap meerdere gebouwen gebruikt om haar eredienst uit te oefenen, duidt de aanvrager aan welk gebouw het hoofdgebouw is. In de praktijk zal dit evenwel niet altijd eenvoudig zijn, bijvoorbeeld wanneer verschillende geloofsgemeenschappen een gezamenlijke erkenningsaanvraag richten aan de Vlaamse regering.

¹³³ Art. 2 §2, 3° Erkenningsbesluit.

¹³⁴ Art. 2 §2, 3° b) Erkenningsbesluit.

¹³⁵ *Vr. en Antw.* VI.Parl. 2009-10, Vr. nr. 230, 22 februari 2010 (F. DE WINTER, antw. G. BOURGEOIS).

¹³⁶ Art. 28 decreet 6 juli 2012 tot wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten.

2.1.3.2 Andere infrastructuur

Naast informatie over het gebouw van de eredienst vermeldt het aanvraagdossier ook de gegevens over eventueel andere infrastructuur die de geloofsgemeenschap geregeld gebruikt.¹³⁷ Infrastructuur moet worden begrepen als gebouwen of lokalen in gebouwen; gronden vallen hierbuiten.¹³⁸ Zo hoeft een geloofsgemeenschap bijvoorbeeld niet mee te delen dat zij een begraafplaats heeft waarop haar gelovigen begraven worden.

Zoals bij de gebouwen van de eredienst bevat het aanvraagdossier het adres van de infrastructuur en geeft het dossier aan over welk “beschikkingsrecht” de geloofsgemeenschap beschikt. Verder geeft de geloofsgemeenschap de “reden van het gebruik” van de infrastructuur aan.¹³⁹ Hiermee worden de eredienstgerelateerde activiteiten bedoeld die de geloofsgemeenschap ontplooit in de infrastructuur.¹⁴⁰ Het aanvraagdossier bevat aldus een overzicht van *alle* gebouwen en lokalen waarin een geloofsgemeenschap op enigszins regelmatige basis eredienstgerelateerde activiteiten organiseert, zoals een kapel, een parochiehuis, een ontmoetingsplek, een ritueel badhuis enzovoort. De vraag rijst of deze informatieplicht zich ook uitstrekt tot de privéwoningen van gelovigen. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als de geloofsgemeenschap op regelmatige basis bijeenkomsten organiseert bij gelovigen thuis.¹⁴¹ De Vlaamse regering nuanceert hierover niets. De informatieplicht lijkt dus te gelden zonder onderscheid, ongeacht of het gaat om een privéwoning, dan wel of de eigenaar van de infrastructuur een natuurlijke persoon is.

Het onthullen van de adressen van individuele gelovigen kan echter problematisch zijn, omdat het ervoor zorgt dat de geloofsgemeenschap indirect de identiteit van (sommige van) haar

¹³⁷ Art. 2 §2, 4° Erkenningsbesluit.

¹³⁸ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 64.

¹³⁹ Art. 2 §2, 4° c) Erkenningsbesluit.

¹⁴⁰ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 64.

¹⁴¹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 64.

gelovigen onthult. Op die manier komt die verplichting op gespannen voet te staan met het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de individuele gelovigen. De overheid mag immers niet nagaan of iemand een godsdienst belijdt en zo ja, dewelke.¹⁴² Door de adressen van privéwoningen bekend te maken aan de overheid zou, minstens indirect, onthuld worden welke burgers tot de geloofsgemeenschap behoren.¹⁴³ Omdat zulke onthullingen onverenigbaar is met het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer kan de informatieplicht ons inziens dan ook niet zo ruim begrepen worden dat ook privéwoningen van gelovigen hieronder vallen.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid om meerdere geloofsgemeenschappen van dezelfde eredienst te erkennen voor hetzelfde werkingsgebied. • Het geeft de overheid een goed overzicht welke gebouwen gebruikt worden voor de eredienst. Op deze manier kan zij inschatten hoeveel een erkenning zou kosten. 	
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Het is niet duidelijk wie de “verantwoordelijke van de eredienst” is. • De overheid is afhankelijk van de verschaftte gegevens in het aanvraagdossier. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het meedelen van het adres van een privéadres zou in strijd met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer beschouwd worden.

¹⁴² “Het betreft hier inderdaad een zuiver geestelijke aangelegenheid en wegens de vrijheid van godsdienst is het de burgerlijke overheid niet veroorloofd na te gaan of iemand een godsdienst belijdt en dewelke.”: *Vr. en Antw.* Kamer 1968-69, 7 januari 1969, nr. 8, 308 (Vr. nr. 26 J. HENCKENS).

¹⁴³ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 64.

• Geen attest van brandveiligheid vereist.	

2.2 Erkenningsprocedure en -criteria

Zodra het aanvraagdossier volledig is, registreert de Vlaamse regering de aanvraag en stuurt zij een afschrift van de geregistreerde aanvraag aan de federale minister van Justitie.¹⁴⁴ Daarnaast moet zij het advies inwinnen van de gemeenteraden van de gebiedsomschrijving en van de gemeente- of provincieraad die desgevallend voor de tekortendekking van de lokale geloofsgemeenschap zullen moeten instaan.¹⁴⁵ Dit advies is echter niet bindend.¹⁴⁶ Als de gemeente- of provincieraad nalaat om zijn advies binnen vier maanden te bezorgen aan de Vlaamse regering, wordt het advies geacht gunstig te zijn.

Verder moet de Vlaamse regering een advies vragen aan de minister van Justitie die zijn advies verleent, rekening houdend met de elementen die aangebracht worden door de Staatsveiligheid. Als het advies van de minister negatief is op basis van zulke elementen, wordt de erkenningsprocedure opgeschort.¹⁴⁷

Rekening houdend met die adviezen van de gemeente- en provincieraden en het advies van de minister van Justitie en op basis van de elementen die in het aanvraagdossier zitten, beoordeelt de Vlaamse regering of de lokale geloofsgemeenschap voldoet aan de erkenningscriteria die zijn vastgelegd in het Vlaamse Erkenningsbesluit.¹⁴⁸

2.2.1 *Eerste erkenningscriterium: financiële leefbaarheid*

Ten eerste houdt de Vlaamse regering in haar beoordeling van de erkenningsaanvraag rekening met de financiële leefbaarheid van de te erkennen geloofsgemeenschap. De beoordeling van dit erkenningscriterium gebeurt op basis van bepaalde stukken die de aanvrager moet

¹⁴⁴ Art. 3 Erkenningsbesluit.

¹⁴⁵ Art. 5 Erkenningsbesluit.

¹⁴⁶ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. V.1.

¹⁴⁷ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. V.2.

¹⁴⁸ Art. 2, tweede zin Eredienstendecreet.

toevoegen aan zijn aanvraagdossier en die een licht werpen op de financiële leefbaarheid van de te erkennen geloofsgemeenschap.¹⁴⁹

Het criterium van financiële leefbaarheid lijkt ingegeven door de bezorgdheid om de budgettaire impact van nieuwe erkenningen beperkt te houden.¹⁵⁰ Geloofsgemeenschappen zouden zo min mogelijk mogen wegen op de begroting van een lokaal bestuur en daarom doen zij er goed aan om zo veel mogelijk eigen middelen te genereren.

In ieder geval beoordeelt de Vlaamse regering de financiële leefbaarheid op basis van twee stukken die toegevoegd worden aan het officiële aanvraagdossier: een inventaris van de huidige patrimoniale en financiële toestand en een financieel plan voor de toekomst.¹⁵¹ Deze stukken worden hieronder uitgebreid besproken.

2.2.1.1 Inventaris van de patrimoniale en financiële toestand

Ten eerste bevat het aanvraagdossier een inventaris van de patrimoniale en financiële toestand van de geloofsgemeenschap op het ogenblik van de aanvraag.¹⁵² Deze inventaris biedt een overzicht van het huidige vermogen, de inkomsten en uitgaven en eventuele leninglasten.

Volgens het Erkenningsbesluit richt de inventaris zich alleen op het deel van het vermogen dat bedoeld is voor de “materiële organisatie en werking van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap”.¹⁵³ In de rechtsleer bestaat onenigheid over hoe die zinsnede moet worden uitgelegd. Enerzijds kan dit zo begrepen worden dat vermogensbestanddelen die bedoeld zijn voor andere activiteiten dan de materiële organisatie en werking van de

¹⁴⁹ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. IV. 2.2.

¹⁵⁰ Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur, Advies 6 – 2003 bij voorontwerp van decreet op de organisatie en de werking van de erkende erediensten, Parl.St. VI. Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 111.

¹⁵¹ Art. 2 §2, 5°-6° Erkenningsbesluit.

¹⁵² Art. 2, §5 Erkenningsbesluit.

¹⁵³ Art. 2, §2, 5° Erkenningsbesluit.

geloofsgemeenschap niet hoeven opgenomen te worden in de inventaris.¹⁵⁴ Er valt te denken aan vermogensbestanddelen die verband houden met aanvullende activiteiten zoals jeugdwerking, ontwikkelingshulp, activiteiten binnen de maatschappelijke (*diaconale*) werking en activiteiten van verkondigende (*missionaire*) aard.

Anderzijds kan aan deze zinsnede een ruime interpretatie worden gegeven, waardoor alle vermogensbestanddelen moeten worden opgesomd in de inventaris, ongeacht waarvoor die bestemd zijn. Ook de vermogensbestanddelen die betrekking hebben op aanvullende activiteiten, die naast de strikt religieuze activiteiten staan, zouden dan opgenomen moeten worden in de inventaris. De Vlaamse regering gaat er alvast van uit dat een geloofsgemeenschap haar maatschappelijke meerwaarde dankt aan het ontplooiën van activiteiten die de sociale cohesie en het samenleven tussen burgers versterken.¹⁵⁵ Hieruit zou afgeleid kunnen worden dat de Vlaamse regering verwacht dat een inventaris zowel de vermogensbestanddelen bevat die bedoeld zijn voor religieuze activiteiten als diegene die bedoeld zijn voor aanvullende activiteiten.

2.2.1.2 Financieel plan

Naast een inventaris moet het aanvraagdossier een financieel plan bevatten voor de toekomst.¹⁵⁶ Dit plan biedt een overzicht van de voorziene ontwikkeling van de financiële toestand voor de drie kalenderjaren na het jaar waarin de aanvraag werd ingediend.¹⁵⁷ In het financieel plan worden de verwachte uitgaven en ontvangsten opgenomen en wordt een overzicht gegeven van de geplande investeringen en hoe die investeringen gefinancierd zullen worden.

¹⁵⁴ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 65-66.

¹⁵⁵ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. IV. 3.1.2.

¹⁵⁶ Art. 2, §2, 6° Erkenningsbesluit.

¹⁵⁷ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 66.

In het financieel plan moeten ook de eventuele financiële bijdrage worden opgenomen die de geloofsgemeenschap zal ontvangen van de gemeente of provincie.¹⁵⁸ Hoe meer eigen middelen de geloofsgemeenschap heeft, des te minder financiële ondersteuning van de gemeente of provincie nodig is om financieel leefbaar te zijn. Dit lijkt te betekenen dat de beschikbare middelen van de gemeente of provincie minstens indirect mee in rekening worden gebracht bij het beoordelen van de financiële leefbaarheid.¹⁵⁹ Naarmate een gemeente of provincie zelf minder middelen ter beschikking kan (of wil) stellen, ligt de lat steeds hoger om aan te tonen dat een geloofsgemeenschap zelf voldoende eigen middelen kan genereren om financieel leefbaar te zijn.

2.2.1.3 Beoordeling van de financiële leefbaarheid

Op basis van de patrimoniale en financiële inventaris en het financieel plan beoordeelt de Vlaamse regering de financiële leefbaarheid van de geloofsgemeenschap.¹⁶⁰ De Vlaamse regering weegt de inkomsten van de geloofsgemeenschap af tegen de gemaakte en vooropgestelde uitgaven. Wanneer uit de afweging van de Vlaamse regering blijkt dat een geloofsgemeenschap voldoende inkomsten genereert om haar uitgaven te dekken, stelt zich geen probleem qua financiële leefbaarheid.

Als een geloofsgemeenschap echter financiële tekorten laat noteren, kan de financiële leefbaarheid in het gedrang komen. Het is evenwel niet duidelijk hoe groot een financiële tekort mag zijn vooraleer de Vlaamse regering besluit dat een geloofsgemeenschap financieel niet leefbaar is.

Volgens de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur ging men er vroeger van uit dat geloofsgemeenschappen in de eerste plaats zelfbedruipend moesten zijn, maar dit uitgangspunt

¹⁵⁸ Art. 2, §2, 6° Erkenningsbesluit.

¹⁵⁹ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 126.

¹⁶⁰ Art. 4, 2° Erkenningsbesluit.

van het Eredienstendecreet lijkt eerder omgekeerd te zijn.¹⁶¹ De Vlaamse decreetgever lijkt zich erbij te hebben neergelegd dat openbare instellingen nu eenmaal volledig afhankelijk zijn van de financiering door de burgerlijke overheden. In ieder geval kan op basis van de verplichte tekortendeckking moet bijpassen geconcludeerd worden dat een geloofsgemeenschap zeker niet zelfbedruipend hoeft te zijn.¹⁶²

Uit de focusgroep is evenwel gebleken dat lokale overheden nog steeds ervan uitgaan dat eredienst in principe wordt bekostigd door de gelovigen zelf; in deze zienswijze is overheidssubsidiëring steeds bijkomstig.¹⁶³ In welke mate een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen, blijft evenwel onduidelijk:

- hanteert de Vlaamse regering maximumsteunbedragen, die eventueel gekoppeld worden aan het aantal gelovigen;
- of gaat de Vlaamse regering uit van proportionele steun, waarbij een bepaalde verhouding tussen eigen middelen van de geloofsgemeenschap en de overheidssteun vooropgesteld wordt?

Hoe dan ook ligt het voor de hand dat de Vlaamse regering sneller geneigd zal zijn om een financieel sterkere geloofsgemeenschap te erkennen dan een geloofsgemeenschap die meer nood heeft aan financiële ondersteuning. Hoe meer eigen middelen een geloofsgemeenschap kan voorleggen, hoe minder de erkenning immers een impact heeft op de begroting van de lokale overheid. Andersom geldt dat een armere geloofsgemeenschap minder snel erkend zal worden wegens het verhoogde financiële risico voor de lokale overheid. Op die manier zou het criterium van financiële leefbaarheid ertoe kunnen leiden dat geloofsgemeenschappen die de grootste nood hebben aan tekortendeckking hiervoor het minst in aanmerking komen. Het

¹⁶¹ Advies 6-2003 van de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur over het voorontwerp van decreet op de organisatie en de werking van de erkende erediensten: *Parl.St.* VI.Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 111.

¹⁶² Art. 52/1 Decreet 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten; art. 15, 62 Gemeentedecreet.

¹⁶³ Focusgroep 22 februari 2018.

criterium van financiële leefbaarheid zou zodoende de bestaande financiële ongelijkheid tussen geloofsgemeenschappen bestendigen, eerder dan die te verbeteren.

Op te merken valt wel dat de lokale overheid die na de erkenning zal instaan voor de controle en de tekortdekking geen vetorecht heeft voor wat de erkenning betreft. De financieel bevoegde overheid geeft in de erkenningsprocedure slechts een niet-bindend advies.

Wanneer de Vlaamse regering moet oordelen of een geloofsgemeenschap financieel leefbaar is, stelt zich in de praktijk een probleem: de financiële cijfers die een geloofsgemeenschap bezorgt zijn vaak onbetrouwbaar.¹⁶⁴ Zo zijn veel moskeeën op het ogenblik van hun erkenningsaanvraag volledig zelfbedruipend, maar verandert dit zodra de moskee officieel erkend wordt. Enerzijds zakken de inkomsten omdat moskeeën het gevoel hebben dat de geloofsgemeenschap lang zelf alle kosten heeft moeten dragen en dat het nu aan de overheid is om te betalen. Anderzijds stijgen de uitgaven. Volgens de focusgroep ligt dit ook aan de modelformulieren van de Vlaamse overheid waar gedetailleerd alle mogelijke uitgaven worden opgesomd zoals bijvoorbeeld tapijten, dadels enzovoort. Volgens de focusgroep zorgen deze modelformulieren voor een aanzuigefect.

De focusgroep heeft er daarnaast wel op gewezen dat er wel rekening gehouden wordt met de eigenheid van elke erediensten. Toen een orthodoxe geloofsgemeenschap werd gevraagd of men geen vergoeding kon vragen voor begrafenissen of andere diensten, werd hierop geantwoord dat het niet conform het geloof zou zijn. Orthodoxe geloofsgemeenschappen hebben dus weinig eigen inkomsten. Daar staat echter tegenover dat orthodoxe geloofsgemeenschappen ook minder uitgaven hebben.

¹⁶⁴ Focusgroep 22 februari 2018.

In de praktijk werd erkenning al eenmaal geweigerd wegens een gebrek aan financiële leefbaarheid. Zo weigerde toenmalig minister van Binnenlands Bestuur Marino Keulen¹⁶⁵ om een moskee in Deurne te erkennen, nadat de provincie Antwerpen in haar advies had opgeworpen dat de moskee financieel niet leefbaar was.¹⁶⁶

2.2.1.4 Financiering via een parallelle vzw

Een bijkomende probleem wanneer de Vlaamse regering de financiële leefbaarheid van een geloofsgemeenschap moet beoordelen, is het mogelijke bestaan van parallelle vzw's.¹⁶⁷ Die vzw's sympathiseren met de geloofsgemeenschap en zijn samengesteld uit gelovigen die behoren tot de geloofsgemeenschap. De begroting van zulke vzw hoeft evenwel niet opgenomen te worden in de financiële verslagen van de openbare instelling. De vraag rijst in hoeverre de Vlaamse regering rekening kan houden met de financiële toestand van zulke parallelle vzw's in zijn beoordeling. De financiële beoordeling uitbreiden van een geloofsgemeenschap naar diens parallelle vzw's is niet verenigbaar met het Erkenningsbesluit, maar het is allerminst bevredigend dat een erkenning ertoe kan leiden dat een lokaal bestuur de tekorten moet dekken van een verlieslatende openbare instelling die wordt omringd door een bloeiende vzw.¹⁶⁸

¹⁶⁵ X, *Marino Keulen erkent 8 moskeeën*, <http://marinokeulen.blogspot.be/2009/05/marino-keulen-erkent-8-moskeeen.html>.

¹⁶⁶ “Gelet op het besluit van de provincieraad van de provincie Antwerpen van 19 februari 2009 waarbij ongunstig advies werd verleend met betrekking tot voornoemde aanvraag tot erkenning; dat dit ongunstig advies hoofdzakelijk is gebaseerd op het feit dat het ingediende aanvraagdossier onvolledig was, dat er getwijfeld wordt aan de maatschappelijke relevantie aangezien de in het dossier gevoegde informatie hieromtrent onvoldoende inzicht hierin verschaft en om reden dat er eveneens twijfel bestaat met betrekking tot de financiële leefbaarheid van de moskeevereniging.”: MB 5 mei 2009.

¹⁶⁷ A. OVERBEEKE, “Nieuw Vlaams erediensrecht. Een bespreking van het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004, in het licht van de organisatieautonomie van godsdienstige gemeenschappen”, *TBP* 2007, afl. 2, 102.

¹⁶⁸ Zie de overwegingen van Vlaams volksvertegenwoordiger A. De Maght-Aelbrecht: *Parl.St.* VI. Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid 2003-04, nr. 2100/10, 10.

Uit de focusgroep is gebleken dat het voor de controlerende overheden vaak niet eenvoudig is om het onderscheid tussen de parallelle vzw en de erkende openbare instelling in de praktijk te maken. Vaak dragen de erkende geloofsgemeenschap en de parallelle vzw dezelfde naam, waardoor het voor een controlerende overheid bijvoorbeeld niet duidelijk is aan wie een factuur gericht is.

Momenteel kan een gemeente- of provinciebestuur parallelle vzw's niet controleren, hoewel men in de focusgroep aangaf dat men dit wenselijk acht.¹⁶⁹ Parallelle vzw's moeten op dit ogenblik alleen voldoen aan de door de vzw-wetgeving opgelegde wettelijke verplichtingen zoals het neerleggen van de statuten, van de samenstelling van hun raad van bestuur of van hun jaarrekening. Hoewel dit gebeurt, wordt die informatie in de praktijk niet doorgespeeld aan het gemeente- of provinciebestuur, waardoor zelfs een informele controle nu al niet mogelijk is. Bovendien zou het niet raadzaam zijn om het toezicht op de parallelle vzw's over te laten aan de representatieve organen. Hoewel de rooms-katholieke bisdommen hun vzw's wel controleren, houdt het Executief van de Moslims van België zelf geen toezicht houdt op vzw's parallel aan islamitische geloofsgemeenschappen wegens een gebrek aan hiërarchie binnen die eredienst.

Verder laten parallelle vzw's toe om de herkomst van financiële middelen te verhullen.¹⁷⁰ Om hun werking te financieren ontvangen geloofsgemeenschappen vaak financiële middelen van parallelle verenigingen.¹⁷¹ De herkomst van die ontvangen middelen is echter niet altijd even duidelijk. Sommige geloofsgemeenschappen worden via parallelle vzw's gefinancierd vanuit

¹⁶⁹ Focusgroep de dato 22 februari 2018.

¹⁷⁰ "Nu is de financiering van deze geloofsgemeenschappen onvoldoende duidelijk, in de eerste plaats voor de toezichhoudende gemeente- en provinciebesturen.": *Vr. en Antw.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid, Vr. nr. 1215, 21 februari 2017 (M. VAN VOLCEM, antw. L. HOMANS).

¹⁷¹ In zijn brochure gaat het Executief van de Moslims in België ervan uit dat een moskee die een aanvraag tot erkenning wil indienen beheerd wordt door een bestaande vzw: Executief van de moslims in België, *Erkenning van de moskeeën in Vlaanderen*, www.embnet.be/sites/default/files/emb-16-16461-brochure_mosquees_en_rf-af-161216-web.pdf.

het buitenland: zo zouden sommige islamitische geloofsgemeenschappen gefinancierd worden vanuit Saoedi-Arabië¹⁷² en Turkije¹⁷³.

Transparantie, waaronder ook financiële transparantie, vormt een van de basisprincipes van het Eredienstendecreet.¹⁷⁴ Inzetten op het vergroten van die transparantie zou kunnen helpen om de invloed van fundamentalistische strekkingen, die vanuit het buitenland wordt gefinancierd, in te perken.¹⁷⁵ Om die reden werd in het Vlaams Parlement geopperd om een verbod op buitenlandse financiering van geloofsgemeenschappen op te leggen.¹⁷⁶ Ook in het federaal Parlement werd al een wetsvoorstel ingediend om buitenlandse financiering van erediensten te beperken.¹⁷⁷ Hierbij merken wij evenwel op dat erkenning niet mag leiden tot het blind verbieden van elke vrijwillige financiële donaties uit het buitenland.¹⁷⁸

Ook de focusgroep ervaaarde buitenlandse financiering en de controle hierop als een probleem. Zo werd erop gewezen dat buitenlandse financiering zich niet alleen manifesteert in rechtstreekse geldstromen naar de geloofsgemeenschap, maar ook op andere manieren. In Antwerpen wordt bijvoorbeeld een splinternieuw Turks cultureel centrum gebouwd waarvan de moskee een volledige verdieping ter beschikking krijgt. Dit project wordt volledig gefinancierd door de Turkse staat. Een ander voorbeeld ook is dat de Griekse staat eigenaar is van een kerkgebouw in Antwerpen en hierop een gratis

¹⁷² *Vr. en Antw.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid, Vr. nr. 2212, 13 juni 2017 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

¹⁷³ *Vr. en Antw.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid, Vr. nr. 2936, 3 oktober 2017 (N. SMINATE, antw. L. HOMANS).

¹⁷⁴ A. OVERBEEKE, “Nieuw Vlaams eredienstenrecht. Een bespreking van het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004, in het licht van de organisatieautonomie van godsdienstige gemeenschappen”, *TBP* 2007, afl. 2, 102-103.

¹⁷⁵ *Parl.St.* Senaat 2003-04, nr. 3-815/2, 14.

¹⁷⁶ *Vr. en Antw.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid, Vr. nr. 1215, 21 februari 2017 (M. VAN VOLCEM, antw. L. HOMANS).

¹⁷⁷ Wetsvoorstel (A. TURTELBOOM) betreffende het verbod op buitenlandse financiering van activiteiten die de vrije beleving van de eredienst in België belemmeren, *Parl.St.* Kamer 2017-18, nr. 2675/001.

¹⁷⁸ H. BIELEFELDT, N. GHANEA en M. WIENER, *Freedom of Religion or Belief: An International Law Commentary*, Oxford, Oxford University Press, 2016, 229.

gebruiksrecht verleent aan de lokale orthodoxe geloofsgemeenschap. Dit is historisch zo gegroeid en tot nu toe ook zo gebleven. Als financiering van buitenlandse staat zou geblokkeerd worden, zouden ook zulke voordelen problematisch worden.

De focusgroep heeft aangegeven dat het in kaart brengen van buitenlandse financieringsstromen in ieder geval een geïntegreerde aanpak veronderstelt waarbij afspraken gemaakt worden tussen gemeente, provincie, Vlaanderen en verschillende federale overheidsdiensten: de FOD Economie, de Belastinginspectie, de politie, de FOD Justitie, de Sociale Inspectie enzovoort. Men kan moeilijk van de gemeente of provincie verwachten dat die zo'n controlecapaciteit heeft. Ook de Staatsveiligheid komt hier in het vizier.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Omdat een erkenning een impact heeft op de begroting van een lokaal bestuur, is het logisch om rekening te houden met de uitgaven en inkomsten van de geloofsgemeenschap. 	<ul style="list-style-type: none"> • Men zou beter kunnen aangeven wat financiële leefbaarheid betekent zodat het voor iedereen duidelijk is waaraan een geloofsgemeenschap moet voldoen.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat voor het begrip financiële leefbaarheid minimaal volstaat • De Vlaamse regering zou sneller geneigd kunnen zijn om een financieel sterkere geloofsgemeenschap te erkennen dan een geloofsgemeenschap die meer nood heeft aan financiële ondersteuning. Op die manier zou het criterium van financiële leefbaarheid ertoe kunnen leiden dat geloofsgemeenschappen die de grootste 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadruk op grote mate van financiële zelfredzaamheid kan ervoor zorgen dat niet-erkende geloofsgemeenschappen naar buitenlandse financierders stappen in plaats van te opteren voor erkenning en de daarbij horende overheidsfinanciering. • Om financieel leefbaar te zijn kan het zijn dat een geloofsgemeenschap geniet van financiering uit het buitenland waarop mogelijk geen controle gebeurt. • Een geloofsgemeenschap kan vermogend zijn maar dat komt niet door

<p>nood hebben aan tekortdekking hiervoor het minst in aanmerking komen. Het criterium van financiële leefbaarheid zou zodoende de bestaande financiële ongelijkheid tussen geloofsgemeenschappen bestendigen, eerder dan die te verbeteren</p>	<p>uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar de toezichhoudende overheid bovendien geen controle op kan uitoefenen.</p>
---	--

2.2.2 *Tweede erkenningscriterium: maatschappelijke relevantie*

Om erkend te worden door de Vlaamse regering moet een geloofsgemeenschap maatschappelijk relevant zijn.¹⁷⁹ Het aanvraagdossier dient een toelichtende nota te bevatten waaruit die relevantie blijkt.¹⁸⁰ Die nota bevat ten minsten een opgave van het aantal gelovigen van de geloofsgemeenschap binnen haar gebiedsomschrijving en een beschrijving van de manier waarop zij zich inschakelt in de lokale gemeenschap.

In zijn voorafgaand advies had de Raad van State opgemerkt dat de bewoording van artikel 2, § 2, 8° niet duidelijk maakte of de opsomming van elementen die maatschappelijke relevantie aantonen limitatief was of niet.¹⁸¹ Hoewel de Raad van State aandrang op verduidelijking, heeft de Vlaamse regering nagelaten om dit expliciet op te nemen in de definitieve tekst van het Erkenningsbesluit. Uit de bewoording van artikel 4, 3° van het Erkenningsbesluit blijkt slechts indirect dat een geloofsgemeenschap ook andere elementen kan aandragen die haar maatschappelijke relevantie aantonen: de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap wordt “minimaal aangetoond” aan de hand van het gelovigenaantal en de inschakeling in de lokale gemeenschap.¹⁸² De maatschappelijke relevantie kan dus ook blijken uit andere elementen die de geloofsgemeenschap aandraagt.

In ieder geval is maatschappelijke relevantie het hoofdcriterium op basis waarvan erkenningsaanvragen worden beoordeeld.¹⁸³

Ook de focusgroep bevestigde dat maatschappelijke relevantie op dit moment hét criteria is dat moet worden aangetoond.

¹⁷⁹ Art. 4, §3 Erkenningsbesluit.

¹⁸⁰ Art. 2, §2, 8° Erkenningsbesluit.

¹⁸¹ Adv. RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 4, nr. 5.

¹⁸² F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 127.

¹⁸³ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. 4.

Tot op heden is er nog maar één erkenningsaanvraag afgewezen wegens een gebrek aan maatschappelijke relevantie.¹⁸⁴ In 2009 werd de erkenningsaanvraag van de geloofsgemeenschap *Attaqwa* in Deurne onder andere afgewezen wegens een gebrek aan maatschappelijke relevantie¹⁸⁵, maar in 2011 werd de geloofsgemeenschap *Attaqwa* uiteindelijk toch erkend.¹⁸⁶

2.2.2.1 Aantal gelovigen

Ten eerste moet een toelichtende nota het aantal gelovigen van de geloofsgemeenschap vermelden die binnen de opgegeven gebiedsomschrijving wonen.¹⁸⁷ Het Erkenningsbesluit vereist geen exacte cijfers, een benaderende opgave volstaat.¹⁸⁸

2.2.2.1.1 Het begrip “gelovige”

Hoe het begrip “gelovige” moet begrepen worden, heeft de Vlaamse regering niet gedefinieerd.¹⁸⁹ De tendens bestaat dat elke geloofsgemeenschap hieraan zelf een eigen interpretatie geeft.¹⁹⁰ Om hun maatschappelijke relevantie te maximaliseren zal elke geloofsgemeenschappen de interpretatie van het begrip “gelovige” zo ruim maken dat zoveel mogelijk mensen beschouwd worden als gelovige. In geval van twijfel over de opgegeven

¹⁸⁴ *Vr. en Antw.* VI. Parl., Vr. nr. 203, 22 december 2015 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS); *Vr. en Antw.* VI. Parl., Vr. nr. 13, 2 september 2014 (T. VAN GRIEKEN, antw. L. HOMANS).

¹⁸⁵ “Gelet op het besluit van de provincieraad van de provincie Antwerpen van 19 februari 2009 waarbij ongunstig advies werd verleend met betrekking tot voornoemde aanvraag tot erkenning; dat dit ongunstig advies hoofdzakelijk is gebaseerd op het feit dat het ingediende aanvraagdossier onvolledig was, dat er getwijfeld wordt aan de maatschappelijke relevantie aangezien de in het dossier gevoegde informatie hieromtrent onvoldoende inzicht hierin verschaft en om reden dat er eveneens twijfel bestaat met betrekking tot de financiële leefbaarheid van de moskeevereniging.”: MB 5 mei 2009.

¹⁸⁶ MB 24 oktober 2011.

¹⁸⁷ Art. 2, §2, 8° Erkenningsbesluit.

¹⁸⁸ Art. 4, §3 Erkenningsbesluit.

¹⁸⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 70.

¹⁹⁰ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 70.

aantallen kan de Vlaamse regering wel vragen naar de definitie die de geloofsgemeenschap hanteert.¹⁹¹

Ook de focusgroep kaartte dit probleem aan, namelijk dat het bij moskeeën niet duidelijk is hoezeer iemand betrokken moet zijn om beschouwd te worden als moslim:

- dient men aanwezig zijn tijdens de dagelijkse gebedsdiensten;
- telt men als gelovige als men deelneemt aan het wekelijkse vrijdaggebed;
- of volstaat het dat men alleen naar de moskee gaat voor het jaarlijkse Suikerfeest en andere hoogdagen?

De opgegeven gelovigenaantallen zullen dus sterk verschillen afhankelijk van welke viering men voor ogen heeft.

In de praktijk blijken erkenningsaanvragen vaak minstens 500 gelovigen te vermelden, omdat islamitische geloofsgemeenschappen vaak tegelijkertijd de bezoldiging van hun imam aanvragen bij de FOD Justitie.

2.2.2.1.2 Aantal gelovigen per territoriale omschrijving

Uit de verwoording van het Erkenningsbesluit blijkt een sterk verband tussen het gelovigenaantal en de territoriale omschrijving van een geloofsgemeenschap.¹⁹² De toelichtende nota moet immers alleen het aantal gelovigen vermelden die binnen de opgegeven gebiedsomschrijving wonen. Gelovigen die buiten de gebiedsomschrijving wonen, mogen niet worden meegerekend.

¹⁹¹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 71.

¹⁹² A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 71.

De vraag rijst in hoeverre een geloofsgemeenschap in de praktijk kan weten of haar gelovigen binnen of buiten haar grondgebied wonen. Om te beginnen zou een geloofsgemeenschap dan moeten achterhalen waar al haar gelovigen wonen, waarna zij ook mogelijk adreswijzigingen zou moeten bijhouden. Het lijkt niet de bedoeling van de Vlaamse regering om de geloofsgemeenschappen te belasten met die administratieve verplichting?

Ook in de focusgroep werd erop gewezen dat het gelovigenaantal van een geloofsgemeenschap kan fluctueren.¹⁹³ Zo worden islamitische geloofsgemeenschappen in de Vlaamse groot steden geconfronteerd met stijgende gelovigenaantallen omdat veel vluchtelingen afkomstig zijn uit overwegend islamitische landen¹⁹⁴ en zich aansluiten bij een bestaande moskee in Vlaanderen. Als een islamitische vluchteling niet onmiddellijk een moskee vindt die aansluit bij zijn etnische achtergrond, dan zal hij vaak tijdelijk worden opgevangen in een moskee van een andere etnische groep. Wanneer die nieuwe groep blijft aangroeien, zullen er na verloop van tijd voldoende moslims om een nieuwe moskee oprichten. Na de Joegoslavische oorlogen in de jaren '90 werden gevluchte Kosovaren en Bosniërs bijvoorbeeld verwelkomd in Turkse moskeeën in Vlaanderen. Op deze manier vergrootten zij het aantal gelovigen sterk. Ondertussen hebben beide groepen zich afgesplitst van de Turkse moskee en hun eigen moskee opgericht. Dit toont aan hoe snel het aantal gelovigen van een geloofsgemeenschap kan veranderen.

Als het werkingsgebied van een geloofsgemeenschap zich uitstrekt over meerdere gemeenten, geeft de toelichtende nota het aantal gelovigen weer per burgerlijke gemeente. Telkens wanneer

¹⁹³ Focusgroep 22 februari 2018.

¹⁹⁴ In 2017 behoorden Syrië, Afghanistan, Irak, Somalië, Turkije, Guinee, Iran en Eritrea tot de top 10 herkomstlanden van personen in België erken werden als vluchteling: Commissariaat voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, *Asielstatistieken – Overzicht 2017*, http://www.cgvs.be/sites/default/files/asielstatistieken_2017_december_nl.pdf.

zo'n grensoverschrijdende geloofsgemeenschap wordt erkend, stelt de Vlaamse regering een verdeelsleutel op die bepaalt hoe de financiële lasten verdeeld worden tussen de betrokken lokale besturen.¹⁹⁵ Kleinere geloofsgemeenschappen zijn soms echter zodanig territoriaal versnipperd dat voor bepaalde gemeenten slechts een handvol gelovigen kan worden opgegeven.¹⁹⁶ De vraag rijst of een gemeente kan behoren tot het werkingsgebied van een geloofsgemeenschap, maar waar *geen* gelovigen wonen. De erkenningspraktijk van de Vlaamse regering lijkt ervan uit te gaan dat dit mogelijk is. Zo erkende de Vlaamse regering de orthodoxe geloofsgemeenschap *Heilige Apostel en Evangelist Mattheos* voor een grondgebied dat zich uitstrekte over 35 burgerlijke gemeentes,¹⁹⁷ hoewel de gemeente Overijse een negatief advies had geformuleerd omdat het aanvraagdossier niet vermeldde hoeveel gelovigen uit Overijse komen.¹⁹⁸

2.2.2.1.3 Minimaal gelovigenaantal

Het Erkenningsbesluit stelt geen minimumaantal voorop waaraan een geloofsgemeenschap moet voldoen om erkend te worden.¹⁹⁹ Het gelovigenaantal is niet doorslaggevend, maar is een eerste waardevolle maatstaf bij het peilen naar de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap. Desalniettemin voegt de Omzendbrief hieraan toe dat een “zeker aantal” gelovigen een graadmeter is voor de beoordeling van de maatschappelijke relevantie.²⁰⁰ Hiermee lijkt de Vlaamse regering een weerlegbaar vermoeden van maatschappelijke relevantie in te stellen: zodra een geloofsgemeenschap een bepaald aantal gelovigen bereikt, wordt aangenomen dat zij maatschappelijk relevant is. De Vlaamse regering kan dan alleen maar besluiten tot een gebrek aan relevantie als andere elementen het tegendeel bewijzen. Het

¹⁹⁵ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. VI.1.

¹⁹⁶ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienswetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 60.

¹⁹⁷ “De gebiedsomschrijving van die parochie omvat de gemeenten Groot-Leuven en Hageland, regio tussen Landen, Keerbergen en Hoeilaart”: MB 4 februari 2009.

¹⁹⁸ Verslag gemeenteraad Overijse 21 oktober 2008, punt O.12, 11-12.

¹⁹⁹ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. 3.1.1.

²⁰⁰ Art. 6, eerste lid Erkenningsbesluit.

is echter onduidelijk hoeveel gelovigen er minstens aanwezig moeten zijn vooraleer er sprake is van een “zeker aantal”:

- geldt een vast aantal leden waarboven een geloofsgemeenschap geacht wordt maatschappelijk relevant te zijn;
- of moet een bepaald percentage van de lokale bevolking tot de geloofsgemeenschap behoren vooraleer het vermoeden van maatschappelijke relevantie in werking treedt?

Ook de focusgroep kon geen bijkomende duidelijkheid scheppen over het minimaal vereiste aantal gelovigen. De FOD Justitie hanteert wel duidelijke minimumaantallen om te bepalen of een eredienstbediener bezoldigd moet worden door de federale overheid, maar de minimumaantallen verschillen van eredienst tot eredienst. Zo kan een islamitische geloofsgemeenschap haar imam laten bezoldigen wanneer zij tussen 200 en 500 gelovigen heeft. Als er meer gelovigen zijn, kan zelfs de bezoldiging van een tweede en derde eredienstbediener aangevraagd worden. Zoals ook hierboven al gezegd vermelden veel erkenningsaanvragen van islamitische geloofsgemeenschappen in de praktijk minstens 500 gelovigen, omdat dit vaak gekoppeld wordt aan een gelijktijdige vraag om hun imam te bezoldigen.

Hoewel het gelovigenaantal niet doorslaggevend is in Vlaanderen, is het wel een eerste waardevolle maatstaf bij het peilen naar de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap.

2.2.2.1.4 Controleerbaarheid van de opgegeven gelovigenaantallen

Hoe dan ook is het voor de Vlaamse regering onmogelijk om de opgegeven aantallen te verifiëren. Wegens de godsdienstvrijheid²⁰¹ en het respect voor de persoonlijke levenssfeer²⁰²

²⁰¹ *Hand. Kamer*, 1855-56, 19 mei 1856, 1504.

²⁰² Art. 6 Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens; Art. 9 Verord. Europees Parlement & Raad nr. 2016/679, 27 april 2016

is het de overheid niet toegestaan om vast te stellen of een burger een godsdienst belijdt en zo ja, dewelke.²⁰³ Hierdoor bestaat er geen exact cijfermateriaal waaraan de Vlaamse regering opgegeven gelovigenaantallen kan toetsen. Die oncontroleerbaarheid betekent dat de Vlaamse regering niet anders kan dan vertrouwen op de juistheid van de doorgegeven aantallen.²⁰⁴

Uit de focusgroep bleek evenwel dat gemeente- of provincieadministraties soms toch twijfelen of sommige opgegeven gelovigenaantallen wel stroken met de waarheid. Toch is men zich ervan bewust dat de opgegeven gelovigenaantallen principieel niet te controleren zijn. Ten eerste laat de vrijheid van godsdienst niet toe dat de overheid navraagt welk geloof haar burgers aanhangen. Daarnaast staat ook het respect voor de privacy enige controle in de weg. Als een geloofsgemeenschap gedetailleerde lijsten van haar gelovigen bezorgt aan de overheid, kan elke gelovige beslissen dat hij niet wenst dat die informatie wordt megedeeld aan een derde, waardoor de overheid opnieuw niet beschikt over verifieerbare informatie. In de praktijk ligt de verantwoordelijkheid voor de gelovigenaantallen dus bij de geloofsgemeenschap zelf, maar ook bij het erkend representatief orgaan. De overheid zal inderdaad grotendeels moeten vertrouwen op de geloofsgemeenschappen. Op de doorgegeven gelovigenaantallen is hoogstens een marginale toetsing mogelijk.

Ondanks die oncontroleerbaarheid heeft de focusgroep aangegeven dat men het aantal gelovigen wel beschouwt als een nuttig maatstaf om de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap te bepalen. Zo zijn gelovigenaantallen eenvoudiger te controleren en in kaart te brengen dan het abstractere begrip “maatschappelijke relevantie”.

betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG.

²⁰³ Cass. 29 juli 1836, *Pas.* 1836, I, 293; *Vr. en Antw.* Kamer 1968-69, 7 januari 1969, nr. 8, 308 (Vr. nr. 26 J. HENCKENS).

²⁰⁴ *Hand.* VI.Parl. comm. binnenlandse aangelegenheden, bestuurszaken, institutionele en bestuurlijke hervorming en decreetsevaluatie, 2007-08, 29 januari 2008, nr. C119-BIN9, 8.

Het aantal gelovigen vormde het belangrijkste criterium in het Vlaamse erkenningsbeleid vooraleer het Erkenningsbesluit van 30 september 2005 in werking is getreden.²⁰⁵ Door het gelovigenaantal te gebruiken als indicator van maatschappelijke relevantie bestaat een zekere continuïteit tussen het oude en het nieuwe erkenningsbeleid. Daarnaast vormt het aantal gelovigen een goede graadmeter om in te schatten of een geloofsgemeenschap een voldoende aandeel van de bevolking vertegenwoordigt om maatschappelijk relevant te zijn, hoewel verduidelijking vereist is over bepaalde aspecten.

²⁰⁵ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 69.

2.2.2.2 *Inschakeling in de lokale gemeenschap*

Ten tweede moet de toelichtende nota de wijze beschrijven waarop de te erkennen geloofsgemeenschap zich inschakelt in de lokale gemeenschap.²⁰⁶ De geloofsgemeenschap moet zich actief inzetten om de sociale cohesie van de lokale gemeenschap te versterken.²⁰⁷ Hiertoe neemt de geloofsgemeenschap een open en constructieve houding aan.

Die inschakeling in de lokale gemeenschap kan in de eerste plaats blijken uit het gebruik van het Nederlands en de organisatie van haar contacten met het gemeentebestuur of -besturen van haar gebiedsomschrijving. Daarnaast kan de geloofsgemeenschap alle andere elementen aandragen die bewijzen dat de geloofsgemeenschap zich inschakelt in de lokale gemeenschap. Zo kan een geloofsgemeenschap nota verwijzen naar alle activiteiten die de deelname van haar gelovigen aan het maatschappelijke leven bevorderen. Niet alleen het actieve sociaal werk geldt als bewijs van inschakeling in de lokale gemeenschap, maar elke activiteit die de sociale samenhang versterkt.²⁰⁸ Het kan gaan om sociale en culturele activiteiten, lessen Nederlands of inspanningen die een geloofsgemeenschap geleverd heeft in verband met thema's als verdraagzaamheid en respect voor elkaar.²⁰⁹

De focusgroep gaf aan dat een geloofsgemeenschap haar inschakeling in de lokale gemeenschap kan aantonen via de samenwerking met andere organisaties, het organiseren van rondleidingen, opendeurdagen enzovoort.²¹⁰

In de focusgroep werd tot slot nog opgemerkt dat het onduidelijk is op welke “lokale gemeenschap” de wijze van inschakeling betrekking heeft. Moet een

²⁰⁶ Art. 4, 3° Erkenningsbesluit.

²⁰⁷ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. IV. 3.1.2.

²⁰⁸ Zie de overweging van Vlaams volksvertegenwoordiger W. Kennes: *Hand.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, decreetsevaluatie, inburgering en toerisme 2009-10, 29 juni 2010, nr. C278-BIN21, 15.

²⁰⁹ *Vr. en Antw.* VI.Parl., nr. 464, 8 maart 2017 (N. SMINATE, antw. L. HOMANS)

²¹⁰ Focusgroep 22 februari 2018.

geloofsgemeenschap verankerd zijn in de lokale wijk of eerder in de brede Vlaamse maatschappij? Sommige moskeeën zijn gevestigd in migrantenwijken en dus vormt dit eerste geen probleem. Als men echter de betrokkenheid van een geloofsgemeenschap op de bredere Vlaamse maatschappij bedoelt, dan is dit al minder waarschijnlijk, aangezien zulke moskeeën voornamelijk op de eigen gemeenschap gericht zijn. De Vlaamse overheid lijkt uit te gaan van een fictie dat de gelovigen wonen in een gemeente met voornamelijk autochtone medeburgers, terwijl dit in de praktijk lang niet altijd het geval is.

2.2.2.2.1 Gebruik van de Nederlandse taal in het contact met gelovigen en derden

De open en constructieve houding van een geloofsgemeenschap kan in de eerste plaats blijken uit het gebruik van het Nederlands in de interne werking van een geloofsgemeenschap en de contacten met gelovigen en derden. Door het Nederlands als voertaal te gebruiken tijdens haar activiteiten laat de geloofsgemeenschap zien dat zij zich actief wil integreren in Vlaanderen. Dit sluit aan bij het bredere inburgeringsbeleid van de Vlaamse regering.²¹¹ In ieder geval valt de taal die tijdens de liturgie wordt gebruikt hierbuiten.²¹² Zo mag een katholieke parochie probleemloos haar zondagse eucharistie in het Latijn houden en mag het vrijdaggebed in een moskee volledig in het Arabisch plaatsvinden. Anderstalige liturgie kan niet beschouwd worden als een gebrek aan een open en constructieve houding van de geloofsgemeenschap.

Hoewel het gebruik van het Nederlands oorspronkelijk was opgenomen als formele erkenningsvoorwaarde, zwakte de Vlaamse regering haar taalvereiste af na felle kritiek van de Raad van State.²¹³ Het recht om eender welke taal te spreken tijdens de eredienst is grondwettelijk verankerd.²¹⁴ De Vlaamse regering kan een erkenningsaanvraag dan ook niet

²¹¹ *Hand.* VI.Parl. comm. wonen, stedelijk beleid, inburgering en gelijke kansen, 2007-08, 31 januari 2008, nr. C 127-WON 7, 6.

²¹² Art. 4, 2° Erkenningsbesluit.

²¹³ Adv.RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 5-6, nr. 7.

²¹⁴ Pand.b., v° Langues légalement usitées en Belgique, nr. 5, 6 & 34; J. VELAERS & M. ADAMS, "Taalrechten, taalvrijheden en taaldwang in de multiculturele samenleving", in J. VELAERS (ed.), *Recht en verdraagzaamheid in de multiculturele samenleving*, Antwerpen, Maklu, 1993, 175.

alleen afkeuren omdat een geloofsgemeenschap niet de Nederlandse taal gebruikt tijdens haar religieuze activiteiten.²¹⁵ Indien ze op basis hiervan de erkenning zou weigeren, dan riskeert ze de godsdienstvrijheid te schenden.²¹⁶

In de uiteindelijke versie van het Erkenningsbesluit is het gebruik van het Nederlands alleen een aanwijzing dat de geloofsgemeenschap zich inschakelt in de lokale gemeenschap.²¹⁷ Het gebruik van de Nederlandse taal is dus geen verplichting, maar strekt wel tot aanbeveling.²¹⁸ Zo liet toenmalig minister Keulen zich positief uit over een moskee die zijn preken liet vertalen naar het Nederlands.²¹⁹ Minister Van Grembergen meende dat best afspraken gemaakt konden worden met moskeeën om het gebruik van het Nederlands te stimuleren.²²⁰ Eventuele afspraken hierover kunnen echter alleen vrijblijvend zijn.²²¹

Ook de focusgroep liet weten het gebruik van het Nederlands in moskeeën wordt gepromoot omdat veel van de jongere generaties het Arabisch niet meer

²¹⁵ “Het zal nooit een uitsluitingscriterium zijn, maar het kan wel een afwegingscriterium zijn.”: *Hand. VI.Parl. comm. binnenlandse aangelegenheden, bestuurszaken, institutionele en bestuurlijke hervorming en decreetsevaluatie*, 2005-06, 14 februari 2006, nr. C148–BIN12, 8-9.

²¹⁶ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 127.

²¹⁷ “Het spreken van het Nederlands buiten het zuiver liturgische is dan een element dat de inbedding aangeeft in de omgeving.”: *Hand. VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, decreetsevaluatie, inburgering en toerisme* 2009-10, 14 februari 2006, nr. C148 – BIN12, 15, 8-9.

²¹⁸ “Het gebruik van het Nederlands is vanzelfsprekend bijzonder bevorderend als verbindend element bij de inschakeling in de Vlaamse gemeenschap. Het maakt daardoor onmiskenbaar deel uit van de beoordeling bij de behandeling van het aanvraagdossier.”: Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerken en geloofsgemeenschappen, nr. IV. 3.1.2; contra A. Blockerije, *De relatie tussen de gemeenten en de provincies en de besturen van de eredienst*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2015, 23.

²¹⁹ “Positief in de Badr-moskee is dat men de preek altijd vertaalt naar het Nederlands. Het is geen verplichting, maar ze doen het wel. Dat is een teken van openheid en geloofwaardigheid.”: *Hand. VI.Parl. 2007-08*, 28 mei 2008, nr. 43, 24.

²²⁰ “Over het taalgebruik bij toespraken en preken moeten we kunnen praten met de vertegenwoordigers van de moslimgemeenschap. Toespraken gebeuren het best in de taal van de streek waar men woont. Dit zal niet eenvoudig zijn, omdat vele ouderen in deze geloofsgemeenschap zich niet vertrouwd voelen met het taalgebruik van hun kinderen en van hun kleinkinderen. Voorlopig zal daarvoor dus moeten worden uitgekeken naar tussenoplossingen. Ik denk dat het niet goed is als daarover conflicten bestaan, maar er moet wel een evolutie zijn.”: *Hand. VI.Parl. comm. binnenlandse aangelegenheden, huisvesting en stedelijk beleid* 2002-03, 14 januari 2003. (S. GATZ, antw. P. VAN GREMBERGEN).

²²¹ Adriaan Overbeeke, “Preektaal. Naar een Vlaamse taalpolitie(k) voor de erediensten?” in K. GEENS, R. LESAFFER, B. STEEN en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *Ad amicissimum amici scripsimus: vriendenboek Raf Verstegen*, Brugge, die Keure, 222.

machtig zijn. Hetzelfde ziet men bij de websites van sommige moskeeën: vroeger was deze vaak eentalig, maar tegenwoordig is de website vaak beschikbaar in twee talen. Een Leuvense moskee kwam in een lastig parket doordat zij de wekelijkse preken liet vertalen en de Nederlandse vertaling op haar website liet plaatsen. In 2017 ontstond publieke verontwaardiging toen bleek dat in een oude preek, die online terug te vinden was, een vrouwonvriendelijk opmerking stond.²²² De daaropvolgende media-aandacht heeft als gevolg gehad dat alle vertaalde preken onmiddellijk offline werden gehaald.²²³ De openheid die bestond is vervangen door een geslotenheid. De focusgroep voegt hieraan toe dat men er zicht van bewust is dat de preek een onderdeel is van de liturgie en de liturgie niet hoeft te gebeuren in het Nederlands.

Desalniettemin wordt er in sommige moskeeën nog steeds uitsluitend in één taal gecommuniceerd met de gelovigen: in een Turkse moskee zal men vaak zien dat de aankondigingen die uithangen aan het prikbord in het Turks zijn.

2.2.2.2.2 Contacten met de lokale overheid

Naast het gebruik van de Nederlandse taal kan de inschakeling in de lokale gemeenschap ook blijken uit haar contacten met de lokale overheid.²²⁴ Het aanvraagdossier vermeldt alle contacten met de bestuurlijke overheid van de gemeente of de gemeenten van haar gebiedsomschrijving. Het Erkenningsbesluit maakt hier geen onderscheid naar gelang de geloofsgemeenschap erkend wordt door de gemeente of de provincie. Voor geloofsgemeenschappen die op provinciaal niveau worden erkend, zoals bijvoorbeeld

²²² *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. nr. 255, 29 januari 2018 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

²²³ A. De Prycker, “Geef vrouw lichte tik als ze zich misdraagt”, *Het Laatste Nieuws* 24 november 2017, <https://www.hln.be/regio/leuven/-geef-vrouw-lichte-tik-als-ze-zich-misdraagt~aaf96775/>.

²²⁴ Art. 4, 3° Erkenningsbesluit.

islamitische gemeenschappen, vormt dit een praktisch probleem.²²⁵ Het is onduidelijk of de Vlaamse regering de bedoeling heeft gehad om een geloofsgemeenschap met een provincie als werkingsgebied te verplichten om een overzicht te geven van de contacten die zij onderhoudt met de tientallen gemeenten binnen die provincie.

In de Beleidsbrief Binnenlands Bestuur van 2010-2011 maakt minister Bourgeois wel een onderscheid tussen gemeente en provincie.²²⁶ Ook de Omzendbrief stelt dat geloofsgemeenschappen een open en constructieve houding moeten aannemen ten opzichte van de democratisch gelegitimeerde gemeente- én provinciebesturen.²²⁷ Dit lijkt erop te wijzen dat een geloofsgemeenschap in bepaalde situaties ook een band kan ontwikkelen met de provinciale overheid. Zulke interpretatie staat haaks op de bewoording van het Erkenningsbesluit, maar dit zou het gemakkelijker maken voor geloofsgemeenschappen die werkzaam zijn op het grondgebied van een ganse provincie.

Wanneer meerdere gemeenten betrokken zijn, wordt in de praktijk gekeken waar zich het zwaartepunt van de geloofsgemeenschap bevindt.²²⁸ Het volstaat dat de gevraagde contacten plaatsvinden met het bestuur van de gemeente waar de meerderheid van de gelovigen woont, waar haar maatschappelijke zetel gevestigd is of waar haar lokalen of plaatsen zich bevinden.

2.2.2.3 *Paradigmaverschuiving*

Toen het Erkenningsbesluit maatschappelijke relevantie als erkenningscriterium invoerde, betekende dit een belangrijke breuk met het voorgaande beleid van de Vlaamse regering. Vroeger werd de maatschappelijke relevantie van eredienstbeoefening als vanzelfsprekend

²²⁵A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 76.

²²⁶ *Beleidsbrief Binnenlands Bestuur 2010-2011* d.d. 27 oktober 2010, *Parl.St.* VI.Parl. 2010-2011, nr. 731/1, 25.

²²⁷ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. IV. 3.1.2.

²²⁸ Zie bijvoorbeeld de erkenning van een anglicaanse parochie te Leuven: MB 24 juni 2010.

beschouwd, maar vanaf 2006 volstaat loutere eredienstuitoefening niet langer om maatschappelijk relevant te zijn.²²⁹

Geloofsgemeenschappen moeten hun maatschappelijke relevantie aantonen en doen dit door te verwijzen naar manieren waarop zij de sociale cohesie en het samenleven tussen burgers versterken.²³⁰ Geloofsgemeenschappen kunnen dit doen zich in te schakelen voor bijvoorbeeld het bevorderen van de maatschappelijke integratie van vreemdelingen²³¹, het tegengaan van radicalisering²³², daklozenopvang, onderwijs enzovoort.²³³ Maatschappelijke relevantie zal bijgevolg moeilijker te bewijzen zijn voor geloofsgemeenschappen die van nature meer gesloten zijn, zoals bijvoorbeeld de joods-orthodoxe eredienst. Deze paradigmaverschuiving moet gezien worden in de bredere maatschappelijke evolutie van de secularisering, waarbij kritisch gekeken wordt naar de overheidsfinanciering van erediensten.²³⁴

Uit de focusgroep bleek dat sommige geloofsgemeenschappen worstelden met het begrip “maatschappelijke relevantie”. Voor sommige geloofsgemeenschappen is dit contradictorisch: in onze samenleving is steeds

²²⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 76-77.

²³⁰ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. IV. 3.1.2.

²³¹ “We hebben onze erkenningscriteria. Die zijn zeer duidelijk en maatschappelijke relevantie is er slechts een van. Het bevorderen van de integratie vind ik persoonlijk ook zeer belangrijk.”: *Vr. en Antw.* VI. Parl. Vr. nr. 1714, 2 mei 2017 (W. KENNES, antw. L. HOMANS).

²³² D. Wursten, “Hoe minister Geens de Moslimexecutieve de doodsteek geeft”, *De Morgen* 24 augustus 2017, <https://www.demorgen.be/opinie/hoe-minister-geens-de-moslimexecutieve-de-doodsteek-geeft-b4fa6e0f/>.

²³³ *Hand.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, decreetsevaluatie, inburgering en toerisme 2009-10, 29 juni 2010, nr. C278-BIN21, 14.

²³⁴ B. Nelissen, “Belastingen: waarom betalen we voor zaken die ons degouteren?”, *Knack* 7 december 2017, <http://trends.knack.be/economie/beleid/belastingen-waarom-betalen-we-voor-zaken-die-ons-degouteren/article-opinion-934769.html>; D. Wursten, “Financiering van de erediensten zit vrijheid van godsdienst meer in de weg dan dat ze die bevordert”, *Knack* 2 oktober 2017, <http://www.knack.be/nieuws/belgie/financiering-van-de-erediensten-zit-vrijheid-van-godsdienst-meer-in-de-weg-dan-dat-ze-die-bevordert/article-opinion-907389.html>; L. Franken, “Als we godsdienstvrijheid ernstig nemen, moeten we ook nadenken over financiering van erediensten”, *Knack* 25 februari 2017, <http://www.knack.be/nieuws/belgie/als-we-godsdienstvrijheid-ernstig-nemen-moeten-we-ook-nadenken-over-financiering-van-erediensten/article-opinion-819767.html><http://www.knack.be/nieuws/belgie/financiering-van-de-erediensten-zit-vrijheid-van-godsdienst-meer-in-de-weg-dan-dat-ze-die-bevordert/article-opinion-907389.html>.

meer te horen dat religie een privézaak is, maar met dit criterium moet net het omgekeerde aangetoond worden.

Daarnaast werd in de focusgroep nog een gelijkaardige paradox opgemerkt. Van een erkende geloofsgemeenschap wordt verwacht dat zij het bewijs levert van haar maatschappelijke relevantie door te verwijzen naar socioculturele activiteiten die niet gefinancierd worden, terwijl religieuze activiteiten, waarvoor de financiering wel bestemd is, niet vermeld mogen worden.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Het gelovigenaantal gelovigen is een objectief criterium. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke betrokkenheid kan aanzetten tot integratie. • Een goed contact met de overheid kan misbruiken helpen voorkomen.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Onduidelijkheid wat maatschappelijke relevantie nu precies inhoudt • Onduidelijk hoeveel gelovigen een geloofsgemeenschap minimaal moet hebben (p. 55) • Onduidelijkheid hoe “gelovige” begrepen moet worden (p. 51) • Fluctuerende gelovigenaantallen (p. 55) • Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren (p. 55) • Maatschappelijke relevantie is moeilijk aan te tonen in religieuze instellingen die van nature meer gesloten zijn. • Het is niet duidelijk wat bedoeld wordt met ‘lokale gemeenschap’ (is dit enkel de wijk of is dit ruimer?). 	<ul style="list-style-type: none"> •

• Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben.	

2.2.3 Derde erkenningscriterium: taalgebruik in bestuurszaken

Ten derde moet het erkenningsdossier een verklaring bevatten waarmee de openbare instelling zich verbindt tot het toepassen van de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken.²³⁵ De engagementsverklaring uit het aanvraagdossier creëert geen nieuwe verplichtingen, maar herhaalt de bestaande verplichting van openbare instellingen om in bestuurszaken het Nederlands te gebruiken.²³⁶ Wanneer een openbare instelling handelt als bestuursoverheid, in haar binnendiensten en in haar contacten met de overheid, moet zij de Nederlandse taal hanteren.²³⁷

In een online raadpleegbare FAQ bevestigt de Vlaamse overheid dat de openbare instellingen Nederlands moeten gebruiken bij het opstellen van notulen, het houden van vergaderingen, het verzenden van brieven en het opstellen van overeenkomsten.²³⁸ Deze verplichting strekt zich evenwel niet uit tot de eigenlijke viering van de eredienst.²³⁹

Op basis van de toegevoegde verklaring beoordeelt de Vlaamse regering of de geloofsgemeenschap de taalwetgeving correct zal toepassen.²⁴⁰ Het is enigszins opmerkelijk dat de Vlaamse regering dus een oordeel moet vellen over de toepassing van de taalwetgeving door een openbare instelling nog voor die instelling effectief bestaat.²⁴¹

De focusgroep heeft hieraan toegevoegd dat de taalwetgeving ook van toepassing is op de naamgeving van geloofsgemeenschappen. Namen van moskeeën moeten dan ook vertaald en vernederlandst worden. Dit zorgt echter

²³⁵ Art. 2, 9° Erkenningsbesluit.

²³⁶ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 124.

²³⁷ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. III. 4.1.2.

²³⁸ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 80.

²³⁹ X, *Geldt de taalwetgeving voor de besturen van eredienst?*, <http://lokaalbestuur.vlaanderen.be/faq/erediensten/geldt-de-taalwetgeving-voor-de-besturen-van-eredienst?>

²⁴⁰ Art. 4, 4° Erkenningsbesluit.

²⁴¹ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 127.

voor problemen als het gaat over eigennamen en onvertaalbare begrippen: een Turkse moskee in Antwerpen gebruikte de naam “*Huzur*”, maar Vlaanderen meende dat die Turkse naam niet aanvaardbaar was. “*Huzur*” betekent letterlijk vertaald “innerlijke vrede”, maar de provinciale administratie meende dat dit begrip moeilijk omvattend vertaald kon worden. Uiteindelijk heeft de moskee toch haar naam vertaald²⁴², nadat Vlaanderen daarop had aangedrongen. In hoeverre geloofsgemeenschappen hun vernederlandste naam na erkenning ook daadwerkelijk gebruiken in het contacten met de gelovigen, is niet geweten.

Daarentegen bestaat er in Mol een moskee die officieel “*Ensar*” heet, wat ook een onvertaalbaar islamitisch begrip is.²⁴³ Deze moskee mocht haar naam wel behouden en hoefde deze niet te vernederlandsen. Daarnaast zijn er ook andere moskeeën die de naam dragen van een persoon, zoals de moskee “*Mehmet Akif*”, een Turkse nationale held.²⁴⁴ Omdat een eigenaam niet vertaald kon worden, hoefde men deze naam niet te vernederlandsen.

Tot slot stelt zich wel nog een probleem met deze erkenningsvoorwaarde. Volgens artikel 129 van de Grondwet is het gebruik van de talen een gemeenschapsbevoegdheid. Het Vlaamse Gewest is hiervoor dus niet bevoegd.²⁴⁵ Bovendien mag een gemeenschap het gebruik der talen alleen regelen bij decreet.²⁴⁶ Het Erkenningsbesluit zou dan ook mogelijks strijdig geacht kunnen worden met de Grondwet omdat de Vlaamse regering met deze erkenningsvoorwaarde een regeling inzake het gebruik der talen oplegt via een regeringsbesluit.

Sterke punten	Kansen
---------------	--------

²⁴² MB 22 januari 2013.

²⁴³ MB 5 mei 2009.

²⁴⁴ MB 22 december 2007.

²⁴⁵ Adv.RvS nr.38.491/3, 14 juni 2005, 6, nr. 7.

²⁴⁶ Art. 129, §1 Grondwet.

<ul style="list-style-type: none"> • Het vereisen van het verslag in het Nederlands staat de toezichhoudende overheid toe om de inhoud van het verslag te begrijpen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het zet (alleszins een deel) van bestuurders aan om Nederlands te leren en te begrijpen.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Onnauwkeurige verwoording waardoor het lijkt dat niet alleen de openbare instelling de Taalwet Bestuurszaken moet toepassen, maar ook de geloofsgemeenschap zelf. • Het opleggen van het Nederlands kan enkel aan de openbare instelling en voor de officiële documenten. Hierdoor is de impact van dit criterium eerder beperkt. • Geen consistente toepassing van de taalwetgeving op namen van geloofsgemeenschappen in de praktijk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er kunnen vragen rijzen of de Vlaamse regering met dit criterium niet haar bevoegdheid overschrijdt.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • De toepassing van de Taalwet Bestuurszaken laat toe om de overheid toe om efficiënt te communiceren en te controleren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het kan bestuurders aanzetten om Nederlands te leren indien nodig.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Onnauwkeurige verwoording waardoor het lijkt dat niet alleen de openbare instelling, maar ook de geloofsgemeenschap zelf de Taalwet Bestuurszaken moet toepassen. • Geen consistente toepassing van de taalwetgeving op namen van geloofsgemeenschappen. • Het opleggen van het Nederlands kan enkel aan de openbare instelling en voor haar officiële communicatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er kunnen vragen rijzen over de toelaatbaarheid van dit criterium.

2.2.4 Vierde erkenningscriterium: inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

Voor de Vlaamse regering is het wenselijk dat een bedienaar van de eredienst die voor de eerste keer in Vlaanderen een religieuze of levensbeschouwelijke functie zal uitoefenen voldoende inzicht heeft in de lokale samenleving waarin hij actief is.²⁴⁷ Om die reden moet de geloofsgemeenschap een schriftelijke verklaring aan het aanvraagdossier toevoegen waarin beloofd wordt dat de huidige en toekomstige bedienaars van de eredienst (zullen) voldoen aan de inburgeringsplicht die eventueel op hen van toepassing is.²⁴⁸

Net elke geloofsgemeenschap heeft echter een gezagsrelatie met haar bedienaar waardoor zij haar bedienaar kan verplichten om een inburgeringstraject te volgen. Wanneer een geloofsgemeenschap volgens de interne regels van de eredienst niet over die mogelijkheid beschikt, kan zij niet naar waarheid verklaren dat zij haar bedienaar zal verplichten om een inburgeringstraject te volgen.²⁴⁹ In ieder geval zal de Vlaamse regering de erkenningsaanvraag niet erkennen zonder deze verplichte verklaring, aangezien het aanvraagdossier in dat geval onvolledig zou zijn.

De inburgeringsplicht geldt voor volgende bedienaren van de eredienst²⁵⁰:

- de door de bisschop aangestelde verantwoordelijke van de parochie voor de rooms-katholieke eredienst en zijn vervanger,
- de predikant voor de protestantse eredienst en zijn vervanger,
- de bedienaar van de eredienst voor de anglicaanse eredienst en zijn vervanger,
- de rabbijn voor de israëlitische eredienst en zijn vervanger,
- de kerkbedienaar en zijn vervanger voor de orthodoxe eredienst,
- de eerste imam en zijn vervanger voor de islamitische eredienst.

²⁴⁷ Beleidsnota inburgering 2004-2009 – Samenleven in diversiteit: een verantwoordelijkheid van éénieder, p.10.

²⁴⁸ Art. 2, § 2, 10° Erkenningsbesluit.

²⁴⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 88.

²⁵⁰ Art. 27 Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid juncto art. 2, § 2, 10° Erkenningsbesluit.

Alle andere bedienaren van de eredienst, die niet vernoemd worden in deze limitatieve opsomming, hoeven geen inburgeringstraject te volgen.²⁵¹ De memorie van toelichting bij het Vlaamse Inburgeringsdecreet van 2003 bevestigt deze interpretatie. Daarin wordt gezegd dat alleen *bepaalde* bedienaars een inburgeringsplicht hebben.²⁵² Bij het protestantisme hoeven de *hulppredikant* en de *eerste predikant* aldus geen inburgeringstraject te volgen, bij de israëlitische eredienst gaat het om de *officiërende bedienaar* en de *Groot Rabbijn* en bij de islam om de *tweede* en de *derde imam*.²⁵³ Wegens het belang dat de Vlaamse regering aan de inburgering van buitenlandse imams hecht, is dit laatste toch opmerkelijk.²⁵⁴

Bedienaars van de eredienst zijn zelden vrijgesteld zijn van de inburgeringsplicht. In tegenstelling tot andere migranten ontsnappen bedienaars van de eredienst niet aan een verplicht inburgeringstraject als hij:

- een getuigschrift of diploma heeft behaald in het Belgische (of Nederlandse) onderwijs;²⁵⁵
- een volledig schooljaar onthaalonderwijs gevolgd hebben;²⁵⁶
- 65 jaar of ouder is;²⁵⁷
- een arbeidsmigrant is met een tijdelijk verblijfsstatuut dat kan leiden tot een definitief verblijf.²⁵⁸

Het is vooral van belang dat eredienstbedienaren zich niet kunnen beroepen op die laatste uitzondering.²⁵⁹ Als deze uitzondering wel zou gelden, dan zouden buitenlandse bedienaars

²⁵¹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 83.

²⁵² *Parl.St.* VI.Parl. 2005-06, nr.850/1, 12.

²⁵³ Voor een volledig overzicht: Wet 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de bedienaars van de erediensten.

²⁵⁴ Over de wenselijkheid van inburgering van imams: *Parl.St.* VI. Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid 2014-15, Vr. nr. 2493 23 juni 2015 (P. WOUTERS, antw. L. HOMANS).

²⁵⁵ Art. 27, §2 Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁵⁶ Art. 27, §6 Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁵⁷ Art. 27, §2 Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁵⁸ Art. 27, §2 Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁵⁹ Beleidsnota Inburgering 2004-2009, *Parl.St.* VI.Parl. 2004-05, nr. 84, 10.

van de eredienst nagenoeg allemaal vrijgesteld zijn van een inburgeringstraject. Een eredienstbedienaar is dus alleen vrijgesteld van de inburgeringsplicht als hij:

- een burgers is van een lidstaat van de Europese Unie, de Europese Economische Ruimte of Zwitserland²⁶⁰
- al een attest van inburgering heeft behaald;²⁶¹
- of door een ernstige ziekte of handicap niet in staat is om een inburgeringstraject te volgen.²⁶²

Deze erkenningsvoorwaarde zou echter in strijd kunnen zijn met de vrijheid van organisatie van de eredienst, meer bepaald met de benoemingsvrijheid.²⁶³ Het komt alleen toe aan de religieuze instanties om te bepalen wie kan fungeren als bedienaar binnen een eredienst.²⁶⁴ De eredienst is geen openbare dienst²⁶⁵ en de overheid mag zich dan ook niet bemoeien met de werking en organisatie van de eredienst.²⁶⁶ Om de onafhankelijkheid van de bedienaren te garanderen en hun statuut *sui generis* ongemoeid te laten, wordt voorgehouden dat aan bedienaren van de eredienst van overheidswege geen vormingen opgelegd kunnen worden die noodzakelijk zouden zijn voor het uitoefenen van hun functie.²⁶⁷ Het lijkt echter wel aanvaardbaar dat de overheid een diplomaverste zou opleggen aan bedienaars van de eredienst, voor zover het gaat om een louter formele eis. Op die manier zou de overheid een minimale kwaliteit kunnen garanderen van de bedienaars van erkende geloofsgemeenschappen zonder daarbij inhoudelijke vereisten op te leggen. Zo lijkt het niet onredelijk dat de overheid van de bedienaars van een erkende geloofsgemeenschap zou vragen dat zij een diploma secundair onderwijs hebben behaald. Naar analogie hieraan zou de overheid kunnen vereisen

²⁶⁰ Art. 27, §2, 1° Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁶¹ Art. 27, §2, 4° Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁶² Art. 27, §2, 5° Decreet van 28 februari 2003 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid.

²⁶³ A. ALEN, *Handboek van Belgisch Staatsrecht*, Deurne, Kluwer, 1995, 818.

²⁶⁴ *Vr. en Antw.* Kamer 1992-93, 19 april 1993, 4879 (Vr. nr. 288 L. STANDAERT)

²⁶⁵ Cass. 27 september 1975, *Arr. Cass.* 1976, 119.

²⁶⁶ J. VANDELANOTTE, *Overzicht Publiekrecht*, Brugge, die Keure, 2003, 481.

²⁶⁷ P. DE POOTER, "Inburgeringsbeleid en bedienaren van erediensten. Een 'verlicht' idee of een gallicaanse oprisping?", *NjW* 2005, afl. 114, 692-693.

dat bedienaars een inburgeringscursus volgen, voor zover het gaat om een louter formele vereiste.

Bovendien is het mogelijk dat de Vlaamse regering met deze erkenningsvoorwaarde haar bevoegdheid overschrijdt. Deze voorwaarde heeft betrekking op de persoon van de geestelijke bedienaar, wat geen Vlaamse, maar een voorbehouden federale bevoegdheid is.²⁶⁸

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Door het inburgeren van de bedienaar verkrijgt deze een inzicht in de gemeenschap en het land waarin hij wordt ingeschakeld. 	<ul style="list-style-type: none"> • Door het laten afleggen van een verklaring responsabiliseert men de geloofsgemeenschap om op de inburgering toe te zien van haar bedienaars.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • De verplichting geldt maar voor een beperkt aantal bedienaren. • Geen rekening gehouden met het feit dat sommige minderheidserediensten geen gezagsrelatie hebben met hun bedienaar en dus niet naar waarheid kunnen verklaren dat zij hun bedienaar zullen verplichten om te voldoen aan zijn inburgeringsplicht. • Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde • Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt en dus niet de persoon 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zouden vragen kunnen rijzen of dit erkenningscriterium in strijd is met de vrijheid van organisatie van de eredienst, meer bepaald met de benoemingsvrijheid.

²⁶⁸ Art. 6, §1, VIII, eerste lid, 6° BWHI; *Vr. en Antw.* Vl.Parl., Vr. nr. 406, 2 maart 2016 (Y. KHERBACHE, antw. L. HOMANS).

<p>die effectief aan de inburgeringsplicht moet voldoen.</p> <ul style="list-style-type: none">• Bevoegdheidsoverschrijding ten opzichte van het federale niveau door inburgeringsplicht als kwalitatieve vereiste op te leggen aan een erediensbedienaar	
---	--

2.2.5 Vijfde erkenningscriterium: respect voor de Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Naast een engagement om zijn erediensbedienaars in te burgeren moet een lokale geloofsgemeenschap ook beloven om de Grondwet en het *Europees Verdrag voor de Rechten van de Mensen* (EVRM) te respecteren. Het Erkenningsbesluit vermeldt geen andere mensenrechtenverdragen die geloofsgemeenschappen moeten respecteren, zoals de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*.

Ten eerste moet een geloofsgemeenschap beloven om individuen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit haar organisatie en werking.²⁶⁹ Vervolgens moet een geloofsgemeenschap zich ertoe verbinden dat zij haar medewerking niet zal verlenen aan activiteiten die strijdig zijn met de grondrechten én dat zij individuen die oproepen of handelen in strijd met de grondrechten zal weren uit haar lokalen of plaatsen.²⁷⁰

Die beloftes worden in twee schriftelijke verklaringen gegoten, die aan het aanvraagdossier moeten worden toegevoegd.²⁷¹ Zonder die schriftelijke engagementsverklaringen zal de Vlaamse regering de erkenningsaanvraag niet goedkeuren, omdat het aanvraagdossier dan onvolledig is.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none">• Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving.	
Zwakke punten	Bedreigingen

²⁶⁹ Art. 4, §6 Erkenningsbesluit.

²⁷⁰ Art. 4, §7 Erkenningsbesluit.

²⁷¹ Art. 2, 11° & 12° Erkenningsbesluit

• Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt, maar het zijn anderen die zich hieraan moeten houden.• Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Ook controversiële meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten.	

2.3 Erkenningsbeslissing

Wanneer uit de beoordeling van de Vlaamse regering blijkt dat de lokale geloofsgemeenschap voldoet aan de hieronder besproken erkenningscriteria, gaat zij over tot de erkenning van die geloofsgemeenschap.²⁷² Als de lokale geloofsgemeenschap echter niet voldoet aan de erkenningscriteria, dan zal de Vlaamse regering haar niet erkennen. Een erkenningsbeslissing moet gebeuren bij besluit van de Vlaamse regering, maar in de praktijk worden die beslissingen genomen bij ministerieel besluit.²⁷³

In ieder geval moet elk besluit gemotiveerd zijn, ongeacht of dat besluit nu een positieve dan wel een negatieve beslissing bevat.²⁷⁴ Op die manier kan de aanvrager kennis nemen van de overwegingen die tot de erkenning of, belangrijker, tot de weigering van erkenning hebben geleid en desgevallend van de redenen waarom van de verleende adviezen is afgeweken.²⁷⁵

Het besluit wordt per aangetekende brief ter kennis gebracht aan het erkende representatief orgaan dat de erkenningsaanvraag heeft gedaan.²⁷⁶ Verder stuurt de Vlaamse regering ook een afschrift van het besluit aan de federale minister van Justitie en aan de betrokken gemeente of provincie.²⁷⁷

²⁷² Art. 4 Eredienstendecreet.

²⁷³ Voor een overzicht van alle erkenningsbeslissingen, zie https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/sites/default/files/public/thema/erediensten/20160330_overzicht_erkenninge_n.pdf

²⁷⁴ Art. 6 Erkenningsbesluit.

²⁷⁵ Omz. VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. VI.1.

²⁷⁶ Art. 6, tweede lid Erkenningsbesluit.

²⁷⁷ Art. 6, tweede lid Erkenningsbesluit.

Volgens het Erkenningsbesluit hoeft de Vlaamse regering de erkenningsbeslissing niet mee te delen aan de geloofsgemeenschap zelf. Het erkend representatief orgaan kan de geloofsgemeenschap op de hoogte brengen, maar is hiertoe niet formeel verplicht.

In een antwoord op een parlementaire vraag nuanceerde toenmalig minister van Binnenlands Bestuur Marino Keulen deze regel. Wanneer een negatief advies aanleiding zou geven om een erkenningsaanvraag te weigeren, zou de administratie dit niet alleen laten weten aan het erkend representatief orgaan, maar ook aan de lokale geloofsgemeenschap zelf.²⁷⁸ Hiermee wordt afgeweken van de basisregel dat tijdens een erkenningsprocedure het erkend representatief orgaan, dat de officiële aanvraag tot erkenning heeft gedaan, fungeert als uniek aanspreekpunt voor de overheid.²⁷⁹ Vermoedelijk valt deze nuancering te verklaren vanuit de vaststelling dat de lokale geloofsgemeenschap zelf de eerste belanghebbende is bij een erkenningsbeslissing.

Tegen een erkennings- of weigeringbeslissing kan iedere belanghebbende beroep instellen bij de Raad van State.²⁸⁰

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving. 	
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Een erkenningsbesluit hoeft strikt genomen niet te worden meegedeeld aan de betrokken geloofsgemeenschap. 	<ul style="list-style-type: none"> • Een erkenningsbesluit moet gebeuren bij besluit van de Vlaamse regering, maar in de praktijk gebeurde de enige opheffing tot nu toe bij ministerieel besluit.

²⁷⁸ *Vr.en Antw.* VI.Parl. Vr. nr. 147, 20 maart 2009 (W. KENNES, antw. M. KEULEN).

²⁷⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 106.

²⁸⁰ Art.14 RvS-Wet.

3 Erkenning behouden als lokale geloofsgemeenschap

Wanneer de Vlaamse regering een lokale geloofsgemeenschap erkent, ontstaat een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid.²⁸¹ Die instelling, evenals het centraal bestuur waartoe deze behoort, moet het Vlaamse eredienstenrecht naleven en moet voldoen aan allerlei verplichtingen ten overstaan van de overheid.

Een geloofsgemeenschap verhoudt zich echter niet tot één enkele overheid, maar tot verschillende overheden en tot verschillende organen van deze overheden. Immers, zowel de gemeente (gemeenteraad en college van burgemeester en schepenen), de provincie (provincieraad en bestendige deputatie), de provinciegouverneur, de Vlaamse overheid (Vlaamse regering en de bevoegde minister) als de federale overheid (voor wat betreft erkenningen, erkende representatieve organen en bedienaren van de eredienst) hebben elk een eigen rol en een eigen verantwoordelijkheid in het overleg, de financiële verplichtingen, het toezicht of de erkenning, organisatie en werking van de geloofsgemeenschappen.

In praktijk leidt dit veelvoud aan betrokken actoren tot knelpunten of problemen. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan bepaalde informatie die niet doorstroomt tussen de verschillende overheden, een bevoegdheid die niet bij de aangewezen overheid zit (zie bijvoorbeeld het oordelen over maatschappelijke relevantie), onduidelijke bevoegdheidsverdeling, steden die enkel iets te zeggen hebben op het moment van de erkenning maar niet erna, geen eenheid van beleid enzovoort.

Het betreft hier voornamelijk problemen met betrekking tot de orthodoxe en de islamitische erkende geloofsgemeenschappen omdat hierbij de gemeente in

²⁸¹ F. Amez, “La réforme de l'Etat, tendon d'Achille d'une rationalisation du régime des cultes”, *RRS* 2011, afl. 1, 33.

principe geen bevoegdheid heeft, maar wel het dichtst bij de geloofsgemeenschap staat en de bevoegdheid toekomt aan de provincie.

Vooreerst is er onvoldoende uitwisseling van informatie over de geloofsgemeenschap tussen de ambtenaren van de gemeente en de provincie waar de geloofsgemeenschap gevestigd is (in de beide richtingen). Zo kan het zijn dat de gemeente bepaalde werken voor de geloofsgemeenschap verricht of bepaalde toelagen geeft waarvan de provincie, die nochtans de budgetten moet goedkeuren niet van op de hoogte is. Daarnaast heeft de gemeente, die nochtans dicht bij de erkende geloofsgemeenschap staat, geen zicht op de documenten die worden verstuurd naar de provincie en heeft deze volgens de letter van de wet, ook geen recht een inzage in deze documenten.

Hierbij aansluitend kan gewezen worden op het tweede probleem dat reeds hoger werd aangehaald, namelijk de bevoegdheid van de provincie om samen met budget, het verslag over de maatschappelijk relevantie te ontvangen. Het is echter de gemeente die het best geplaatst om de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap te beoordelen.²⁸²

Het gemeentelijke niveau komt enkel tussen in een adviserende rol bij het erkenningsdossier en krijgt geen andere rol toebedeeld na de erkenning wanneer het niet financieel verantwoordelijk is. De gemeente is nochtans het eerste aanspreekpunt van de buurt wanneer er bijvoorbeeld parkeerproblemen zijn, problemen van overlast, contact met de brandweer, voor bouwvergunningen, ... en zou dus het meest over de maatschappelijke relevantie kunnen zeggen. Bovendien is het zo geëvolueerd dat de meeste moskeeën niet meer geografisch

²⁸² De gemeentebestuurders van de gebiedsomschrijving zijn immers bij voorrang goed geplaatst om een advies te verstrekken over de verschillende elementen uit de erkenningsaanvraag, dus zeker ook de maatschappelijk relevantie. (zie Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. 5.1.)

op provincieniveau zijn georganiseerd maar meer op gemeentelijk niveau. In de Omzendbrief staat bovendien dat een geloofsgemeenschap in haar verslag moet opnemen hoe zij de contacten verzorgd met de gemeentelijke overheid. Het is niet de provinciale overheid die hier betrokken partij bij is maar de gemeentelijke overheid en deze laatste is dan ook beter geplaatst om hetgeen hierin is opgenomen te beoordelen.

Daarenboven komt het voor dat provincies zich hoofdzakelijk bevoegd achten voor enkel het financiële luik – en dus het budget – en wordt er minder gekeken naar wat er in het verslag staat. Dit is ook logisch omdat zij hierover weinig kunnen zeggen door de hierboven opgenoemde redenen. Het is dan ook niet zeker of de inhoud van het verslag effectief zal worden nagekeken. Evenwel komt het ook voor dat provincies het verslag doorsturen naar de gemeente op wier grondgebied de geloofsgemeenschap zijn werkingsgebied heeft. De opmerkingen van het gemeentebestuur worden dan doorgestuurd met het verslag naar de provinciegouverneur. Hiervoor bestaat evenwel geen wettelijke basis.

Er rijst ook nog een ander probleem wanneer men gaat kijken naar de maatschappelijke relevantie. De vraag stelt zich immers of de lokale geloofsgemeenschap maatschappelijk relevant moet zijn ten aanzien van de eigen gemeenschap of ten opzichte van gehele samenleving.

Een voordeel evenwel van de betrokkenheid van de provincie is dat er een zekere eenheid van bestuur kan zijn. Zo zal er slechts één politiek zijn voor meerdere erkende geloofsgemeenschappen en zal er geen verschil in behandeling zijn tussen de geloofsgemeenschappen van verschillende gemeentes. Het laat ook toe geloofsgemeenschappen van dezelfde eredienst te vergelijken met elkaar wat niet het geval zou zijn indien er maar één geloofsgemeenschap is per gemeente. Er dient wel te worden opgemerkt dat er toch verschillen in behandeling zijn tussen de provincies.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Door het toezicht op bepaalde erediensten op provinciaal niveau te organiseren is er een zeker mate van eenheid van bestuur. 	
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Veelheid van overheden betrokken • De gemeente staat dichterbij geloofsgemeenschap maar heeft geen bevoegdheid • Onvoldoende uitwisseling van informatie tussen de verschillende overheden • Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid) 	

3.1 Verkiezing van een bestuursraad

Ten eerste moet een lokale geloofsgemeenschap na haar erkenning overgaan tot de verkiezing van een bestuursraad van de openbare instelling. Deze verplichting staat niet in het Eredienstendecreet of het Erkenningsbesluit, maar de installatie van de bestuursraad is nodig vanuit praktisch oogpunt.²⁸³

Om verkozen te kunnen worden in de bestuursraad dient men minstens 18 jaar te zijn, ingeschreven zijn in de bevolkingsregisters van de gemeente of van een van de gemeenten van de gebiedsomschrijvingen van de openbare instelling en in het register ingeschreven te zijn.²⁸⁴ De openbare instelling dient na de erkenning dus te beschikken over een register van de gelovigen. Dit register moet niet bestaan voor de erkenning maar de geloofsgemeenschap moet wel een aantal gelovigen meegeven in haar erkenningsaanvraag (zie verder).

Hoewel de verplichting om een register van gelovigen bij te houden impliciet is opgelegd in het Eredienstendecreet²⁸⁵, kan men hier in de praktijk²⁸⁶ evenwel weinig mee beginnen omwille van de privacy. Het komt vooreerst niet toe aan de overheid om dit register te controleren of zelfs maar in te kijken. Evenwel zijn er bepaalde geloofsgemeenschappen die in het kader van een erkenningsdossier dit register meedelen maar ook in dit geval kan de overheid deze lijst niet controleren (zie verder bij 2.2.2.1 Aantal gelovigen). Ook blijkt uit de praktijk dat in dit register enkel de namen zijn opgenomen die voorheen bestuurder of lid waren of zijn (en dus betalen) van de vzw die de

²⁸³ Immers, indien dit niet het geval zou zijn, zou de openbare instelling geen bestuur of vertegenwoordiging hebben. Op te merken valt dat voor de rooms-katholieke eredienst de bestuursraad niet verkozen worden voor de eerste maal maar wordt aangesteld door het erkend representatief orgaan (art. 5 Eredienstendecreet).

²⁸⁴ Er wordt aan herinnerd dat het voor de rooms-katholieke eredienst volstaat dat men rooms-katholiek is en dat men niet ingeschreven dient te zijn in een register (art. 9 Eredienstendecreet).

²⁸⁵ De erkende geloofsgemeenschappen hebben immers de verplichting om hun bestuursorgaan samen te stellen en de leden hiervoor worden verkozen door en verkozen uit leden die opgenomen zijn in het register (behalve de katholieke eredienst).

²⁸⁶ De uitdrukking “in de praktijk” wordt gebruikt in dit verslag en is een verwijzing naar de focusgroep gehouden op 22 februari 2018 aan de KU Leuven, België.

erkenningaanvraag heeft ingediend en dit register bijgevolg niet de namen bevat van andere gelovigen die toch gelieerd zijn met deze geloofsgemeenschap.

Uit de praktijk blijkt dat de bestuurders niet altijd de juiste administratieve bekwaamheid bezitten om de taken die ze moeten uitvoeren met vrucht te volbrengen. Voor een geloofsgemeenschap erkend wordt, zou er volgens deelnemers van de focusgroep moeten gekeken worden naar “administratieve cultuur” van de vzw die de aanvraag indient. Daarnaast lijkt het gebrek aan bekwaamheid ook in de hand te worden gewerkt door het Eredienstendecreet dat oplegt dat een bestuurslid in de gemeente van het werkingsgebied moet wonen. Bekwame personen die bereid zijn een bestuursfunctie op te nemen, maar die niet in de gemeente wonen, komen bijgevolg niet in aanmerking voor een bestuursfunctie.

De volgende verkiezing van de bestuursraad vindt in principe na drie jaar plaats voor het ene deel van de bestuursleden en na zes jaar voor de overige bestuursleden.²⁸⁷

Uit de praktijk blijkt dat de verkiezingen niet altijd (tijdig) gebeuren. Dit komt omdat parallel naast de openbare instelling vaak nog altijd een parallelle vzw bestaat waarvoor er ook verkiezingen worden gehouden. De geloofsgemeenschappen kijken dan naar hun gemak en laten de verkiezingen samenvallen met de verkiezingen voor het bestuur van die parallelle vzw.

Het is voor de betrokken overheid moeilijk om alle verkiezingen systematisch op te volgen. Zo hangt het moment waarop een geloofsgemeenschap verkiezingen moet organiseren af van de datum waarop zij officieel erkend is,

²⁸⁷ Art. 6, 83, 119, 155, 191 en 234 Eredienstendecreet.

wat ervoor zorgt dat de Vlaamse overheid rekening moet houden met vele verschillende verkiezingsmomenten.

De Vlaamse administratie gaat eerder uit van een systeem van klachtentoezicht in plaats van een systematisch toezicht op de verkiezingen. De lokale overheid kan daarnaast toezicht houden aan de hand van notulen en via ontvangen adreslijsten, maar speelt in de praktijk een meer ondersteunende rol. Het daadwerkelijk toezicht houden en sanctioneren is de bevoegdheid van het erkend representatief orgaan.

Indien er een centraal bestuur bestaat voor de eredienst waartoe de openbare instelling behoort in de gemeente of provincie, dan kan worden aangenomen dat de nieuw erkende openbare instelling toetreedt tot dit centraal bestuur. In het Eredienstendecreet of het Erkenningsbesluit zijn hiervoor geen specifieke regels voorzien.

Zoals boven aangehaald zorgt de oprichting van een centraal bestuur theoretisch niet voor problemen bij een homogene eredienst zoals de rooms-katholieke, maar wel bij andere heterogene erediensten zoals de protestantse of de islamitische eredienst. Het blijkt uit de focusgroep dat hier in de praktijk niet op een eenduidige manier mee omgegaan wordt. Het is immers zo dat in de provincie Limburg er wel een centraal bestuur bestaat waarin verschillende moskeeën verenigd zijn. Volgens de vertegenwoordiger van de provincie rijmt dit ook met het feit dat nadruk wordt gelegd op integratie en maatschappelijke relevantie: door samen te werken over de grenzen van de moskee heen toont men reeds een zekere vorm van integratie aan. Een andere situatie vindt men in Antwerpen waar ervoor geopteerd is, in samenspraak met het executief van de moslims, om geen centraal bestuur op te richten voor de islamitische eredienst omdat gevreesd wordt voor problemen omwille van de verschillende religieuze en etnische stromingen. Er wordt wel nagedacht over de oprichting van een centraal bestuur per etniciteit.

Wel is men het erover eens dat het goed is dat het aantal gesprekspartners voor de overheden daalt door middel van een centraal bestuur en dat het

overzichtelijker blijft. Er wordt wel opgemerkt dat wanneer er veel besturen onder één centraal bestuur vallen, niet alle besturen vertegenwoordigd zullen zijn in dit centraal bestuur.²⁸⁸

²⁸⁸ Focusgroep van 22 februari 2018 (KU Leuven).

3.2 Overleg met het college van burgemeester en schepenen

Ten tweede moet het centraal bestuur (of de bestuursraad bij gebreke hieraan) minstens tweemaal per jaar overleg plegen met een afvaardiging van het college van burgemeester en schepenen over de bevoegdheden van het centraal bestuur. Dit overleg kan door één van beide partijen verzocht worden, maar het centraal bestuur verzoekt in elk geval om een overleg over de ingediende meerjarenplannen en de budgetten. Het centraal bestuur bezorgt een verslag van het overleg aan de betrokken bestuursraden.²⁸⁹

Tussen het centraal bestuur en de gemeente kunnen ook afspraken gemaakt worden die bindend zijn voor de door het centraal bestuur vertegenwoordigde lokale geloofsgemeenschappen. Indien zij met deze afspraken niet akkoord gaan, kan de lokale geloofsgemeenschap hiertegen beroep instellen bij de provinciegouverneur.²⁹⁰

Noch de wet zelf, noch de parlementaire voorbereiding bepaalt het verloop en de inhoud van het overleg.

De overlegverplichting van de verschillende erediensten is gelijklopend met elkaar, met dat verschil dat voor de orthodoxe en de islamitische erediensten, de overheid met dewelke overlegd moet worden, de provincieoverheid is in plaats van de gemeenteoverheid. Het overleg vindt aldus plaats met een afvaardiging van de bestendige deputatie.²⁹¹ De beroepsinstantie, wanneer de orthodoxe kerkfabriek of de islamitische gemeente niet akkoord gaat met de gemaakte afspraken, blijft de provinciegouverneur.²⁹²

Uit de praktijk blijkt dat een verplichting om twee maal per jaar te vergaderen niet altijd mogelijk is. Vaak wordt er maar eenmaal per jaar overlegd, waarbij

²⁸⁹ Art. 33, 113, 149 en 185 Eredienstendecreet

²⁹⁰ Art. 33/1, 113/1, 149/1 en 185/1 Eredienstendecreet

²⁹¹ Art. 221 en 264 Eredienstendecreet

²⁹² Art. 221/1 en 264/1 Eredienstendecreet

het meerjarenplan voor zes jaar wordt opgesteld. Als de budgetten die nadien worden ingediend passen in dit meerjarenplan, worden deze zonder meer goedgekeurd zonder enig bijkomend overleg.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • De keuze van de decreetgever voor overleg laat de geloofsgemeenschap toe gehoord te worden en een goede verstandhouding met de lokale overheid te ontwikkelen. • Het centraal bestuur kan met de lokale geloofsgemeenschap bindende afspraken maken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Een overleg kan de integratie en de lokale betrokkenheid van de geloofsgemeenschap verbeteren.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • De door het Eredienstendecreet opgelegde frequentie van het overleg is in de praktijk moeilijk haalbaar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aangezien het een verplichting is tot overleg zou het overleg een formele aangelegenheid kunnen worden zonder toegevoegde meerwaarde. • Gebrek aan goodwill bij (een van) beide partijen zou kunnen leiden tot frustraties.

3.3 Administratieve verplichtingen en het toezicht daarop

Het administratief toezicht over de besturen van de erkende erediensten volgt het stamien inzake het toezicht op lokale besturen. Er is een ruim algemeen toezicht en een eerder beperkt bijzonder toezicht. Het zwaartepunt van het toezicht ligt bij de gemeente of provincie, namelijk de besturen die (financieel) betrokken zijn en bij de provinciegouverneur als commissaris van de Vlaamse regering. Deze laatste bezit het vernietigingstoezicht.²⁹³ Men wenst met dit administratief toezicht te streven naar moderne en efficiënte besturen, gelijkwaardig aan de andere lokale besturen.²⁹⁴

De verplichtingen die worden opgelegd om het toezicht mogelijk te maken worden enkel opgelegd aan de erkende openbare instelling. Het zijn dus enkel zij die aan dit toezicht onderworpen zijn. Parallele vzw's vallen bijvoorbeeld buiten de bevoegdheid van de toezichthoudende overheid en ook buitenlandse financieringsstromen komen niet in beeld. Voor meer uitleg wordt verwezen naar de uitleg met betrekkingen tot de financiële leefbaarheid.²⁹⁵

De enige sancties die kunnen worden toegepast zijn het dwangtoezicht of onmiddellijk de opheffing van de erkenning. De sancties zijn bijgevolg beperkt.

Uit de focusgroep blijkt dat er bij de lokale overheden geen echte vraag bestaat naar extra sancties, hoewel het wel in zekere mate handig zou zijn. Er wordt in de praktijk eerder geopteerd voor meer begeleiding dan voor het toepassen van sancties.

²⁹³ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, MvT, *Parl.St.* VI.Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 7.

²⁹⁴ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, MvT, *Parl.St.* VI.Parl. 2003-04, nr. 2100/1, 15.

²⁹⁵ Zie p. 39.

In de praktijk bestaat naast de decretaal geregelde sancties, een derde sanctie die evenwel impliciet is. Als een geloofsgemeenschap met een deficit de nodige formaliteiten niet vervuld, zoals het opsturen van het budget en de jaarrekening, zal de toezichthoudende en financierende overheid het tekort niet bijpassen.

3.3.1 Bijzonder financieel toezicht

Nadat een lokale geloofsgemeenschap erkend is, is het gemeente- of provinciebestuur verplicht om de tekorten van die geloofsgemeenschap bij te passen en bij te dragen aan de investeringen aan de gebouwen van de eredienst.²⁹⁶ Hiervoor is vereist dat deze gebouwen in volle eigendom zijn van de lokale geloofsgemeenschap of een met eigendom gelijkgesteld zakelijk recht dat aan bepaalde voorwaarden voldoet.²⁹⁷

Verder stelt de gemeente of provincie een pastorie of, als er geen is, een woning ter beschikking van de een bedienaar van de eredienst of kent zij hem of haar een woonstvergoeding toe. In parochies waar er geen bedienaar van de eredienst is, of wanneer diens woning dit niet toelaat, stelt de gemeente een ruimte ter beschikking aan de kerkfabriek waar gelovigen ontvangen kunnen worden, waar de kerkraad kan vergaderen en waar de archieven van de kerkfabriek worden bewaard, of ze betaalt een secretariaatsvergoeding.²⁹⁸

In ruil voor die financiële ondersteuning is een erkende geloofsgemeenschap verplicht om periodiek bepaalde financiële beslissingen te bezorgen aan de lokale overheid, waaraan die overheid dan haar voorafgaande goedkeuring moet toekennen. Op die manier kan de lokale overheid de financiële toestand van de geloofsgemeenschap nauwgezet opvolgen.

Het Eredienstendecreet voorziet een bijzonder toezicht voor een aantal verplichtingen van de bestuursraden en centrale besturen. Geen enkel bijzonder toezichtmechanisme is echter gelijk

²⁹⁶ Art. 114, 150, 186 en 272 Eredienstendecreet bepalen dat de bepalingen van Hoofdstuk III van Titel II ook van toepassing zijn op de minderheidserediensten.

²⁹⁷ Art. 52/1, §1, 1ste en 2de lid Eredienstendecreet.

²⁹⁸ Art. 52/1, §1, 3de en 4de lid Eredienstendecreet.

en voor elk toezichtmechanisme bestaan andere regels. Volgens Frank Judo is de *ratio legis* van deze eigenaardigheden, zoals het evocatiemechanisme van Vlaamse regering, niet af te leiden valt uit de parlementaire voorbereiding, maar ook niet in de rationele analyse van de betrokken stelsels.²⁹⁹

Nochtans valt er ons inziens toch iets te zeggen voor de uitgebreidere regeling voor het meerjarenplan ten opzichte van de andere stelsels, zoals het hogergenoemde evocatiemechanisme en een administratief beroep op het niveau van de Vlaamse regering. Immers, het meerjarenplan is de fundering waaraan de latere budgetten en rekeningen zullen worden getoetst.

Hieronder worden de vormen van bijzonder toezicht besproken. Hierbij dient men de begrippen gemeente, de gemeenteoverheid, de gemeenteraad, het college van burgemeester en schepenen en de gemeentelijke bijdrage te lezen als de provincie, de provincieoverheid, de provincieraad, de bestendige deputatie en de provinciale bijdrage wanneer het gaat over de orthodoxe of de islamitische eredienst.³⁰⁰ Indien het gaat over deze laatste dient men ook hoofdkerk en parochie te lezen als hoofdmoskee en islamitische geloofsgemeenschap.³⁰¹

(a) *Meerjarenplannen*

Het meerjarenplan is hét basisinstrument van het financieel beheer, waarvan de looptijd ook gekoppeld is aan de zes jaar van een gemeentelijke legislatuur.³⁰² Het plan wordt opgesteld door de bestuursraad of, indien deze in gebreke blijft, door het centraal bestuur.³⁰³ Deze laatste (of bij gebreke hieraan de bestuursraad) dient de meerjarenplannen gecoördineerd in bij de gemeenteoverheid/provincieoverheid, het erkend representatief orgaan en de

²⁹⁹ F. JUDO, “De katholieke eredienst – Bestuurlijk toezicht” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (146) 163.

³⁰⁰ Art.229, 2° en 272, 2° Eredienstendecreet

³⁰¹ Art. 272, 2° Eredienstendecreet

³⁰² D. LAMBRECHT “De katholieke eredienst – Financieel beheer” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (205) 215

³⁰³ Art. 41 Eredienstendecreet.

provinciegouverneur.³⁰⁴ Het kan worden gewijzigd in de loop van de periode waarvoor het is opgemaakt.³⁰⁵

Uit de praktijk blijkt dat in sommige gevallen noch de bestuursraad, noch het centraal bestuur een meerjarenplan indienen. In zulke gevallen reageert de gemeente- of provincieoverheid vaak ook niet, aangezien de lokale overheid financieel niet hoeft bij te dragen wanneer er geen meerjarenplan is dat kan worden goedgekeurd.

De verdere inhoud en modaliteiten worden bepaald door het Besluit van de Vlaamse regering van 13 oktober 2006 houdende het algemeen reglement op de boekhouding van de erkende erediensten en van de centrale besturen van de erkende erediensten,³⁰⁶ gewijzigd door het Besluit van de Vlaamse regering van 14 december 2012 tot wijziging van het algemeen reglement op de boekhouding van de besturen van de eredienst.³⁰⁷ Het meerjarenplan bestaat uit een strategische nota, een financiële nota en in voorkomend geval een opsomming van de afspraken met de gemeente of de provincie.³⁰⁸

Het meerjarenplan is onderworpen aan het advies van het erkend representatief orgaan. Bij ontstentenis hiervan binnen een termijn van 50 dagen, wordt het geacht een positief advies te hebben gegeven.³⁰⁹

Binnen een termijn van 100 dagen na het inkomen van het advies, of de dag na bovenvermelde termijn van 50 dagen, spreekt de gemeenteraad/provincieraad zich uit over meerjarenplan. Zij

³⁰⁴ Art. 42 Eredienstendecreet.

³⁰⁵ Art. 41, derde lid Eredienstendecreet.

³⁰⁶ B.VI.Reg. 13 oktober 2006 houdende het algemeen reglement op de boekhouding van de erkende erediensten en van de centrale besturen van de erkende erediensten, *BS* 13 november 2006.

³⁰⁷ B.VI.Reg. 14 december 2012 tot wijziging van het algemeen reglement op de boekhouding van de besturen van de eredienst, *BS* 4 februari 2013.

³⁰⁸ Art. 6 B.VI.Reg. 13 oktober 2006 houdende het algemeen reglement op de boekhouding van de erkende erediensten en van de centrale besturen van de erkende erediensten, *BS* 13 november 2006, zoals gewijzigd bij B.VL.Reg. 14 december 2013.

³⁰⁹ Art. 43 Eredienstendecreet.

kan dit plan goedkeuren, niet goedkeuren of aanpassen aan het onderling overleg met het centraal bestuur (zoals vermeld in art. 33 Eredienstendecreet). Het besluit van de gemeenteraad/provincieraad wordt ten laatste op de laatste dag van de termijn van 100 dagen verstuurd aan de provinciegouverneur, het centraal bestuur, de lokale geloofsgemeenschap in kwestie en het erkend representatief orgaan. Bij ontstentenis van het verzenden van het besluit, wordt de gemeenteraad geacht het meerjarenplan te hebben goedgekeurd.³¹⁰

Tegen de beslissing van de gemeenteraad/provincieraad (maar niet tegen het niet nemen van een beslissing) kan beroep worden ingesteld bij de provinciegouverneur die in principe uitspraak doet binnen de 30 dagen.³¹¹ Tegen de beslissing van de provinciegouverneur kan op zijn beurt beroep worden ingesteld bij de Vlaamse regering, die ook in principe uitspraak doet binnen de 30 dagen.³¹²

Wanneer binnen de voornoemde termijnen van 30 dagen geen besluit is verstuurd, wordt het bezwaar geacht ingewilligd te zijn door respectievelijk de provinciegouverneur of de Vlaamse regering.³¹³

Er wordt hier in herinnering gebracht dat Eredienstendecreet expliciet voorziet in een halfjaarlijks overleg tussen het (centraal) bestuur en de gemeenteoverheid/provincieoverheid over het meerjarenplan.³¹⁴ Deze regeling is voor alle erediensten hetzelfde.

³¹⁰ Art. 43 Eredienstendecreet.

³¹¹ Art. 44, §1 Eredienstendecreet.

³¹² Art. 45, §2 Eredienstendecreet.

³¹³ Art. 44, §1, 3de lid en art. 44, §2, 3de lid Eredienstendecreet.

³¹⁴ Art. 33 Eredienstendecreet.

Afkortingen: Bestuursraad = BR; Erkend representatief orgaan = ERO; centraal bestuur = CB; Gemeenteoverheid = GO; Provincieoverheid: PO; Provinciegouverneur = PG

Meerjarenplan: opstellen en wijzigen

Normale procedure

Wie?	Wat?	Commentaar	Termijn
Bestuurs- raad	Opstellen meerjarenplan en wijzigingen	In te dienen bij CB indien aanwezig, anders rechtstreeks bij GO/PO	Binnen zes maanden na installatie gemeenteraad
Centraal bestuur	Gecoördineerd bundelen en indien meerjarenplan en wijzigingen, tenzij BR in gebreke, dan opstellen meerjarenplan en wijzigingen	Indienen meerjarenplannen bij GO/PO, ERO en PG	Geen termijn voorzien
Erkend repr. orgaan	Advies opstellen over meerjarenplan en wijzigingen	Versturen advies aan gemeenteraad/provincieraad. Indien geen advies, wordt geacht gunstig advies te verlenen	Binnen 50 dagen ingaand dag nadat meerjarenplan is ingekomen
Gemeenteraad/ Provincieraad	Goedkeuren, aanpassen of niet goedkeuren van meerjarenplan en wijzigingen	Versturen van besluit aan PG, CB, BR en ERO. Indien geen besluit, wordt geacht goedgekeurd te hebben	Binnen 100 dagen na inkomen advies ERO of binnen 50 dagen na uitblijven advies ERO

Beroepsprocedure

Provincie- gouverneur	Beslissen over beroep tegen beslissing gemeenteraad/provincieraad	Versturen beslissing over beroep naar BR, CB, GO/PO, ERO. Indien geen beslissing binnen termijn, wordt geacht beroep in te willigen	Instellen beroep binnen 30 dagen na ontvangst besluit GO/PO. Versturen besluit over beroep binnen 30 dagen na inkomen beroep.
Vlaamse regering	Beslissen over beroep tegen besluit PG of ontstentenis ervan	Versturen beslissing over beroep naar PG, KR, CKB, GO en ERO. Indien geen beslissing binnen termijn, wordt geacht beroep in te willigen	Instellen beroep binnen 30 dagen na ontvangst besluit beroep PG of na verstrijken termijn van 30 dagen van PG. Versturen besluit over beroep binnen 30 dagen na inkomen beroep.

Hierbij valt op dat het Eredienstendecreet slechts de verplichting oplegt om een meerjarenplan op te stellen binnen zes maanden na de installatie van de gemeenteraad na de gehele vernieuwing van deze raad.³¹⁵ Het Eredienstendecreet voorziet dus niet in een verplichting om

³¹⁵ Art. 41 Eredienstendecreet.

onmiddellijk na de erkenning al een meerjarenplan op te stellen, hoewel een erkenning ook kan gebeuren buiten die periode van zes maanden.

Als dit toch gebeurt, wordt in de praktijk wel meerjarenplan opgesteld voor de tijd die nog rest tot wanneer een nieuw meerjarenplan moet worden opgesteld.

(b) Budget

De bestuursraad (of het centraal bestuur wanneer de bestuursraad in gebreke blijft) stelt jaarlijks een budget op basis van het meerjarenplan voor het daaropvolgend boekjaar,³¹⁶ dat loopt van 1 januari tot en met 31 december van datzelfde jaar.³¹⁷ Het bestaat uit een investeringsbudget en een exploitatiebudget.³¹⁸ Het centraal bestuur dient – na het advies van het erkend representatief orgaan – de budgetten gecoördineerd in bij de gemeenteoverheid/provincieoverheid.³¹⁹

Wanneer het budget past in het goedgekeurde meerjarenplan – de Vlaamse regering stelt de voorwaarden vast – dan neemt de gemeenteraad/provincieraad hiervan akte en geeft hiervan kennis aan het centraal bestuur, de lokale geloofsgemeenschap in kwestie en het erkend representatief orgaan.³²⁰

Wanneer het budget daarentegen niet past binnen het goedgekeurde meerjarenplan, kan de gemeenteraad/provincieraad het budget aanpassen aan het meerjarenplan met uitzondering van de kosten die betrekking hebben op het vieren van de eredienst.³²¹

³¹⁶ Art. 46 Eredienstendecreet

³¹⁷ Art. 45 Eredienstendecreet

³¹⁸ Art. 46 Eredienstendecreet

³¹⁹ Art. 47 Eredienstendecreet

³²⁰ Art. 48 Eredienstendecreet

³²¹ Art. 49, §1 Eredienstendecreet

Tegen de beslissing van de gemeenteraad/provincieraad kan beroep worden ingediend bij de provinciegouverneur die uitspraak doet binnen een termijn van 30 dagen. Bij gebrek aan het versturen van de beslissing wordt het beroep geacht ingewilligd te worden.

Budgetwijzigingen zijn mogelijk na advies van het erkend representatief orgaan. Zij worden gecoördineerd ingediend door de het centraal bestuur. Ook voor deze wijzigingen is het voorgaande van toepassing.³²²

Wanneer dwingende en onvoorziene omstandigheden dit vereisen, kan de bestuursraad beslissen over uitgaven zonder budgetwijziging. Zij neemt hiervoor een met redenen omkleed besluit. Wanneer deze omstandigheden zich voordoen en als het geringste uitstel onbetwistbare schade zou veroorzaken, kunnen de voorzitter en de secretaris samen optreden. Zij brengen de bestuursraad hiervan op de hoogte.³²³

Er wordt hier in herinnering gebracht dat Eredienstendecreet expliciet voorziet in een overleg tussen het (centraal) kerkbestuur en de gemeenteoverheid/provincieoverheid over het meerjarenplan.³²⁴

Deze regeling is voor alle erediensten hetzelfde.

³²² Art. 50 Eredienstendecreet

³²³ Art. 50/1 Eredienstendecreet

³²⁴ Art. 33 Eredienstendecreet

Afkortingen: Bestuursraad = BR; Erkend representatief orgaan = ERO; centraal bestuur = CB; Gemeenteoverheid = GO; Provincieoverheid: PO; Provinciegouverneur = PG

Budget: opstellen en wijzigen

Normale procedure

Wie?	Wat?	Commentaar	Termijn
Bestuurs- raad	Opstellen budget en budgetwijzigingen op basis van meerjarenplan	In te dienen bij CB indien aanwezig, anders rechtstreeks bij GO/PO	Voor 30 juni voorafgaand aan boekjaar
			
Erkend repr. orgaan	Advies opstellen over budget en wijzigingen	Versturen advies aan CB	Geen termijn voorzien, maar in ieder geval voor 1 oktober voor het voorafgaand boekjaar of voor 15 september lopend boekjaar bij budgetwijziging (zie CB)
			
Centraal bestuur	Gecoördineerd bundelen en indienen budget en wijzigingen	Indienen Budget en wijzigingen bij GO/PO.	Voor 1 oktober voorafgaand boekjaar of voor 15 september lopend jaar bij budgetwijziging
			
Gemeenteraad/ Provincieraad	- Budget(wijziging) past binnen meerjarenplan: Aktename	Kennisgave aktename aan CB, BR en ERO	Aktename binnen 50 dagen na inkomen budget(wijziging)
	- Budget(wijziging) past niet binnen meerjarenplan: goedkeuren of aanpassen	Besluit verzenden aan PG, CB, BR en ERO. Indien geen besluit binnen termijn, dan budget(wijziging) geacht goedgekeurd.	Besluit binnen 50 dagen na inkomen budget(wijziging)
			
Beroepsprocedure			
Provincie- gouverneur	Beslissen over beroep tegen beslissing gemeenteraad/provincieraad	Versturen beslissing over beroep naar BR, CB, GO/PO, ERO. Indien geen beslissing binnen termijn, wordt geacht beroep in te willigen	Instellen beroep binnen 30 dagen na ontvangst besluit GO/PO door BR. Versturen besluit over beroep binnen 30 dagen na inkomen beroep.

Het eerder vermelde verslag van de lokale betrokkenheid (zie 0) dient samen te worden opgestuurd met het budget. Het valt op te merken dat dit verslag hier behandeld wordt tussen verscheidene andere documenten waarmee het verslag eigenlijk niks te maken heeft. De (andere) documenten zoals meerjarenplannen, budget, boekhouding en eindrekening zijn allemaal financieel van aard. Daartegenover heeft dit verslag over de lokale betrokkenheid niets te maken heeft met financiën maar alles te maken heeft met de maatschappelijke relevantie. Dit verslag is hier dan ook niet op zijn plaats.

Ook de focusgroep bevestigt dat het budget niet de juiste plaats is om dit verslag toe voegen. Vooreerst is het budget iets wat kijkt naar de toekomst en gaat het verslag over het voorbije jaar. Daarnaast komt het verslag voor de orthodoxe en

islamitische erediensten binnen bij de provinciale overheid, die eigenlijk weinig te zeggen heeft over de maatschappelijk relevantie. Hierop wordt verder ingegaan onder de titel “De Verhouding geloofsgemeenschap – provincie – gemeente”.

(c) Boekhouding

De voorschriften inzake het budgettaire en financiële beheer van de lokale geloofsgemeenschappen, de boekhouding van het centraal bestuur, het rekeningstelsel en de boekhoudkundige voorschriften worden nader opgesteld door de Vlaamse regering,³²⁵ meer bepaald in het Besluit van de Vlaamse regering van 13 oktober 2006 houdende het algemeen reglement op de boekhouding van de erkende erediensten en van de centrale besturen van de erkende erediensten.

(d) Jaarrekening

Ook het model voor het opmaken van de rekening door de bestuursraad en voor het gezamenlijk indienen van de rekeningen wordt geregeld door datzelfde besluit.³²⁶

De jaarrekening bevat een financieel gedeelte en een toelichting.³²⁷ Deze wordt jaarlijks opgesteld door de bestuursraad en ingediend bij het centraal bestuur, hetwelk de rekeningen tegelijkertijd gecoördineerd indient bij de gemeenteoverheid/provincieoverheid en de provinciegouverneur.³²⁸

De gemeenteraad verleent een advies over de rekeningen en verstuurd dit naar de gouverneur binnen een termijn van 50 dagen die ingaat op de dag na het inkomen van de rekeningen bij de

³²⁵ Art. 53 Eredienstendecreet

³²⁶ Art. 55, §1 Eredienstendecreet

³²⁷ Art. 39 B.VI.Reg. 13 oktober 2006 houdende het algemeen reglement op de boekhouding van de erkende erediensten en van de centrale besturen van de erkende erediensten, *BS* 13 november 2006

³²⁸ Art. 54 en 55 Eredienstendecreet

gemeenteoverheid/provincieoverheid. Bij gebreke hieraan, wordt de gemeenteraad geacht een gunstig advies te hebben verleend.³²⁹

Waar de gemeenteraad/provincieraad een adviserende rol heeft, heeft de provinciegouverneur een beslissende rol: hij spreekt zich uit over de goedkeuring van de jaarrekening en stelt de bedragen ervan vast. Hij doet dit binnen een termijn van 200 dagen na ontvangst van de jaarrekening(en) en verzendt zijn besluit uiterlijk de laatste dag van deze termijn aan het centraal bestuur. Hij deelt zijn beslissing ook mee aan de gemeenteoverheid/provincieoverheid, de lokale geloofsgemeenschap, de penningmeester en het erkend representatief orgaan.³³⁰

In de eerstvolgende vergadering van de bestuursraad verleent deze kwijting aan de penningmeester over de afgelegde rekening. Wanneer deze niet wordt verleend, wordt de penningmeester en de provinciegouverneur zonder verwijl en gelijktijdig in kennis gesteld.³³¹

³²⁹ Art. 55 Eredienstendecreet

³³⁰ Art. 55 Eredienstendecreet

³³¹ Art. 55, §3 Eredienstendecreet

Afkortingen: Bestuursraad = BR; Erkend representatief orgaan = ERO; centraal bestuur = CB; Gemeenteoverheid = GO; Provincieoverheid: PO; Provinciegouverneur = PG

Jaarrekening

Wie?	Wat?	Commentaar	Termijn
Bestuurs- raad	Opstellen Jaarrekening	In te dienen bij CB indien aanwezig, anders rechtstreeks bij GO/PO	Voor 1 maart
Centraal bestuur	Gezamenlijk indienen rekeningen	Indienen rekeningen bij GO/PO en PG	Voor 1 mei
Gemeenteraad/ provincieraad	Advies geven over rekening	Versturen advies aan PG, Indien geen advies, wordt GO/PO geacht gunstig advies te verlenen	Binnen 50 dagen na inkomen rekeningen
Provincie- gouverneur	Goedkeuren rekeningen en vaststelling bedragen	Versturen beslissing aan CKB. Indien geen versturing binnen termijn, wordt PG geacht gunstig advies te verlenen. Ook verzending aan GO/PO, BR, penningmeester en ERO.	Binnen 200 dagen na ontvangst jaarrekeningen.
Bestuursraad	Kwijting penningmeester	Indien geen kwijting wordt verleend, kan dit enkel bij gemotiveerd besluit. Onverwijld kennisgeving van deze beslissing aan Penningmeester en PG en verzoek aan penningmeester om eventueel tekort bij te passen	Eerstvolgende vergadering

(e) Eindrekening

Op het einde van de functie van penningmeester, stelt deze of zijn rechtverkrijgenden een eindrekening op, waarvan de bestuursraad kennis neemt. De provinciegouverneur spreekt zich uit over de goedkeuring van de eindrekening en stelt de bedragen vast binnen de 200 dagen na ontvangst. Hij verstuurt zijn besluit binnen voormelde termijn aan de penningmeester of zijn rechtverkrijgenden en deelt zijn beslissing mee aan de lokale geloofsgemeenschap, de gemeenteoverheid, het centraal kerkbestuur en het erkend representatief orgaan. Verstuurt hij

zijn besluit niet tijdig aan de penningmeester, dan wordt hij geacht zijn goedkeuring te hebben verleend.³³²

Ook met betrekking tot de eindrekening wordt kwijting verleend aan de penningmeester volgens dezelfde procedure als deze voor de jaarrekening (cfr. Supra).³³³

Afkortingen: Bestuursraad = BR; Erkend representatief orgaan = ERO; centraal bestuur = CB; Gemeenteoverheid = GO; Provincieoverheid: PO; Provinciegouverneur = PG

Eindrekening

Wie?	Wat?	Commentaar	Termijn
Penningmeester	Opstellen eindrekening	Eindrekening op einde mandaat	Binnen 2 maanden na eindigen functie
↓			
Bestuursraad	Kennisname eindrekening	Kerkraad neemt kennis. Hierna verzendt penningmeest eindrekening aan PG	Geen termijn voorzien
↓			
Provinciegouverneur	Goedkeuren rekeningen en vaststelling bedragen	Versturen beslissing aan penningmeester. Indien geen versturing binnen termijn, wordt PG geacht gunstig advies te verlenen. Ook verzending aan BR, GO/PO, CB en ERO	Binnen 200 dagen na ontvangst jaarrekeningen.
↓			
Bestuursraad	Kwijting penningmeester	Indien geen kwijting wordt verleend, kan dit enkel bij gemotiveerd besluit. Onverwijld kennisgeving van deze beslissing aan Penningmeester en PG	Eerstvolgende vergadering

³³² Art. 56 Eredienstendecreet

³³³ Art. 56, derde lid Eredienstendecreet

(f) Aanvaarding van legaten

Tot slot heeft de bestuursraad de bevoegdheid om schenkingen en legaten (definitief) te aanvaarden.³³⁴ Het Eredienstendecreet voorziet wel in een bijzonder toezicht wanneer het gaat over het aanvaarden van legaten door de bestuursraad. Belanghebbenden kunnen immers bezwaar indienen bij de Vlaamse regering tegen deze aanvaarding en de Vlaamse regering dient in dit geval haar goedkeuring te geven.³³⁵

3.3.2 Algemeen toezicht

Naast het doorsturen van financiële documenten is een erkende geloofsgemeenschap verplicht om de notulen van de vergaderingen van haar bestuursraad door te sturen aan de provinciegouverneur, de gemeente- of provincieoverheid en het erkend representatief orgaan.³³⁶ Op die manier is de overheid in principe altijd op de hoogte van alle beslissingen van de bestuursraad en kan zij haar algemeen toezicht uitoefenen. De memorie van toelichting bij het Eredienstendecreet zegt hierover het volgende:

“Het algemeen toezicht is van toepassing op alle besluiten waarvoor geen bijzonder toezicht is georganiseerd. Dit algemeen toezicht is te beschouwen als de reguliere procedure die van toepassing is op het overgrote deel van de besluiten. De besluiten waarop het algemeen toezicht van toepassing is, zijn onmiddellijk uitvoerbaar, maar blijven vatbaar voor schorsing of vernietiging binnen de in het decreet bepaalde termijn.”

Zo heeft de decreetgever geen aparte verplichting opgelegd om de toezichthoudende overheid in kennis te stellen van een adreswijziging of van het veranderen van de “verantwoordelijke van de eredienst”. Een gelijkaardige kennisgevingsverplichting ontbreekt ook voor wijzigingen van de gebouwen of de infrastructuur die gebruikt wordt voor de eredienst. Zulke wijzigingen moeten in principe ter sprake komen op de vergadering van de bestuursraad en moeten bijgevolg genotuleerd worden.

³³⁴ Art. 37 Eredienstendecreet

³³⁵ Art. 38 Eredienstendecreet

³³⁶ Art. 57 Eredienstendecreet. Art. 114, 150, 186 en 272 Eredienstendecreet bepalen dat de bepalingen van hoofdstuk IV van titel II ook van toepassing zijn op de minderheidsereidiensten.

Om het algemeen administratief toezicht mogelijk te maken, verzendt het (centraal) bestuur gelijktijdig, door handelen van de voorzitter die de briefwisseling voert en met medeondertekening van de secretaris,³³⁷ een afschrift van de vergaderingen van de bestuursraad/centraal bestuur binnen een termijn van 20 dagen aan de provinciegouverneur, de gemeenteoverheid en het erkend representatief orgaan.³³⁸ De orthodoxe kerkfabriek of het centraal kerkbestuur en het comité of het centraal bestuur voor de islamitische eredienst zendt dit afschrift gelijktijdig aan de provinciegouverneur, de provincieoverheid en het erkend representatief orgaan.³³⁹

Op deze wijze³⁴⁰ kan de toezichthoudende overheid inzicht verkrijgen in de draagwijdte van de beslissingen en ze kan bijkomende documenten opvragen voor verder onderzoek door middel van aangetekende brief.³⁴¹ Indien ze dit doet, wordt de schorsingstermijn gestuit.³⁴²

De wijze waarop de communicatie verloopt in het kader van het bestuurlijk toezicht, wordt, zoals gedelegeerd in het Eredienstendecreet³⁴³, geregeld door het besluit van de Vlaamse

³³⁷ Art. 15, derde lid Eredienstendecreet voor documenten van de kerkfabriek en art. 30, vierde lid Eredienstendecreet voor documenten van een centraal kerkbestuur; art. 95, derde lid en art. 110, vierde lid; art. 131, derde lid en art. 146, vierde lid; art. 167 derde lid en art. 182, vierde lid; art. 203, derde lid en art. 218, vierde lid; art. 246, derde lid en art. 261, vierde lid Eredienstendecreet voor de andere erediensten.

³³⁸ Art. 57 Eredienstendecreet. Art. 114, 150, 186 en 272 Eredienstendecreet bepalen dat de bepalingen van hoofdstuk IV van titel II ook van toepassing zijn op de minderheids erediensten.

³³⁹ Art. 222 en 265 Eredienstendecreet.

³⁴⁰ Wanneer de overheidsopdrachten gedelegeerd worden aan de voorzitter en de secretaris of in de gevallen van dringende spoed (conform art. 39 Eredienstendecreet), worden er geen notulen gemaakt en worden deze bijgevoel ook niet verzonden aan de toezichthoudende overheid. In dit geval beginnen de termijnen van schorsing en vernietiging pas te lopen op de dag die volgt op de ontvangst van het door de toezichthoudende overheid opgevraagde dossier (art. 62 Eredienstendecreet)

³⁴¹ Ontwerp van decreet betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, MvT, *Parl.St.* VI. parl. 2003-04, nr. 2100/1, 16. In de memorie van toelichting staat het woord 'besluiten' vermeld wat zou kunnen doen vermoeden dat niet alle besluiten in de notulen zouden moeten staan, wat volgens F. JUDO niet het geval is. Wel kan de gemeenteoverheid andere stukken opvragen (zie F. JUDO, "De katholieke eredienst – Bestuurlijk toezicht" in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (146) 149-150).

³⁴² Art. 60 Eredienstendecreet van toepassing voor de rooms-katholieke, de anglicaanse, de protestantse en israëlitische eredienst; Art. 225 Eredienstendecreet voor de orthodoxe eredienst; art. 268 Eredienstendecreet voor de islamitische eredienst

³⁴³ Art. 57/1, art. 71/1, art. 114, art. 150, art. 186, art. 222/1 en art. 265/1 Eredienstendecreet

regering tot vaststelling van de wijze van communicatie in het kader van het bestuurlijk toezicht op de besturen van de eredienst.³⁴⁴ De communicatie kan op elektronische wijze gebeuren wanneer de betrokken actoren hiermee akkoord gaan.³⁴⁵

Uit de praktijk blijkt dat de notulen van de vergaderingen soms helemaal niet worden opgestuurd en al zeker niet binnen de voorgeschreven termijn van 20 dagen. Daardoor is het mogelijk dat de toezichthoudende overheid bijvoorbeeld niet of slechts laattijdig op de hoogte is van een adreswijziging. Pas wanneer de geloofsgemeenschap een herinnering ontvangt, wordt soms toch nog een verslag van de vergaderingen wordt doorgestuurd. Vaak is dit dan een pro forma verslag waaruit men niet kan opmaken wat de inhoud van de vergadering is geweest.

Wanneer een besluit van een (centraal) bestuur de belangen van de gemeente – in het bijzonder de financiële belangen van de gemeente – schaadt, kan het college van burgemeester en schepenen bij gemotiveerd besluit de uitvoering ervan schorsen.³⁴⁶ Voor de orthodoxe en de islamitische eredienst is het de bestendige deputatie die dit doet wanneer het provinciaal belang – en in het bijzonder de financiële belangen van de provincie – wordt geschaad.³⁴⁷ Het schorsingsbesluit moet binnen een termijn van 30 dagen, ingaand op de dag nadat de notulen zijn binnengekomen, verstuurd worden aan het bestuur en aan het centraal bestuur.³⁴⁸

Het schorsingsbesluit wordt dadelijk ter kennis gegeven door het college van burgemeester en schepenen aan de provinciegouverneur, het erkend representatief orgaan en de Vlaamse

³⁴⁴ B. VI.Reg. 13 mei 2016 tot vaststelling van de wijze van communicatie in het kader van het bestuurlijk toezicht op de besturen van de eredienst, *BS* 1 juli 2016.

³⁴⁵ De Vlaamse overheid gaat hiermee akkoord indien de geloofsgemeenschappen een toepassing gebruiken die voldoet aan de voorwaarden van de Vlaamse Regering. De toepassing ReligioPoint voldoet aan die voorwaarden. Zie X, *Mogen de besturen van de eredienst hun notulen en andere beslissingen digitaal verzenden?*, <http://lokaalbestuur.vlaanderen.be/faq/erediensten/mogen-de-besturen-van-de-eredienst-hun-notulen-en-andere-beslissingen-digitaal-verzenden>.

³⁴⁶ Art. 58, §1, eerste lid Eredienstendecreet.

³⁴⁷ Art. 223, §1 en art. 266, §1 Eredienstendecreet

³⁴⁸ Art. 58, §1, tweede lid en art. 58, §2, tweede lid Eredienstendecreet

regering.³⁴⁹ Bij de orthodoxe en islamitische eredienst is het logischerwijs de bestendige deputatie die kennis geeft aan de provinciegouverneur en het erkend representatief orgaan, maar niet aan de Vlaamse regering.³⁵⁰

Wanneer daarentegen een besluit van een (centraal) bestuur de wet schendt of het algemeen belang schaadt, kan de provinciegouverneur dit besluit schorsen.³⁵¹ Het schorsingsbesluit moet binnen een termijn van 30 dagen, ingaand op de dag nadat de notulen zijn binnengekomen verstuurd worden aan het bestuur en aan het centraal bestuur.³⁵² Het wordt tevens dadelijk kennisgegeven aan de gemeenteoverheid, het erkend representatief orgaan en de Vlaamse regering.³⁵³ Bij de orthodoxe en de islamitische eredienst wordt door de provinciegouverneur kennis gegeven van het besluit aan de provincieoverheid en het erkend representatief orgaan (en dus niet aan de Vlaamse regering).³⁵⁴

Het (centraal) bestuur kan het geschorste besluit intrekken³⁵⁵ of gemotiveerd handhaven binnen een termijn van 100 dagen. In dit geval moet het handhavingsbesluit ten laatste op de laatste dag van deze termijn naar de Vlaamse regering worden gestuurd met een afschrift aan het college van burgemeester en schepenen, de provinciegouverneur en het erkend representatief orgaan.³⁵⁶ Het (centraal) bestuur van de orthodoxe of de islamitische eredienst stuurt het handhavingsbesluit conform bovenstaande regeling ook naar de Vlaamse regering, maar stuurt een afschrift aan de bestendige deputatie, de provinciegouverneur en het erkend representatief orgaan.³⁵⁷

³⁴⁹ Art. 58, §1, vierde lid Eredienstendecreet

³⁵⁰ Art. 223, §1, vierde lid en art. 226, §1, vierde lid Eredienstendecreet

³⁵¹ Art. 58, §2, eerste lid, art. 223, §2, eerste lid en art. 266, §2, eerste lid Eredienstendecreet.

³⁵² Art. 58, §2, tweede lid Eredienstendecreet

³⁵³ Art. 58, §2, vierde lid Eredienstendecreet

³⁵⁴ Art. 223, §2, vierde lid en art.266, §2, vierde lid Eredienstendecreet

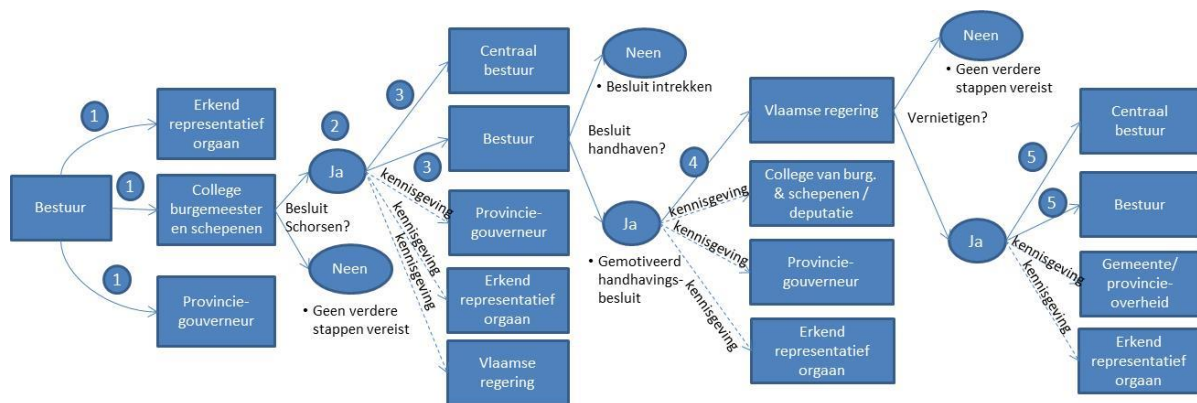
³⁵⁵ Art. 58, §1, vijfde lid en art. 58, §2 vijfde lid Eredienstendecreet

³⁵⁶ Art. 58, §1, zesde lid en art. 58, §2 zesde lid Eredienstendecreet

³⁵⁷ Art. 223 §1, zesde lid, art. 223, §2, zesde lid, art. 266 §1, zesde lid en art. 266, §2, zesde lid Eredienstendecreet

De Vlaamse regering op haar beurt kan het besluit vernietigen bij een gemotiveerd besluit. Zij dient dit te doen binnen een termijn van 30 dagen nadat de notulen bij de provinciegouverneur zijn ingekomen (zij hoeft dan het handhavingsbesluit of zelfs het schorsingsbesluit niet af te wachten³⁵⁸) of nadat het handhavingsbesluit bij haar is binnengekomen.³⁵⁹

Schema: Schending van het financieel gemeentelijk/provinciaal belang door een bestuur³⁶⁰

1. Verzenden afschrift notulen
2. Schorsingsbesluit motiveren
3. Verzending van het schorsingsbesluit binnen 30 dagen na inkomen afschrift notulen
4. Verzending handhavingsbesluit op straffe van nietigheid binnen 100 dagen na versturen schorsingsbesluit
5. Verzending vernietigingsbesluit binnen 30 dagen na inkomen afschrift notulen bij provinciegouverneur of na inkomen handhavingsbesluit

Opmerking: In het geval van de orthodoxe en islamitische eredienst dien “College van burgemeester en schepenen” gelezen te worden als “bestendige deputatie”.

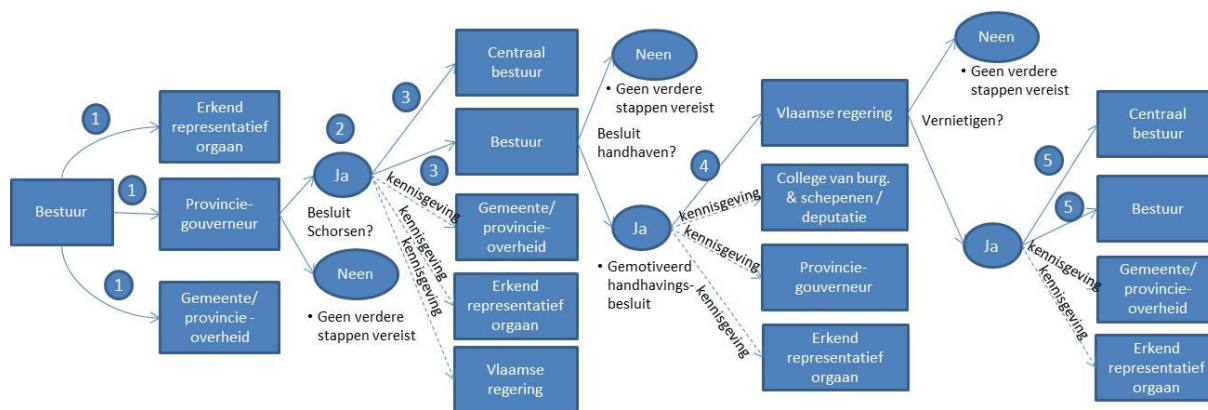
Schema: schending van de wet of het algemeen belang door een bestuur³⁶¹

³⁵⁸ F. JUDO, “De katholieke eredienst – Bestuurlijk toezicht” in K. MARTENS en F. JUDO (eds.), *Handboek erediensten – Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, (146) 154-155.

³⁵⁹ Art. 59, art. 224 en art. 267 Eredienstendecreet.

³⁶⁰ Ook besluiten van het centraal bestuur zijn aan dit toezicht onderworpen. In dat geval dient in het schema “Bestuur” gelezen te worden als “centraal bestuur” en vice versa.

³⁶¹ Ook besluiten van het centraal bestuur zijn aan dit toezicht onderworpen. In dat geval dient in het schema “Bestuur” gelezen te worden als “centraal bestuur” en vice versa.

1. Verzenden afschrift notulen
2. Schorsingsbesluit motiveren
3. Verzending van het schorsingsbesluit binnen 30 dagen na inkomen afschrift notulen
4. Verzending handhavingsbesluit op straffe van nietigheid binnen 100 dagen na versturen schorsingsbesluit
5. Verzending vernietigingsbesluit binnen 30 dagen na inkomen afschrift notulen bij provinciegouverneur of na inkomen handhavingsbesluit

Opmerking: ook besluiten van het centraal bestuur zijn aan dit toezicht onderworpen. In dat geval dient in het schema “bestuur” gelezen te worden als “centraal bestuur” en vice versa.

3.3.3 Dwangtoezicht

Tot slot voorziet het Eredienstendecreet nog in een derde vorm van toezicht op het (centraal) bestuur, namelijk het dwangtoezicht. Dit houdt in dat de provinciegouverneur een of meerdere commissarissen kan zenden om de gevraagde inlichtingen of opmerkingen te verzamelen of de maatregelen ten uitvoer te brengen die zijn voorgeschreven bij de wetten, decreten, algemene reglementen en besluiten van de staat, de gemeenschap, het gewest of de provinciale of gemeentelijke instellingen. Hij kan dit doen na een waarschuwing die uit de briefwisseling blijkt.³⁶² Het erkend representatief orgaan en het college van burgemeester en schepenen van de gemeente/de bestendige deputatie in kwestie wordt onmiddellijk hiervan op de hoogte gebracht.³⁶³

³⁶² Art. 63, eerste lid Eredienstendecreet

³⁶³ Art. 63, tweede lid Eredienstendecreet

Tot slot wordt opgemerkt dat hoge vereisten en een strikt toezicht ook een gevaar met zich meebrengen. Naarmate de toezichthoudende overheid meer verplichtingen oplegt, neemt de kans toe dat een erkende geloofsgemeenschap op zoek gaat naar alternatieve manieren om haar werking te financieren. In plaats van te opteren voor het systeem van administratief toezicht in ruil voor overheidsfinanciering kan een geloofsgemeenschap ervoor kiezen om bijvoorbeeld toenadering zoeken bij buitenlandse financiers die minder vragen stellen dan de Vlaamse overheid. Op deze manier kan de wens van de overheid om toezicht te houden op geloofsgemeenschappen omslaan in een gebrek aan controle.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • De manier van toezicht houden volgt het stramien inzake toezicht op lokale besturen. • Het algemeen en bijzonder toezicht laat toe aan de toezichthoudende overheid om (tijdig) in te grijpen. 	
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Er is geen toezicht op de vzw's die parallel bestaan aan de erkende openbare instelling. • Het onderscheid tussen de parallelle vzw en de erkende openbare instelling is vaak moeilijk te maken. • Er is geen toezicht op buitenlandse financieringsstromen. • Er zijn maar een beperkt aantal sancties. • De overheid kan slechts toezicht houden op basis van de notulen van de vergadering die vaak niet worden opgestuurd of waarvan de inhoud ontoereikend is. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadruk op administratief toezicht kan erkende geloofsgemeenschappen wegduwen naar buitenlandse financiers in plaats van overheidsfinanciering.

• Verschillende vormen van toezicht die niet gelijklopend zijn• Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid)• Korte termijnen voor de overheden om beslissingen te nemen	

3.4 Permanent voldoen aan de erkenningscriteria

Tot slot moet een lokale geloofsgemeenschap ook na haar erkenning blijven voldoen aan de hierboven besproken erkenningscriteria.³⁶⁴ Die erkenningscriteria moeten dus niet alleen vervuld zijn op het ogenblik van erkenning, maar ook nadien moet een geloofsgemeenschap permanent blijven voldoen aan die criteria om haar erkenning te behouden.

3.4.1 Toezicht op de financiële leefbaarheid

Eenmaal de geloofsgemeenschap erkend is, moet zij financieel leefbaar blijven.³⁶⁵ Om die financiële leefbaarheid te kunnen controleren vraagt de Vlaamse regering dat geloofsgemeenschappen die erkend zijn na 1 februari 2006, net zoals de geloofsgemeenschappen die voor deze datum erkend waren,³⁶⁶ tijdig de financiële documenten indienen waarop hierboven al werd ingegaan. Het gaat hier over:

- een meerjarenplan,
- een budget,
- een boekhouding,
- de jaarrekening,
- de eindrekening.

De toezichthoudende overheid kan op basis van deze documenten in principe nagaan wat de financiële toestand is van de geloofsgemeenschap en zal zo nodig de tekorten van de lokale geloofsgemeenschap bijpassen. Als het bij te passen tekort zo groot wordt dat de bijdrage van de lokale overheid niet meer redelijk is of financieel haalbaar is, kan de Vlaamse regering beslissen dat de erkende geloofsgemeenschap niet langer financieel leefbaar is. In dat geval kan de Vlaamse regering overgegaan tot de intrekking van de erkenning van de

³⁶⁴ Art. 7, §1, 1° Erkenningsbesluit.

³⁶⁵ Art. 7 jo. art. 4, 2° Erkenningsbesluit.

³⁶⁶ Art. 1 Wet 4 maart 1870 op het tijdelijke der eerediensten.

geloofsgemeenschap.³⁶⁷ Dit kan op initiatief van het erkend representatief orgaan³⁶⁸ of op initiatief van de Vlaamse regering.³⁶⁹

De bevoegde overheid is natuurlijk afhankelijk van de documenten die worden opgestuurd door de geloofsgemeenschap. Blijft de geloofsgemeenschap in gebreke, dan kan de toezichthoudende overheid moeilijk controle uitvoeren. De sanctie hierop is dat de toezichthoudende overheid niet betaalt of dat de erkenning wordt ingetrokken.³⁷⁰

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> Dit criterium geeft de overheid de mogelijkheid om de erkenning van financieel niet-levensvatbare geloofsgemeenschappen op te heffen. 	<ul style="list-style-type: none"> Men zou beter kunnen aangeven wat financiële leefbaarheid betekent zodat het voor iedereen duidelijk is waaraan een geloofsgemeenschap, ook na haar erkenning, moet blijven voldoen.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat voor het begrip financiële leefbaarheid minimaal volstaat. 	<ul style="list-style-type: none"> De toezichthoudende overheid moet in staat zijn om de rekeningen effectief te kunnen controleren. Om financieel leefbaar te zijn kan het zijn dat een geloofsgemeenschap geniet van financiering uit het buitenland waarop mogelijk geen controle gebeurt. Een geloofsgemeenschap kan vermogend zijn maar dat komt niet door uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar bovendien de

³⁶⁷ Art. 7, §1 jo. art. 4, 2° Eredienstenbesluit.

³⁶⁸ Art. 7, §1/1 Erkenningsbesluit.

³⁶⁹ Art. 7, §1/2 Erkenningsbesluit.

³⁷⁰ Art. 7 Erkenningsbesluit.

	toezichhoudende overheid geen controle op uitoefent.
--	--

3.4.2 Toezicht op de maatschappelijke relevantie

Ook na de erkenning moet een lokale geloofsgemeenschap maatschappelijk relevant blijven.³⁷¹ Om dit te kunnen controleren moeten geloofsgemeenschappen die erkend zijn na 1 februari 2006 een jaarlijks verslag opstellen over de concrete toepassing van de betrokkenheid van de geloofsgemeenschap bij de lokale gemeenschap.³⁷²

Dat verslag bevat opnieuw minstens een opgave van het aantal gelovigen van de geloofsgemeenschap binnen haar gebiedsomschrijving én een beschrijving van de manier waarop de geloofsgemeenschap zich inschakelt in de lokale gemeenschap. Bij het beoordelen van het aantal gelovigen wordt de overheid opnieuw geconfronteerd worden met de onmogelijkheid om het gelovigenaantal van een geloofsgemeenschap te verifiëren wegens de godsdienstvrijheid en het respect voor de persoonlijke levenssfeer.³⁷³

Verder geeft het verslag over de lokale betrokkenheid weer hoe de erkende geloofsgemeenschap zich inschakelt in de lokale gemeenschap. Die inschakeling in de lokale gemeenschap blijkt uit het gebruik van het Nederlands en de organisatie van haar contacten met het gemeentebestuur of -besturen van haar gebiedsomschrijving. Daarnaast kan de geloofsgemeenschap alle andere elementen aandragen die bewijzen dat de geloofsgemeenschap zich inschakelt in de lokale gemeenschap.

Volgens de focusgroep bestaat over dit verslag in de praktijk verwarring bij erkende geloofsgemeenschappen. Vaak verwijst een verslag over de lokale betrokkenheid naar de socioculturele activiteiten van een parallelle vzw en niet op de religieuze activiteiten van de erkende geloofsgemeenschap.

³⁷¹ Art. 7 jo. art. 4, 3° Erkenningsbesluit.

³⁷² Art. 2 §2, 8° tweede lid Erkenningsbesluit.

³⁷³ Cass. 29 juli 1836, *Pas.* 1836, I, 293; *Vr. en Antw.* Kamer 1968-69, 7 januari 1969, nr. 8, 308 (*Vr. nr. 26 J. HENCKENS*).

Het verslag over de lokale betrokkenheid moet worden toegevoegd aan het budget dat de lokale geloofsgemeenschap jaarlijks moet bezorgen aan de gemeente- of provincieoverheid.³⁷⁴ Dit verslag – dat niks te maken heeft met financiën, wel met maatschappelijk relevantie – moet samen worden opgestuurd met een document dat louter financieel is. Dit wijst erop dat dit verslag in deze context niet op zijn juiste plaats is, wat in de praktijk bevestigd wordt.

Ook de focusgroep bevestigde dat het niet logisch is om dit verslag toe te voegen aan het budget. Zo kijkt het budget naar de toekomst en gaat het verslag over het voorbije jaar.

De gemeente- of provincieoverheid ontvangt het betrokkenheidsverslag en stuurt hiervan een afschrift naar de gouverneur, samen met haar eventuele bemerkingen.

Tijdens de focusgroep werd opgemerkt dat het voor de orthodoxe en islamitische erediensten terecht bij de provinciale overheid, die verstaat van de lokale context en hierover dus weinig kan zeggen.

Als de gemeenteoverheid, provincieoverheid of provinciegouverneur opmerkingen formuleren, rapporteert de provinciegouverneur dit aan de Vlaamse regering binnen een termijn van 30 dagen samen met zijn advies hierover.³⁷⁵

Voor lokale overheden is het niet altijd even duidelijk dat een politiek orgaan zich moet uitspreken over de ontvangen betrokkenheidsverslagen vooraleer deze worden doorgestuurd aan de provinciegouverneur. In de praktijk worden zulke verslagen soms rechtstreeks vanuit de administratie doorgestuurd.

³⁷⁴ Art. 47 Eredienstendecreet.

³⁷⁵ Art. 2 §2, 8° tweede lid.

Uit de antwoorden op enkele vragen in het Vlaams Parlement bleek dat deze jaarlijkse rapportage in de praktijk niet zo vlot verliep. Volgens minister Homans wisten veel erkende geloofsgemeenschappen in het verleden niet dat zij een betrokkenheidsverslag moesten indienen en zagen de toezichhoudende overheden daar nauwelijks op toe.³⁷⁶ De minister heeft daarop de gouverneurs aangeschreven om hen te wijzen op die jaarlijkse verplichting.³⁷⁷ De gouverneurs hebben daarop laten weten dat zij de lokale gemeentebesturen en het provinciebestuur hieraan hebben herinnerd.³⁷⁸

Ook uit de focusgroep kwam naar voren dat dit verslag soms niet wordt opgestuurd of de overheid die het zou moeten ontvangen en bekijken er soms gewoonweg niet naar vraagt. Als het dan toch wordt opgestuurd, stelt het niet meer voor dan een A4'tje dat elk jaar hetzelfde is en waar enkel de jaartallen worden aangepast.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Het subcriterium aantal gelovigen is een objectief criterium. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke betrokkenheid kan aanzetten tot integratie. • Een goed contact met de overheid kan misbruiken helpen voorkomen.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren • Het verslag lokale betrokkenheid wordt niet altijd opgestuurd en komt terecht bij 	

³⁷⁶ *Vr. en Antw.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid, Vr. nr. 2407, 21 juni 2016 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

³⁷⁷ *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. 464, 7 december 2015 (N. SMINATE, antw. L. HOMANS).

³⁷⁸ *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. 192, 2 december 2016 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

<p>een overheid die hier an sich weinig over te zeggen heeft.</p> <ul style="list-style-type: none">• Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben.	
---	--

3.4.3 Toezicht op het taalgebruik in bestuurszaken

Nadat een geloofsgemeenschap erkend wordt, moet de openbare instelling de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken correct toepassen.³⁷⁹ Zoals eerder al aangehaald creëert de engagementsverklaring in het aanvraagdossier geen nieuwe verplichtingen, maar herhaalt deze eenvoudigweg de bestaande verplichting van openbare instellingen om in bestuurszaken het Nederlands te gebruiken.³⁸⁰ Wanneer een openbare instelling handelt als bestuursoverheid, in haar binnendiensten en in haar contacten met de overheid, moet zij de Nederlandse taal hanteren.³⁸¹

De controle of de geloofsgemeenschap de taalwetgeving correct toepast valt in eerste instantie onder de verantwoordelijkheid van de gemeente- en provinciebesturen.³⁸² Die controle gebeurt in de eerste plaats aan de hand van de notulen van de vergaderingen van de openbare instelling en aan de hand van de officiële communicatie die de geloofsgemeenschap voert met haar andere overheden. Als een openbare instelling een dossier in het Frans opstelt en dit aan de gemeenteraad bezorgt, mag hiermee geen rekening worden houden.³⁸³ Ook bewijsstukken die een geloofsgemeenschap toevoegt aan haar jaarlijkse betrokkenheidsverslag horen in het Nederlands te zijn.³⁸⁴

De focusgroep bevestigde dat alle officiële contacten met de provincie gebeuren in het Nederlands. Toch is men ervan overtuigd dat de vergaderingen van

³⁷⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 107.

³⁸⁰ F. AMEZ, “La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande”, *CDPK* 2008, afl. 1, 124.

³⁸¹ Omz. VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. III. 4.1.2.

³⁸² *Vr. en Antw.* VI. Parl., nr. 203, 22 december 2015 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

³⁸³ “Dossiers ingediend bij het lokale bestuur, moeten in het Nederlands. Ik heb begrepen dat de Hasseltse gemeenteraad recentelijk teksten in het Frans heeft gekregen. Burgemeester Reynders heeft samen met de meerderheid correct gehandeld. Als we taalverplichtingen opleggen aan de gemeentebesturen van Kraainem, Linkebeek en Wezembeek-Oppem, dan moeten we dat ook in de rest van Vlaanderen doen. Voor iedereen ligt de lat even hoog, voor moslims, katholieken, niet-gelovigen of wie ook.”: *Hand. Vl. Parl.* 2007-2008, 28 mei 2008, nr. 43, p.24.

³⁸⁴ *Vr. en Antw.* VI. Parl., Vr. nr. 464, 8 maart 2017 (N. SMINATE, antw. L. HOMANS).

sommige geloofsgemeenschappen niet in het Nederlands gebeuren en dat er pas naderhand een verslag in het Nederlands wordt opgesteld. Volgens de focusgroep is er geen reden waarom men het Nederlands zouden gebruiken als men dat als tweede of derde taal moeilijk beheerst. In ieder geval doen moskeeën moeite om het Nederlands te gebruiken in de contacten met de provincie, maar soms drukken ze zich ondanks hun beste intenties verkeerd uit. Om te vermijden dat onhandige geformuleerde communicatie op de provincieraad kunnen gebracht worden, controleert de administratie alles voor het officieel wordt ingediend.

Verder wordt de toepassing van de taalwetgeving gecontroleerd aan de hand van de officiële berichten en publieke mededelingen van een geloofsgemeenschap, zoals een website. De toezichthoudende overheid controleert zulke mededelingen op basis van klachten die zij hierover ontvangt.

Volgens de focusgroep zijn sommige websites alleen beschikbaar in een andere taal. Dit hoeft echter niet automatisch te betekenen dat de taalwetgeving wordt geschonden, aangezien het niet steeds duidelijk is of de website wordt beheerd door de openbare instelling, dan wel door een parallelle vzw.

Tot slot herhalen wij dat het Erkeningsbesluit verder lijkt te willen gaan en het gebruik van het Nederlands op te leggen aan de “religieuze entiteit”, waarmee de Vlaamse regering de geloofsgemeenschappen lijkt te bedoelen. Dit is echter niet mogelijk omdat geloofsgemeenschappen zelf geen administratieve overheid zijn en dus niet onder het toepassingsgebied vallen van de Taalwet Bestuurszaken.³⁸⁵ In een online raadpleegbare FAQ bevestigt de Vlaamse overheid dat de openbare instellingen Nederlands moeten gebruiken bij het opstellen van notulen, het houden van vergaderingen, het verzenden van brieven en het

³⁸⁵ Art. 1 Wet 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken.

opstellen van overeenkomsten, maar dat deze verplichting zich niet uitstrekt tot de eigenlijke viering van de eredienst.³⁸⁶

Tot slot stelt zich wel nog een probleem met deze erkenningsvoorwaarde. Volgens artikel 129 van de Grondwet is het gebruik van de talen een gemeenschapsbevoegdheid. Het Vlaamse Gewest is hier dus niet voor bevoegd.³⁸⁷ Bovendien kan een Gemeenschap het gebruik der talen alleen regelen bij decreet.³⁸⁸ Het Erkenningsbesluit zou dan ook mogelijks strijdig geacht kunnen worden met de Grondwet omdat de Vlaamse regering met deze erkenningsvoorwaarde een regeling inzake het gebruik der talen oplegt via een regeringsbesluit.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> De toepassing van de Taalwet Bestuurszaken laat toe om de overheid toe om efficiënt te communiceren en te controleren. 	<ul style="list-style-type: none"> Het kan bestuurders aanzetten om Nederlands te leren indien nodig.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> De toezichhoudende overheid kan het gebruik van het Nederlands enkel controleren aan de hand van schriftelijke communicatie. 	<ul style="list-style-type: none"> Er kunnen vragen rijzen over de toelaatbaarheid van dit criterium.

³⁸⁶ X, *Geldt de taalwetgeving voor de besturen van eredienst?*, <http://lokaalbestuur.vlaanderen.be/faq/erediensten/geldt-de-taalwetgeving-voor-de-besturen-van-eredienst>.

³⁸⁷ Adv.RvS nr.38.491/3, 14 juni 2005, 6, nr. 7.

³⁸⁸ Art. 129, §1 Grondwet.

3.4.4 Toezicht op het nakomen van de verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

Zoals gezegd moet een aanvraagdossier een schriftelijke engagementsverklaring bevatten waarin beloofd wordt dat de eredienstbedienaars van een geloofsgemeenschap zullen voldoen aan de inburgeringsplicht die eventueel op hen van toepassing is. Eenmaal een geloofsgemeenschap erkend is, is het echter onduidelijk in welke mate die voorwaarde na de erkenning opgevolgd moet worden: is een geloofsgemeenschap alleen verplicht om de vereiste verklaring op eer af te leveren (waarbij geen rekening wordt gehouden met de nakoming van het aangegane engagement) of moet een geloofsgemeenschap ervoor zorgen dat haar eredienstbedienaar ook daadwerkelijk deelneemt aan een inburgeringstraject?

De eerste interpretatie zou dit erkenningscriterium vernauwen tot een louter administratieve vereiste die alleen maar vervuld moet zijn op het ogenblik van de erkenning, wat niet de bedoeling lijkt van de Vlaamse regering. De Raad van State vermoedt alleszins de tweede interpretatie, namelijk dat de geloofsgemeenschap verplicht is om al haar bedienaars een inburgeringstraject te laten volgen na haar erkenning.³⁸⁹

Als de geloofsgemeenschap ervoor moet zorgen dat haar eredienstbedienaars ook daadwerkelijk deelnemen aan een inburgeringstraject, dan betekent dit ook dat de overheid moet controleren of eredienstbedienaars daadwerkelijk een inburgeringstraject hebben gevolgd.

De controle hierop gebeurt door het Agentschap Binnenlands Bestuur.³⁹⁰ Zodra het Agentschap Binnenlands Bestuur weet dat een geloofsgemeenschap een nieuwe eredienstbedienaar heeft op wie de inburgeringsplicht van toepassing is, stuurt zij een aangetekende brief om hen te wijzen op hun inburgeringsplicht en met het verzoek om zich binnen de drie maanden aan te

³⁸⁹ Adv. RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 5, nr. 6.1.

³⁹⁰ *Vr. en Antw.* VI. Parl., nr. 203, 22 december 2015 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

melden bij het bevoegde Agentschap Integratie en Inburgering.³⁹¹ Het Agentschap Binnenlands Bestuur laat aan het Agentschap Integratie en Inburgering weten dat er een wervingsbrief is verstuurd en draagt het dossier van de bedienaar over aan dat Agentschap Integratie en Inburgering. Het Agentschap Integratie en Inburgering volgt het inburgeringstraject verder op en brengt het Agentschap Binnenlands Bestuur op de hoogte als:

- de eredienstbedienaar voldaan heeft aan zijn inburgeringsplicht;
- de eredienstbedienaar een inbreuk op zijn inburgeringsplicht heeft gepleegd.

Op basis van deze informatie-uitwisseling kan de Vlaamse overheid controleren of de lokale geloofsgemeenschap haar engagement nakomt inzake het voldoen aan de inburgeringsplicht door haar eredienstbedienaars. Essentieel voor de goede werking van dit toezicht is dat de Vlaamse overheid tijdig weet wie de bedienaar van de eredienst is bij een bepaalde geloofsgemeenschap is.

Uit de focusgroep kwam naar voren dat het schoentje hier in de praktijk knelt. Het Agentschap Binnenlands Bestuur weet vaak niet wie de bedienaar van de eredienst is omdat de notulen van het bestuur dit niet vermelden of omdat zij niet worden neergelegd bij de overheid. Pas nadat hiernaar gevraagd wordt, stuurt een moskee vaak notulen op waarin niets staat over de inhoud van de vergaderingen. Eigenlijk zouden die notulen binnen de twintig kalenderdagen na de vergadering moeten worden neergelegd bij de Moslimexecutief, de provincie en de provinciegouverneur, maar in de praktijk gebeurt dit niet.

Die moeizame informatiestroom zorgt ervoor dat de overheid op dit ogenblik niet voor elke geloofsgemeenschap met zekerheid kan zeggen wie daar actief is als bedienaar van de eredienst. Om die informatiestroom in de toekomst te stroomlijnen werden concrete afspraken gemaakt tussen het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Integratie en

³⁹¹ *Vr. en Antw.* VI. Parl., nr. 556, 12 april 2017 (N. SMINATE, antw. L. HOMANS).

Inburgering: het Agentschap Binnenlands Bestuur heeft beloofd om jaarlijks alle erkende geloofsgemeenschappen te vragen naar de namen van hun eredienstbedienaars, waarna het Agentschap Integratie en Inburgering controleert of de opgegeven personen voldoen aan de op hen rustende inburgeringsplicht. Het resultaat van die controle wordt dan teruggekoppeld aan het Agentschap Binnenlands Bestuur. Dit werd in het verleden niet gedaan. Bij nieuwe erkenningen of wanneer het Agentschap Binnenlands Bestuur weet krijgt van een nieuwe eredienstbedenaar wordt het Agentschap Binnenlands Bestuur hiervan ingelicht.

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Door het inburgeren van de bedenaar verkrijgt deze een inzicht in de gemeenschap en het land waarin deze wordt ingeschakeld. 	<ul style="list-style-type: none"> • De nieuwe afspraken tussen het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Integratie en Inburgering laten beter toe om de inburgeringsplicht van eredienstbedienaars te controleren.
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde engagementsverklaring geldt als erkenningsvoorwaarde: is men alleen verplicht om de verklaring af te leveren of moet men het aangegane engagement ook effectief nakomen? • De toezichhoudende overheid is niet altijd op de hoogte wanneer er een nieuwe bedenaar van de eredienst is. 	

3.4.5 Toezicht op het nakomen van de verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren

Zoals hierboven al besproken dient een aanvraagdossier een schriftelijke engagementsverklaring te bevatten waarin beloofd wordt om personen die handelingen stellen die strijdig zijn met die grondrechten of die anderen daartoe aanzetten uit te sluiten uit haar interne organisatie en werking én om zulke personen te weren uit haar lokalen en plaatsen. Net zoals bij de verplichte inburgeringsverklaring stelt zich de vraag hoe ver deze voorwaarde reikt: volstaat het dat een geloofsgemeenschap alleen de vereiste verklaring op eer aflevert (waarbij geen rekening wordt gehouden met de nakoming van het aangegane engagement) of moet een geloofsgemeenschap het aangegane engagement ook daadwerkelijk nakomen om haar erkenning te behouden?

De eerste interpretatie zou betekenen dat de engagementsverklaring een louter formele vereiste is die alleen vervuld moet zijn op het ogenblik van de erkenning. De Raad van State vermoedt echter dat een erkende geloofsgemeenschap niet alleen verplicht is om een engagement aan te gaan voorafgaand aan haar erkenning, maar vooral om dat engagement na te komen na haar erkenning.³⁹²

Het engagement dat de lokale geloofsgemeenschap aangaat, is tweeledig. Ten eerste garandeert de geloofsgemeenschap zelf niet mee te werken aan activiteiten die strijdig zijn met de grondrechten. De Vlaamse regering heeft in haar uitvoeringsbesluit echter niet gepreciseerd om welke activiteiten het dan zoal kan gaan, hoewel de Raad van State hierop in zijn advies had aangedrongen. Volgens de Raad van State was de verwoording van wat verboden is te vaag geformuleerd en daarom strijdig met de vrijheid van meningsuiting en de godsdienstvrijheid.³⁹³ De Vlaamse regering had dit kunnen verduidelijken door een beperkende lijst op te stellen van

³⁹² Adv. RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 7, nr. 8.1.

³⁹³ Adv.RvS nr.38.491/3, 14 juni 2005, 7-8, nr. 8.3.

wat men voor ogen heeft als er gepraat wordt over handelingen die strijdig zijn met de grondrechten. Zonder verduidelijking kan het gevaar bestaan dat controversiële meningsuitingen beschouwd worden als strijdig met de grondrechten en dus als reden om de erkenning te weigeren of in te trekken.³⁹⁴ Hoewel de Vlaamse regering dit heeft nagelaten, heeft zij in haar Omzendbrief bevestigd dat iedereen vanzelfsprekend de vrijheid behoudt om te pleiten voor een wijziging van de Grondwet of van het EVRM in navolging van bestaande rechtspraak van het Arbitragehof in het kader van overheidsfinanciering van politieke partijen.³⁹⁵

De voorwaarde om de grondrechten te respecteren werd namelijk ingevoerd naar analogie met de voorwaarden waaraan een politieke partij moet voldoen om overheidsfinanciering te genieten.³⁹⁶ Een politieke partij die een dotatie wil, moet in haar statuten of haar programma beloven om in haar politieke actie het EVRM te eerbiedigen en dit door haar verkozen mandatarissen in acht te doen nemen.³⁹⁷ Wanneer een politieke partij laat blijken dat zij vijandig staat tegenover de grondrechten, verliest zij haar dotatie.³⁹⁸ Volgens het Arbitragehof mag die term "*vijandigheid*" niet zo geïnterpreteerd worden dat het voorstellen van een wijziging aan een grondrecht, het suggereren van een nieuwe interpretatie van een grondrecht of het uiten van kritiek op de filosofische of ideologische vooronderstellingen van een grondrecht hieronder vallen.³⁹⁹ Vijandigheid moet worden begrepen als het aanzetten tot het schenden van een vigerende rechtsnorm, bijvoorbeeld het aanzetten tot het plegen van geweld.⁴⁰⁰

³⁹⁴ K. Martens, "Komen oude geesten terug?", *Recht, Religie en Samenleving* 2011, 8-9.

³⁹⁵ Omz. VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. 4.2.3.

³⁹⁶ Zie de tussenkomst van F. DEWINTER: *Parl.St.* VI. Parl. comm. binnenlandse aangelegenheden, huisvesting en stedelijk beleid 2003-04, nr. 2100/10, 15.

³⁹⁷ Art. 15bis Wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

³⁹⁸ Art. 15ter Wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

³⁹⁹ Arbitragehof, 7 februari 2001, nr. 10/2001, overw. B.4.7.2.

⁴⁰⁰ Arbitragehof, 7 februari 2001, nr. 10/2001, overw. B.4.7.2.

In deze context kan ook verwezen worden naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Volgens het Hof is het recht op vrije meningsuiting niet alleen van toepassing op meningen die geaccepteerd zijn en niet aanstootgevend zijn, maar ook voor meningen die beledigen, schokken en verontrusten.⁴⁰¹ In de zaak *Müslüm Gündüz* bevestigde het Hof dat ook religieus-fundamentalistische uitspraken principieel genieten van de bescherming van het recht op vrije meningsuiting.⁴⁰² Voor het Hof zijn meningsuitingen aanvaardbaar zolang zij niet aanzetten tot haat gebaseerd op onverdraagzaamheid.⁴⁰³

In casu had *Müslüm Gündüz* tijdens een televisiedebat gepleit voor de invoering van de *sharia* en herhaaldelijk zijn misprijzen laten blijken voor de democratie en de scheiding tussen Kerk en Staat. Het Hof oordeelde dat deze uitspraken waarin niet wordt opgeroepen tot geweldpleging niet konden worden aangemerkt als *hate speech* en dus vielen onder de bescherming van art. 10 van het EVRM. De grens van wat een aanvaarde meningsuiting is, ligt bij het aanzetten tot haat en het oproepen om geweld te gebruiken.

In tweede instantie moet de geloofsgemeenschap personen die handelingen stellen die strijdig zijn met die grondrechten of die anderen daartoe aanzetten uitsluiten uit haar interne organisatie en werking én moet zij zulke personen ook weren uit haar lokalen en plaatsen.⁴⁰⁴ Ook hier kan worden aangenomen dat het aanzetten tot haat en geweld ingaat tegen de grondrechten.⁴⁰⁵ Daarnaast kan ook het aanzetten tot discriminatie ingaan tegen de grondrechten, bijvoorbeeld door op te roepen om de grondwettelijke vrijheid van eredienst van anderen te beperken of te verbieden.⁴⁰⁶ Naar analogie met een recente uitspraak van de Raad voor

⁴⁰¹ EHRM 4 december 1976, nr. 5493/72 Handyside/Verenigd Koninkrijk.

⁴⁰² EHRM 4 december 2003, nr. 35071/97 Müslüm Gündüz/Turkije.

⁴⁰³ D. VOORHOOF, “Ook godsdienst- fundamentalisme maakt aanspraak op expressievrijheid”, De Juristenkrant 2004, afl. 84, 13.

⁴⁰⁴ Omz. VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. 4.2.3.

⁴⁰⁵ ‘Terrorisme, haatprediking, gewelddadig extremisme van welke aard ook, al dan niet onder het mom van religie is laakbaar, en dient met alle middelen van het recht te worden bestreden.’: *Vr. en Antw.* Kamer 2016-17, 20 september 2017, nr. 131 (Vr. nr. 1812 B. PAS, antw. K. GEENS); *Hand. VI* Parl. comm. binnenlandse aangelegenheden, bestuurszaken, institutionele en bestuurlijke hervorming en decreetsevaluatie, 2016-17, 13 juni 2017, nr. C275, 27; *Vr. en Antw.* VI. Parl., nr. 255, 29 januari 2018 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

⁴⁰⁶ Corr. Gent 2 februari 2015, *NJW* 2015, nr. 321, 322-326.

Vreemdelingenbetwistingen kan geargumenteed worden dat de vaststelling dat iemand een gevaar inhoudt voor de openbare orde gesteund moet zijn op concrete en aanwijsbare gedragingen.⁴⁰⁷ Algemene vaststellingen dat iemand een salafistische interpretatie van de islam volgt en er reactionaire standpunten over de gelijkheid van man en vrouw op nahoudt zonder te concretiseren welke gedragingen die persoon gesteld heeft, volstaan op zich niet.

Volgens de Raad van State is het te verre gaand om geloofsgemeenschappen te verplichten om personen niet alleen te weren uit de eigen organisatie en werking, maar ook uit haar lokalen en plaatsen.⁴⁰⁸ Eisen dat een gelovige wordt geweerd uit de lokalen en plaatsen van de geloofsgemeenschap zou namelijk betekenen dat die gelovige geweerd wordt uit zijn gemeenschap. De overheid kan aan een geloofsgemeenschap niet in het algemeen een verbod opleggen om personen te ontvangen op basis van hun overtuiging of handelingen. Dit is immers strijdig met de individuele godsdienstvrijheid.

Daarenboven rijst de vraag of de verplichting van de geloofsgemeenschap zo ver gaat dat zij haar eigen eredienstbedienaar moet uitsluiten wanneer die bedienaar handelt in strijd met de grondrechten of anderen daartoe aanzet. Het Erkeningsbesluit maakt geen onderscheid tussen personen, wat betekent dat een geloofsgemeenschap zelfs haar eigen eredienstbedienaar moet uitsluiten indien het nodig is. Het is echter mogelijk dat een geloofsgemeenschap hierover zelf geen beslissing kan nemen omdat zij hiervoor niet bevoegd is wegens de interne regels van de eredienst. Zo is een katholieke parochie kerkrechtelijk niet bevoegd om haar pastoor te ontslaan, maar moet dit gebeuren door de bisschop. Als een geloofsgemeenschap die bevoegdheid niet heeft, kan zij niet naar waarheid verklaren dat zij haar bedienaar zal verwijderen als die handelt in strijd met de grondrechten of anderen daartoe aanzet.⁴⁰⁹ Zonder die verplichte engagementsverklaring zal de Vlaamse regering de erkenningaanvraag in ieder geval niet erkennen, aangezien het aanvraagdossier dan onvolledig is.

⁴⁰⁷ RvV 24 november 2017, 5-6.

⁴⁰⁸ Adv.RvS nr.38.491/3, 14 juni 2005, 7-8, nr. 8.3.

⁴⁰⁹ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 88.

Tot slot herhalen wij dat het, net zoals bij de verklaring over het inburgeringstraject van de erediensbedienaar, niet duidelijk is wat deze erkenningsvoorwaarde precies inhoudt: is een geloofsgemeenschap verplicht om de vereiste verklaringen af te leveren, waarbij geen rekening wordt gehouden met de nakoming van het aangegane engagement, of moet een geloofsgemeenschap de in de verklaringen aangegane engagementen ook daadwerkelijk nakomen? De Raad van State vermoedt alleszins de tweede interpretatie.⁴¹⁰

Dit zou ook betekenen dat de overheid moet controleren of een geloofsgemeenschap haar aangegane engagementen nakomt. Het toezicht hierop gebeurt door de Vlaamse overheid, aan de hand van informatie die zij ontvangt van de FOD Justitie, meer bepaald van de Staatsveiligheid.⁴¹¹ De Staatsveiligheid bezorgt jaarlijks een jaarlijks een opvolgingsrapport bezorgen aan de Vlaamse minister en ad hoc-rapporten indien die nodig blijken.⁴¹² De rapporten van de Staatsveiligheid spreken zich evenwel niet uit over de wijze waarop een geloofsgemeenschap de mensenrechten respecteert, maar spitsen zich toe op vier hoofd dreigingen, namelijk terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging.⁴¹³

De focusgroep bevestigde toe dat de Vlaamse administratie elk jaar rapporten krijgt van de Staatsveiligheid waarin mogelijke problemen met lokale geloofsgemeenschappen worden aangekaart. Daarnaast kan elke overheid in principe aan de Staatsveiligheid vragen om een onderzoek op te starten als zij denkt dat daartoe gegronde redenen bestaan.

Naast de Staatsveiligheid kan iedereen de Vlaamse overheid op de hoogte stellen van verontrustende evoluties binnen een geloofsgemeenschap. Hiervoor bestaan geen vaste procedures, waardoor de engagementen inzake de Grondwet en het EVRM niet systematisch

⁴¹⁰ Adv. RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 5, nr. 6.1.

⁴¹¹ Vr. en Antw. VI. Parl., Vr. nr. 203, 22 december 2015 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

⁴¹² Vr. en Antw. VI. Parl., Vr. nr. 363, 16 februari 2016 (C. JANSSENS, antw. L. HOMANS).

⁴¹³ Vr. en Antw. VI. Parl. Vr. nr. 1714, 2 mei 2017 (W. KENNES, antw. L. HOMANS).

worden opgevolgd nadat een geloofsgemeenschap wordt erkend. Ook in het Vlaams Parlement wordt gesteld dat de Vlaamse overheid amper controleert of geloofsgemeenschappen daadwerkelijk handelen naar de ondertekende verklaring met betrekking tot de grondrechten.⁴¹⁴

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving. 	
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Ook controversiële meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten. • Het is een criterium dat aan de toezichthoudende overheid een ruime beoordelingsbevoegdheid geeft. • De controle van de Staatsveiligheid op geloofsgemeenschappen spitst zich toe op terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging en niet op het naleven van de grondrechten. 	

⁴¹⁴ “Moskeeën moeten nu al verklaren dat ze de mensenrechten naleven, maar in de praktijk blijkt dat weinig of niets waard te zijn omdat er überhaupt geen controle is. Er wordt niet gecontroleerd of er daadwerkelijk wordt gehandeld naar de ondertekende verklaring met betrekking tot de mensenrechten.”: *Vr. en Antw.* VI.Parl. comm. bestuurszaken, binnenlands bestuur, inburgering en stedenbeleid, Vr. nr. 1215, 21 februari 2017.

4 Erkenning verliezen als lokale geloofsgemeenschap

De oude eredienstenregelgeving voorzag niet in een uitgewerkte regeling over het opheffen van een erkenning van een geloofsgemeenschap. In de praktijk gebeurde dit echter wel.⁴¹⁵ In het Erkenningsbesluit van 30 september 2005 heeft de Vlaamse regering ervoor gekozen om wel te voorzien in een formele opheffingsregeling, hoewel het Eredienstendecreet haar daarvoor niet de uitdrukkelijke opdracht gaf. In ieder geval staat het vast dat de Vlaamse regering over de principiële mogelijkheid beschikt om een erkenningsbeslissing in te trekken.⁴¹⁶

4.1 Opheffingsgronden

De Vlaamse regering kan de erkenning van een lokale geloofsgemeenschap alleen maar opheffen in welbepaalde omstandigheden.⁴¹⁷ In de eerste plaats kan een erkende geloofsgemeenschap haar erkenning verliezen als zij niet meer voldoet aan de reeds besproken erkenningscriteria.⁴¹⁸ Zo kan de Vlaamse regering een erkenning intrekken als de geloofsgemeenschap:

- onvoldoende financieel leefbaar is;
- onvoldoende maatschappelijk relevant is;
- de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken niet wordt toegepast;
- haar engagement betreffende het inburgeringsparcours van de eredienstbedienaar niet nakomt;
- haar engagement betreffende de Grondwet of het EVRM niet nakomt.

⁴¹⁵ Voor een overzicht van de voorgaande opheffingspraktijk, zie A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 118-124.

⁴¹⁶ F. AMEZ, "La reconnaissance des communautés culturelles en Région flamande", *CDPK* 2008, afl. 1, 130.

⁴¹⁷ Art. 7 Erkenningsbesluit.

⁴¹⁸ Art. 7, §1, 1° Erkenningsbesluit.

Daarnaast kan een geloofsgemeenschap haar erkenning verliezen wanneer haar openbare instelling manifest in gebreke blijft bij het nakomen van bepaalde administratieve verplichtingen, zelfs na een schriftelijke ingebrekestelling door de Vlaamse regering.⁴¹⁹ Het gaat met name om de administratieve verplichtingen om:

- een meerjarenplan vast te stellen en dit gecoördineerd in te dienen bij de gemeente- of provincieoverheid, het erkend representatief orgaan en de provinciegouverneur;
- een budget op te stellen en dit gecoördineerd bij de gemeente- of provincieoverheid in te dienen;
- de rekening in te dienen bij gemeente- of provincieoverheid en tegelijkertijd bij de provinciegouverneur;
- notulen van de vergaderingen van de openbare instelling te versturen aan de gemeente- of provincieoverheid, het erkend representatief orgaan en de provinciegouverneur.

Tot slot kan de Vlaamse regering een erkenning opheffen als de geloofsgemeenschap de interne regels van de eredienst in kwestie niet naleeft.⁴²⁰ Deze opheffingsgrond mag de Vlaamse regering echter niet inhoudelijk oordelen, omdat het de overheid niet is toegestaan om inhoudelijk te oordelen in hoeverre gelovigen de regels van hun geloof naleven. Het is dan ook geval aan het erkend representatief orgaan om de opheffing te vragen.

4.2 Opheffingsprocedure

Als de opheffing wordt gevraagd door het erkend representatief orgaan, is de Vlaamse regering verplicht om het verzoek van het erkend representatief orgaan in te willigen.⁴²¹ Opheffing op basis van het niet meer voldoen aan de erkenningscriteria of het in gebreke blijven bij het vervullen van de administratieve verplichtingen, kan niet uitsluitend verzocht worden door het

⁴¹⁹ Art. 7, §1, 2° Erkenningsbesluit.

⁴²⁰ Art. 7, §1, 3° Erkenningsbesluit.

⁴²¹ Art. 7, §1/1 Erkenningsbesluit.

erkend representatief orgaan, maar ook de Vlaamse regering kan hiervoor ambtshalve een procedure tot opheffing van de erkenning opstarten.⁴²²

Zodra de procedure tot opheffing van erkenning wordt opgestart, brengt de Vlaamse regering het representatief orgaan op de hoogte van het voornemen om de erkenning op te heffen met de vraag om hierover advies te verlenen binnen een termijn van zestig dagen⁴²³. Het representatief orgaan bezorgt aan de Vlaamse regering dan een dossier met relevante verantwoordingsstukken en inlichtingen.⁴²⁴

Naast het erkend representatief orgaan wordt ook de betrokken gemeente- of provincieraad op de hoogte gebracht van het opstarten van een opheffingsprocedure en krijgt het daarna de mogelijkheid om binnen zestig dagen verantwoordingsstukken aan te leveren met betrekking tot de beoordelingscriteria.⁴²⁵

Tot slot beschikt ook de openbare instelling van de lokale geloofsgemeenschap over de mogelijkheid om binnen zestig dagen advies te geven over de opgestarte opheffingsprocedure.⁴²⁶ De oorspronkelijke tekst van het Erkenningsbesluit verplichtte niet om de geloofsgemeenschap te betrekken in de opheffingsprocedure, maar na advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State werd dit toegevoegd aan de uiteindelijke tekst van het Erkenningsbesluit.⁴²⁷ Op die manier maakt het Erkenningsbesluit toepassing van de hoorplicht als algemeen beginsel van behoorlijk bestuur: wanneer een bestuur van plan is om een maatregel te nemen die een bestuurde nadelig in zijn belangen raakt en wanneer die maatregel gebaseerd is op gedrag dat de bestuurde als een tekortkoming wordt aangerekend, is een bestuur

⁴²² Art. 7, §1/2 Erkenningsbesluit.

⁴²³ Art. 7, §1/2 Erkenningsbesluit.

⁴²⁴ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. VII.

⁴²⁵ Art. 7, §1/2, tweede lid Erkenningsbesluit.

⁴²⁶ Art. 7, §1/2, tweede lid Erkenningsbesluit.

⁴²⁷ Adv.RvS 38.491/3 d.d. 14 juni 2005, 8, nr. 10.

ertoe gehouden om de bestuurde de mogelijkheid te geven om zijn standpunt daarover te doen kennen.⁴²⁸

In principe is de Vlaamse regering verplicht om deze drie actoren steeds om advies te vragen wanneer een opheffingsprocedure wordt opgestart. Als een opheffingsprocedure echter wordt opgestart omdat de geloofsgemeenschap zijn engagementen in verband met het respecteren van de Grondwet en het EVRM niet naleeft, kan de Vlaamse regering beslissen om de erkenning in te trekken zonder advies te vragen aan de desbetreffende gemeente- of provincieraad of aan de openbare instelling van de geloofsgemeenschap in kwestie.⁴²⁹ In datzelfde geval kan de Vlaamse regering ervoor kiezen om de adviestermijn voor alle adviserende actoren in te korten.⁴³⁰

4.3 Opheffingsbeslissing

Als na onderzoek van de Vlaamse regering en na het eventuele advies van de betrokken actoren blijkt dat de lokale geloofsgemeenschap inderdaad niet meer voldoet aan een erkenningscriterium, haar administratieve verplichtingen niet nakomt of de interne regels van de eredienst in kwestie niet naleeft, dan beslist de Vlaamse regering bij besluit dat de erkenning wordt opgeheven.⁴³¹

Een opheffingsbeslissing moet gebeuren bij besluit van de Vlaamse regering, maar in de praktijk gebeurde de enige opheffing tot nu toe bij ministerieel besluit.⁴³² In ieder geval moet

⁴²⁸ RvS (12e k.) 9 juni 2009, *RW* 2010-2011, 25.

⁴²⁹ Art. 7, §1/2, derde lid Erkenningsbesluit.

⁴³⁰ Art. 7, §1/2, derde lid Erkenningsbesluit.

⁴³¹ Art. 7, §1/2, vierde lid Erkenningsbesluit.

⁴³² MB 4 juli 2017, *BS* 25 juli 2017.

een opheffingsbesluit steeds gemotiveerd zijn.⁴³³ Wegens de onduidelijke erkenningscriteria is het van groot belang dat een opheffingsbesluit omstandig wordt gemotiveerd.⁴³⁴

Het opheffingsbesluit wordt door de Vlaamse regering per aangetekende brief ter kennis gebracht van het erkend representatief orgaan.⁴³⁵ Verder stuurt zij ook een afschrift aan de minister van Justitie en aan de betrokken gemeente of provincie.⁴³⁶ Opmerkelijk is dat de geloofsgemeenschap zelf, die rechtstreeks getroffen wordt wanneer haar erkenning wordt ingetrokken, niet op de hoogte gebracht moet worden van het opheffingsbesluit.⁴³⁷ Het erkend representatief orgaan kan de geloofsgemeenschap op de hoogte brengen, maar is hiertoe niet formeel verplicht. Wanneer de Vlaamse regering de erkenning van een geloofsgemeenschap intrekt, kan iedere belanghebbende hiertegen beroep instellen bij de Raad van State.⁴³⁸

Sterke punten	Kansen
<ul style="list-style-type: none"> • Uitgewerkte regeling over het opheffen van een erkenning van een geloofsgemeenschap • Limitatieve lijst van gevallen waarin de erkenning kan worden opgeheven zorgt voor rechtszekerheid • De Vlaamse regering hoeft in de bestaande procedure niet inhoudelijk te oordelen over een opheffing wegens het niet naleven van de interne regels van de eredienst. 	

⁴³³ Omz.VI. BA-2006/04 betreffende de erkenning van de plaatselijke kerk- en geloofsgemeenschappen, nr. VII.

⁴³⁴ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 125-131.

⁴³⁵ Art. 7, §2 Erkenningsbesluit.

⁴³⁶ Art. 7, §2 Erkenningsbesluit.

⁴³⁷ A. OVERBEEKE, Erkenning van plaatselijke geloofsgemeenschappen. Een vernieuwend hoofdstuk in de Vlaamse eredienstenwetgeving in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Gent, Larcier, 2011, 133.

⁴³⁸ Art.14 RvS-Wet.

<ul style="list-style-type: none"> • Hoorplicht gewaarborgd in de opheffingsprocedure zodat de geloofsgemeenschap zich kan verdedigen 	
Zwakke punten	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Een opheffingsbesluit hoeft strikt genomen niet te worden meegedeeld aan de betrokken geloofsgemeenschap. 	<ul style="list-style-type: none"> • Een opheffingsbeslissing moet gebeuren bij besluit van de Vlaamse regering, maar in de praktijk gebeurde de enige opheffing tot nu toe bij ministerieel besluit.

5 SWOT-analyse

Op basis van de bevindingen in zowel de theorie als in de praktijk wordt een SWOT-analyse (strengths, weaknesses, opportunities and threats) gemaakt.

Sterke punten	Kansen
<p>Inleiding</p> <p><i>Bevoegdheidsverdeling in het Belgische eredienstenrecht</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Formeel gelijke regelgeving die van toepassing is op alle erkende erediensten en geloofsgemeenschappen. • De Vlaamse regelgeving houdt zich aan de bevoegdheidsverdelingen. <p><i>Actoren in het Belgische eredienstenrecht</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De oprichting van een centraal bestuur vermindert het aantal gesprekspartners van de overheid aanzienlijk. • Er wordt uitgegaan van een overlegcultuur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit de bestaande eenvormige regelgeving kunnen verbeteringen worden aangebracht. • Toegenomen politieke aandacht kan aanleiding zijn om verbeteringen door te voeren. • De samenwerking in een centraal bestuur of met een overheid kan de integratie bevorderen. Mensen van verschillende stromingen binnen bijvoorbeeld de islam werken samen binnen een centraal bestuur. Op deze manier leren ze samen werken en is een opstap naar integratie met andere mensen die ook niet dezelfde achtergrond hebben. • Opbouwen van vertrouwensrelaties en samenwerking tussen staat en erediensten.

Erkend worden als lokale geloofsgemeenschap

Erkenningsaanvraag en aanvraagdossier

- Mogelijkheid om meerdere geloofsgemeenschappen van dezelfde eredienst te erkennen voor hetzelfde werkingsgebied.
- Het geeft de overheid een goed overzicht welke gebouwen gebruikt worden voor de eredienst. Op deze manier kan zij inschatten hoeveel een erkenning zou kosten.

Erkenningscriterium: financiële leefbaarheid

- Omdat een erkenning een impact heeft op de begroting van een lokaal bestuur, is het logisch om rekening te houden met de uitgaven en inkomsten van de geloofsgemeenschap.

Erkenningscriterium: maatschappelijke relevantie

- Het subcriterium aantal gelovigen is een objectief criterium.

Erkenningscriterium: taalgebruik in bestuurszaken

- De toepassing van de Taalwet Bestuurszaken laat toe om de overheid toe om efficiënt te communiceren en te controleren.

- Men zou beter moeten aangeven wat financiële leefbaarheid betekent, zodat het voor iedereen duidelijk is waaraan een geloofsgemeenschap moet voldoen.

- Maatschappelijke betrokkenheid kan aanzetten integratie.
- Een goed contact met de overheid kan misbruiken helpen voorkomen.

- Dit erkenningscriterium kan bestuurders aanzetten om Nederlands te leren indien nodig.

Erkenningscriterium: inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

- Door het inburgeren van de bedienaar verkrijgt deze een inzicht in de gemeenschap en het land waarin hij wordt ingeschakeld.

Erkenningscriterium: respect voor de Grondwet en het EVRM

- Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving.

Erkenning behouden als lokale geloofsgemeenschap

Verhouding geloofsgemeenschap – overheid

- Door het toezicht op bepaalde erediensten op provinciaal niveau te organiseren is er een zeker mate van eenheid van bestuur.

Overleg met het college van burgemeester en schepenen

- De keuze van de decreetgever voor overleg laat de geloofsgemeenschap toe gehoord te worden en een goede verstandhouding met de lokale overheid te ontwikkelen.
- Het centraal bestuur kan met de lokale geloofsgemeenschap bindende afspraken maken.

Toezicht

- Door het laten afleggen van een verklaring responsabiliseert men de geloofsgemeenschap om toe te zien op de inburgering van haar bedienaars.

- Een overleg kan de integratie en de lokale betrokkenheid van de geloofsgemeenschap verbeteren.

<ul style="list-style-type: none"> • De manier van toezicht houden volgt het stramien inzake toezicht op lokale besturen. • Het algemeen en bijzonder toezicht laat toe aan de toezichthoudende overheid om (tijdig) in te grijpen. <p><i>Toezicht op de financiële leefbaarheid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit criterium geeft de overheid de mogelijkheid om de erkenning van financieel niet-levensvatbare geloofsgemeenschappen op te heffen. <p><i>Toezicht op de maatschappelijke relevantie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Het subcriterium aantal gelovigen is een objectief criterium. <p><i>Toezicht op het taalgebruik in bestuurszaken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De toepassing van de Taalwet Bestuurszaken laat toe om de overheid toe om efficiënt te communiceren en te controleren. <p><i>Toezicht op het nakomen van de verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde erediensbedienaren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Door het inburgeren van de bedienaar verkrijgt deze een inzicht in de gemeenschap en het land waarin deze wordt ingeschakeld 	<ul style="list-style-type: none"> • Men zou beter kunnen aangeven wat financiële leefbaarheid betekent zodat het voor iedereen duidelijk is waaraan een geloofsgemeenschap, ook na haar erkenning, moet blijven voldoen. • Maatschappelijke betrokkenheid kan aanzetten tot integratie. • Een goed contact met de overheid kan misbruiken helpen voorkomen. • Het kan bestuurders aanzetten om Nederlands te leren indien nodig. • De nieuwe afspraken tussen het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Integratie en Inburgering laten beter toe om de inburgeringsplicht van erediensbedienaren te controleren.
---	--

<p><i>Toezicht op het nakomen van de verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving. <p>Erkenning verliezen als lokale geloofsgemeenschap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitgewerkte regeling over het opheffen van een erkenning van een geloofsgemeenschap • Limitatieve lijst van gevallen waarin de erkenning kan worden opgeheven zorgt voor rechtszekerheid • De Vlaamse regering hoeft in de bestaande procedure niet inhoudelijk te oordelen over een opheffing wegens het niet naleven van de interne regels van de eredienst. • Hoorplicht gewaarborgd in de opheffingsprocedure zodat de geloofsgemeenschap zich kan verdedigen 	
<p>Zwaktes</p>	<p>Bedreigingen</p>
<p>Inleiding</p> <p><i>Bevoegdheidsverdeling in het Belgische eredienstenrecht</i></p>	

- Temporeel toepassingsgebied van het Erkenningsbesluit zorgt ervoor dat bepaalde verplichtingen alleen vervuld moeten worden door geloofsgemeenschappen die erkend zijn vanaf 1 februari 2006.
- Geen gelijkstelling van de oude en de nieuwe regelgeving, waardoor twee parallelle rechtssystemen naast elkaar bestaan.

Actoren in het Belgische eredienstenrecht

De regeling is sterk geënt op de hiërarchisch gestructureerde rooms-katholieke eredienst, waardoor er problemen rijzen bij minderheids erediensten die pluriform zijn, geen uniform gezag kennen en waar geen gezagsrelatie bestaat tussen de geloofsgemeenschap en de eredienstbediener, waaraan dus niet zomaar verplichtingen kunnen worden opgelegd. Ook bij deze laatsten heeft het erkende representatief orgaan een hoge mate van betrokkenheid (zie 1.2.5) en kunnen ze verplicht zijn samen te werken in een centraal bestuur met andere besturen van dezelfde denominatie maar die toch heel verschillend zijn (zie 1.2.4). Hierdoor wordt een bepaalde structuur opgedrongen (zie 1.2.5). Evenwel zijn er ook enkele verschillen tussen de rooms-katholieke eredienst en de minderheids erediensten zoals:

- Nieuwe geloofsgemeenschappen kunnen zich gediscrimineerd voelen omdat zij aan andere voorwaarden moeten voldoen dan de voorheen erkende geloofsgemeenschappen.
- Doordat de regelgeving sterk geënt is op de katholieke eredienst kan het voor sommige erediensten moeilijk zijn om in de regelgeving te passen.
- Verdere secularisering waarbij de overheidsfinanciering van erediensten kan op de helling komen te staan.
- Door een Vlaamse interne staatshervorming kunnen bepaalde tegenwoordige actoren hun rol niet meer opnemen.
- Wanneer het niet meer interessant zou zijn voor een geloofsgemeenschap om de erkenning aan te vragen, verliest de overheid veel van haar contacten.

- Geen register nodig om verkozen te kunnen worden bij de rooms-katholieke eredienst. Bij de andere erediensten is inschrijving in het register nodig (zie 1.2.51.2.3).
- Het lid van ambtswege in de bestuursraad is bij de katholieke eredienst de door het erkend representatief orgaan aangestelde verantwoordelijke of zijn vervanger (niet noodzakelijk de bedienaar van de eredienst). Bij de andere erediensten is het wel de bedienaar van de eredienst of zijn vervanger. Opvallend is wel dat dit lid niet “door het representatief orgaan aangesteld” moet zijn zoals bij de rooms-katholieke eredienst (zie 1.2.51.2.3).
- Verschil in samenstelling van centraal bestuur (zie 1.2.51.2.3).
- Het register van de gelovigen kan niet gecontroleerd worden door de overheid.
- De verkiezingen van de eredienstbesturen vallen niet samen en hierop wordt niet altijd toegezien.
- Bestuurders hebben niet altijd de geschikte administratieve bekwaamheid.
- Soms moeten verschillende stromingen van een eredienst opgenomen worden in een centraal bestuur wat de samenwerking kan bemoeilijken.
- Er is de invloed van het door het federaal niveau erkend representatief orgaan.

Erkend worden als lokale geloofsgemeenschap

Erkenningsaanvraag en aanvraagdossier

- Het is niet duidelijk wie de “verantwoordelijke van de eredienst” is.
- De overheid is afhankelijk van de verschafte gegevens in het aanvraagdossier.
- Geen attest van brandveiligheid vereist.

Erkenningscriterium: financiële leefbaarheid

- Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat voor het begrip financiële leefbaarheid minimaal volstaat.
- De Vlaamse regering zou sneller geneigd kunnen zijn om een financieel sterkere geloofsgemeenschap te erkennen dan een geloofsgemeenschap die meer nood heeft aan financiële ondersteuning. Op die manier zou het criterium van financiële leefbaarheid ertoe kunnen leiden dat geloofsgemeenschappen die de grootste nood hebben aan tekortdekking hiervoor het minst in aanmerking komen. Het criterium van financiële leefbaarheid zou zodoende de bestaande financiële

- Het meedelen van het adres van een privéadres zou in strijd met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer beschouwd worden.
- Nadruk op grote mate van financiële zelfredzaamheid kan ervoor zorgen dat niet-erkende geloofsgemeenschappen naar buitenlandse financierders stappen in plaats van te opteren voor erkenning en de daarbij horende overheidsfinanciering.
- Om financieel leefbaar te zijn kan het zijn dat een geloofsgemeenschap geniet van financiering uit het buitenland waarop mogelijk geen controle gebeurt.
- Een geloofsgemeenschap kan vermogend zijn maar dat komt niet door uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar de toezichthoudende overheid bovendien geen controle op kan uitoefenen.

ongelijkheid tussen geloofsgemeenschappen bestendigen, eerder dan die te verbeteren.

Erkenningscriterium: maatschappelijke relevantie

- Onduidelijkheid wat maatschappelijke relevantie nu precies inhoudt.
- Maatschappelijke relevantie is moeilijk aan te tonen in religieuze instellingen die van nature meer gesloten zijn.
- Onduidelijk hoeveel gelovigen een geloofsgemeenschap minimaal moet hebben
- Onduidelijkheid hoe “gelovige” begrepen moet worden
- Fluctuerende gelovigenaantallen
- Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren
- Het is niet duidelijk wat bedoeld wordt met ‘lokale gemeenschap’ (is dit enkel de wijk of is dit ruimer?).

Erkenningscriterium: taalgebruik in bestuurszaken

- Onnauwkeurige verwoording waardoor het lijkt dat niet alleen de openbare instelling, maar ook de geloofsgemeenschap zelf de Taalwet Bestuurszaken moet toepassen.

- Er kunnen vragen rijzen over de toelaatbaarheid van dit criterium.

- Geen consistente toepassing van de taalwetgeving op namen van geloofsgemeenschappen.
- Het opleggen van het Nederlands kan enkel aan de openbare instelling en voor haar officiële communicatie.

Erkenningscriterium: inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

- De verplichting geldt maar voor een beperkt aantal bedienaren.
- Geen rekening gehouden met het feit dat sommige minderheidsrediensten geen gezagsrelatie hebben met hun bedienaar en dus niet naar waarheid kunnen verklaren dat zij hun bedienaar zullen verplichten om te voldoen aan zijn inburgeringsplicht.
- Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde
- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt en dus niet de persoon die effectief aan de inburgeringsplicht moet voldoen.
- Bevoegdheidsoverschrijding ten opzichte van het federale niveau door inburgeringsplicht als kwalitatieve vereiste op te leggen aan een eredienstbedienaar.

Erkenningscriterium: respect voor de Grondwet en het EVRM

- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt, maar het zijn anderen die zich hieraan moeten houden.

- Er zouden vragen kunnen rijzen of dit erkenningscriterium in strijd is met de vrijheid van organisatie van de eredienst, meer bepaald met de benoemingsvrijheid.

- Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Ook controversiële meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten.

Erkend blijven als lokale geloofsgemeenschap

Verhouding geloofsgemeenschap – overheid

- Veelheid van overheden betrokken
- De gemeente staat dichterbij geloofsgemeenschap maar heeft geen bevoegdheid
- Onvoldoende uitwisseling van informatie tussen de verschillende overheden
- Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid)

Overleg met het college van burgemeester en schepenen

- De door het Eredienstendecreet opgelegde frequentie van het overleg is in de praktijk moeilijk haalbaar.

- Aangezien het een verplichting is tot overleg zou het overleg een formele aangelegenheid kunnen worden zonder toegevoegde meerwaarde.
- Gebrek aan goodwill bij (een van) beide partijen zou kunnen leiden tot frustraties.

Administratieve verplichtingen en het toezicht daarop

- Er is geen toezicht op de vzw's die parallel bestaan aan de erkende openbare instelling.
- Het onderscheid tussen de parallelle vzw en de erkende openbare instelling is vaak moeilijk te maken.
- Er is geen toezicht op buitenlandse financieringsstromen.
- Er zijn maar een beperkt aantal sancties.
- De overheid kan slechts toezicht houden op basis van de notulen van de vergadering die vaak niet worden opgestuurd of waarvan de inhoud ontoereikend is.
- Verschillende vormen van toezicht die niet gelijklopend zijn
- Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid)
- Korte termijnen voor de overheden om beslissingen te nemen

Toezicht op de financiële leefbaarheid

- Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat voor het begrip financiële leefbaarheid minimaal volstaat.

- Nadruk op administratief toezicht kan erkende geloofsgemeenschappen wegduwen naar buitenlandse financiers in plaats van overheidsfinanciering.

Toezicht op de maatschappelijke relevantie

- Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren
- Het verslag lokale betrokkenheid wordt niet altijd opgestuurd en komt terecht bij een overheid die hier an sich weinig over te zeggen heeft.
- Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben.

Toezicht op het taalgebruik in bestuurszaken

- De toezichthoudende overheid kan het gebruik van het Nederlands enkel controleren aan de hand van schriftelijke communicatie.

- De toezichthoudende overheid moet in staat zijn om de rekeningen effectief te kunnen controleren.
- Om financieel leefbaar te zijn kan het zijn dat een geloofsgemeenschap geniet van financiering uit het buitenland waarop mogelijk geen controle gebeurt.
- Een geloofsgemeenschap kan vermogend zijn maar dat komt niet door uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar bovendien de toezichthoudende overheid geen controle op uitoefent.

Toezicht op het nakomen van de verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

- Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde engagementsverklaring geldt als erkenningsvoorwaarde: is men alleen verplicht om de verklaring af te leveren of moet men het aangegeve engagement ook effectief nakomen?
- De toezichthoudende overheid is niet altijd op de hoogte wanneer er een nieuwe bedienaar van de eredienst is.

Toezicht op het nakomen van de verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren

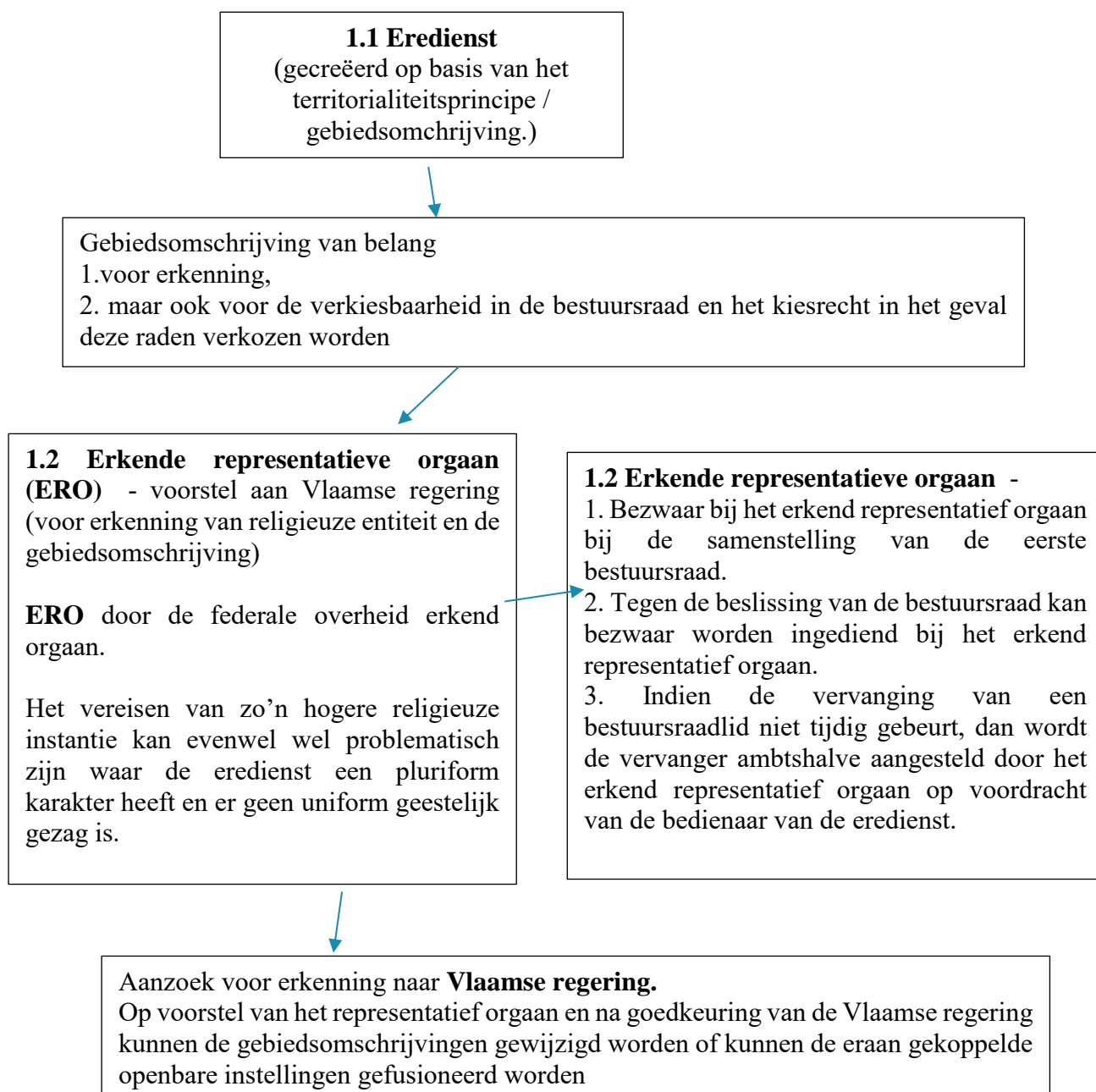
- Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Ook controversiële meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten.
- Het is een criterium dat aan de toezichthoudende overheid een ruime beoordelingsbevoegdheid geeft.
- De controle van de Staatsveiligheid op geloofsgemeenschappen spitst zich toe op terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging en niet op het naleven van de grondrechten.

<p>Erkenning verliezen als lokale geloofsgemeenschap</p> <ul style="list-style-type: none">• Een opheffingsbesluit hoeft strikt genomen niet te worden meegedeeld aan de betrokken geloofsgemeenschap.	
---	--

B: Opsomming van het rapport – “lifecycle approach”

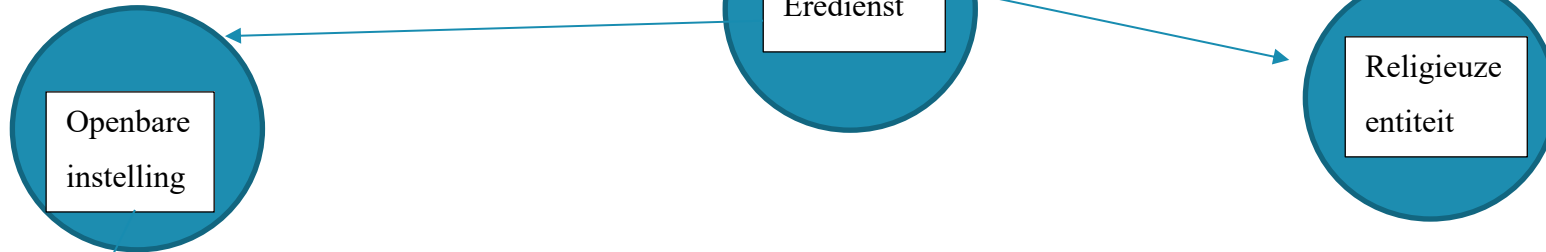
Opsomming Rapport – Juridisch analyse van het huidige Vlaams erkennings- en toezichtbeleid “Lifecycle approach”¹

1 Algemeen: Het ruimer kader

¹ Een "levenscyclusbenadering" verwijst naar een samenvatting van het rapport op een manier die de volledige "levenscyclus" van een eredienst vertegenwoordigt vanaf het moment dat zij erkenning wensen te verkrijgen (pre-erkenning) en, eenmaal verkregen, hoe die erkenning moet worden gehandhaafd.

1.1 Eredienst

Openbare instelling functies

1. Onderhoud en bewaring van de kerk van de religieuze entiteit
2. Beheer van de goederen en gelden
3. Vervult volgende opdrachten door bestuursraad

Bestuursraad belast met zorg voor de materiële voorwaarden van eredienst

Bestuursraad functies

1. het aanvaarden van schenkingen en legaten,
2. aanbesteden van overheidsopdrachten en
3. het financieel beheer (meerjarenplan, budget en rekening).
4. Zij verricht ook de taken van het centraal bestuur inzake indiening wanneer er geen centraal bestuur is (**zie taken centraal bestuur**).

Waar meer dan een eredienst – Centraal Bestuur.

Taken *Centraal Bestuur*

1. het gecoördineerd indienen bij de gemeenteoverheid van een meerjarenplan en de wijzigingen van het plan;
2. ook van het budget van de kerkfabrieken en de budgetwijzigingen;
3. het gezamenlijk indienen bij de gemeenteoverheid van de jaarrekeningen van de kerkfabrieken;
4. het vaststellen van de bijdrage in de werkingskosten van het centraal kerkbestuur ten laste van de kerkfabrieken;
5. het aanwerven van personeel van het centraal kerkbestuur;
6. het verlenen van administratieve en technische ondersteuning;
7. de indeplaatsstelling van een in gebreke blijvende kerkfabriek voor het indienen van het meerjarenplan, het budget en de budgetwijzigingen;
8. het coördineren van het beleid van de kerkfabrieken van de gemeente, in het bijzonder het beleid met betrekking tot het roerend en onroerend patrimonium van de kerkfabrieken van de gemeente,
9. de bevoegdheden die gedelegeerd zijn met toepassing van artikel 39, derde lid.

Verkiezing *Bestuursraad*

De lijst van (verkiesbare) kandidaten wordt een maand voor de verkiezing bekend gemaakt. Tegen deze lijst kan bezwaar ingediend worden bij de bestuursraad, of bij het erkend representatief orgaan bij de samenstelling van de eerste bestuursraad. Tegen de beslissing van de bestuursraad kan bezwaar worden ingediend bij het erkend representatief orgaan. Bezwaren kunnen dus niet gaan over kiesrecht zelf.

Indien de vervanging van een lid niet tijdig gebeurt, dan wordt de vervanger ambtshalve aangesteld door het erkend representatief orgaan op voordracht van de bedienaar van de eredienst.

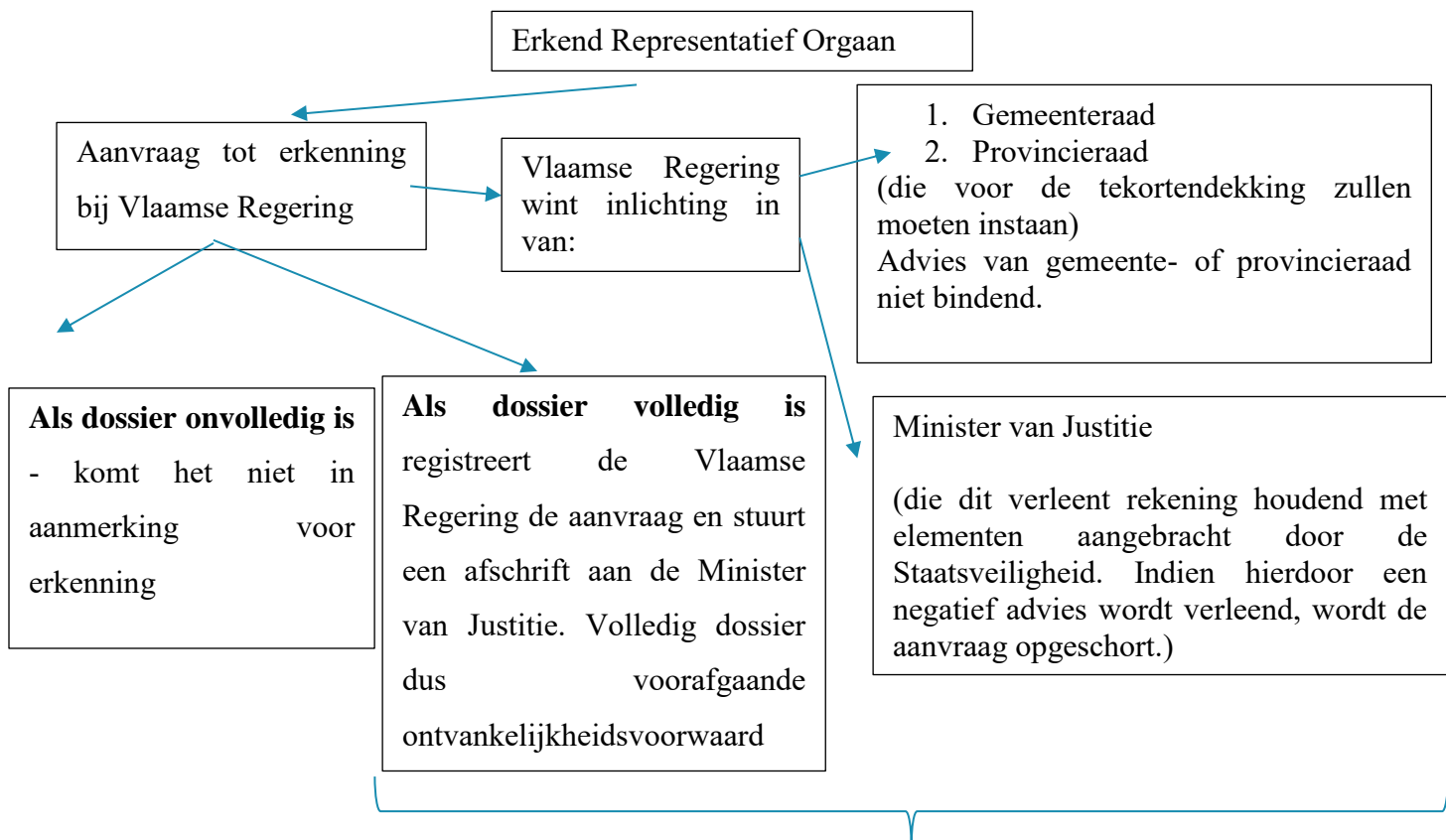
Centraal Bestuur - Indeplaatsstelling

De indeplaatsstelling vraagt volgens de decreetgever bijkomende aandacht. Het centraal bestuur kan, indien een bestuursraad in gebreke blijft, zelf een meerjarenplan, een budget of een budgetwijziging indienen bij de gemeenteoverheid/provincieoverheid. Deze indeplaatsstelling geldt niet voor het indienen van de rekening.

Centraal Bestuur geen probleem by homogene erediensten, maar wel bij heterogene erediensten.

2 Erkenning krijgen en de handhaving / controle van erkenning

2.1 Erkenningsprocedure

Onderzoek van de criteria (waaraan ook na de erkenning moet voldaan worden) :

1° **Identificatie:**

- Aanvraagdossier moet de gegevens bevatten die nodig zijn om de geloofsgemeenschap te identificeren met ten minste de naam en het adres van de geloofsgemeenschap en aanduiding denominatie, alsook naam en het adres van de huidige verantwoordelijke.

Knelpunt:

- Het is niet helemaal duidelijk wie die “verantwoordelijke van de eredienst” is

2° de gebiedsomschrijving;

- Een erkenning heeft altijd betrekking op een geloofsgemeenschap “en haar gebiedsomschrijving”.
- De naam van alle gemeenten (of de delen ervan) waarin de geloofsgemeenschap actief is moet worden opgenomen in het aanvraagdossier.

Knelpunt

- Hoe controleert de overheid of alle gemeenten in de aanzoek worden genoemd?

3° gegevens over het **gebouw**

- het aanvraagdossier moet aangeven welke gebouwen binnen het werkingsgebied de geloofsgemeenschap gebruikt voor de uitoefening van de eredienst (met adres, oppervlakte en soort beschikkingsrecht).

Knelpunt

- De overheid is afhankelijk van de verschaftte gegevens in het aanvraagdossier
- Problemen privacy en privéadres.

4° gegevens over de **andere infrastructuur**

- Het aanvraagdossier vermeldt ook de andere gebruikte infrastructuur.

Knelpunt

- De overheid is afhankelijk van de verschaftte gegevens in het aanvraagdossier
- Problemen privacy en privéadres.

5° een **inventaris van de patrimoniale en financiële toestand**;

- Dit is een overzicht van het huidige vermogen, de inkomsten en uitgaven en eventuele leninglasten
- Dient voor de beoordeling door de Vlaamse regering van de **financiële leefbaarheid**

Knelpunten

- Overheid hangt af van de gegevens die door de geloofsgemeenschap worden gegeven.
- Een geloofsgemeenschap kan rijk zijn maar dat komt niet door uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar bovendien de toezichthoudende overheid geen controle op uitoefent.

6° een **financieel plan voor de eerstvolgende drie kalenderjaren**

7° met opgave van de verwachte ontvangsten en uitgaven en eventueel bijdrage overheid

- Moet zorgen voor een overzicht van de voorziene ontwikkeling van de financiële toestand
- Dient voor de beoordeling door de Vlaamse regering van de **financiële leefbaarheid**

Knelpunten

- gelovigen kunnen onder druk zetten om de geloofsgemeenschap financieel te steunen.
- Niet duidelijk wat het begrip financiële leefbaarheid inhoudt.
- Geen verplichting op het vermelden van buitenlandse financiering. Zal ook niet blijken uit de boekhouding want deze wordt niet gecontroleerd.
- De financiële cijfers die een geloofsgemeenschap bezorgt zijn vaak onbetrouwbaar aangezien de bevoegde overheid afhankelijk is van de documenten die worden opgestuurd door de geloofsgemeenschap.

8° de melding of een bezoldigd bedienaar van de eredienst zal worden aangevraagd bij de federale overheid

- De geloofsgemeenschap moet weten of ze een beroep willen doen op de bezoldiging van de bedienaar van de eredienst door de federale overheid.

Knelpunten

- Geen

9° een **toelichtende nota waaruit de maatschappelijke relevantie van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap blijkt**

- Om erkend te worden door de Vlaamse regering moet een geloofsgemeenschap maatschappelijk relevant zijn (hoofdcriterium van erkenningsaanvraag).
- Maatschappelijke relevantie kan blijken uit de mate van inschakeling in lokale gemeenschap en het aantal gelovigen, maar ook uit andere elementen.

Knelpunten

- Onduidelijkheid over de begrippen maatschappelijke relevantie, lokale gemeenschap, gelovige en minimum aantal gelovigen. Bovendien durft dit aantal wel eens fluctueren. Het aantal gelovigen kan niet door de overheid gecontroleerd worden.
- Maatschappelijke relevantie is moeilijk te bewijzen in religieuze instellingen die van nature meer gesloten zijn, bijvoorbeeld orthodox-joodse erediensten.
- Het verslag lokale betrokkenheid wordt niet altijd opgestuurd of komt terecht bij een overheid die hier niets mee doet. De inhoud van het verslag laat soms te wensen over.
- Het verslag moet samen worden opgestuurd met het budget wat een financieel document is. Dit is niet de juiste plaats voor dit verslag.
- Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben

10° schriftelijke verklaring voor **correcte toepassing van de taalwetgeving in bestuurszaken**

- Verklaring in erkenningsdossier waarmee de openbare instelling zich verbindt tot het toepassen van de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken

Knelpunten

- De Vlaamse regering moet een oordeel vellen over de toepassing van de taalwetgeving door een openbare instelling nog voor die instelling effectief bestaat.
- Onnauwkeurige verwoording waardoor het lijkt dat niet alleen de openbare instelling de Taalwet Bestuurszaken moet toepassen, maar ook de geloofsgemeenschap zelf.
- Geen consistente toepassing van de taalwetgeving op namen van geloofsgemeenschappen.
- Het opleggen van het Nederlands kan enkel aan de openbare instelling en voor de officiële documenten. Hierdoor is de impact van dit criteria eerder beperkt.
- De toezichthoudende overheid kan het gebruik van het Nederlands enkel controleren aan de hand van de ingediende notulen.

11° Verklaring **inburgeringsplicht van huidige en toekomstige geestelijke bedienaars.**

- De geloofsgemeenschap moet een schriftelijke verklaring aan het aanvraagdossier toevoegen waarin beloofd wordt dat haar huidige en toekomstige bedienaars van de eredienst voldoen aan de inburgeringsplicht die eventueel op hen van toepassing is.

Knelpunten

- De verplichting geldt maar voor een beperkt aantal bedienaren (bv. niet voor tweede en derde imams).
- Onduidelijkheid reikwijdte verklaring: probleem indien geen gezagsrelatie en verplichting om aangegaan engagement effectief na te komen of volstaat verklaring?

12° Verklaring verbinding om individuen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de **Grondwet en het EVRM** te weren uit de organisatie en werking van de plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap;

13° Verklaring verbinding om: in geen geval haar medewerking te verlenen aan activiteiten die in strijd zijn met de **Grondwet en het EVRM**, en om individuen of verenigingen te weren uit haar lokalen en plaatsen, wanneer die personen oproepen of handelen in strijd met de **Grondwet en het EVRM**;

- De geloofsgemeenschap verbindt zich ertoe om individuen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit haar organisatie en werking en belooft dat zij haar medewerking niet zal verlenen aan activiteiten die strijdig zijn met de grondrechten en dat zij individuen die oproepen of handelen in strijd met de grondrechten zal weren uit haar lokalen of plaatsen.
- De geloofsgemeenschap garandeert zelf niet mee te werken aan activiteiten die strijdig zijn met de grondrechten en garandeert, eenmaal erkend, personen die handelingen stellen die strijdig zijn met die grondrechten of die anderen daartoe aanzetten uit te sluiten uit haar interne organisatie en werking én moet zij zulke personen ook weren uit haar lokalen en plaatsen.

Knelpunten

- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt maar het zijn anderen die niet vijandig mogen staan tegenover de Grondwet en het EVRM.
- Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten wanneer zij controversieel zijn.
- De controle van de Staatsveiligheid op geloofsgemeenschappen spitst zich toe op terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging en niet op het naleven van de grondrechten.
- Het is een criterium die aan de toezichthoudende overheid een ruime beoordelingsbevoegdheid geeft.
- Daarnaast kan elke overheid in principe aan de Staatsveiligheid vragen om een onderzoek op te starten als zij denkt dat daartoe gegronde redenen bestaan. De inhoud van gegronde redenen is vaag en kan leiden tot het starten van een onderzoek waar dat niet nodig is.

14° naam en adres van de **contactpersoon**

- De naam en het adres van de contactpersoon van de plaatselijk geloofsgemeenschap moet worden opgenomen in het aanvraagdossier.

Knelpunten

- Geen

Erkenning?

Ja

Neen

Oprichting openbare
instelling

Gemotiveerde afwijzing

Gevolgen

Oprichting

- Als openbare instelling verkrijgt de religieuze entiteit rechtspersoonlijkheid
- Openbare instelling moet dus overgaan tot verkiezing van bestuursraad
- Openbare instelling dient na erkenning te beschikken over een register van de gelovigen (register niet voor erkenning maar wel voor aantal gelovigen (wel voor erkenning)).
- Indien er een centraal bestuur bestaat voor de eredienst waartoe de openbare instelling behoort in de gemeente of provincie, dan kan worden aangenomen dat de nieuw erkende openbare instelling toetreedt tot dit centraal bestuur

Algemeen toezicht

- Toezicht op notulen op schending wet of algemeen belang of financieel gemeentelijk of provinciaal belang
 - Mogelijkheid tot schorsen
 - Door provinciegouverneur (algemeen belang) of gemeentelijke/provinciale overheid.
- Knelpunten:
- Notulen worden niet tijdig opgestuurd
 - Notulen zijn niet altijd volledig

Handhaving en instandhouding criteria

Identificatie en gebiedsomschrijving

- Een specifieke kennisgevingsverplichting ontbreekt voor administratieve wijzigingen.
- Eenmaal erkend zijn er geen specifieke verplichtingen opgelegd om de toezichhoudende overheid in kennis te stellen van een adreswijziging of van het veranderen van de “verantwoordelijke van de eredienst”.
- De Vlaamse regering moet toestemming verlenen voor het aanpassen van de gebiedsomschrijving.

Knelpunten

- Een specifieke kennisgevingsverplichting ontbreekt voor administratieve wijzigingen.
- De toezichhoudende overheid is niet altijd op de hoogte van wijzigingen hieromtrent
- Het is niet helemaal duidelijk wie die “verantwoordelijke van de eredienst” is.

Handhaving en instandhouding criteria

Gegevens over het gebouw en andere infrastructuur

- geen expliciete verplichtingen voorzien voor de geloofsgemeenschap om de toezichhoudende overheid in te lichten over veranderingen in hun gebruik of eigendom van gebouwen en infrastructuur
- Wel impliciete kennisgeving door o.m. notulen en inventaris bij jaarrekening

Knelpunten

- Het moeten meedelen van het adres van een privéadres zou in strijd met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer beschouwd worden.
- Wat als veranderingen in gebouwen niet in een van deze documenten genoemd worden? De overheid is afhankelijk van de verschaftte gegevens in het aanvraagdossier.

Financiële leefbaarheid

- De geloofsgemeenschap moet een meerjarenplan opstellen en jaarlijks een budget en een jaarrekening overmaken aan de financierende overheid
- De geloofsgemeenschap moet financieel leefbaar blijven.
- Blijft de geloofsgemeenschap in gebreke, dan kan de toezichhoudende overheid moeilijk controle uitvoeren. De sanctie hierop is dat de toezichhoudende overheid niet betaalt of dat de erkenning wordt ingetrokken.
- De financiën van de religieuze entiteit staan los van de financiën van een eventueel verbonden VZW.

Knelpunten

- Gevaar wel dat eigen gelovigen onder druk gezet worden om de geloofsgemeenschap financieel te steunen.
- Niet exact bepaald wat financiële leefbaarheid juist inhoudt.
- Nadruk op grote mate van financiële zelfredzaamheid kan geloofsgemeenschappen duwen naar buitenlandse financiers in plaats van overheidsfinanciering. Op buitenlandse financiering gebeurt geen controle.
- Mogelijk onbetrouwbare cijfers van de geloofsgemeenschap.
- Verandering financiële cijfers eenmaal erkend (zelfbedruipend voor de erkenning maar met een tekort erna).
- Toezichhoudende overheid niet altijd in staat om de rekeningen effectief te controleren
- Rijke parallelle vzw maar toch tekort in geloofsgemeenschap.
- Parallelle vzw's laten toe om de herkomst van financiële middelen te verhullen.

Maatschappelijke relevantie

- Bestaat uit enerzijds het aantal gelovigen en anderzijds hoe de geloofsgemeenschap zich inschrijft in de lokale gemeenschap.
- Men beoordeelt dit criterium ook op basis van de contacten die de lokale geloofsgemeenschap heeft met de lokale overheid.
- De geloofsgemeenschap dient elk jaar een verslag maatschappelijke relevantie door te sturen.

Knelpunten

- Het is onduidelijk wat maatschappelijke relevantie, aantal gelovigen, "gelovige" en lokale gemeenschap (enkel de wijk?) precies inhoudt. Bovendien kan het aantal fluctueren.
- Maatschappelijke relevantie is moeilijk te bewijzen in religieuze instellingen die van nature meer gesloten zijn, bijvoorbeeld orthodox-joodse erediensten.
- Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren.

Handhaving en instandhouding criteria

- Het verslag lokale betrokkenheid wordt niet altijd opgestuurd en komt soms terecht bij een overheid die hier an sich weinig over te zeggen heeft. Bovendien wordt dit samen opgestuurd met een financieel document. Het verslag bevat ook weinig informatie.
- Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben.

Taalgebruik in bestuurszaken

- De openbare instelling moet de wetgeving inzake het gebruik van de talen in bestuurszaken toepassen. Tijdens de erkenning doet ze daarover een verklaring.

Knelpunten

- De Vlaamse regering moet een oordeel vellen over de toepassing van de taalwetgeving door een openbare instelling nog voor die instelling effectief bestaat.
- Onnauwkeurige verwoording waardoor het lijkt dat niet alleen de openbare instelling de Taalwet Bestuurszaken moet toepassen, maar ook de geloofsgemeenschap zelf.
- Geen consistente toepassing van de taalwetgeving op namen van geloofsgemeenschappen.
- Het opleggen van het Nederlands kan enkel aan de openbare instelling en voor de officiële documenten. Hierdoor is de impact van dit criteria eerder beperkt.
- De toezichthoudende overheid kan het gebruik van het Nederlands enkel controleren aan de hand van de ingediende notulen.

Verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

- De geloofsgemeenschap moet een schriftelijke verklaring aan het aanvraagdossier toevoegen waarin beloofd wordt dat haar huidige en toekomstige bedienaars van de eredienst voldoen aan de inburgeringsplicht indien die op hen van toepassing is.

Knelpunten

- De verplichting geldt maar voor een beperkt aantal bedienaren (bv. niet voor tweede en derde imams).
- Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde engagementsverklaringen gelden als erkenningsvoorwaarde: is men alleen verplicht om de verklaring af te leveren of moet men de aangegane engagementen ook effectief nakomen?
- Zo is het onduidelijk wat de erkenningsvoorwaarde precies inhoudt: is een geloofsgemeenschap alleen verplicht om de vereiste verklaring op eer af te leveren (waarbij geen rekening wordt gehouden met de nakoming van het aangegane engagement) of moet een geloofsgemeenschap ervoor zorgen dat haar eredienstbedienaar ook daadwerkelijk deelneemt aan een inburgeringstraject?
- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt en dus niet de persoon die effectief aan de inburgeringsplicht moet voldoen.
- De toezichthoudende overheid (ABB) is niet altijd op de hoogte wanneer er een nieuwe bedienaar van de eredienst is. Hoe moeten ze op de hoogte worden gesteld en hoe wordt dit gecontroleerd wanneer een nieuwe bedienaar wordt aangesteld?
- Die moeizame informatiestroom zorgt ervoor dat de overheid op dit ogenblik niet voor elke geloofsgemeenschap met zekerheid kan zeggen wie daar actief is als bedienaar van de eredienst.

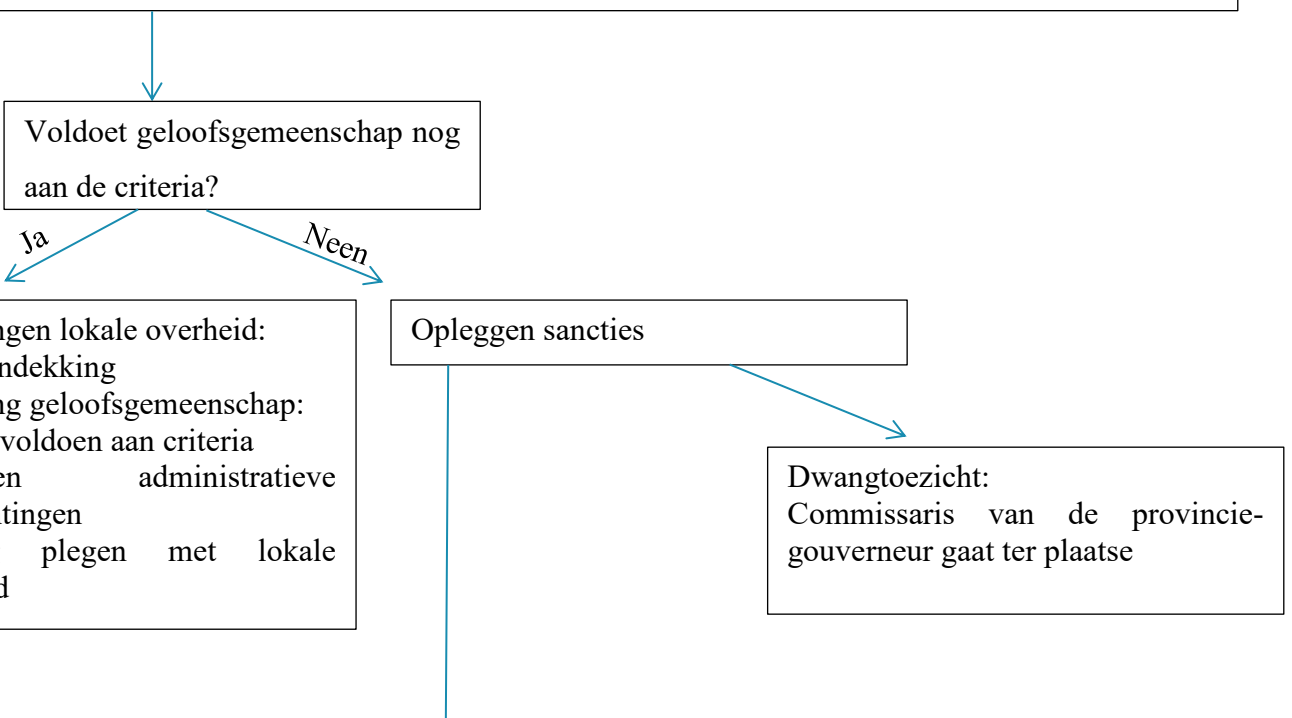
Handhaving en instandhouding criteria

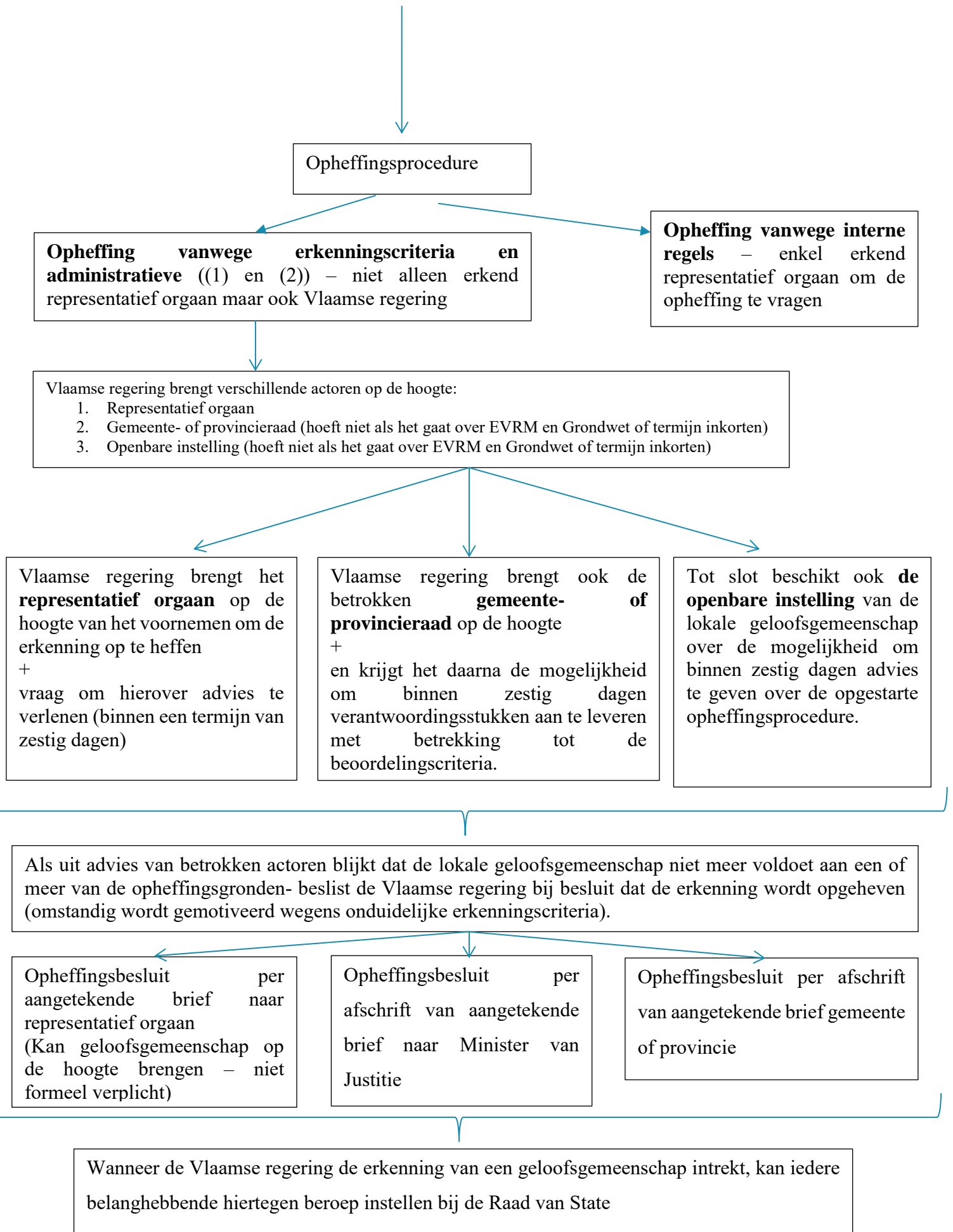
Verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren

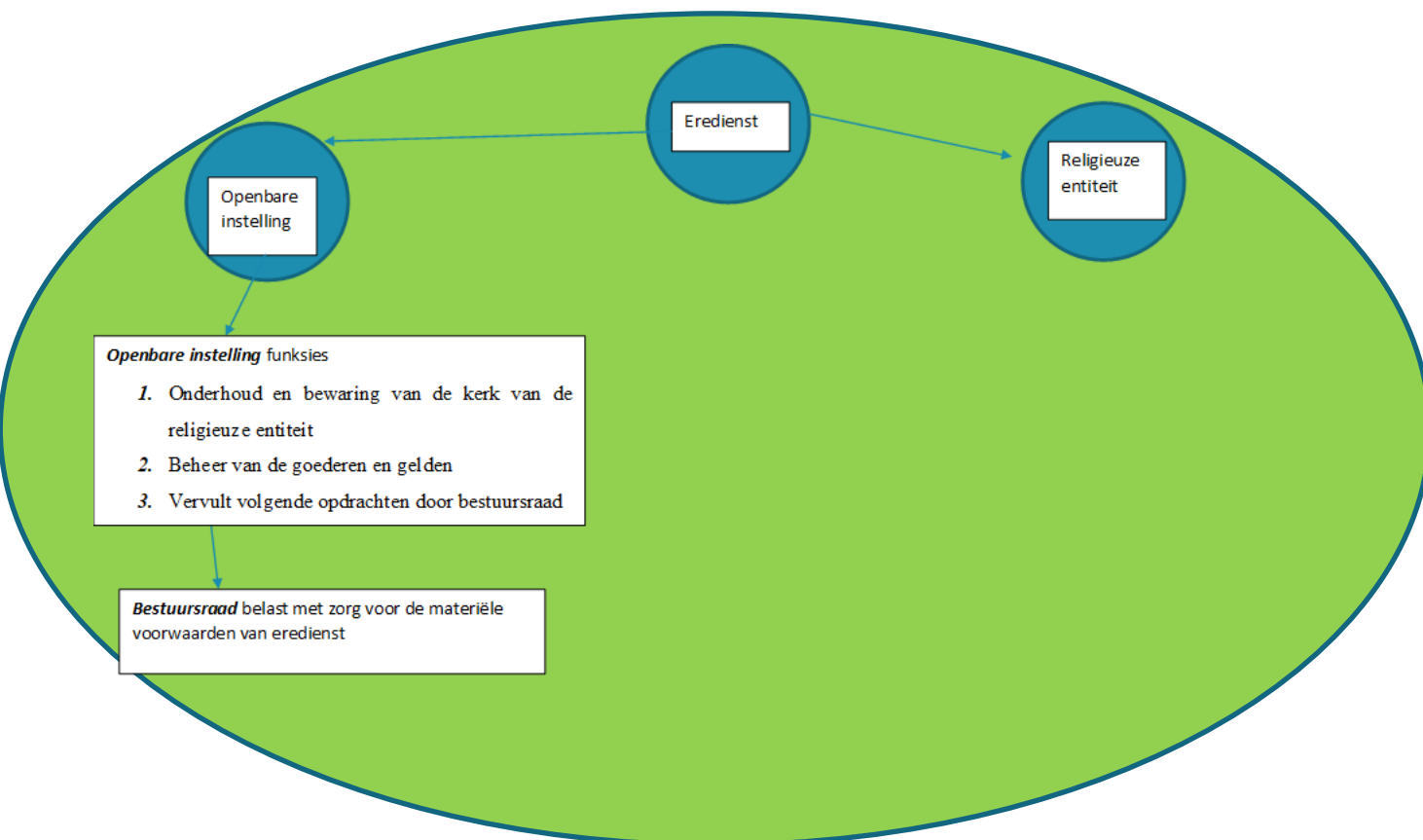
- Een lokale geloofsgemeenschap moet beloven om de Grondwet EVRM te respecteren.
- Dit houdt in dat de geloofsgemeenschap zich ertoe verbindt om individuen die handelen of oproepen om te handelen in strijd met de Grondwet en het EVRM te weren uit haar organisatie en werking. Ook dient zij beloven dat zij haar medewerking niet zal verlenen aan activiteiten die strijdig zijn met de grondrechten en dat zij individuen die oproepen of handelen in strijd met de grondrechten zal weren uit haar lokalen of plaatsen.

Knelpunten

- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt maar het zijn anderen die niet vijandig mogen staan tegenover de Grondwet en het EVRM.
- Het Erkenningsbesluit vermeldt geen andere mensenrechtenverdragen die geloofsgemeenschappen moeten respecteren, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
- Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten wanneer zij controversieel zijn.
- De controle van de Staatsveiligheid op geloofsgemeenschappen spitst zich toe op terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging en niet op het naleven van de grondrechten.
- Het is een criterium die aan de toezichthoudende overheid een ruime beoordelingsbevoegdheid geeft.
- Daarnaast kan elke overheid in principe aan de Staatsveiligheid vragen om een onderzoek op te starten als zij denkt dat daartoe gegronde redenen bestaan. De inhoud van gegronde redenen is vaag en kan leiden tot het starten van een onderzoek waar dat niet nodig is.
- Evenwel is het voor de overheid zeer moeilijke om dit criterium te controleren.
- Is een geloofsgemeenschap verplicht om de vereiste verklaringen af te leveren, waarbij geen rekening wordt gehouden met de nakoming van het aangegane engagement, of moet een geloofsgemeenschap de in de verklaringen aangegane engagementen ook daadwerkelijk nakomen?

SWOT-analyse (sterke en zwakke punten, risico's en kansen) – Werkpakket 3

Op basis van de uitkomst van het uiterste theoretisch (werkpakket 1) en praktisch onderzoek
(werkpakket 2)

SWOT-analyse (WP 3)

Op basis van de bevindingen in zowel de theorie als in de praktijk wordt een SWOT-analyse (strengths, weaknesses, opportunities and threats) gemaakt.

Sterke punten	Kansen
<p>Inleiding</p> <p><i>Bevoegdheidsverdeling in het Belgische eredienstenrecht</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Formeel gelijke regelgeving die van toepassing is op alle erkende erediensten en geloofsgemeenschappen.• De Vlaamse regelgeving houdt zich aan de bevoegdheidsverdelingen. <p><i>Actoren in het Belgische eredienstenrecht</i></p> <ul style="list-style-type: none">• De oprichting van een centraal bestuur vermindert het aantal gesprekspartners van de overheid aanzienlijk.• Er wordt uitgegaan van een overlegcultuur.	<ul style="list-style-type: none">• Vanuit de bestaande eenvormige regelgeving kunnen verbeteringen worden aangebracht.• Toegenomen politieke aandacht kan aanleiding zijn om verbeteringen door te voeren.• De samenwerking in een centraal bestuur of met een overheid kan de integratie bevorderen. Mensen van verschillende stromingen binnen bijvoorbeeld de islam werken samen binnen een centraal bestuur. Op deze manier leren ze samen werken en is een opstap naar integratie met andere mensen die ook niet dezelfde achtergrond hebben.• Opbouwen van vertrouwensrelaties en samenwerking tussen staat en erediensten.

Erkend worden als lokale geloofsgemeenschap

Erkenningsaanvraag en aanvraagdossier

- Mogelijkheid om meerdere geloofsgemeenschappen van dezelfde eredienst te erkennen voor hetzelfde werkingsgebied.
- Het geeft de overheid een goed overzicht welke gebouwen gebruikt worden voor de eredienst. Op deze manier kan zij inschatten hoeveel een erkenning zou kosten.

Erkenningscriterium: financiële leefbaarheid

- Omdat een erkenning een impact heeft op de begroting van een lokaal bestuur, is het logisch om rekening te houden met de uitgaven en inkomsten van de geloofsgemeenschap.

Erkenningscriterium: maatschappelijke relevantie

- Het subcriterium aantal gelovigen is een objectief criterium.

Erkenningscriterium: taalgebruik in bestuurszaken

- De toepassing van de Taalwet Bestuurszaken laat toe om de overheid toe om efficiënt te communiceren en te controleren.

- Men zou beter moeten aangeven wat financiële leefbaarheid betekent, zodat het voor iedereen duidelijk is waaraan een geloofsgemeenschap moet voldoen.

- Maatschappelijke betrokkenheid kan aanzetten integratie.
- Een goed contact met de overheid kan misbruiken helpen voorkomen.

- Dit erkenningscriterium kan bestuurders aanzetten om Nederlands te leren indien nodig.

Erkenningscriterium: inburgeringsplicht van bepaalde erediensbedienaren

- Door het inburgeren van de bedienaar verkrijgt deze een inzicht in de gemeenschap en het land waarin hij wordt ingeschakeld.

Erkenningscriterium: respect voor de Grondwet en het EVRM

- Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving.

Erkenning behouden als lokale geloofsgemeenschap

Verhouding geloofsgemeenschap – overheid

- Door het toezicht op bepaalde erediensdiensten op provinciaal niveau te organiseren is er een zeker mate van eenheid van bestuur.

Overleg met het college van burgemeester en schepenen

- De keuze van de decreetgever voor overleg laat de geloofsgemeenschap toe gehoord te worden en een goede verstandhouding met de lokale overheid te ontwikkelen.
- Het centraal bestuur kan met de lokale geloofsgemeenschap bindende afspraken maken.

- Door het laten afleggen van een verklaring responsabiliseert men de geloofsgemeenschap om toe te zien op de inburgering van haar bedienaars.

- Een overleg kan de integratie en de lokale betrokkenheid van de geloofsgemeenschap verbeteren.

<p><i>Toezicht</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De manier van toezicht houden volgt het stramien inzake toezicht op lokale besturen. • Het algemeen en bijzonder toezicht laat toe aan de toezichthoudende overheid om (tijdig) in te grijpen. <p><i>Toezicht op de financiële leefbaarheid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit criterium geeft de overheid de mogelijkheid om de erkenning van financieel niet-levensvatbare geloofsgemeenschappen op te heffen. <p><i>Toezicht op de maatschappelijke relevantie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Het subcriterium aantal gelovigen is een objectief criterium. <p><i>Toezicht op het taalgebruik in bestuurszaken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De toepassing van de Taalwet Bestuurszaken laat toe om de overheid toe om efficiënt te communiceren en te controleren. <p><i>Toezicht op het nakomen van de verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Door het inburgeren van de bedienaar verkrijgt deze een inzicht in de gemeenschap en het land waarin deze wordt ingeschakeld 	<ul style="list-style-type: none"> • Men zou beter kunnen aangeven wat financiële leefbaarheid betekent zodat het voor iedereen duidelijk is waaraan een geloofsgemeenschap, ook na haar erkenning, moet blijven voldoen. • Maatschappelijke betrokkenheid kan aanzetten tot integratie. • Een goed contact met de overheid kan misbruiken helpen voorkomen. • Het kan bestuurders aanzetten om Nederlands te leren indien nodig. • De nieuwe afspraken tussen het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Integratie en Inburgering laten beter toe om de inburgeringsplicht van eredienstbedienaars te controleren.
---	---

<p><i>Toezicht op het nakomen van de verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Door dit criterium wordt aandacht gevestigd op dit wezenlijk punt van een democratische samenleving. <p>Erkenning verliezen als lokale geloofsgemeenschap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitgewerkte regeling over het opheffen van een erkenning van een geloofsgemeenschap • Limitatieve lijst van gevallen waarin de erkenning kan worden opgeheven zorgt voor rechtszekerheid • De Vlaamse regering hoeft in de bestaande procedure niet inhoudelijk te oordelen over een opheffing wegens het niet naleven van de interne regels van de eredienst. • Hoorplicht gewaarborgd in de opheffingsprocedure zodat de geloofsgemeenschap zich kan verdedigen 	
<p>Zwaktes</p>	<p>Bedreigingen</p>
<p>Inleiding</p> <p><i>Bevoegdheidsverdeling in het Belgische eredienstenrecht</i></p>	

- Temporeel toepassingsgebied van het Erkenningsbesluit zorgt ervoor dat bepaalde verplichtingen alleen vervuld moeten worden door geloofsgemeenschappen die erkend zijn vanaf 1 februari 2006.
- Geen gelijkstelling van de oude en de nieuwe regelgeving, waardoor twee parallelle rechtssystemen naast elkaar bestaan.

Actoren in het Belgische eredienstenrecht

De regeling is sterk geënt op de hiërarchisch gestructureerde rooms-katholieke eredienst, waardoor er problemen rijzen bij minderheidskerken die pluriform zijn, geen uniform gezag kennen en waar geen gezagsrelatie bestaat tussen de geloofsgemeenschap en de eredienstbediener, waaraan dus niet zomaar verplichtingen kunnen worden opgelegd. Ook bij deze laatste heeft het erkende representatief orgaan een hoge mate van betrokkenheid en kunnen ze verplicht zijn samen te werken in een centraal bestuur met andere besturen van dezelfde denominatie maar die toch heel verschillend zijn. Hierdoor wordt een bepaalde structuur opgedrongen. Evenwel zijn er ook enkele verschillen tussen de rooms-katholieke eredienst en de minderheidskerken zoals:

- Nieuwe geloofsgemeenschappen kunnen zich gediscrimineerd voelen omdat zij aan andere voorwaarden moeten voldoen dan de voorheen erkende geloofsgemeenschappen.
- Doordat de regelgeving sterk geënt is op de katholieke eredienst kan het voor sommige kerken moeilijk zijn om in de regelgeving te passen.
- Verdere secularisering waarbij de overheidsfinanciering van kerken kan op de helling komen te staan.
- Door een Vlaamse interne staatshervorming kunnen bepaalde tegenwoordige kerken hun rol niet meer opnemen.
- Wanneer het niet meer interessant zou zijn voor een geloofsgemeenschap om de erkenning aan te vragen, verliest de overheid veel van haar contacten.

- Geen register nodig om verkozen te kunnen worden bij de rooms-katholieke eredienst. Bij de andere erediensten is inschrijving in het register nodig.
- Het lid van ambtswege in de bestuursraad is bij de katholieke eredienst de door het erkend representatief orgaan aangestelde verantwoordelijke of zijn vervanger (niet noodzakelijk de bedienaar van de eredienst). Bij de andere erediensten is het wel de bedienaar van de eredienst of zijn vervanger. Opvallend is wel dat dit lid niet “door het representatief orgaan aangesteld” moet zijn zoals bij de rooms-katholieke eredienst.
- Verschil in samenstelling van centraal bestuur.
- Het register van de gelovigen kan niet gecontroleerd worden door de overheid.
- De verkiezingen van de eredienstbesturen vallen niet samen en hierop wordt niet altijd toegezien.
- Bestuurders hebben niet altijd de geschikte administratieve bekwaamheid.
- Soms moeten verschillende stromingen van een eredienst opgenomen worden in een centraal bestuur wat de samenwerking kan bemoeilijken.
- Er is de invloed van het door het federaal niveau erkend representatief orgaan.

Erkend worden als lokale geloofsgemeenschap

Erkenningsaanvraag en aanvraagdossier

- Het is niet duidelijk wie de “verantwoordelijke van de eredienst” is.
- De overheid is afhankelijk van de verschaftte gegevens in het aanvraagdossier.
- Geen attest van brandveiligheid vereist.

Erkenningscriterium: financiële leefbaarheid

- Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat voor het begrip financiële leefbaarheid minimaal volstaat.
- De Vlaamse regering zou sneller geneigd kunnen zijn om een financieel sterkere geloofsgemeenschap te erkennen dan een geloofsgemeenschap die meer nood heeft aan financiële ondersteuning. Op die manier zou het criterium van financiële leefbaarheid ertoe kunnen leiden dat geloofsgemeenschappen die de grootste nood hebben aan tekortdekking hiervoor het minst in aanmerking komen. Het criterium van financiële leefbaarheid zou zodoende de bestaande financiële

- Het meedelen van het adres van een privéadres zou in strijd met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer beschouwd worden.
- Nadruk op grote mate van financiële zelfredzaamheid kan ervoor zorgen dat niet-erkende geloofsgemeenschappen naar buitenlandse financierders stappen in plaats van te opteren voor erkenning en de daarbij horende overheidsfinanciering.
- Om financieel leefbaar te zijn kan het zijn dat een geloofsgemeenschap geniet van financiering uit het buitenland waarop mogelijk geen controle gebeurt.
- Een geloofsgemeenschap kan vermogend zijn maar dat komt niet door uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar de toezichthoudende overheid bovendien geen controle op kan uitoefenen.

ongelijkheid tussen geloofsgemeenschappen bestendigen, eerder dan die te verbeteren.

Erkenningscriterium: maatschappelijke relevantie

- Onduidelijkheid wat maatschappelijke relevantie nu precies inhoudt.
- Maatschappelijke relevantie is moeilijk aan te tonen in religieuze instellingen die van nature meer gesloten zijn.
- Onduidelijk hoeveel gelovigen een geloofsgemeenschap minimaal moet hebben
- Onduidelijkheid hoe “gelovige” begrepen moet worden
- Fluctuerende gelovigenaantallen
- Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren
- Het is niet duidelijk wat bedoeld wordt met ‘lokale gemeenschap’ (is dit enkel de wijk of is dit ruimer?).

Erkenningscriterium: taalgebruik in bestuurszaken

- Onnauwkeurige verwoording waardoor het lijkt dat niet alleen de openbare instelling, maar ook de geloofsgemeenschap zelf de Taalwet Bestuurszaken moet toepassen.

- Er kunnen vragen rijzen over de toelaatbaarheid van dit criterium.

- Geen consistente toepassing van de taalwetgeving op namen van geloofsgemeenschappen.
- Het opleggen van het Nederlands kan enkel aan de openbare instelling en voor haar officiële communicatie.

Erkenningscriterium: inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

- De verplichting geldt maar voor een beperkt aantal bedienaren.
- Geen rekening gehouden met het feit dat sommige minderheidsrediensten geen gezagsrelatie hebben met hun bedienaar en dus niet naar waarheid kunnen verklaren dat zij hun bedienaar zullen verplichten om te voldoen aan zijn inburgeringsplicht.
- Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde
- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt en dus niet de persoon die effectief aan de inburgeringsplicht moet voldoen.
- Bevoegdheidsoverschrijding ten opzichte van het federale niveau door inburgeringsplicht als kwalitatieve vereiste op te leggen aan een eredienstbedienaar.

Erkenningscriterium: respect voor de Grondwet en het EVRM

- Het is de geloofsgemeenschap die de verklaring aflegt, maar het zijn anderen die zich hieraan moeten houden.

- Er zouden vragen kunnen rijzen of dit erkenningscriterium in strijd is met de vrijheid van organisatie van de eredienst, meer bepaald met de benoemingsvrijheid.

- Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Ook controversiële meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten.

Erkend blijven als lokale geloofsgemeenschap

Verhouding geloofsgemeenschap – overheid

- Veelheid van overheden betrokken
- De gemeente staat dichterbij geloofsgemeenschap maar heeft geen bevoegdheid
- Onvoldoende uitwisseling van informatie tussen de verschillende overheden
- Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid)

Overleg met het college van burgemeester en schepenen

- De door het Eredienstendecreet opgelegde frequentie van het overleg is in de praktijk moeilijk haalbaar.

- Aangezien het een verplichting is tot overleg zou het overleg een formele aangelegenheid kunnen worden zonder toegevoegde meerwaarde.
- Gebrek aan goodwill bij (een van) beide partijen zou kunnen leiden tot frustraties.

Administratieve verplichtingen en het toezicht daarop

- Er is geen toezicht op de vzw's die parallel bestaan aan de erkende openbare instelling.
- Het onderscheid tussen de parallelle vzw en de erkende openbare instelling is vaak moeilijk te maken.
- Er is geen toezicht op buitenlandse financieringsstromen.
- Er zijn maar een beperkt aantal sancties.
- De overheid kan slechts toezicht houden op basis van de notulen van de vergadering die vaak niet worden opgestuurd of waarvan de inhoud ontoereikend is.
- Verschillende vormen van toezicht die niet gelijklopend zijn
- Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid)
- Korte termijnen voor de overheden om beslissingen te nemen

Toezicht op de financiële leefbaarheid

- Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat voor het begrip financiële leefbaarheid minimaal volstaat.

- Nadruk op administratief toezicht kan erkende geloofsgemeenschappen wegduwen naar buitenlandse financiers in plaats van overheidsfinanciering.

- De toezichthoudende overheid moet in staat zijn om de rekeningen effectief te kunnen controleren.

Toezicht op de maatschappelijke relevantie

- Onmogelijkheid van de overheid om de opgegeven gelovigenaantallen te controleren
- Het verslag lokale betrokkenheid wordt niet altijd opgestuurd en komt terecht bij een overheid die hier an sich weinig over te zeggen heeft.
- Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben.

Toezicht op het taalgebruik in bestuurszaken

- De toezichthoudende overheid kan het gebruik van het Nederlands enkel controleren aan de hand van schriftelijke communicatie.

- Om financieel leefbaar te zijn kan het zijn dat een geloofsgemeenschap geniet van financiering uit het buitenland waarop mogelijk geen controle gebeurt.
- Een geloofsgemeenschap kan vermogend zijn maar dat komt niet door uiting doordat de rijkdom in de parallelle vzw zit, waar bovendien de toezichthoudende overheid geen controle op uitoefent.

Toezicht op het nakomen van de verklaring inzake de inburgeringsplicht van bepaalde eredienstbedienaren

- Onduidelijkheid in hoeverre de gevraagde engagementsverklaring geldt als erkenningsvoorwaarde: is men alleen verplicht om de verklaring af te leveren of moet men het aangegeve engagement ook effectief nakomen?
- De toezichthoudende overheid is niet altijd op de hoogte wanneer er een nieuwe bedienaar van de eredienst is.

Toezicht op het nakomen van de verklaring om de Grondwet en het EVRM te respecteren

- Het is niet duidelijk welke activiteiten geacht worden strijdig te zijn met de grondrechten. Ook controversiële meningsuitingen en opvattingen zouden onterecht beschouwd kunnen worden als strijdig met de grondrechten.
- Het is een criterium dat aan de toezichthoudende overheid een ruime beoordelingsbevoegdheid geeft.
- De controle van de Staatsveiligheid op geloofsgemeenschappen spitst zich toe op terrorisme, extremisme, spionage en clandestiene inmenging en niet op het naleven van de grondrechten.

<p>Erkenning verliezen als lokale geloofsgemeenschap</p> <ul style="list-style-type: none">• Een opheffingsbesluit hoeft strikt genomen niet te worden meegedeeld aan de betrokken geloofsgemeenschap.	
---	--

**Rechtsvergelijkend onderzoek naar erkennings- en toezichtbeleid voor
(lokale) kerk- en geloofsgemeenschappen (werkpakket 4)**

Rechtsvergelijkend onderzoek

Werkpakket 4

Intern

Brussel

In tegenstelling tot Vlaanderen is het Keizerlijk Decreet van 30 december 1809¹ nog steeds van toepassing op de kerkfabrieken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.² Nadat deze bevoegdheid (gedeeltelijk) werd geregionaliseerd in 2002, werd wel al gesleuteld aan die regelgeving, maar al bij al blijven de krachtlijnen van het Keizerlijk Decreet overeind.³

In 2006 nam de Brusselse ordonnantiegever echter de beslissing om een aparte regelgeving uit te werken die specifiek gericht was op de islamitische eredienst.⁴ Deze ordonnantie heeft betrekking op de erkenning en werking van islamitische geloofsgemeenschappen en het toezicht daarop en wordt nog verder aangevuld door een Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 8 februari 2007.

Omdat het Vlaamse Erkenningsbesluit *de facto* vooral van toepassing is op islamitische geloofsgemeenschappen en omdat voor de overige Brusselse geloofsgemeenschappen geen volledig nieuwe regelgeving, maar in grote mate de vroegere federale regelgeving geldt, is ervoor gekozen om de rechtsvergelijking te beperken tot deze ordonnantie en het bijhorende uitvoeringsbesluit. Hieronder wordt dus niet verder ingegaan op het algemene erkenningsregime in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maar specifiek op de erkenningsprocedure en -criteria van islamitische geloofsgemeenschappen.

¹ Keizerlijk Decreet 30 december 1809 op de kerkfabrieken.

² J.F. Husson (ed.), “Les fabriques d’église dans le cadre des compétences locale: un paysage convictionnel éclaté et des divergences croissantes entre entités fédérées” in J.F. Husson, *Les fabriques d’église en Wallonie: de Napoléon au 21ème siècle*, Woutersbrakel, Vanden Broele, 42.

³ Ordonnantie 19 februari 2004 tot wijziging van het keizerlijk decreet van 30 december 1809 op de kerkfabrieken.

⁴ Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

1. Toepassingsgebied

In dit eerste deel proberen we een antwoord te formuleren op de vraag welke lokale geloofsgemeenschappen getroffen worden door de regels van de Ordonnantie van 29 juni 2006 en het Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 8 februari 2007. Om hierop een antwoord te formuleren onderzoeken we achtereenvolgens het territoriale en materiële toepassingsgebied, waarna wordt ingegaan op het temporele toepassingsgebied.

Ten eerste regelt het Brusselse Erkenningsbesluit een gewestelijke aangelegenheid is.⁵ Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest strekt zich uit over het grondgebied van de gemeenten Anderlecht, Oudergem, Sint-Agatha-Berchem, Brussel Stad, Etterbeek, Evere, Vorst, Ganshoren, Elsene, Jette, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe. Alleen geloofsgemeenschappen die zich op het grondgebied van deze gemeenten bevinden, vallen bijgevolg onder het toepassingsgebied van het Brusselse Erkenningsbesluit.

Enigszins anders dan in Vlaanderen zijn de Ordonnantie betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst van 29 juni 2006 en het Brusselse Erkenningsbesluit niet van toepassing op alle geloofsgemeenschappen die behoren tot een erkende eredienst, maar heeft het alleen betrekking op islamitische geloofsgemeenschappen. Het achterliggende idee is dat het Brusselse eredienstregelgeving in twee fases tot stand zou komen. In een eerste fase zou de erkenning van islamitische geloofsgemeenschappen geregeld worden en in een tweede fase is het de bedoeling dat gestreefd zou worden naar een modernisering van de volledige regelgeving over erediensten.⁶ Tot op heden is alleen die eerste fase afgerond met de Islamordonnantie van 29 juni 2006 en de bijhorende besluiten. Voor de andere, niet-islamitische geloofsgemeenschappen heeft de Brusselse ordonnantiegever nog geen erkenningscriteria bepaald.⁷

Het Brusselse Erkenningsbesluit besluit is in werking getreden op 26 februari 2007. Het is alleen van toepassing op de erkenningsaanvragen die na die datum werden ingediend. De facto gaat het om alle

⁵ Art. 6, §1, VIII, 6° BWHL.

⁶ MvT Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst, *Parl.St.* Br.Parl. 2005-06, nr. A-265/1, 1-2.

⁷ J.F. Husson (ed.), "Les fabriques d'église dans le cadre des compétences locale: un paysage convictionnel éclaté et des divergences croissantes entre entités fédérées" in J.F. Husson, *Les fabriques d'église en Wallonie: de Napoléon au 21ème siècle*, Woutersbrakel, Vanden Broele, 44.

islamitische geloofsgemeenschappen in Brussel, omdat de Brusselse regering moskeeën pas is beginnen erkennen na 26 februari 2007. Sinds toen zijn er twee golven geweest waarin de Brusselse regering erkenningen heeft toegestaan: een eerste in 2013⁸ en een tweede golf in 2017⁹.

2. Erkenningsprocedure

De Brusselse regering kan een islamitische geloofsgemeenschap alleen erkennen op vraag van het Executief van de Moslims van België.¹⁰ De Moslimexecutieve dient hiertoe een officiële aanvraag tot erkenning in, die vergezeld wordt van een aanvraagdossier.¹¹ Dat aanvraagdossier bestaat uit verschillende documenten op basis waarvan de Brusselse regering oordeelt of de te erkennen islamitische geloofsgemeenschap voldoet aan de toepasselijke erkenningscriteria.¹²

3. Erkenningscriteria: een overzicht

In haar besluit van 8 februari 2007 heeft de Brusselse regering de criteria vastgelegd waaraan een islamitische geloofsgemeenschap moet voldoen om erkend te worden.¹³ Een islamitische geloofsgemeenschap die erkend wil worden stelt hiervoor een erkenningsdossier samen en bezorgt dat dossier aan het erkend representatief orgaan. Het erkend representatief orgaan, namelijk het Executief van de Moslims van België, bezorgt het aanvraagdossier binnen 30 dagen na ontvangst aan de Brusselse regering zodra het dossier volledig is. Als een aanvraagdossier nog niet volledig is, mag het erkend representatief orgaan dit niet doorsturen aan de Brusselse regering.¹⁴ Op die manier garandeert men het aanvraagdossier de nodige informatie bevat om te kunnen oordelen over de erkenningsaanvraag.

Een aanvraagdossier is maar volledig als het minstens volgende stukken bevat:

⁸ B.Br.Reg. 16 mei 2013 tot erkenning van een lokale islamitische gemeenschap - "Mosquée du Vendredi"; B.Br.Reg. 16 mei 2013 tot erkenning van een lokale islamitische gemeenschap - Unie van de Islam van Brussel; B.Br.Reg. 16 mei 2013 tot erkenning van een lokale islamitische gemeenschap - Moskee Attadamoun.

⁹ B.Br.Reg. 19 juli 2017 tot erkenning van de islamitische gemeenschap met de naam El Mohsinine; B.Br.Reg. 19 juli 2017 tot erkenning van de islamitische gemeenschap met de naam Al-Inaba; B.Br.Reg. 19 juli 2017 tot erkenning van de islamitische gemeenschap met de naam Centre Culturel Arrayane.

¹⁰ Art. 2 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

¹¹ Art. 2 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

¹² Art. 2 B.Br.Reg. 8 februari 2007 met betrekking tot de erkenningsaanvragen voor de islamitische gemeenschappen en de machtiging tot oprichting van de islamitische comités.

¹³ B.Br.Reg. 8 februari 2007 met betrekking tot de erkenningsaanvragen voor de islamitische gemeenschappen en de machtiging tot oprichting van de islamitische comités, (hierna: Brussels Erkenningsbesluit).

¹⁴ Art. 2, §2 Brussels Erkenningsbesluit.

- 1° een brief gericht aan de Minister, waarmee de erkenningsaanvraag wordt geformuleerd en die de **identiteit vermeldt van de verantwoordelijke(n) voor de eredienst of voor het administratieve aspect van de betrokken moskee**, alsook de **datum waarop de activiteiten van de eredienst er van start zijn gegaan**;
- 2° een kopie van de **statuten van eventuele rechtspersonen die werden opgericht om de werking en/of het beheer van de moskee te verzorgen**, alsook een kopie van hun **leden- en beheerdersregister**;
- 3° een kopie van het **register met de leden van de islamitische gemeenschap**.
- 4° een **conformiteitsattest** dat stelt dat de moskee voldoet aan de **veiligheidsnormen inzake brandpreventie**, afgegeven door de dienst voor brandbestrijding en dringende medische hulp;
- 5° een **beschrijving van de financiële toestand** van de moskee op 1 januari van het jaar waarin het aanvraagdossier aan het erkend representatief lichaam wordt gericht;
- 6° een **machtigingsaanvraag voor de oprichting van een islamitisch comité**.

4. Administratieve gegevens

Ten eerste moet een aanvraagdossier enkele administratieve gegevens bevatten. Zo moet het aanvraagdossier de identiteit vermelden van de verantwoordelijke voor de eredienst of voor het administratieve aspect van de betrokken moskee.¹⁵ Deze omschrijving is in ieder geval ruimer dan het Vlaamse Erkenningsbesluit waar alleen gevraagd wordt naar contactgegevens van de verantwoordelijke voor de eredienst.¹⁶ Het Brusselse Erkenningsbesluit voegt hieraan de verantwoordelijke voor het administratieve aspect van de moskee toe, maar de Brusselse regering verduidelijkt niet wat hiermee wordt bedoeld.

In ieder geval is het Brusselse Erkenningsbesluit op dit punt ruimer omschreven dan haar Vlaamse tegenhanger. Naast de identiteit van de verantwoordelijke voor de eredienst kan een aanvraagdossier ook de verantwoordelijke voor het administratieve aspect van de moskee vernoemen. Uit deze ruime omschrijving kan worden afgeleid dat deze zinsnede verwijst naar elke persoon die de geloofsgemeenschap internrechtelijk mag vertegenwoordigen.

¹⁵ Art. 2, §1, 1° Brussels Erkenningsbesluit.

¹⁶ Art. 2, §2, 1° Erkenningsbesluit.

Vervolgens vermeldt het aanvraagdossier ook de datum waarop de eredienstactiviteiten van start zijn gegaan in de moskee. De reden om deze informatie te laten opnemen in het aanvraagdossier is niet duidelijk. De duur van de aanwezigheid van de moskee is alleszins geen criterium op basis waarvan de Brusselse haar erkenningsbeslissing moet motiveren.¹⁷

Volgens het Brusselse Erkenningsbesluit hoeft een aanvraagdossier geen andere administratieve gegevens te bevatten. Zo hoeven bijvoorbeeld de naam en het adres van de moskee niet opgenomen te worden in het aanvraagdossier, zoals wel het geval is in Vlaanderen. Daarnaast vraagt het Vlaamse Erkenningsbesluit ook om aan te geven tot welke denominatie men behoort. Het lijkt moeilijk in te zien hoe een Brusselse moskee die erkend wil worden zulke informatie in de praktijk niet aan zijn aanvraagdossier zou toevoegen.

5. Informatie over eventuele rechtspersonen die zijn opgericht om de werking of het beheer van de moskee te verzorgen

Ten tweede moet een erkenningsdossier informatie verstrekken over rechtspersonen die zijn opgericht om de werking of het beheer van de moskee te verzorgen.¹⁸ Deze informatieplicht geldt uiteraard maar voor zoverre zulke rechtspersonen al werden opgericht. Als dit nog niet gebeurt is, vervalt deze verplichting.

Als wel een rechtspersoon werd opgericht, moet het aanvraagdossier een kopie bevatten van de statuten van de rechtspersoon en een kopie van het leden- en beheerdersregister. Uit de praktijk blijkt dat het merendeel van Brusselse moskeeën op het ogenblik van de aanvraag tot erkenning georganiseerd is als vzw.¹⁹ De Brusselse regering is niet blind voor deze realiteit en heeft er dus voor gezorgd dat informatie over reeds bestaande vzw's moet worden toegevoegd aan het erkenningsdossier.

Als een moskee wordt erkend terwijl er al een vzw bestond om de werking of het beheer van de moskee te verzorgen, dan ontstaat een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid²⁰ die naast de reeds bestaande vzw zal bestaan. De erkenning doet een nieuwe (publiekrechtelijke) rechtspersoon

¹⁷ Art. 5 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

¹⁸ Art. 2, §1, 2° Brussels Erkenningsbesluit.

¹⁹ Centre Interuniversitaire de Formation Permanente, *Vade-mecum à l'usage des gestionnaires de mosquée en région de Bruxelles-Capitale*, <http://pouvoirs-locaux.brussels/nl/fichiers/vade-mecum-a-l2019usage-des-gestionnaires-de.pdf>, 16.

²⁰ Art. 3 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

ontstaan, eerder dan dat zij de bestaande privaatrechtelijke rechtspersoon omvormt, hoewel in het Vademecum wordt voorgehouden dat een moskee door haar erkenning verandert van een vzw in een openbare instelling.²¹ Deze interpretatie blijkt ook niet te stroken met de praktijk waarbij oudere vzw's parallel blijven bestaan aan erkende islamitische geloofsgemeenschappen in Brussel.²²

6. Minimum aantal gelovigen

Ten derde moet een islamitische geloofsgemeenschap die erkend wil worden minstens 200 gelovigen tellen.²³ Daartoe voegt de aanvrager een kopie van haar ledenregister toe aan haar erkenningsdossier dat zij bezorgt aan de Moslimexecutieve.²⁴ Dit register vermeldt voor- en achternaam, geboortedatum en adres van de gelovigen. De Moslimexecutieve controleert de inhoud van het ledenregister en laat de Brusselse regering weten of de islamitische geloofsgemeenschap voldoende gelovigen heeft. In tegenstelling tot de andere stukken stuurt de Moslimexecutieve het ledenregister niet door naar de Brusselse regering.²⁵

De Brusselse regering controleert dus niet zelf of een moskee voldoende gelovigen telt, maar belast de Moslimexecutieve met die taak. Men lijkt ervan uit te gaan dat het representatieve orgaan beter geplaatst is om te oordelen over gelovigenaantallen. Ook vermijdt men op deze manier de principiële problemen die ontstaan als een overheid wil vaststellen welke godsdienst een burger belijdt. Dit is de overheid immers niet toegestaan wegens de godsdienstvrijheid en het respect voor de persoonlijke levenssfeer.²⁶ De Brusselse regering vertrouwt erop dat de Moslimexecutieve doorgestuurde ledenregisters *kan* verifiëren en dat zij dit ook *zal* doen.

Ook in Vlaanderen telt het aantal gelovigen mee bij het beslissen over de erkenning van een geloofsgemeenschap. In tegenstelling tot Brussel vormt het gelovigenaantal geen erkenningscriterium op zich, maar is dit een element waaruit de maatschappelijke relevantie van een geloofsgemeenschap kan blijken. Hierbij wordt geen minimumaantal opgelegd, terwijl in Brussel een

²¹ “C’est la Région de Bruxelles-Capitale qui reconnaît les mosquées (qui passent ainsi du statut d’ASBL à celui de communauté islamique).”: Centre Interuniversitaire de Formation Permanente, *Vade-mecum à l’usage des gestionnaires de mosquée en région de Bruxelles-Capitale*, <http://pouvoirs-locaux.brussels/nl/fichiers/vade-mecum-a-l2019usage-des-gestionnaires-de.pdf>, 16.

²² Zo is de islamitische geloofsgemeenschap *El Mohsinine*, opgericht op 19 juli 2017, bijvoorbeeld verbonden met de vzw *Centre islamique culturel pédagogique et social El Mohsinine*, opgericht op 3 september 1975.

²³ Art. 5 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

²⁴ Art. 2, §1, 3° Brussels Erkenningsbesluit.

²⁵ Art. 2, §2 Brussels Erkenningsbesluit.

²⁶ Cass. 29 juli 1836, *Pas.* 1836, I, 293

minimum van gelovigen wordt vereist. Een laatste verschil bestaat in de bijzondere rol die de Moslimexecutieve opneemt als *verificateur* van de opgegeven gelovigenaantallen, terwijl die controle in Vlaanderen moet gebeuren door de overheid zelf.

7. Veiligheidsnormen inzake brandpreventie

Ten vierde moet het gebouw waarin de moskee gehuisvest is (of zal worden) beantwoorden aan de veiligheidsnormen en aan de van kracht zijnde stedenbouwkundige wetgeving.²⁷ Het bewijs hiervan wordt geleverd via een conformiteitsattest dat stelt dat de moskee voldoet aan de veiligheidsnormen inzake brandpreventie,²⁸ uitgereikt door de *Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp*²⁹. Dat attest moet worden toegevoegd aan het aanvraagdossier van een moskee. En hoewel het Brusselse Erkeningsbesluit dit niet uitdrukkelijk stelt, impliceert dit erkenningscriterium dat het aanvraagdossier aangeeft in welke lokalen of gebouwen de gelovigen op regelmatige tijdstippen samenkomen (of zullen samenkomen).

In Vlaanderen bestaat geen gelijkaardige bepaling. Het Vlaanderen Erkeningsbesluit vereist alleen dat welbepaalde gegevens over het gebouw dat bestemd is voor de uitoefening van de eredienst worden doorgegeven, zoals bijvoorbeeld het adres en de oppervlakte van dat gebouw. Nergens wordt een Vlaamse geloofsgemeenschap gevraagd om bewijs te leveren van (brand)veiligheid van dat gebouw zoals dat wel gebeurt in Brussel.

8. Financiële toestand

Ten vijfde moet het aanvraagdossier een beschrijving bevatten van de financiële toestand van de moskee op 1 januari van het jaar waarin het aanvraagdossier aan het erkend representatief lichaam wordt gericht.³⁰ Als op het ogenblik van de erkenningsaanvraag al een rechtspersoon bestaat om dingen te doen, dan zal gekeken worden naar de financiële toestand van die rechtspersoon. Zoals hierboven al gezegd is het merendeel van Brusselse moskeeën georganiseerd als vzw op het ogenblik dat de erkenningsaanvraag wordt ingediend.

²⁷ Art. 5 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

²⁸ Art. 2, §1, 4° Brussels Erkeningsbesluit.

²⁹ Art. 3 Ord.Br. 19 juli 1990 houdende oprichting van de Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp.

³⁰ Art. 2, §1, 5° Art. 2, §2 Brussels Erkeningsbesluit.

De bedoeling van de vraag naar een overzicht van de financiële toestand is dat de Brusselse regering goed wil kunnen inschatten hoe de moskee er financieel voor staat en vooral welke gevolgen een mogelijke erkenning kan hebben op de begroting. Zodra de Brusselse regering een moskee erkent als islamitische geloofsgemeenschap, dekt zij immers alle financiële tekorten van die geloofsgemeenschap.³¹ Die tegemoetkoming in de tenlasteneming van eventuele tekorten vormt zelfs een van de basisbeginselen van de Ordonnantie betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.³²

Een aanvraagdossier hoeft geen plan te bevatten over de toekomstige financiële toestand van de moskee. In tegenstelling tot in Vlaanderen is een moskee niet verplicht om een financiële prognose toe te voegen aan haar aanvraag tot erkenning. Zodra een moskee erkend is als islamitische geloofsgemeenschap, moet zij wel een jaarlijkse begroting³³ en een financieel meerjarenplan³⁴ opstellen. De Brusselse regering moet die begroting op haar beurt ook nog goedkeuren, waarna die pas definitief vaststaat.³⁵

9. Toezicht in Brussel

De Brusselse regering houdt toezicht op de werking van de door haar erkende islamitische geloofsgemeenschappen. Omdat er in Brussel geen provinciaal niveau bestaat, oefent de Brusselse regering rechtstreeks haar toezicht uit op de erkende islamitische geloofsgemeenschappen.³⁶ Als een islamitische geloofsgemeenschap een besluit neemt (of dreigt te nemen) dat de wet schendt of het algemeen belang zou schaden, kan zij hiertegen optreden. De Brusselse regering beschikt hiertoe over vier instrumenten: het goedkeuringstoezicht, het schorsingstoezicht, het vernietigingstoezicht en het dwangtoezicht.

9.1 Goedkeuringstoezicht

Een eerste vorm van toezicht is het goedkeuringstoezicht. Dit houdt in dat de Brusselse regering akkoord moet gaan met bepaalde beslissingen alvorens deze uitgevoerd kunnen worden. Zo moet de

³¹ Art. 26, §3 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

³² MvT Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst, *Parl.St.* Br.Parl. 2005-06, nr. A-265/1, 2.

³³ Art. 28 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

³⁴ Art. 14, 3° Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

³⁵ Art. 29 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

³⁶ C. SÄGESSER, "Le temporel des cultes depuis sa régionalisation", *C.H.CRISP* 2007, 22.

goedkeuring worden verkregen voor civielrechtelijke handelingen en de aanneming van giften, voor zover dit een bedrag van € 10.000 overschrijdt.³⁷

Civielrechtelijke handelingen of het aannemen van giften die dit bedrag niet overschrijden vergen geen bijzondere voorafgaande goedkeuring.³⁸ Een lijst van die handelingen en giften wordt na afloop van elk kalenderkwartaal wel toegezonden aan de Brusselse regering.³⁹

9.2 Algemeen toezicht

Als een beheerscomité van een islamitische geloofsgemeenschap een handeling stelt die de wet schendt of het algemeen belang schaadt, kan de Brusselse regering de uitvoering van die beslissing schorsen bij besluit.⁴⁰ De regering beschikt over een termijn van veertig dagen na ontvangst van de handeling om een schorsingsbesluit te nemen. Zodra zulk besluit wordt genomen, wordt het betrokken beheerscomité hiervan op de hoogte gebracht en wordt hiervan kennis gegeven aan het Executief van de Moslims van België. Het beheerscomité kan de geschorste handeling dan rechtvaardigen of intrekken. Na het verstrijken van de termijn van veertig dagen nadat het beheerscomité kennis heeft genomen van het schorsingsbesluit wordt de schorsing automatisch opgeheven.⁴¹

De Brusselse regering kan er ook voor kiezen om de handeling van een islamitische geloofsgemeenschap te vernietigen als die handeling de wet schendt of het algemeen belang schaadt.⁴² Een vernietigingsbesluit moet worden genomen binnen veertig dagen nadat de betwiste handeling van het islamitisch comité is toegekomen bij de regering of nadat de handeling waaruit blijkt dat het comité kennis heeft genomen van de schorsing. Zodra de Brusselse regering een vernietigingsbeslissing neemt, wordt die beslissing vernietigingsbesluit wordt onmiddellijk met een aangetekende brief ter kennis gebracht aan het beheerscomité en aan de Moslimexecutieve. Daarnaast wordt deze beslissing nog bij uittreksel bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

9.3 Dwangtoezicht

³⁷ Art. 34 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

³⁸ F. JUDO en K. MARTENS (eds.), *Handboek Erediensten - Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, 313.

³⁹ Art. 37 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

⁴⁰ Art. 35 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

⁴¹ F. JUDO en K. MARTENS (eds.), *Handboek Erediensten - Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, 313.

⁴² Art. 36 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

Een laatste mogelijkheid die de Brusselse regering heeft om toezicht uit te oefenen is het dwangtoezicht. Na twee opeenvolgende schriftelijke waarschuwingen kan de Brusselse regering een of meer commissarissen ter plaatse sturen om de gevraagde inlichtingen of opmerkingen in te zamelen of de maatregelen ten uitvoer te brengen die zijn voorgeschreven bij wet.⁴³ Het ter plaatse sturen van een of meer commissarissen wordt door de Brusselse regering onmiddellijk meegedeeld aan de Moslimexecutieve.

De kosten van het ter plaatse sturen van een of meer commissarissen vallen ten persoonlijke laste van de leden van het comité die nagelaten hebben om gevolg te geven aan de herhaaldelijke waarschuwingen van de toezichthoudende overheid. De invordering van die kosten wordt opgevolgd, zoals inzake directe belastingen, door de ontvanger, nadat de regering het bevelschrift uitvoerbaar heeft verklaard.⁴⁴

10. Vergelijking met Vlaanderen

Om af te sluiten vergelijken wij de besproken regelgeving uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met het Vlaamse eredienstenrecht. Achtereenvolgens bespreken wij de opvallendste verschilpunten en wat daaruit geleerd kan worden.

Ten eerste heeft men er in Brussel voor gekozen om een bijzondere regelgeving op te stellen die alleen van toepassing is op islamitische geloofsgemeenschappen. Daarnaast blijft een algemenere eredienstregelgeving gelden die van toepassing is op de geloofsgemeenschappen van andere erediensten. In zulke aparte regelgeving kan rekening gehouden worden met knelpunten die eigen zijn aan de islamitische geloofsgemeenschap.

Tegelijkertijd houdt regelgeving op maat van een specifieke eredienst wel een risico op discriminatie in. Het gevaar bestaat immers dat een aparte regelgeving resulteert in een ongelijke behandeling tussen erediensten die niet langer objectief en redelijk te verantwoorden is. Langs de andere kant kan ook een uniforme regelgeving die blind is voor de eigenheid van elke individuele eredienst discriminatoir zijn als zij ertoe leidt dat ongelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld.

⁴³ Art. 38 Ord.Br. 29 juni 2006 betreffende de inrichting en de werking van de islamitische eredienst.

⁴⁴ F. JUDO en K. MARTENS (eds.), *Handboek Erediensten - Bestuur en organisatie*, Gent, Larcier, 2011, 315.

Een tweede verschil bestaat erin dat de erkenning van een geloofsgemeenschap in Vlaanderen gekoppeld is aan een bepaald grondgebied. In Brussel heeft men die traditionele territorialiteit losgelaten voor wat betreft de erkenning van moskeeën. Een moskee in Brussel wordt erkend voor het ganse grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, terwijl een erkenningsbeslissing in Vlaanderen steeds moet afbakenen op welk grondgebied een geloofsgemeenschap wordt erkend.⁴⁵

Het grondgebied van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest is natuurlijk wel beperkter dan dat van het Vlaamse Gewest. Dit kan verklaren waarom de Vlaamse regelgever eraan houdt om de erkenning van een geloofsgemeenschap territoriaal te beperken.

Wat de erkenningscriteria zelf betreft is de aanpak van de Brusselse ordonnantiegever en regering terughoudender dan die van de Vlaamse regering. In Vlaanderen moet een geloofsgemeenschap voldoen aan vijf inhoudelijke erkenningscriteria, terwijl in Brussel maar drie inhoudelijke criteria gelden: een minimumaantal gelovigen, een (brand)veilig gebouw waarin de eredienst kan doorgaan en aanvaardbare financiële toestand. Bovendien zijn de criteria die de Brusselse regering oplegt in de regel minder veeleisend dan de Vlaamse erkenningscriteria, met één uitzondering, namelijk de vereisten die worden gesteld met betrekking tot het gebouw waarin de moskee gehuisvest is. In Vlaanderen moet het aanvraagdossier alleen vermelden welke gebouwen de geloofsgemeenschap zal gebruiken voor de eredienst, maar hieraan worden geen uitdrukkelijke kwalitatieve voorwaarden gekoppeld. In Brussel moet het aanvraagdossier de identiteit vermelden van de verantwoordelijke voor de eredienst of voor het administratieve aspect van de betrokken moskee. Deze omschrijving is in ieder geval ruimer dan het Vlaamse Erkenningsbesluit waar alleen gevraagd wordt naar contactgegevens van de verantwoordelijke voor de eredienst.

Vlaanderen	Brussel
<ul style="list-style-type: none"> • Financiële <i>leefbaarheid</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Financiële <i>toestand</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke relevantie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Minimumaantal gelovigen ○ Lokale betrokkenheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Minimumaantal gelovigen (200)
<ul style="list-style-type: none"> • Taalgebruik in bestuurszaken 	
<ul style="list-style-type: none"> • Inburgeringsplicht van de 	

⁴⁵ A. OVERBEEKE, “Nieuw Vlaams eredienstenrecht. Een bespreking van het Vlaamse Eredienstendecreet van 7 mei 2004, in het licht van de organisatieautonomie van godsdienstige gemeenschappen”, *TBP* 2007, afl. 2, 89.

eredienstbedienaar	
• Respect voor de Grondwet en het EVRM	
	• (Brand)veilig gebouw

Daarenboven hoeft de Brusselse regering maar één criterium zelf inhoudelijk te beoordelen, namelijk de financiële toestand. Voor de controle of een moskee voldoet aan het minimale aantal gelovigen vertrouwt de Brusselse regering op de Moslimexecutieve. De (brand)veiligheid van het moskeegebouw blijkt rechtstreeks uit een meegestuurd conformiteitsattest. In Vlaanderen vereisen de meeste erkenningscriteria een inhoudelijke beoordeling door de Vlaamse regering. Alleen voor de erkenningscriteria betreffende het taalgebruik in bestuurszaken en inburgeringsplicht van de eredienstbedienaar kan eenvoudig vastgesteld worden of een geloofsgemeenschap voldoet.

Het Vlaamse Erkenningsbesluit vereist daarnaast dat geloofsgemeenschappen ook na hun erkenning blijven voldoen aan de erkenningscriteria.⁴⁶ Als dat niet langer het geval is, kan de Vlaamse regering de erkenning van die geloofsgemeenschap intrekken. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voorziet de Islamordonnantie in verschillende wijzen van administratief toezicht om te waken over onder andere de financiële toestand van erkende islamitische geloofsgemeenschappen. Net zoals in Vlaanderen wordt de toezichthoudende overheid daarbij geconfronteerd met parallelle vzw's die buiten haar toezichtsbevoegdheid vallen.

De Brusselse regering kan de erkenning van een islamitische geloofsgemeenschap echter niet intrekken als de erkenningscriteria niet meer vervuld zijn, zoals wel mogelijk is in Vlaanderen. De Brusselse regering beschikt dus niet over een stok achter de deur. Aangezien de erkenningscriteria in Brussel echter minimalistisch zijn, vormt dit geen probleem. Als er, zoals in Vlaanderen, echter meer inhoudelijke erkenningscriteria worden opgelegd die bovendien ook vervuld moeten blijven na de erkenning, is het begrijpelijk dat de opheffing van erkenning wordt voorzien als sanctie.

⁴⁶ Art. 7, §1 Erkenningsbesluit.

Wallonië

1. Toepassingsgebied

Alvorens dieper in te gaan op de erkenningsprocedure en de daarbij gehanteerde erkenningscriteria zullen we eerst afbakenen welke lokale geloofsgemeenschappen onder het toepassingsgebied vallen van het Waals Decreet van 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten. We bespreken hieronder achtereenvolgens het materiële, territoriale en temporele toepassingsgebied.

Ten eerste is het Waalse Eredienstendecreet uitsluitend van toepassing op geloofsgemeenschappen die behoren tot een van de erediensten die in België door de federale overheid erkend zijn.⁴⁷ Het kan gaan om rooms-katholieke, protestantse, Israëlitische, anglicaanse, islamitische of orthodoxe geloofsgemeenschappen. Geloofsgemeenschappen die niet behoren tot een erkende eredienst zoals boeddhistische geloofsgemeenschappen vallen niet onder toepassingsgebied van het Waalse Eredienstendecreet en kunnen dus geen erkenning te vragen aan de Waalse regering.

Ten tweede regelt het Waalse Eredienstendecreet een gewestelijke bevoegdheid.⁴⁸ Het Waals Gewest bestaat uit provincies Henegouwen, Luik, Luxemburg, Namen en Waals-Brabant.⁴⁹ Het Waalse Eredienstendecreet beperkt zijn toepassingsgebied evenwel tot het Franse taalgebied.⁵⁰ Geloofsgemeenschappen die gelegen zijn in een gemeente die behoort tot het Duitse taalgebied⁵¹ worden zo uitgesloten.

Tot slot is het Waalse Eredienstendecreet in werking getreden op 26 juni 2017 en is het alleen van toepassing op erkenningsaanvragen die na die datum werden ingediend. Sinds 26 juni 2017 heeft de Waalse regering echter nog geen nieuwe erkenningen toegestaan.

2. Erkenningsprocedure

⁴⁷ Art. 1 en 3 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁴⁸ Art. 6, §1, VIII, 6° BWHI.

⁴⁹ Art. 5 Gw.

⁵⁰ Art. 1 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁵¹ De gemeenten Eupen, Kelmis, Lontzen, Raeren, Amel, Büllingen, Burg-Reuland, Bütgenbach en Sankt Vith.

Om een erkenningsaanvraag in te kunnen dienen moet een lokale geloofsgemeenschap als geloofsgemeenschap geregistreerd zijn bij de Waalse regering.⁵² Elke geloofsgemeenschap die nog niet of niet langer meer erkend is en waar een religieuze activiteit wordt uitgeoefend, moet zich laten registreren.⁵³ De registratie-aangifte moet bepaalde administratieve gegevens bevatten, te weten:

- 1° de naam van de gemeenschap;
- 2° het adres van het gebouw dat gebruikt wordt als plaats voor de eredienst;
- 3° de huidige juridische structuur van de gemeenschap;
- 4° de personalia van de verantwoordelijke;
- 5° de personalia van de bedienaar van de eredienst;
- 6° het aantal personen die het gebouw of van de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst bezoeken;
- 7° een afschrift van de stedenbouwkundige vergunning van het gebouw dat gebruikt wordt als plaats voor de eredienst, die specifiek in het kader van de overwogen geloofsactiviteit afgegeven wordt;
- 8° een afschrift van de verzekeringspolissen inzake brand en burgerlijke aansprakelijkheid van het gebouw dat gebruik wordt als plaats voor de eredienst,
- 9° het attest van de commandant van de brandweerdienst waaruit blijkt dat het gebouw dat gebruikt wordt als plaats voor de eredienst, overeenstemt met de geldende veiligheidsnormen.

Na de ontvangst van een volledige registratie-aangifte kent de Waalse regering een registratieattest toe aan de geloofsgemeenschap. Pas hierna kan een lokale geloofsgemeenschap trachten om erkend te worden door de Waalse regering.

Een erkenning van een lokale geloofsgemeenschap kan echter wel alleen worden aangevraagd door het respectieve erkend representatief orgaan.⁵⁴ Het erkend representatief orgaan dient hiertoe een officiële erkenningsaanvraag tot erkenning in, samen met een aanvraagdossier. Zodra de Waalse regering een volledig aanvraagdossier ontvangt, bezorgt zij ervan een kopie aan de betrokken gemeente en/of provincie met de vraag om hierover binnen de zestig dagen advies te verlenen.⁵⁵ Het

⁵² Art. 4, §1, 17° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

⁵³ Art. 15 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

⁵⁴ Art. 3 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

⁵⁵ Art. 5, §1 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

advies van de betrokken gemeente en/of provincie moet vergezeld worden door een verslag over de staat van het gebouw dat gebruikt zal worden als plaats voor de eredienst.⁵⁶

Daarna stuurt de Waalse regering een kopie van het aanvraagdossier aan de minister van met de vraag om hierover een advies uit te brengen. Zodra de Waalse regering dat advies ontvangt, begint zij met de effectieve behandeling van de erkenningsaanvraag.⁵⁷ De Waalse regering beoordeelt dan of de erkenningsaanvraag voldoet aan de drie decretaal vastgelegde erkenningscriteria op basis van de verplichte elementen uit het aanvraagdossier en de adviezen daaromtrent.⁵⁸

2.1 Erkenningscriteria: een overzicht

Zoals gezegd moet elke aanvraag tot erkenning bij het Waalse Gewest vergezeld worden door een uitgebreid aanvraagdossier.⁵⁹ Dit dossier moet een aantal verplichte inlichtingen en documenten bevatten, opdat de Waalse regering over voldoende informatie beschikt om te oordelen over de aanvraag tot erkenning van de geloofsgemeenschap.

Als het aanvraagdossier nog onvolledig is, vraagt de Waalse regering om het dossier aan te vullen en de ontbrekende informatie toe te voegen.⁶⁰ Zolang het aanvraagdossier niet volledig is, gaat de erkenningsprocedure niet van start.⁶¹ De volledigheid van het aanvraagdossier is dus een ontvankelijkheidsvoorwaarde.

Een aanvraagdossier moet volgende inlichtingen en documenten bevatten:

- 1° de huidige **juridische structuur** van de plaatselijke geloofsgemeenschap;
- 2° een lijst van de **gemeenten** van de provincie die zullen worden bediend door de instelling belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten;

⁵⁶ Art. 5, §2 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁵⁷ Art. 7 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁵⁸ Art. 8 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁵⁹ Art. 4 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁶⁰ Art. 4, §1, 18° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁶¹ Art. 5 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

- 3° de **identificatie van alle natuurlijke personen** die de functies zullen uitoefenen van lid van het eerste orgaan van de instelling belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten en voor elke onder hen, een uittreksel uit zijn blanco strafregister;
- 4° een uittreksel van de **kadastrale legger van het gebouw** of van de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst, met vermelding van de naam en het adres van de huidige eigenaar, de aard van het goed, de sectie, het nummer van het perceel, het bouwjaar, de oppervlakte van het perceel, het niet-geïndexeerde kadastraal inkomen;
- 5° een afschrift van de **stedenbouwkundige vergunning van het gebouw** of van de gebouwen die gebruikt worden als plaats van eredienst, die specifiek in het kader van de overwogen geloofsactiviteit afgegeven wordt;
- 6° een **verslag betreffende de algemene staat van het gebouw** of van de gebouwen die gebruikt worden als plaats van eredienst, waarin met name de oppervlakte wordt vermeld;
- 7° een afschrift van de **verzekeringopolissen inzake brand en burgerlijke aansprakelijkheid van het gebouw** of van de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst;
- 8° het **attest van de commandant van de brandweerdienst**, dat dateert van minder dan twaalf maanden ten opzichte van de datum van indiening van de erkenningsaanvraag en waaruit blijkt dat het gebouw of de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst met de vigerende veiligheidsnormen overeenstemmen;
- 9° een nota met vermelding van de **aard van de zakelijke rechten op het gebouw** of de gebouwen die gebruikt worden als plaats van eredienst, waarover de instelling belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten zal beschikken evenals elk ander bewijsstuk of, bij gebreke daarvan, wanneer het gebouw of de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst niet aan een overheid toebehoren, een **afschrift van de met de eigenaar gesloten overeenkomst betreffende het gebruik van het gebouw** of de gebouwen die gebruikt worden als plaats van eredienst;
- 10° een nota waarbij de afstemming van de oppervlakte van het gebouw of de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst op het **werkelijke aantal leden** van de plaatselijke geloofsgemeenschap wordt bevestigd;
- 11° een nota met vermelding van een **prognose van het aantal leden** van de plaatselijke geloofsgemeenschap tijdens de zes volgende jaren en, in geval van onvoldoende oppervlakte van het gebouw of van de gebouwen gebruikt als plaats van eredienst ten aanzien van de verwachte toename van de plaatselijke geloofsgemeenschap, van de overwogen oplossingen om daaraan het hoofd te bieden;

12° een schriftelijke verklaring waarin de in 3 ° bedoelde personen of de bedienaar (of bedienaars) van de eredienst zich ertoe verbinden de wetgeving op het **gebruik der talen in bestuurszaken** na te leven;

13° voor de in 3° bedoelde personen, onder wie de bedienaar(s) de eredienst, een verklaring op erewoord, die door elk onder hen behoorlijk ondertekend is en waaruit blijkt dat ze zich ertoe verbinden:

- a. **de Grondwet, het EVRM en het geheel van de bestaande wetgevingen na te leven;**
- b. niet hun medewerking te verlenen aan handelingen strijdig met de Grondwet, het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en de bestaande wetgevingen;
- c. de nodige inspanningen te leveren die nodig zijn opdat de plaatselijke geloofsgemeenschap, waarvan ze lid zijn, niet in verband zou worden gebracht met woorden of handelingen strijdig met de Grondwet, het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.";

14° een **gedetailleerde staat van de vermogenstoestand;**

15° de **begrotingen en rekeningen van de drie laatste jaren;**

16° een **juiste en realistische begrotingsprognose** over drie jaar gegrond op objectieve elementen, met name op de vermogensstaat en die de verwachte toename van de plaatselijke geloofsgemeenschap zal concretiseren;

17° het in artikel 17 bedoelde **registratieattest** dat dateert van voor minimum drie jaar ten aanzien van de in artikel 3 bedoelde erkenningsaanvraag;

18° elk ander document dat door het erkende representatieve orgaan als relevant wordt beschouwd.

2.2 Geschikte plaats voor de eredienst

Ten eerste houdt de Waalse regering tijdens haar beoordeling rekening met het bestaan van een geschikte plaats voor de eredienst.⁶² Dit betekent dat het voorziene gebruik van het gebouw overeenstemt met haar bestemming en dat het gebouw aangepast is aan de omvang van de lokale geloofsgemeenschap.

⁶² Art. 8, 1° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

Om dit eerste erkenningscriterium eenvoudig te beoordelen vereist het Waalse Eredienstendecreet dat het aanvraagdossier enkele documenten bevat met betrekking tot de plaats voor de eredienst. Om te beginnen bevat het aanvraagdossier een kadastraal uittreksel van de plaats van eredienst. Dit uittreksel vermeldt naam en adres van de huidige eigenaar, de aard van het goed en het bouwjaar en de kadastrale aanduiding, oppervlakte en niet-geïndexeerde kadastraal inkomen van het kadastraal perceel. Aan de hand van deze gegevens kan de Waalse regering precies identificeren welk gebouw (of gebouwen) gebruikt zal worden als plaats voor de eredienst.

Aansluitend hierbij moet de lokale geloofsgemeenschap in haar aanvraagdossier duidelijk maken welke titel de toekomstige openbare instelling zal hebben op het gebouw.⁶³ Het kan gaan om een zakelijk recht, zoals eigendom of erfpacht, als om een persoonlijk recht, zoals huur of bruikleen. Het aanvraagdossier bevat een bewijs van dat zakelijk recht of een kopie van de overeenkomst met de eigenaar.

Aan het aanvraagdossier moet een kopie van de stedenbouwkundige vergunning worden toegevoegd.⁶⁴ Bovendien moet die stedenbouwkundige vergunning specifiek zijn afgegeven in het kader van de geplande eredienstactiviteiten. Op die manier verzekert de Waalse regering zich ervan dat het gebouw gebruikt zal worden conform zijn (stedenbouwkundige) bestemming.⁶⁵

Verder wil de Waalse overheid garanderen dat het gebouw dat voorzien is als plaats voor de eredienst een veilig is voor de bezoekers. Daarom bevat het aanvraagdossier een verslag over de algemene staat van het gebouw, waarin met name de oppervlakte moet vermeld worden.⁶⁶ De opgegeven oppervlakte wordt afgewogen tegenover het aantal gelovigen van de lokale geloofsgemeenschap. Hiertoe bevat het aanvraagdossier een nota die bevestigt dat de oppervlakte van het gebouw afgestemd is op het werkelijk aantal gelovigen.⁶⁷ Daarnaast dient het aanvraagdossier een prognose op te geven van evolutie van het aantal gelovigen voor de komende 6

⁶³ Art. 4, 9° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁶⁴ Art. 4, 5° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁶⁵ Art. D.IV.4. CoDT.

⁶⁶ Art. 4, 6° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁶⁷ Art. 4, 10° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

jaren.⁶⁸ Als uit die prognose naar voren komt dat de geloofsgemeenschap op termijn zo zal aangroeien dat er te weinig oppervlakte beschikbaar zal zijn, dan moet men alvast oplossingen voorstellen om daaraan het hoofd te bieden.

Behalve voldoende groot moet het gebouw dat voorzien wordt als plaats voor de eredienst, ook brandveilig zijn. Aan het aanvraagdossier wordt daarom een attest van de brandweer toegevoegd waaruit blijkt dat het gebouw gebruikt als plaats van eredienst met de vigerende veiligheidsnormen overeenstemmen.⁶⁹ Dit attest mag niet ouder zijn dan twaalf maanden ten opzichte van de datum van het indienen van de erkenningsaanvraag.

Tot slot moet het aanvraagdossier een afschrift bevatten van de verzekeringspolissen inzake brand en burgerlijke aansprakelijkheid van het gebouw dat gebruikt wordt als plaats voor de eredienst.⁷⁰

2.3 Juridische structuur

Ten tweede kijkt de Waalse regering rekening of huidige juridische structuur van de lokale geloofsgemeenschap aangepast is aan het aangevraagd openbaar statuut en of die aan haar wettelijke verplichtingen voldoet.⁷¹ Het aanvraagdossier geeft aan welke juridische structuur de lokale geloofsgemeenschap op het ogenblik van de aanvraag heeft.⁷² Hiermee bedoelt men de rechtsvorm die men gekozen heeft om de materiële kant van de eredienst te beheren. Zoals in Vlaanderen hebben de meeste geloofsgemeenschappen voor hun erkenning al een vzw opgericht.

Daarnaast moet een aanvraagdossier een lijst bevatten van de gemeenten die zullen worden bediend door de instelling belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.⁷³ Het

⁶⁸ Art. 4, 11° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁶⁹ Art. 4, 8° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷⁰ Art. 4, 7° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷¹ Art. 8, 2° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷² Art. 4, §1, 1° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷³ Art. 4, §1, 2° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

aanvraagdossier moet duidelijk maken in welke gemeentes de lokale geloofsgemeenschap actief zal zijn.⁷⁴

2.4 Gebrek aan schending van de Grondwet, het EVRM en het geheel van de bestaande wetgevingen

Ten derde hangt de erkenning van een lokale geloofsgemeenschap in Wallonië af van de toekomstige leden van de bestuursraad van de openbare instelling, onder wie ook de bedienaar van de eredienst. Het aanvraagdossier vermeldt de identiteit van die personen en bevat daarnaast een blanco uittreksel uit het strafregister voor elk onder hen.⁷⁵

Ten eerste vereist het Waalse Eredienstendecreet dat toekomstige leden van de bestuursraad beschikken over voldoende administratieve en financiële beheerscapaciteit.⁷⁶ Hoe de Waalse regering dit controleert, is niet duidelijk.

Vervolgens mogen de leden de Grondwet, het EVRM en het geheel aan bestaande wetgevingen niet schenden.⁷⁷ Het bewijs hiervan wordt geleverd door enkele verklaringen op eer die moeten worden toegevoegd aan het aanvraagdossier. In een eerste verklaring moeten de toekomstige leden van de bestuursraad beloven om de Grondwet, het EVRM en het geheel van bestaande wetgeving na te leven, niet hun medewerking te verlenen aan handelingen die hiermee strijdig zijn en de nodige inspanningen te leveren die nodig zijn opdat de lokale geloofsgemeenschap niet in verband zou worden gebracht met woorden of handelingen die daarmee strijdig zijn.⁷⁸ Daarnaast moet aan het aanvraagdossier een schriftelijke verklaring toegevoegd worden waarin de leden van bestuursraad beloven om de wetgeving op het gebruik der talen in bestuurszaken na te leven.

De toekomstige leden van de bestuursraad engageren zich in eigen naam. Als de gedane verklaringen echter niet worden nageleefd, zal het evenwel de lokale geloofsgemeenschap zijn die de gevolgen draagt: door het niet nakomen van een gedane engagementsverklaring voldoet een lokale

⁷⁴ Art. 4, §1, 2° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷⁵ Art. 4, §1, 3° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷⁶ Art. 8, 3° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷⁷ Art. 8, 3° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

⁷⁸ Art. 4, §1, 13° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten.

geloofsgemeenschap niet meer aan de erkenningscriteria uit het Waalse Erkenningsdecreet, wat kan leiden tot de intrekking van de erkenning.⁷⁹

2.5 Financiële informatie

Tot slot moeten in het aanvraagdossier nog bepaalde financiële informatie meegegeven worden. Zo moet het aanvraagdossier een gedetailleerde staat bevatten van de huidige vermogenstoestand van de te erkennen geloofsgemeenschap, de begrotingen en rekeningen van de drie laatste jaren en een juiste en realistische begrotingsprognose voor de komende drie jaren die gegrond is op de gedetailleerde vermogensstaat en die de verwachte evolutie van de lokale geloofsgemeenschap mee in rekening neemt.⁸⁰

Hoewel deze financiële informatie toegevoegd moet worden aan het aanvraagdossier, noemt het Waalse Erkenningsdecreet financiële draagkracht niet expliciet als erkenningscriterium waarmee de Waalse regering rekening moet houden bij de beoordeling van een erkenningsaanvraag. Het lijkt echter weinig waarschijnlijk dat de Waalse regering geen rekening zou houden met de financiële gevolgen van een erkenning als die gegevens verplicht aan het aanvraagdossier moeten worden toegevoegd.

2.6 Erkenningsbeslissing

Als uit het aanvraagdossier en de bijhorende adviezen blijkt dat de geloofsgemeenschap voldoet aan alle decretale erkenningscriteria, erkent de Waalse regering de lokale geloofsgemeenschap. Die erkenningsbeslissing is steeds verbonden is met een specifieke territoriale omschrijving. Dit blijkt uit het Waalse Eredienstendecreet waarin een lokale geloofsgemeenschap gedefinieerd wordt als een groep personen die dezelfde eredienst beoefenen “op een bepaald grondgebied”.⁸¹ Om die reden moet een aanvraagdossier ook aangeven in welke gemeentes de geloofsgemeenschap actief zal zijn.⁸²

⁷⁹ Art. 11, §1, 1° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁸⁰ Art. 4, §1, 2° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁸¹ Art. 2, 7° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

⁸² Art. 4, §1, 2° Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporalieën van de erkende erediensten.

De erkenningsbeslissing van de Waalse regering wordt tot slot ook nog bekendgemaakt bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad.⁸³ Verder wordt die beslissing ook nog rechtsreeks meegedeeld aan:

- het erkende representatieve orgaan;
- de juridische structuur van de lokale geloofsgemeenschap;
- de minister van Justitie;
- de betrokken gemeente of provincie en de provinciegouverneur.

3. Intrekking van de erkenning

In bepaalde omstandigheden kan (de openbare instelling van) een lokale geloofsgemeenschap haar erkenning kwijtspelen.⁸⁴ De Waalse regering start een procedure die kan leiden tot de intrekking van de erkenning als:

- 1° de openbare instelling niet meer voldoet aan minstens één van de voorwaarden die haar erkenning hebben mogelijk gemaakt;
- 2° de openbare instelling niet meer voldoet niet aan de bij hoofdstuk II opgelegde voorwaarden;
- 3° de openbare instelling niet meer beschikt over een bestuursraad;
- 4° de vervallen verklaarde openbare instelling haar activiteitenverslag niet tijdig heeft overgemaakt;
- 5° de openbare instelling de plaats voor de eredienst heeft overgeplaatst zonder de Waalse regering daarvan vooraf op de hoogte te brengen;
- 6° de leden van de bestuursraad van de openbare instelling, waaronder de bedienaar van de eredienst, de voorschriften van hun engagementsverklaringen niet naleven;
- 7° de openbare instelling heeft een gift of legaat ontvangen dat onderworpen is aan een algemeen vernietigingstoezicht, maar heeft dit niet overgemaakt aan de toezichthoudende overheid.
- 8°

Tijdens de intrekkingprocedure moet de Waalse regering de betrokken openbare instelling en het erkende representatieve orgaan horen.⁸⁵ Hiermee maakt de decreetgever toepassing van de hoorplicht, een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

⁸³ Art. 13 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

⁸⁴ Art. 11 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

⁸⁵ Art. 12 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

Als de Waalse regering na haar onderzoek toch besluit om de erkenning in te trekken, moet die beslissing worden bekendgemaakt bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad.⁸⁶ Verder wordt die beslissing ook nog rechtsreeks meegedeeld aan:

- het erkende representatieve orgaan;
- de juridische structuur van de lokale geloofsgemeenschap;
- de minister van Justitie;
- de betrokken gemeente of provincie en de provinciegouverneur.

4. Vergelijking tussen Wallonië en Vlaanderen

Om af te sluiten vergelijken wij het erkennen van lokale geloofsgemeenschappen zoals dat bestaat in Wallonië met de Vlaamse regelgeving. Ten eerste is het Waalse Eredienstendecreet, net zoals het Vlaamse Eredienstendecreet, uitsluitend van toepassing op lokale geloofsgemeenschappen die behoren tot een door de federale overheid erkende eredienst.

Het territoriale toepassingsgebied van het Waalse Eredienstendecreet verschilt daarentegen licht. Het Vlaamse Eredienstendecreet is van toepassing op het ganse grondgebied van het Vlaamse Gewest. Het Waalse Eredienstendecreet daarentegen is alleen op het grondgebied van het Waalse Gewest dat niet behoort tot het Duitse taalgebied. Lokale geloofsgemeenschappen in de gemeenten Eupen, Kelmis, Lontzen, Raeren, Amel, Büllingen, Burg-Reuland, Bütgenbach en Sankt Vith vallen bijgevolg buiten het toepassingsgebied van het Waalse Eredienstendecreet.

In tegenstelling tot Vlaanderen is het aantal erkenningscriteria in Wallonië relatief beperkt. Het Waals Eredienstendecreet maakt slechts melding van drie erkenningscriteria: het beschikken over een geschikte plaats voor de eredienst, het bestaan van een geschikte juridische structuur en het gebrek aan schending van Grondwet, het EVRM en het geheel van bestaande wetgeving door de bestuursleden van openbare instelling.

In Vlaanderen speelt de geschiktheid van de opgegeven plaats voor de eredienst geen rol bij de beoordeling van een erkenningsaanvraag. Ook in Vlaanderen moet in een aanvraagdossier weliswaar aangegeven worden welke gebouwen gebruikt zullen worden voor de uitoefening van de eredienst,

⁸⁶ Art. 13 Decr.W. 18 mei 2017 betreffende de erkenning en de verplichtingen van de instellingen belast met het beheer van de temporeliën van de erkende erediensten.

maar bij de beoordeling van de erkenningsaanvraag wordt geen rekening gehouden met de veiligheid van die gebouwen.

In Wallonië is de veiligheid van het gebouw dat gebruikt wordt als plaats voor de eredienst daarentegen het eerste erkenningscriterium. Dit criterium vereist geen moeilijke beoordeling van de Waals regering, aangezien het bewijs hiervan geleverd wordt via officiële verslagen en attesten.

Bij de beoordeling wordt afgewogen hoeveel gelovigen het gebouw zullen gebruiken en hoe groot het gebouw is. Ook in Vlaanderen moet een aanvraagdossier de oppervlakte van het gebouw en het aantal gelovigen vermelden, maar het gelovigenaantal wordt in Vlaanderen niet gebruikt om de veiligheid van de gebouwen te beoordelen. Het aantal gelovigen geldt in Vlaanderen alleen als indicator van de maatschappelijke relevantie van een lokale geloofsgemeenschap.

Het tweede erkenningscriterium is het bestaan van een juridische structuur die aangepast is aan het aangevraagde openbaar statuut. In Vlaanderen bestaat geen gelijkaardig criterium.

Als laatste erkenningscriterium moeten enkele engagementsverklaring worden nageleefd. In een eerste engagementsverklaring wordt beloofd dat men de mensenrechten zal respecteren. Het verschil tussen Vlaanderen en Wallonië schuilt er wie die verklaring aflegt. In Vlaanderen verbindt de lokale geloofsgemeenschap zichzelf, terwijl die verklaring in Wallonië uitgaat van de bestuursleden van de openbare instelling. Als een bestuurslid haar verklaring niet naleeft, dan kan dit leiden tot de intrekking van de erkenning van de geloofsgemeenschap. In zekere zin hangt het behoud van erkenning van een Waalse geloofsgemeenschap dus af van de gedragingen van anderen.

Als opmerking kan hier gemaakt worden dat de Waalse regelgeving geen rekening houdt met het gebrek aan hiërarchie dat bij sommige erediensten bestaat. Het is mogelijk dat een geloofsgemeenschap niet beschikt over de mogelijkheid om een bestuurslid tot de orde te roepen of te sanctioneren wanneer dat bestuurslid de aangegane engagementen niet nakomt. Toch zal ook in dat geval de lokale geloofsgemeenschap het risico lopen dat de erkenning wordt ingetrokken en dus dat de financiering wegvalt.

Dit erkenningscriterium vereist geen echte inhoudelijke beoordeling op het ogenblik van de initiële erkenningsaanvraag. Net zoals in Vlaanderen wordt alleen gecontroleerd of de verplichte

engagementsverklaringen werden toegevoegd aan het aanvraagdossier. Na de erkenning is er wel blijvende controle of het aangegane engagement wordt nagekomen.

In een tweede verplichte verklaring engageert men zich, net zoals in Vlaanderen, om de taalwetgeving na te leven. Ook hier is het verschil dat in Wallonië alle individuele bestuursleden zulke verklaring afleggen in eigen naam, terwijl die engagementsverklaring in Vlaanderen uitgaat van de lokale geloofsgemeenschap zelf. In een laatste verplichte verklaring moeten alle individuele bestuursleden zich ertoe verbinden om het geheel van de bestaande wetgevingen na te leven. Vlaanderen kent echter geen tegenhanger van zulke alomvattende engagementsverklaring.

Tot slot herhalen wij dat de financiële draagkracht geen erkenningscriterium is in Wallonië, hoewel dit de facto wel zal meespelen bij een erkenningsbeslissing. In Vlaanderen is daarentegen vereist dat een geloofsgemeenschap financieel leefbaar is alvorens zij erkend kan worden.

Vlaanderen	Wallonië
<ul style="list-style-type: none"> • Financiële <i>leefbaarheid</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Financiële <i>gegevens</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke relevantie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Minimumaantal gelovigen ○ Lokale betrokkenheid 	
<ul style="list-style-type: none"> ○ Taalgebruik in bestuurszaken 	<ul style="list-style-type: none"> • Respect voor bestaande wetgeving: <ul style="list-style-type: none"> ○ Taalgebruik in bestuurszaken
<ul style="list-style-type: none"> • Inburgeringsplicht van de eredienstbedienaar 	
<ul style="list-style-type: none"> • Respect voor de Grondwet en het EVRM 	<ul style="list-style-type: none"> • Respect voor de Grondwet en het EVRM
	<ul style="list-style-type: none"> • (Brand)veilig gebouw

Zoals in Vlaanderen moet een lokale geloofsgemeenschap ook in Wallonië na haar officiële erkenning blijven voldoen aan de erkenningscriteria. Wanneer blijkt dat een erkende geloofsgemeenschap niet meer voldoet aan de erkenningscriteria, kan dit leiden tot een intrekking van erkenning. Daarnaast kan een geloofsgemeenschap haar erkenning verliezen als zij in gebreke blijft bij het nakomen van bepaalde administratieve verplichtingen. Dit bestaat ook in de Vlaamse

regelgeving: een geloofsgemeenschap kan haar erkenning niet alleen kwijtspelen als zij niet langer voldoet aan de erkenningscriteria, maar ook als haar administratieve verplichtingen niet nakomt.

Oostenrijk

Het Oostenrijks systeem kent drie vormen waarop een religie zich kan organiseren en kent dus een getrappt systeem.

1. Verenigingen naar gewoon recht⁸⁷

Het Oostenrijks recht staat toe dat een religieuze gemeenschap rechtspersoonlijkheid aanneemt onder de gemeenrechtelijke “Verenigingswet” van 2002.⁸⁸ Dit is de gewone vorm voor verenigingen die even goed kan worden aangenomen door niet-religieuze verenigingen. Hieraan zijn geen gevolgen verbonden die wel verbonden zijn aan de twee volgende soorten religieuze verenigingen.

2. Publiek geregistreerde religieuze gemeenschap

Een tweede vorm van religieuze gemeenschap is de religieuze gemeenschap die publiek geregistreerd wordt en die werd ingevoerd door de “Religieuze gemeenschappenwet”^{89,90}. Om publiek geregistreerd te kunnen zijn, dient de religieuze gemeenschap een aanvraag in,⁹¹ en voegt hierbij de statuten.⁹² Deze statuten moeten onder meer de naam van de religieuze gemeenschap bevatten, maar ook een overzicht van de leer, een overzicht van het doel van de gemeenschap en een overzicht van het begin en einde van het lidmaatschap van de gemeenschap.⁹³ De religieuze gemeenschap moet ook een bewijs aan de aanvraag toevoegen dat minstens 300 mensen, die niet tot een andere publiek geregistreerde religieuze gemeenschap of erkende kerk behoren, behoren tot de religieuze gemeenschap.⁹⁴

⁸⁷ S. SCHIMA, “Focus: Freedom of Religion in Austria”, *ICL JOURNAL*, 2009, Vol. 3, (199) 202.

⁸⁸ Bundesgesetz über Vereine (Vereinsgesetz 2002 - VerG), StF: BGBl. I Nr. 66/2002, www.ris.bka.gv.at.

⁸⁹ Bundesgesetz über die Rechtspersönlichkeit von religiösen Bekenntnisgemeinschaften StF: BGBl. I Nr. 19/1998 (NR: GP XX RV 938 AB 1013 S. 102. BR: AB 5596 S. 634.), verder “BekGG”

⁹⁰ S. SCHIMA, “Focus: Freedom of Religion in Austria”, *ICL JOURNAL*, 2009, Vol. 3, (199) 202.

⁹¹ Art. 2 BekGG

⁹² Art. 3 BekGG

⁹³ Art. 4 BekGG

⁹⁴ Art. 3, (3) BekGG

De minister kan de registratie weigeren wanneer dit nodig is ter bescherming in een democratische maatschappij van de openbare veiligheid, openbare orde, gezondheid of moraal of ter bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit is in het bijzonder zo bij strafbare feiten, verhindering van de psychische ontwikkeling van pubers, schending van de psychische integriteit en bij het gebruik van psychotherapeutische methoden, in het bijzonder met het oogmerk om gelovigen aan te trekken.⁹⁵

Door de registratie verkrijgt de religieuze gemeenschap een effectieve erkenning als religieuze gemeenschap en verkrijgt de gemeenschap een soort van goedkeuringslabel. De geregistreerde geloofsgemeenschap heeft minder privileges dan de hierna besproken wettelijk erkende geloofsgemeenschappen. Zo is onder meer de bescherming die art. 15 van de staatsgrondwet voor de algemene rechten van de staatsburger⁹⁶ biedt inzake de organisatie en geloofsuitoefening niet van toepassing op de geregistreerde geloofsgemeenschappen. Het toepassingsgebied van dit artikel 15 StGG wordt ruimer beschouwd als art. 9 EVRM.⁹⁷

3. Wettelijk erkende kerken en religieuze gemeenschappen

Een derde en laatste vorm van religieuze gemeenschappen zijn de wettelijk erkende kerken en religieuze gemeenschappen. Zij worden erkend op basis van een ministerieel besluit volgens de “*Erkennungswet*” 1874⁹⁸ of op basis van een bijzondere wet.⁹⁹ Het is de hoogste status die het land Oostenrijk aan een kerk of een religieuze gemeenschap kan geven. Onder andere de katholieke eredienst, de israëlitische eredienst, de islamitische eredienst en een aantal orthodoxe en protestante kerken zijn erkend.¹⁰⁰

Om erkend te kunnen worden mag de kerk of religieuze gemeenschap geen geloofsleer, eredienst, statuten of een benaming hebben die strijdig zijn met de wet of moreel onaanvaardbaar zijn en dat

⁹⁵ Art. 5 BekGG

⁹⁶ Staatsgrundgesetz vom 21. December 1867, über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, StF: RGBl. Nr. 142/1867, verder “StGG”.

⁹⁷ S. SCHIMA, “Focus: Freedom of Religion in Austria”, *ICL JOURNAL*, 2009, Vol. 3, (199) 203.

⁹⁸ Wet van 20 mei 1874, Gesetz betreffend die gesetzliche Anerkennung von Religionsgesellschaften, RGBl. Nr. 68/1874, www.ris.bka.gv.at, verder “Erkennungswet”.

⁹⁹ B. SCHINKELE, “Religious entities as legal persons – Austria” in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, (37) 38.

¹⁰⁰ X, Gesetzlich anerkannte Kirchen und Religionsgesellschaften, <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/82/Seite.820015.html>

het bestaan van minstens één (lokale) geloofsgemeenschap verzekerd is.¹⁰¹ Daarnaast moet nog voldaan worden aan de volgende voorwaarden¹⁰²:

1. De gemeenschap moet:
 - a. minstens 20 jaar in Oostenrijk bestaan, waarvan 10 jaar in georganiseerde vorm en 5 jaar als publiek geregistreerde religieuze gemeenschap; ofwel
 - b. organisatorisch en in de leer deel uit maken van een internationaal actieve religie die tenminste 100 jaar bestaat en die in Oostenrijk reeds 10 jaar georganiseerd actief is; ofwel
 - c. organisatorisch en in de leer deel uit maken van een internationaal actieve religie die tenminste 200 jaar bestaat;
 - d. over minstens een aantal leden van 2 per duizend van de inwoners van Oostenrijk beschikken. Dit aantal moet blijken uit de laatste volkstelling of wanneer deze gegevens niet voor handen zijn moet de gemeenschap het aantal bewijzen.
2. Het inkomen en het vermogen mogen enkel voor religieuze doeleinden gebruikt worden.
3. De gemeenschap moet een positieve ingesteldheid vertonen ten opzichte van de staat en de samenleving.
4. De gemeenschap mag geen handelingen stellen die in strijd zijn met de wet tegen erkende kerken en religieuze gemeenschappen en andere religieuze gemeenschappen.

De erkenning kan worden opgegeven wanneer ze niet meer voldoet aan bovengenoemde voorwaarden 2., 3. en 4. De erkenning kan ook worden ingetrokken wanneer er gedurende minstens één jaar geen bevoegd bestuursorgaan is, er een met de statuten strijdig handelen blijft voortbestaan, de verplichtingen die aan de erkenning werden gekoppeld niet vervuld worden, of wanneer een situatie zich blijft voortdoen waarvoor de minister de registratie zou weigeren van een publiek geregistreerde religieuze gemeenschap (zie hoger).

4. Islamgesetz¹⁰³ of islamwet

In Oostenrijk werd in 2015 de regelgeving uit 1912 betreffende de erkenning van de islam aangepast.¹⁰⁴ Deze wet uit 1912 was beperkt in omvang maar gaf aan de islam wel gelijke

¹⁰¹ Art. 1 Erkenningswet

¹⁰² Art. 11 BekGG. Op te merken valt dat deze voorwaarden niet in de Erkenningswet zelf staan maar zijn toegevoegd aan de BekGG. onder de titel “Zusätzliche Voraussetzungen für eine Anerkennung nach dem Anerkennungsgesetz”

¹⁰³ Bundesgesetz über die äußeren Rechtsverhältnisse islamischer Religionsgesellschaften – Islamgesetz 2015, BGBl. I Nr. 39 /2015 (verder islamwet).

bescherming zoals andere erkende godsdiensten. Ze werd beschouwd als niet meer aangepast aan de tijd en als ontoereikend in vergelijking met andere geloofsgemeenschappen en werd daarom aangepast.¹⁰⁵

De islamwet voorziet in de rechtsgrond van voor de erkenning van de islam volgens art. 15 StGG.¹⁰⁶ Het betreft een individuele wet voor de erkenning zoals bijvoorbeeld de protestantenwet¹⁰⁷ en de oosters-orthodoxe kerkenwet¹⁰⁸. De islam is dus niet erkend volgens de hogergenoemde Erkenningwet omdat in islamwet van bepaalde regelingen wordt afgeweken.¹⁰⁹

Islamitische geloofsgemeenschappen zijn geloofsgemeenschappen in de zin van art. 15 StGG en zijn verenigingen met publiekrechtelijk karakter (Körperschaft des öffentlichen Rechts).¹¹⁰ Ze zijn vrij om hun interne aangelegenheden zelf te organiseren en hebben dezelfde bescherming als andere erkende geloofsgemeenschappen.¹¹¹ Geloofsgemeenschappen, lokale geloofsgemeenschappen of andere instanties, alsook gelovigen kunnen zich evenwel niet op bepalingen van de geloofsgemeenschappen beroepen om een regel van de overheid te negeren wanneer deze regel van de staat niet in deze mogelijkheid voorziet.¹¹² Het is de bondskanselier die rechtspersoonlijkheid verleent aan een islamitische geloofsgemeenschap door middel van een verordening.¹¹³ Wanneer de rechtspersoonlijkheid wordt verworven, wordt nog een besluit uitgevaardigd, met de naam en de vertegenwoordigende organen,¹¹⁴ maar dienen ook de verenigingen die als doel hebben de religie te verspreiden, te worden opgeheven.¹¹⁵ De bedoeling hiervan is om meerdere rechtspersonen voor een geloofsgemeenschap te vermijden.¹¹⁶ Deze handelswijze is niet terug te vinden in andere individuele erkenningswetten.

¹⁰⁴ Gesetz vom 15. Juli 1912, betreffend die Anerkennung der Anhänger des Islams als Religionsgesellschaft, RGBl. Nr. 159/1912 idF BGBl. Nr. 164/1988

¹⁰⁵ C. GRABENWARTER en B. GARTNER-MÜLLER, "Das österreichische Islamgesetz 2015 und seine rechtliche Genese", Kirche und Recht (KUR), 2015, Vol. 120, (47) 47.

¹⁰⁶ C. GRABENWARTER en B. GARTNER-MÜLLER, "Das österreichische Islamgesetz 2015 und seine rechtliche Genese", Kirche und Recht (KUR), 2015, Vol. 120, (47) 54-55.

¹⁰⁷ Bundesgesetzes vom 6. Juli 1961 über äußere Rechtsverhältnisse der Evangelischen Kirche, BGBl. Nr. 182/1963 idF BGBl. I Nr. 92/2009.

¹⁰⁸ Orientalisch-orthodoxes Kirchengesetz (OrientKG), BGBl. I Nr. 20/2003 idF BGBl. I Nr. 20/2003.

¹⁰⁹ C. GRABENWARTER en B. GARTNER-MÜLLER, "Das österreichische Islamgesetz 2015 und seine rechtliche Genese", Kirche und Recht (KUR), 2015, Vol. 120, (47) 55.

¹¹⁰ Art. 1 islamwet.

¹¹¹ Art. 2 islamwet.

¹¹² Art. 2, (2) islamwet

¹¹³ Art. 3, (1) islamwet

¹¹⁴ Art. 3 (3) islamwet

¹¹⁵ Art. 3 (4) islamwet

¹¹⁶ C. GRABENWARTER en B. GARTNER-MÜLLER, "Das österreichische Islamgesetz 2015 und seine rechtliche Genese", Kirche und Recht (KUR), 2015, Vol. 120, (47) 59.

Een islamitische geloofsgemeenschap rechtspersoonlijkheid verkrijgen wanneer de geloofsgemeenschap zeker is van een duurzaam bestaan en financiële zelfredzaamheid. Het duurzaam bestaan wordt aangenomen wanneer de geloofsgemeenschap een publiek geregistreerde religieuze gemeenschap is en over een aantal van minstens 2 per duizend gelovigen op de totale bevolking beschikt.¹¹⁷ Voorts moet de gemeenschap ook zoals een gemeenschap die wil erkend worden volgens in toepassing van de Erkenningwet¹¹⁸, een vermogen hebben dat uitsluitende dient voor religieuze doeleinden, een positieve ingesteldheid vertonen ten opzichte van de staat en de samenleving en ze mag geen handelingen stellen die in strijd zijn met de wet tegen erkende kerken en religieuze gemeenschappen en andere religieuze gemeenschappen.¹¹⁹ De bondskanselier kan het verwerven van rechtspersoonlijkheid weigeren indien niet aan één van deze verplichtingen voldaan is, indien de statuten niet overeenkomen met de voorwaarden in art. 6 islamwet of indien het, in een democratische samenleving, nodig is deze te weigeren ter bescherming van de openbare veiligheid, orde, gezondheid of moraal of ter bescherming van de rechten van vrijheden van anderen.¹²⁰

De rechtspersoonlijkheid kan worden opgeheven door bondskanselier de rechtspersoonlijkheid en de regering kan de erkenning opheffen wanneer de voorwaarden van art. 4, behalve de financiële zelfredzaamheid (i.e. vermogen dient uitsluitend voor religieuze doelen, positieve ingesteldheid en geen met de wet strijdige handelingen) en art. 8 niet meer voldaan zijn. Zij kunnen dit ook doen wanneer, ondanks in gebreke stelling, het niet voldoen aan de in vorige paragraaf opgesomde voorwaarden of een toestand strijdig met de wet of statuten blijven bestaan of wanneer de aan de erkenning gekoppelde verplichtingen ondanks in gebreke stelling niet voldaan worden.¹²¹

Op 8 juni 2018 maakte de Oostenrijkse regering bekend dat ze, naast het uitzetten van islamitische geestelijken omwille van het overtreden van het verbod op buitenlandse financiering (zie verder), in totaal zeven moskeeën wou sluiten wegens het niet hebben van een positieve ingesteldheid jegens de staat, onder meer door salafistische uitlatingen door vertegenwoordigers en door nauwe banden met

¹¹⁷ Art. 4 (1) islamwet.

¹¹⁸ En ook deels in toepassing van de BekGG. (zie voetnoot 102).

¹¹⁹ Art. 4 (2), (3) en (4) islamwet.

¹²⁰ Art. 5 (1) islamwet.

¹²¹ Art. 5 (2) islamwet

de Turkse "Grijze Wolven".¹²² Door deze opheffing,¹²³ zal de islamwet voor de eerste maal door een gerechtshof kunnen getoetst worden.¹²⁴

De statuten van een islamitische geloofsgemeenschap moeten verscheidene zaken bevatten om de interactie met de staat te kunnen verzekeren. Het gaat onder meer over een naam, zetel van de geloofsgemeenschap, rechten en plichten van de leden, organisatie van de geloofsgemeenschap (waarbij tenminste lokale geloofsgemeenschappen moeten voorzien worden, opbrengst van middelen, het beheer ervan en controle op de rekeningen, ...¹²⁵ De islamwet bepaalt dat de financiële middelen voor de bekostiging van de eredienst enkel uit het binnenland mogen komen.¹²⁶ Een financiering vanuit het buitenland is dan ook niet mogelijk volgens de bepalingen van de islamwet.

Men gaat er daarentegen wel van uit dat buitenlandse financiering niet gestopt kan worden met een wet doordat dit geen zuiver intern Oostenrijks probleem is maar een Europees probleem die een Europese oplossing vereist.¹²⁷ Desalniettemin heeft de Oostenrijkse regering reeds van dit verbod gebruik gemaakt door, na onderzoek van zo'n 40 islamitische geestelijken, te besluiten dat 2 islamitische geestelijken zouden uitgewezen worden omwille van het overtreden van het verbod op buitenlandse financiering.¹²⁸

De islamitische geloofsgemeenschap heeft als doel het vertegenwoordigen van zijn leden (zij treedt op als een soort hogere instantie voor lokale geloofsgemeenschappen).¹²⁹

Naast de islamitische geloofsgemeenschap bestaan ook lokale geloofsgemeenschappen, de zogenaamde "Kultusgemeinden".¹³⁰ Deze lokale geloofsgemeenschappen met rechtspersoonlijkheid van publiek recht vormen een deel van de islamitische geloofsgemeenschap waartoe zij behoren en staan in voor de bevrediging van de religieuze noden van haar leden en de beschikbaarstelling van

¹²² WZ online, Österreichische Regierung will sieben Moscheen schließen, https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/oesterreich/politik/969682_Regierung-setzt-Massnahmen-gegen-den-politischen-Islam.html.

¹²³ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bekanntmachungen-kultusamt>.

¹²⁴ S. LÖWENSTEIN, Islamgesetz in Österreich : Gehaltsschecks aus der Türkei, FAZ, <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/islamgesetz-wird-in-oesterreich-erstmal-angewendet-15630259.html>.

¹²⁵ Art. 6 (1) islamwet.

¹²⁶ Art. 6 (2) islamwet.

¹²⁷ E. AZAN in een interview voor Nieuwsuur, <https://twitter.com/Nieuwsuur/status/988881277079113728>.

¹²⁸ ORF, Regierung schließt islamistische Moscheen, <https://religion.orf.at/stories/2917661/>.

¹²⁹ Art. 7 islamwet.

¹³⁰ Art. 8 islamwet.

daarvoor benodigde inrichtingen.¹³¹ Zij kunnen dan slechts opgericht worden wanneer hun duurzaam voortbestaan en financiële leefbaarheid zeker is en wanneer de overkoepelende islamitische geloofsgemeenschap akkoord gaat.¹³²

Op dit ogenblik zijn twee overkoepelende islamitische geloofsgemeenschappen erkend. Het gaat om de “Islamitische geloofsgemeenschap in Oostenrijk”¹³³ en “Islamitische Alevitische Geloofsgemeenschap in Oostenrijk”¹³⁴. In twee aparte hoofdstukken van de islamwet worden hun (specifieke) rechten en plichten beschreven, zo worden onder meer voorschriften inzake voeding¹³⁵ en enkele feestdagen¹³⁶ erkend en wordt de mogelijkheid geboden om leden van de geloofsgemeenschap religieus bij te staan in het leger, in de gevangenis of in openbare ziekenhuizen.¹³⁷ De personen die de leden van de religieuze gemeenschap bijstaan moeten hun gebruikelijk woonplaats in Oostenrijk hebben en hiervoor gepast zijn opgeleid. Als gepaste opleiding wordt beschouwd de religieuze opleiding die voorzien wordt aan de universiteit van Wenen¹³⁸ of een gelijkwaardige opleiding. Men dient hiervoor drie jaar beroepservaring hebben en een voldoende hoog niveau Duits halen.¹³⁹ De persoon die de gelovigen in het leger bijstaat wordt betaald door de staat.

De geloofsgemeenschappen en de lokale geloofsgemeenschappen hebben de verplichting om (religieuze) functiebekleders van hun functies te ontheffen wanneer deze functiebekleders door een Oostenrijkse rechtbank veroordeeld zijn geworden tot een vrijheidsberovende straf van minsten één jaar of wanneer deze door hun handelen een gevaar betekenen voor de openbare veiligheid, orde, gezondheid en moraal of die de rechten en vrijheden van anderen langdurig in gevaar brengen.¹⁴⁰ In het Oostenrijks recht stelt zich de vraag of dit laatste niet tegenstrijdig is met de Grondwet. De regeling maakt immers geen onderscheid of deze functiebekleider volgens het religieus recht van de geloofsgemeenschap al dan niet de bevoegdheid om de geloofsgemeenschap naar buiten toe rechtsgeldig te vertegenwoordigen.¹⁴¹

¹³¹ Art. 8 (1) islamwet

¹³² Art. 8 (3) islamwet

¹³³ Islamischen Glaubensgemeinschaft in Österreich

¹³⁴ Islamischen Alevitischen Glaubensgemeinschaft in Österreich

¹³⁵ Art. 12 en 19 islamwet

¹³⁶ Art. 13 en 20 islamwet.

¹³⁷ Art. 11 (1) en 18 (1) islamwet

¹³⁸ Art. 24 islamwet

¹³⁹ Art. 11 (1) en 18 (1) islamwet

¹⁴⁰ Art. 14 en 21 islamwet.

¹⁴¹ C. GRABENWARTER en B. GARTNER-MÜLLER, “Das österreichische Islamgesetz 2015 und seine rechtliche Genese“, Kirche und Recht (KUR), 2015, Vol. 120, (47) 69.

De islamwet voorziet ook in een samenwerking tussen de geloofsgemeenschap en de staat. Er wordt onder meer bepaald dat voor de statuten en de veranderingen hieraan, de geloofsgemeenschappen en de lokale geloofsgemeenschappen toestemming nodig hebben van de bondskanselier¹⁴² en dat de samenstelling van de bestuursorganen na verkiezing en de aanstelling van bedienaren van de eredienst onmiddellijk moeten gemeld worden aan de bondskanselier.¹⁴³ De statuten en de wijzigingen hieraan en de aanstelling van bestuursorganen treden pas in werking vanaf de bevestiging door de bondskanselier.¹⁴⁴

Daarnaast wordt ook voorzien in de organisatie van een theologische studie aan de universiteit van Wenen,¹⁴⁵ in een wederkerige meldingsplicht voor zaken met betrekking tot de islamwet¹⁴⁶ en in een bescherming van het beroepsgeheim van religieuze functiebekleders.¹⁴⁷ De overheid kan activiteiten verbieden die een onmiddellijk gevaar betekenen voor de openbare orde, veiligheid of gezondheid, voor de nationale zekerheid of voor de rechten en vrijheden van anderen. Gevaar dat van derden uitgaat is echter geen grond om de activiteit te verbieden.¹⁴⁸

De islamwet voorziet ook nog dat in het geval de vertegenwoordigde organen en de bedienaren van de eredienst gekozen worden, dan moet de procedure voldoende nauwkeurig bepaald zijn zodat een controle mogelijk is op de verkiezing. Wanneer alle rechtsmiddelen die binnen de geloofsgemeenschap zijn voorzien met betrekking tot de verkiezing zijn uitgeput, kan de bondskanselier hierover uitspraak doen.¹⁴⁹ Er wordt ook voorzien in de mogelijkheid om een curator door de rechter te laten aanstellen wanneer de bestuursperiode met zes maanden overschreden is of wanneer de bestuurders om een andere reden niet meer handelingsbevoegd zijn.¹⁵⁰

¹⁴² Art. 23 (1) islamwet.

¹⁴³ Art. 23 (2) islamwet.

¹⁴⁴ Art. 23 (3) islamwet.

¹⁴⁵ Art. 24 islamwet.

¹⁴⁶ Art. 25 islamwet.

¹⁴⁷ Art. 26 islamwet.

¹⁴⁸ Art. 27 islamwet.

¹⁴⁹ Art. 28 islamwet.

¹⁵⁰ Art. 29 islamwet.

Italië¹⁵¹

In Italië bestaat een getrappt systeem voor de geloofsgemeenschappen.

1. Verenigingen naar gewoon recht

Het eerste en laagste niveau bestaat uit geloofsgemeenschappen die verenigingen zijn van gemeen recht. Zij worden beschermd door art. 8 van de Italiaanse Grondwet dat bepaalt dat:

- alle denominaties gelijk en vrij zijn voor de wet;
- de organisaties buiten het katholicisme het recht hebben om zichzelf te organiseren volgens hun eigen statuten indien dit niet strijdig is met de Italiaanse wet;
- hun verhouding met de staat geregeld wordt door de wet en gebaseerd wordt op overeenkomsten met de staat.

Om van deze bepalingen gebruik te maken dient men geen erkenning door de staat te hebben als geloofsgemeenschap.¹⁵² Er valt wel op te merken dat de wet van 24 juni 1929 bepaalt dat andere geloofsgemeenschappen dan de katholieke kerk toegelaten zijn maar slechts in die mate dat hun principes en rituelen niet strijdig zijn met de openbare orde en de goede zeden. Bijna heel de rechtsleer is het er evenwel mee eens dat een controle, die a posteriori is, zelfs niet meer toegelaten is omdat art. 19 van de grondwet bepaalt dat eenieder zijn geloof vrij mag beleven zolang het niet in strijd is met de goede zeden.

Opmerkelijk is dat bedienaren van de eredienst van dit eerste niveau, dus wanneer er helemaal (nog) geen erkenning is, wel de bevoegdheid kunnen hebben om handelingen te stellen die in (burgerlijke) rechtsgevolgen ressorteren zoals een huwelijk. De bedienaar van de niet-erkende eredienst dient wel de toestemming te bekomen van de overheid. Deze kan hiervoor – wanneer de eredienst niet gekend is – informatie opvragen zoals informatie over de eredienst, de doelen, de rituelen, de financiële middelen, de hiërarchisch oversten, ... Een voorafgaande erkenning van de eredienst is dus niet nodig.

¹⁵¹ S. FERRARI, “Entités religieuses comme personnes juridiques – Italie, in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, 139-147.

¹⁵² Hoewel in de praktijk blijkt dat dat er enkel overeenkomsten gesloten zijn tussen de staat en erkende geloofsgemeenschappen (zie S. FERRARI, “Entités religieuses comme personnes juridiques – Italie, in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, 139, voetnoot 2).

2. Erkende erediensten¹⁵³

Een tweede niveau bestaat uit erediensten die wel erkend zijn door de Italiaanse overheid. Er moet opgemerkt worden dat men niet de eredienst zelf erkend, maar een instelling van die eredienst. Om erkenning te verkrijgen, moet deze instelling een aanvraag doen en hierbij de stichtingsakte en de statuten (met daarin een indicatie van het doel, administratieve organen en de werkingsregels), een indicatie van de financiële middelen waarover de instelling beschikt en een overzicht van de religieuze principes en de activiteiten voegen. Deze informatie moet het onderzoek toelaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de Raad van State en de Ministerraad. Niet enkel de organisatie kan onderzocht worden, maar ook de doctrine van de eredienst. De erkenning kan geweigerd worden wanneer niet aan de volgende criteria voldaan wordt:

1. Het moet gaan om een groep met een minimum aan organisatie en met een religieus doel. Vroeger werd hiervoor als voornaamste element het geloof in een god aangeduid maar ook het boeddhisme is erkend in Italië. Ook het bestaan van bepaalde ritens is niet nodig.
2. De organisatie mag niet strijdig zijn met de juridische Italiaanse orde. Er wordt gekeken naar de administratieve organen, hoe de organisatie functioneert, financiële middelen, ...).
3. Het algemeen karakter van de organisatie in het algemeen. Hier wordt zelfs gekeken naar de doctrinale principes.

De punten 1. en 2. zijn de strikte juridische criteria. Punt 3. is eerder een politiek criterium en ligt heel gevoelig. Wanneer aanhangers van een bepaalde religie zouden handelen in strijd met Italiaanse wetten, zoals bijvoorbeeld niet-deelname aan volksjury's of het volbrengen van de legerdienst, worden deze inbreuken niet beschouwd als inbreuken van de religie, maar van het individu die de religie aanhangt.

Het voordeel van dit soort erkenning is louter financieel van aard: de erkende erediensten hebben dezelfde fiscale voordelen als liefdadigheids- en onderwijsinstellingen.

3. Religieuze gemeenschappen met akkoord

¹⁵³ Geregeld door de wet van 24 juni 1929, n. 1159, http://presidenza.governo.it/USRI/ufficio_studi/normativa/Legge%2024%20giugno%201929,%20n.1159.pdf.

Een erkende eredienst – zoals besproken in het voorgaande punt, kan een akkoord sluiten met de Italiaanse overheid. Als gevolg hiervan kan de eredienst godsdienstleerkrachten in het onderwijs hebben en krijgt de eredienst financiering (een deel van belastingopbrengsten). Het bedrag van deze financiering hangt af van de keuze die de burgers maken in hun belastingaangifte,¹⁵⁴ en van de totaal geïnde nationale personenbelasting, waarvan 0,8% of 8 promille besteed wordt aan erediensten en humanitaire werken.¹⁵⁵ Daarnaast bestaat er nog de mogelijkheid voor belastingbetalers om een fiscaal aftrekbare donatie te doen.¹⁵⁶

De religieuze gemeenschappen met akkoord, naast de katholieke kerk die expliciet wordt genoemd in de artikelen 7 en 8 van de Italiaanse grondwet, zijn¹⁵⁷:

- Tavola Valdese (1984)
- Unione chiese avventiste (1988)
- Assemblee di Dio in Italia (1988)
- Unione comunità ebraiche (1989)
- Unione cristiana evangelica battista (1995)
- Chiesa evangelica luterana (1995)
- Sacra arcidiocesi ortodossa (2012)
- Chiesa apostolica (2012)
- Mormoni (2012)
- Unione induista (2012)
- Unione buddhista (2012)

Op te merken valt dat de islam (nog) geen akkoord heeft gesloten met de Italiaanse overheid.

Ideeën die kunnen worden meegenomen naar Vlaanderen zijn:

- Een belastingvoordeel kan worden toegekend aan storting voor geloofsgemeenschappen.
Op deze manier stelt zich de vraag naar controleerbaarheid minder van het aantal gelovigen.

¹⁵⁴ R. ASTORRI, “Le financement des confessions religieuses en Italie”, in B. BASDEVANT-GAUDEMET en S. BERLINGO (eds.), *The Financing of Religious Communities in the European Union – Le financement des religions dans les pays de l’Union européenne*, Leuven, Peeters, 2009, (223) 224.

¹⁵⁵ G. DELBEKE, *Het geld van de kerk*, Leuven, Davidsfonds, 2002, 245.

¹⁵⁶ V. PACILLO, “Public funding of Religious Groups in Italy”, in F. MESSENER (ed.), *Public Funding of Religions in Europe*, Surrey, Ashgate, 2015, (149) 161.

¹⁵⁷ M. VENTURA, “Credenti e religioni nell’ordinamento italiano. Diritti. Obblighi. Opportunità”, in S. SARTI, M. VENTURA, P. NASO, G. DEMAIO, L. DI SCIULLO, M. P. NANNI, F. PITTAU, F. ZANNINI, C. C. CANTA, *Religione, dialogo, integrazione*, s.l.n.d., (13) 32-33, http://www.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/vademecum_religioni_dialogo_integrazione.pdf.

Bovendien kan dit worden toegestaan aan niet erkende geloofsgemeenschappen waardoor het recht op vrijheid van eredienst (nog) beter gevrijwaard wordt.

- Het geld kan gegeven worden aan het representatief orgaan.
- Er kunnen afspraken worden gemaakt met de geloofsgemeenschappen zelf en de wetgeving kan hieraan aangepast worden.

Luxemburg

(Reinout Van den Driessche)

Het Groothertogdom Luxemburg had tot voor de wetswijziging in 2016¹⁵⁸ een gelijklopend systeem met België en Vlaanderen, met enkele erkende erediensten en daarnaast voor de katholieke kerk kerkfabrieken die instaan voor de bewaring en het onderhoud van de gebouwen, het beheer van de goederen en dies meer ten einde de uitoefening en het behoud van de waardigheid van de eredienst te

¹⁵⁸ Loi du 23 juillet 2016 réglant le montant et les modalités d'octroi du soutien financier annuel à l'Église catholique, arrêtant les exemptions en matière d'acquisition d'immeubles affectés à l'exercice du culte catholique et portant 1. modification de la loi modifiée du 30 avril 1873 sur la création de l'évêché; 2. modification de certaines dispositions du Code du Travail; 3. abrogation de la loi du 10 juillet 1998 portant approbation de la Convention du 31 octobre 1997 entre le Gouvernement, d'une part, et l'Archevêché, d'autre part, portant re fixation des cadres du culte catholique et réglant certaines matières connexes; 4. abrogation de certaines dispositions de la loi modifiée du 22 juin 1963 fixant le régime des traitements des fonctionnaires de l'État ; Loi du 23 juillet 2016 réglant le montant et les modalités d'octroi du soutien financier annuel à la communauté israélite du Luxembourg, arrêtant les exemptions en matière d'acquisition d'immeubles affectés à l'exercice du culte israélite, conférant la personnalité juridique au Consistoire israélite et portant abrogation de la loi du 10 juillet 1998 portant approbation de la Convention du 31 octobre 1997 entre le Gouvernement, d'une part, et les communautés israélites du Luxembourg, d'autre part ; Loi du 23 juillet 2016 réglant le montant et les modalités d'octroi du soutien financier annuel à l'Église orthodoxe au Luxembourg, arrêtant les exemptions en matière d'acquisition d'immeubles affectés à l'exercice du culte orthodoxe, conférant la personnalité juridique aux églises orthodoxes et portant abrogation de la loi du 10 juillet 1998 portant approbation de la convention du 31 octobre 1997 entre le Gouvernement, d'une part, et l'Église orthodoxe hellénique du Luxembourg, d'autre part et de la loi du 11 juin 2004 autorisant l'État à prendre en charge les traitements et pensions des ministres du culte des Églises Orthodoxes Roumaine et Serbe du Luxembourg et conférant la personnalité juridique de droit public aux dites Églises ; Loi du 23 juillet 2016 réglant le montant et les modalités d'octroi du soutien financier annuel à l'Église protestante du Luxembourg et à l'Église protestante réformée du Luxembourg, arrêtant les exemptions en matière d'acquisition d'immeubles affectés à l'exercice du culte protestant, conférant la personnalité juridique aux Églises protestantes et portant abrogation de la loi du 23 novembre 1982 portant approbation de la convention de reconnaissance de l'Église protestante réformée du Luxembourg, octroi de la personnalité juridique à celle-ci et détermination des fonctions et emplois rémunérés par l'État, et de la loi du 10 juillet 1998 portant approbation de la convention du 31 octobre 1997 entre le Gouvernement, d'une part, et l'Église protestante du Luxembourg, d'autre part ; Loi du 23 juillet 2016 réglant le montant et les modalités d'octroi du soutien financier annuel à la Communauté musulmane du Grand-Duché de Luxembourg, arrêtant les exemptions en matière d'acquisition d'immeubles affectés à l'exercice du culte musulman et conférant la personnalité juridique à l'Assemblée de la Communauté musulmane du Grand-Duché de Luxembourg ; Loi du 23 juillet 2016 réglant le montant et les modalités d'octroi du soutien financier annuel à l'Église anglicane du Luxembourg, arrêtant les exemptions en matière d'acquisition d'immeubles affectés à l'exercice du culte anglican, conférant la personnalité juridique à ladite Église et portant abrogation de la loi du 11 juin 2004 autorisant l'État à prendre en charge les traitements et pensions des ministres du culte de l'Église anglicane du Luxembourg et conférant la personnalité juridique de droit public à ladite Église

behouden, kortom de temporele aspecten.¹⁵⁹ De gemeenten hadden ook de verplichting om de tekorten van de kerkfabrieken bij te passen, een woning of woonstvergoeding te voorzien voor de bedienaar en bij te springen bij grote herstellingen van de gebouwen gebruikt voor de eredienst.¹⁶⁰

Sinds de wet van 13 februari 2018 zijn de kerkfabrieken echter afgeschaft¹⁶¹ en wordt de eigendom van kerkgebouwen ofwel toegewezen aan een speciaal hiervoor opgericht fonds ofwel aan de gemeente, afhankelijk wie de eigenaar is van het kerkgebouw.¹⁶² Aan de wet is een bijlage voorzien waarin de eigendommen worden opgedeeld. Afhankelijk van de bijlage waarin de eigendom wordt opgenomen, zijn er andere verplichtingen van toepassing.¹⁶³ De eigenaars zijn ertoe gehouden hun gebouwen te onderhouden en te herstellen.¹⁶⁴ De gemeentes mogen geen andere steun geven dan financiële steun voor het in stand houden van de gebouwen die zich op het grondgebied van de gemeente bevinden.¹⁶⁵ Bijgevolg kan een gemeente dus niet de kosten dekken die gemaakt worden voor de uitoefening van de eredienst zelf.¹⁶⁶

Naast de katholieke kerk met haar kerkfabrieken heeft Luxemburg ook nog andere erediensten geregistreerd, hoewel een registratie of een erkenning niet nodig is om religieuze activiteiten te kunnen uitoefenen. Hiertegenover staat evenwel dat wanneer men niet geregistreerd is, men niet kan genieten van bepaalde voordelen zoals bepaald in conventies.¹⁶⁷

¹⁵⁹ Art. 1 Décret du 30 décembre 1809 concernant les fabriques de l'église, <http://legilux.public.lu>: « *Les fabriques dont l'article 76 de la loi du 18 germinal an X a ordonné l'établissement, sont chargées de veiller à l'entretien et à la conservation des temples; d'administrer les aumônes et les biens, rentes et perceptions autorisées par les lois et réglemens, les sommes supplémentaires fournies par les communes, et généralement tous les fonds qui sont affectés à l'exercice du culte, enfin, d'assurer cet exercice, et le maintien de sa dignité, dans les églises auxquelles elles sont attachées, soit en réglant les dépenses qui y sont nécessaires, soit en assurant les moyens d'y pourvoir.* »

¹⁶⁰ Art. 92 Décret du 30 décembre 1809 concernant les fabriques de l'église, <http://legilux.public.lu>.

¹⁶¹ Art. 9 loi du 13 février 2018, <http://legilux.public.lu>.

¹⁶² C. SÄGESSER, "La réforme des fabriques d'église au Grand-Duché de Luxembourg" in J.-F. HUSSON (ed.), *Les fabriques d'église en Wallonie – De Napoléon au 21ème siècle*, Wauthier-Braine, Vanden Broele, (114) 119.

¹⁶³ De toewijzing gebeurt in de bijlagen aan de wet (Annexe I, annexe II en annexe III). Zie art. 2, §3, art. 10 en art. 11 (3) loi du 13 février 2018 en de respectievelijke bijlagen, <http://legilux.public.lu>.

¹⁶⁴ Art. 15 loi du 13 février 2018, <http://legilux.public.lu>.

¹⁶⁵ Art. 17, §1 *juncto* art. 6 §1 loi du 13 février 2018, <http://legilux.public.lu>.

¹⁶⁶ Een uitzondering wordt gemaakt voor de kathedraal van Luxemburg en de basiliek van Echternach waar de lokale overheid wel nog kan tussenkomen voor de uitoefening van eredienst zelf (art. 16 §2 loi du 13 février 2018).

¹⁶⁷ A. PAULY en P. KINSCH, "Entités religieuses comme personnes juridiques – Luxembourg" in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, (163) 163.

Een eredienst kan in Luxemburg erkend worden door het sluiten van een conventie conform art. 22 van de Grondwet.¹⁶⁸ Vooraleer de Luxemburgse overheid een conventie sluit moet voldaan zijn aan de volgende vier criteria:

1. De eredienst moet een religie vertegenwoordigen die verspreid is over de hele wereld;
2. Een andere lidstaat van de EU moet de eredienst reeds erkend hebben;
3. De eredienst moet de Luxemburgse openbare orde respecteren;
4. De eredienst moet historisch aanwezig zijn in Luxemburg en moet een voldoende groot aantal gelovigen verenigen.¹⁶⁹

Een erkenning door een conventie gebeurt voor elke eredienst afzonderlijk en deze kan verschillende bepalingen bevatten voor de verschillende erediensten. Een erkenning is vooral belangrijk op financieel vlak.¹⁷⁰ De afgesloten conventies resulteerden in wetten voor elke eredienst met dewelke een conventie gesloten was.¹⁷¹ De wet voorziet onder meer in een jaarlijkse steun van een vast bedrag.¹⁷² Dit wordt niet betaald aan een geloofsgemeenschap afzonderlijk maar aan het aartsbisdom voor de katholieke eredienst, het consistorie voor de israëlitische eredienst, de orthodoxe kerk (welke bestaat uit de Griekse, Roemeense, Servische en Russische orthodoxe kerken gevestigd in Luxemburg¹⁷³), het consistorie van de protestante kerk (welke bestaat uit de protestante kerken in Luxemburg¹⁷⁴), de shoura (welke de moslimgemeenschappen representeert¹⁷⁵) en de Anglicaanse kerk.¹⁷⁶

De jaarrekeningen van de begunstigden van de financiële steun moeten gecontroleerd worden door een bedrijfsrevisor of een commissaris en dienen samen met het verslag van laatstgenoemden opgestuurd te worden naar het ministerie bevoegd voor erediensten.¹⁷⁷ De financiële steun wordt

¹⁶⁸ A. . PAULY en P. KINSCH, “Entités religieuses comme personnes juridiques – Luxembourg” in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, (163) 164.

¹⁶⁹ A. . PAULY en P. KINSCH, “Entités religieuses comme personnes juridiques – Luxembourg” in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, (163) 166.

¹⁷⁰ . PAULY en P. KINSCH, “Entités religieuses comme personnes juridiques – Luxembourg” in L. FRIEDNER (ed.), *Churches and Other Religious Organisations as Legal Persons*, Leuven, Peeters, (163) 167.

¹⁷¹ Zie voetnoot 158

¹⁷² Art. 1 van de wetten van 23 juli 2016 (zie voetnoot 158 voor de volledige referentie).

¹⁷³ Art. 2 van de wet van 23 juli 2016 betreffende de orthodoxe kerk (zie voetnoot 158 voor de volledige referentie).

¹⁷⁴ Art. 2 van de wet van 23 juli 2016 betreffende de protestante kerk (zie voetnoot 158 voor de volledige referentie).

¹⁷⁵ Art. 2 van de wet van 23 juli 2016 betreffende de islamitische gemeenschap (zie voetnoot 158 voor de volledige referentie).

¹⁷⁶ Art. 1 van de wetten van 23 juli 2016 (zie voetnoot 158 voor de volledige referentie).

¹⁷⁷ Art. 2 lid 1 wet 23 juli 2016 voor de katholieke kerk en art. 3 lid 1 wet 23 juli 2016 voor de andere geloofsgemeenschappen.

enkel gegeven als de geloofsgemeenschap de Luxemburgse openbare orde en de mensenrechten gegarandeerd door de Grondwet en de internationale normen respecteert.¹⁷⁸

Ook erediensten zonder erkenning kunnen genieten van een fiscaal gunstregime wanneer zij als vereniging als doel het “algemeen nut” nastreven of zij kunnen gebruik maken van het fiscaal regime voor congregaties en religieuze verenigingen die zowel erkend als niet-erkend kunnen zijn en ongeacht hun juridische vorm.¹⁷⁹

Ideeën die kunnen worden meegenomen naar Vlaanderen zijn:

- Een belastingvoordeel kan worden toegekend aan storting voor geloofsgemeenschappen. Op deze manier stelt zich de vraag naar controleerbaarheid minder van het aantal gelovigen. Bovendien kan dit worden toegestaan aan niet erkende geloofsgemeenschappen waardoor het recht op vrijheid van eredienst (nog) beter gevrijwaard wordt.
- Het geld kan gegeven worden aan het representatief orgaan.
- Er kunnen afspraken worden gemaakt met de geloofsgemeenschappen zelf en de wetgeving kan hieraan aangepast worden.
- Een bedrijfsrevisor kan worden ingeschakeld voor het controleren van de jaarrekeningen.

Extern (buiten Europa)

Erkenningscriteria (of het gebrek daaraan) in Zuid-Afrika

1. Het Zuid-Afrikaanse kader betreffende godsdienstvrijheid en de regulering van erediensten

Artikel 15 van de *Grondwet van die Republiek van Zuid-Afrika, 1996* (de *Grondwet*) voorziet duidelijk in een zeer brede bescherming van alle religies, overtuigingen, meningen en van het geweten.¹⁸⁰ Artikel 31(1) (a) van de *Grondwet* stelt dat personen die tot een culturele, religieuze of taalgemeenschap behoren, niet het recht kunnen worden ontzegd om van hun cultuur te genieten, hun

¹⁷⁸ Art. 3 lid 1 wet 23 juli 2016 voor de katholieke kerk en art. 4 wet 23 juli 2016 voor de andere geloofsgemeenschappen.

¹⁷⁹ A. PAULY, P. KINSCH en J. OLINGER, “Le financement des religions au Luxembourg”, in B. BASDEVANT-GAUDEMET en S. BERLINGO (eds.), *The Financing of Religious Communities in the European Union – Le financement des religions dans les pays de l’Union européenne*, Leuven, Peeters, 2009, (251) 255-256 en meer bepaald voetnoot 18.

¹⁸⁰ Artikel 15: “1. Everyone has the right to freedom of conscience, religion, thought, belief and opinion.”

religie te praktiseren en hun taal te gebruiken. Bovendien heeft Zuid-Afrika een samenwerkingsrelatie (coöperatieve relatie) tussen staat en religie met een zekere, maar geen strikte, scheiding tussen religie en staat (noch een establishment clause).¹⁸¹ Een coöperatieve relatie combineert constitutionele scheiding en wederzijdse erkenning van religie en recht. Zowel het principe van juridische scheiding als de mogelijkheid van creatieve interactie worden bevestigd. Verschillende gebieden voor religie en staat zijn vastgelegd in de *Grondwet*, maar er is ruimte voor interactie tussen de twee.¹⁸²

“While ensuring the protection of citizens from religious discrimination or coercion, this model encourages an ongoing dialogue between religious groups and the state in areas of common interest and concern. Even in such exchanges, however, religious individuals and groups must be assured of their freedom from any state interference with regard to freedom of conscience, religion, thought, belief, and opinion”.¹⁸³

Het Zuid-Afrikaanse “model” is er dus een die de democratische ontwikkeling van het recht of godsdienstvrijheid zoekt en stimuleert (aanmoedigt). Het is een relatie van wederzijds voordeel en niet van beheer door de een boven de ander. Zuid-Afrikaanse jurisprudentie heeft religie beschreven op de volgende verheerlijkende manieren: “They are part of the fabric of public life and constitute active elements of the diverse and pluralistic nation contemplated by the Constitution. Religion is not just a question of belief or doctrine. It is part of a way of life, of a people’s temper and culture.”¹⁸⁴ Verder, “[r]eligious organisations also constitute important sectors of national life and have a right to express themselves to government and the courts on the great issues of the day. They are active participants in public affairs, fully entitled to have their say with regard to the way law is made and applied.”¹⁸⁵ In de zaak *MEC for Education, KwazuluNatal, and others v Pillay*,¹⁸⁶ heeft Rechter Langa het bevestigd door te stellen dat “religious and cultural practices should not only be permitted, but rather affirmed, promoted and celebrated”.¹⁸⁷

¹⁸¹ Paragraaf 4 - *National Policy on Religion and Education*, 2003 (het *Beleid*). Zie ook *S v Lawrence*, *S v Negal*, *S v Solberg* (CCT38/96, CCT39/96, CCT40/96) [1997] ZACC 11; 1997 (10) BCLR 1348; 1997 (4) SA 1176 (6 October 1997): paragraaf 101 (*Lawrence*-zaak). Het Zuid-Afrikaanse model is niet hetzelfde als het Amerikaanse model dat beweert: “Congress shall make no law respecting an establishment of religion...” (*Lawrence*:paragraaf 101).

¹⁸² Paragrafen 3 en 4 van het *Beleid*.

¹⁸³ Paragraaf 3 van het *Beleid*.

¹⁸⁴ *Christian Education South Africa v Minister of Education* (CCT4/00) [2000] ZACC 11; 2000 (4) SA 757; 2000 (10) BCLR 1051 (18 August 2000): paragraaf 33.

¹⁸⁵ *Minister of Home Affairs and Another v Fourie and Another* (CCT 60/04) [2005] ZACC 19; 2006 (3) BCLR 355 (CC); 2006 (1) SA 524 (CC) (1 December 2005):paragraaf 90.

¹⁸⁶ *MEC for Education, KwaZulu-Natal, and Others v Pillay* (CCT 51/06) [2007] ZACC 21; 2008 (1) SA 474 (CC); 2008 (2) BCLR 99 (CC) (5 October 2007) (*Pillay*).

¹⁸⁷ *Pillay*:paragraaf 65.

Binnen dit constitutionele kader van wederzijds voordeel (zonder controle en beheer), is er al een beperkte hoeveelheid wettelijke regelgeving voor religieuze instellingen. De *Non-Profit Organisations Act*¹⁸⁸ voorziet in de registratie van religieuze organisaties (en traditionele genezingsinstellingen) als non-profitorganisaties. Registratie in het kader van de *Non-Profit Organisations Act* is vrijwillig. Indien geregistreerd, moet elke non-profitorganisatie zich houden aan de normen van algemeen aanvaarde boekhoudpraktijken.¹⁸⁹ De preferentiële fiscale behandeling van non-profitorganisaties (NPO's) is niet automatisch en religieuze organisaties moeten eerst voldoen aan de vereisten van de *Income Tax Act*¹⁹⁰ en moeten deze vrijstelling aanvragen. Een NPO geniet alleen een voorkeursbehandeling na de aanvraag en goedkeuring als een PBO (*Public Benefit Organisation*).

Voor traditionele genezers¹⁹¹ vindt verdere regulering plaats door middel van de *Traditional Health Practitioners Act*¹⁹² en deze voorziet in de registratie van traditionele gezondheidswerkers in Zuid-Afrika en voor het beschermen van de belangen van degenen die hun diensten gebruiken. Het is verplicht voor een traditionele genezer om te registreren in overeenstemming met deze wet als hij of zij wilt praktiseren als een *Traditional Health Practitioner*.¹⁹³ Verder bestaan er verschillende zelfregulerende organisaties - zoals de *South African Council of Churches* (SACC)¹⁹⁴ en de *National Interfaith Council of South Africa* (NICSA)¹⁹⁵.

In Zuid-Afrika zijn religieuze instellingen niet absoluut vrij van externe inmenging. Een religieuze instelling, als rechtspersoon, is drager van het recht op godsdienstvrijheid. Dit geeft de religieuze instelling de autonomie om hun eigen doctrines en overtuigingen te implementeren. Het stelt religieuze instellingen ook in staat beslissingen en beleid te nemen over andere interne zaken, zoals

¹⁸⁸ 71 van 1997.

¹⁸⁹ Artikel 17 van de *Non-Profit Organisations Act*.

¹⁹⁰ 1962.

¹⁹¹ Binnen Zuid-Afrika zijn traditionele genezers ("Isangomas") ook waarzeggers die de oorzaak van ziekte bepalen door vooroudergeesten te gebruiken. Ziekte is een bovennatuurlijk fenomeen geregeerd door een hiërarchie van vitale krachten (Rajendra Kale, 1995, *South Africa's Health: Traditional healers in South Africa: a parallel health care system. British Medical Journal* 310, 1182-1185). De praktijk van traditionele genezing in Zuid-Afrika bevat daarom een groot element van geloof en het gebruik van geloof in helende praktijken. Dit element van geloof is ook duidelijk uit de definitie van het concept "traditional health practice". Het concept "traditional health practice" omvat de uitvoering van een functie, activiteit, proces of dienst op basis van een traditionele filosofie ("traditional philosophy") (artikel 1 van de *Traditional Health Practitioners Act* 22 van 2007). "Traditional philosophy" betekent inheemse "Afrikaanse technieken, principes, theorieën, ideologieën, overtuigingen, meningen en gebruiken..." (deel 1 van de *Traditional Health Practitioners Act*).

¹⁹² 22 van 2007.

¹⁹³ Artikel 21 van de *Traditional Health Practitioners Act*.

¹⁹⁴ <http://sacc.org.za/>, South African Council of Churches.

¹⁹⁵ <https://www.nicsa.org.za/>, National Interfaith Council of South Africa.

de organisatiestructuren en -procedures, benoeming van geestelijken en lidmaatschapsvereisten. Het is algemeen aanvaard in Zuid-Afrika dat de wet en rechtbanken zich niet bezighouden met deze leerstellige kwesties van religieuze instellingen. De benoeming van geestelijken en lidmaatschapsvereisten zijn meestal nauw verweven met doctrinaire kwesties. Om deze reden zijn de rechtbanken en de wet aarzelend om zich met deze kwesties te bemoeien.¹⁹⁶ Tegelijkertijd zijn religieuze instellingen niet boven de wet en hun recht op vrijheid van godsdienst kan worden beperkt. Als een rechtspersoon moeten religieuze instellingen zich houden aan de wet bij het aangaan van contracten en het kopen van onroerend goed, bijvoorbeeld.¹⁹⁷ De rechtbanken hebben zich ook bemoeid waar de interne procedures van een religieuze instelling die door de partijen van een contract waren overeengekomen niet werden gevolgd of waarbij de inmenging van de rechtbank niet leidde tot doctrinaire verstrengeling. In het geval van *Ecclesia de Lange v Presiding Bishop of the Methodist Church of Southern Africa*,¹⁹⁸ stelde het *Supreme Court of Appeal* dat bescherming van de autonomie van religieuze verenigingen wordt beschouwd als een centraal aspect van de bescherming van religieuze rechten. Het *Supreme Court of Appeal* verklaarde dat dit soort geschillen (de seksualiteit van de spirituele leider) het soort geschil is dat een seculier hof zou moeten vermijden om verstrikt te raken, omdat de kwesties gaan naar gevoelige zaken van de leer.¹⁹⁹ Volgens Helena van Coller zal een rechtbank het relevante kerkelijk bevel interpreteren om ervoor te zorgen dat de kerk voldoet aan haar eigen regels en zich niet zal bemoeien tenzij strikt noodzakelijk.²⁰⁰ In het geval van *Bishop Mlibo Ngewu v The Anglican Church of Southern Africa and Ten Others*²⁰¹ heeft de rechtbank bevestigd dat “een Hof zich alleen zal mengen in niet-besloten procedures als er een ernstige onrechtvaardigheid zal plaatsvinden en het noodzakelijk is om in te grijpen om gerechtigheid te bereiken (par. 39).” In het geval van *Strydom v Nederduitse Gereformeerde Gemeente Moreleta Park (Strydom-zaak)*²⁰² argumenteerde de klager bijvoorbeeld dat de *Dutch Reformed Church* in Moreleta Park hem discrimineerde op grond van zijn homoseksuele oriëntatie. De klager werkte als een onafhankelijke aannemer in de kunstacademie van de kerk. Het contract met de kerk werd beëindigd omdat hij betrokken was bij een homoseksuele relatie. De kerk vertrouwde op de vrijheid van religie om de discriminatie te rechtvaardigen. In de zaak *Strydom*

¹⁹⁶ Malherbe, R, Die impak van die grondwet op godsdienst – ‘n voorlopige waarneming, *NGTT*, Deel 49 Nommers 1 & 2 MAART en JUNIE 2008, 269.

¹⁹⁷ Malherbe, R, Die impak van die grondwet op godsdienst – ‘n voorlopige waarneming, *NGTT*, Deel 49 Nommers 1 & 2 MAART en JUNIE 2008, 269.

¹⁹⁸ [2014] ZASCA 151.

¹⁹⁹ [2014] ZASCA 151.

²⁰⁰ Van Coller, H, The Church, the Bishop, and the Missing Money: A Reflection on the Case of Bishop Ngewu and the Anglican Church of Southern Africa, *Oxford Journal of Law and Religion*, Volume 6, Issue 3, 2017. 610-618.

²⁰¹ [2016] ZAKZPHC 88

²⁰² (26926/05) [2008] ZAGPHC 269; (2009) 30 ILJ 868 (EqC) (27 August 2008).

verklaarde de rechtbank dat het hof zich niet kan bemoeien met het kiezen en benoemen van spirituele leiders in een kerk. Wat de toepassing van arbeidscontracten van niet-geestelijke leiders betreft, heeft de rechtbank wel een stem.²⁰³ Ook in het geval van *Ecclesia de Lange v Presiding Bishop of the Methodist Church of Southern Africa*²⁰⁴ verklaarde het *Supreme Court of Appeal* dat dit soort geschillen (de seksualiteit van de spirituele leider) het soort geschil is dat een seculier hof zou moeten vermijden om te worden verstrikt raken, omdat de problemen te maken hebben met gevoelige kwesties van doctrine.

Onlangs werd nog een vorm van zelfregulering voorgesteld als reactie op (en om een alternatief te bieden voor) de erkenningsvoorstellen van de *South African Commission for the Promotion and Protection for the Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities (CRL-Commissie / Commission)*. Na afwijzing van de aanbevelingen van de *CRL-commissie*, adviseerde de *Parliamentary Portfolio Committee on Cooperative Governance and Traditional Affairs (COGTA)*, op verzoek van de religieuze gemeenschap tijdens vergaderingen voor het Parlement, dat de religieuze gemeenschap de mogelijkheid wordt geboden om een “bottom-up approach” in te dienen. Vandaar dat de *South African Council for the Protection and Promotion of Religious Rights and Freedoms* (de Raad) een “Gedragscode voor Godsdienst in Zuid-Afrika” heeft opgesteld (*Code*). Deze *Code* bevordert het recht op religieuze vrijheid en de zelfregulering van religieuze instellingen en religies in overeenstemming met de Zuid-Afrikaanse *Grondwet*. Binnen de *Code* verbinden religieuze instellingen zich ertoe om te handelen in het beste belang van de samenleving, onderworpen aan de wet van het land, tegen verwerpelijk gedrag van religieuze instellingen, terwijl men tegelijkertijd “mindful of the respective jurisdictions of religion and the state” is.²⁰⁵ De gedragscode, opgesteld door religieuze instellingen, zegt ook dat ze beloven om normen voor goed gedrag met betrekking tot hun financiële zaken te handhaven:

“We shall act honestly, with integrity and with full disclosure in respect of our finances.

- We shall refrain from unlawful, corrupt, manipulative or misleading conduct when soliciting contributions or securing funds.
- We shall respect the interests and well-being of givers and not pressurise them in any way into giving beyond their means. We shall not minister to anyone in a financially manipulative or exploitative manner.
- We shall not misappropriate funds, and shall honour and use gifts and contributions only for the purpose for which they were received, and shall communicate regularly with givers to acknowledge and confirm such contributions and expenditures.
- We shall keep accurate financial statements in accordance with accepted financial practices.
- We shall subject our financial statements to independent audit at least annually.

²⁰³ *Strydom v Nederduitse Gereformeerde Gemeente Moreleta Park*:paragraphs 16, 17, 18.

²⁰⁴ [2014] ZASCA 151.

²⁰⁵ <http://forsa.org.za/wp-content/uploads/2018/04/CRRF-Proposed-Code-of-Conduct-for-Religions-In-South-Africa.pdf>.

- We shall act transparently and, while maintaining confidentiality in respect of support and contributions, shall make our financial affairs openly available through reports and other means.
- We shall make ourselves accountable to our members or supporters in respect of management and finances in whatever way appropriate.
- Except insofar as we are entitled to reasonable remuneration, compensation or other income, we shall refrain from acting corruptly or fraudulently, and from enriching ourselves in any way out of the funds of our institution.”

Hieruit blijkt duidelijk dat er nieuwe initiatieven genomen worden, bepaalde wetgeving is ingevoerd en dat er minimale vormen van regulering met betrekking tot religieuze instellingen. Er is momenteel geen “erkenning” van religieuze groepen of registratie van religieuze instellingen vereist. De *CRL-commissie* probeert echter een vorm van regulering en toezicht van religieuze instellingen voor te stellen.

2. Recente voorstellen betreffende erkenningscriteria door de *CRL-commissie*

Zuid-Afrika heeft onlangs internationale krantenkoppen gehaald met pogingen om de regulering van religieuze instellingen in het land te hervormen. In augustus 2015 lanceerde de *CRL-commissie* een onderzoek naar wat zij de “commercialisering van religie” of “*commercialisation of religion*” noemen. De “commercialisering van religie” wijst op het “misbruik van de geloofssystemen van mensen” (“*abuse of people’s belief systems*”) door religieuze instellingen met betrekking tot hoe deze instellingen financieel worden bestuurd.²⁰⁶ Dit onderzoek was een reactie op een aantal mediaberichten over onaangename praktijken van verschillende religieuze organisaties (meestal verbonden aan christelijke denominaties). Deze ongewenste praktijken omvatten: gemeenteleden die gedwongen worden om gras te eten om “dichter bij God te zijn”,²⁰⁷ het drinken van benzine²⁰⁸ en het spuiten van insecticide op gelovigen onder het voorwendsel dat dit mensen met kanker en HIV kan genezen.²⁰⁹

2.1 De *CRL-Commission* van Zuid-Afrika

²⁰⁶ <http://www.crlcommission.org.za/>. These are the words of the chairperson Ms Thoko Mkhwanazi-Xalavu.

²⁰⁷ *Lawn again Christians: South African preacher makes congregation eat grass to “be closer to God”*, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2537053/Lawn-Christians-South-African-preacher-makes-congregation-eat-GRASS-closer-God.html>.

²⁰⁸ <http://www.bbc.com/news/world-africa-38051923>.

²⁰⁹ BBC News. <http://www.bbc.com/news/world-africa-38051923>. Zie ook, <http://www.crlcommission.org.za/docs/Preliminary%20Report%20of%20the%20hearings%20on%20Commercialization%20of%20Religion%20and%20abuse%20of%20people's%20belief%20systems.pdf>.

Hoofdstuk 9 van de *Constitution of the Republic of South Africa*, 1996 (de *Grondwet*) verleent een grondwettelijk mandaat aan de *Commission for the Promotion and Protection of The Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities (CRL Commission)*.²¹⁰ De *Commissie* is onafhankelijk van de regering en is alleen onderworpen aan de Grondwet en de wet. Ze moeten onpartijdig zijn en “hun bevoegdheden en hun functies uitoefenen zonder angst, gunst of vooroordeel”.²¹¹

Artikel 185 van de *Grondwet* bepaalt dat de taken van de *CRL-commissie* zijn: (i) *bevorderen* van de eerbiediging van de rechten van culturele, religieuze en linguïstische gemeenschappen; (ii) *bevordering* van vrede, vriendschap, menselijkheid, verdraagzaamheid en nationale eenheid tussen culturele, religieuze en taalgemeenschappen, op basis van gelijkheid, non-discriminatie en vrije associatie; (iii) de *oprichting* of *erkenning*, in overeenstemming met de nationale wetgeving, van een culturele of andere raden voor gemeenschappen in Zuid-Afrika aan te bevelen; en (iv) het *monitoren*, *onderzoeken*, *onderwijzen*, *lobbyen*, *adviseren* en *rapporteren* over kwesties met betrekking tot het recht op culturele, religieuze en taalgemeenschappen [artikelen 4 en 5 van de *Commission for the Promotion and Protection of The Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities Act (CRL Act)*]²¹² herhalen deze begrippen]. Volgens artikel 5 van de *CRL Act* kan de *Commissie* ook het oplossen van wrijvingen tussen en binnen culturele, religieuze en taalgemeenschappen *vergemakkelijken*, *aanvragen ontvangen en afhandelen* met betrekking tot de rechten van deze gemeenschappen, *aanbevelingen* doen aan het geschikte staatsorgaan met betrekking tot wetgeving die van invloed is op de rechten van culturele, religieuze en linguïstische gemeenschappen. De *Commissie* kan databanken van culturele, religieuze en taalgemeenschappelijke organisaties en instellingen opzetten en bijhouden.

Het is duidelijk dat de *Commissie* volgens de *Grondwet* en de *CRL Act* niet de eerste, noch de laatste scheidsrechter van religie in Zuid-Afrika is. Ze moet het recht op vrijheid van godsdienst *bevorderen* en kan de oprichting van raden in Zuid-Afrika *aanbevelen*. Het kan de oplossing van wrijvingen *vergemakkelijken* en kan passende *aanbevelingen* doen aan religieuze gemeenschappen. De gebruikte taal suggereert de aard van adviesorgaan dat *aanbevelingen* kan doen en comités kan instellen, zonder religieuze instellingen te kunnen dwingen zich te onderwerpen aan regulerings- en

²¹⁰ Artikel 181 (1) (b), Hoofdstuk 9. *Constitution of the Republic of South Africa*, 1996.

²¹¹ Artikel 181(2). No person or organ of state may interfere with the functioning of these institutions (artikel 181(4)). The *Commission* is accountable to the National Assembly and must report on their activities to the National Assembly once a year (artikel 181(5)).

²¹² 19 van 2002 (*CRL Act*).

erkenningcriteria. De *Commissie* is bevoegd om klachten over de rechten van religieuze gemeenschappen te behandelen en kan de oplossing van wrijvingen vergemakkelijken, maar niet de uiteindelijke scheidsrechter inzake religieuze aangelegenheden zijn. Ze kan ook toezicht houden op de rechten van culturele, religieuze en linguïstische gemeenschappen (en waarschijnlijk gebruik maken van gevestigde juridische processen in het geval van schending van rechten). Dit is belangrijk omdat de functionering van de *Commissie* alleen onderworpen is aan de grondwet en ze een betrouwbare stem moet zijn voor de mensen en tegelijkertijd bijdraagt aan het hervormingsprogramma waartoe de *Grondwet* deze instellingen verplicht. Dit is belangrijk omdat de *CRL-commissie* in haar eindverslag de *CRL Act* wil wijzigen zodat deze de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid krijgt met betrekking tot kwesties over religieuze vrijheid.²¹³ Vandaar dat het eindrapport van de *CRL-commissie* wijzigingen in de *CRL Act* suggereert om de reikwijdte van de bevoegdheden met betrekking tot definitieve besluitvorming over religie uit te breiden.²¹⁴ Het antwoord van de religieuze gemeenschappen was vooral dat dit amendement ongrondwettelijk is en de *Commissie* bevoegdheden zal verschaffen om verstrikt te raken in de leerstellige kwesties van religies.

2.2 Vooronderzoek van de *CRL-commissie* (*preliminary investigation*), verslag (*final report*) en aanbevelingen over de erkenning van religie en religieuze instellingen.

Het onderzoek van de *Commissie* naar de “commercialisering” of “misbruik” van religie eindigde in maart 2016 en er werd een rapport uitgebracht. De *Commissie* heeft eerst een voorlopig onderzoek uitgevoerd dat is vastgelegd in het voorlopig rapport (*Preliminary Report of the Hearings on Commercialisation of Religion and Abuse of People’s Belief Systems*).²¹⁵ Het voorlopige en het definitieve rapport (*final report*) beweerden dat door recente controversiële nieuwsberichten (zoals het eten van gras en andere controversiële gebeurtenissen), een groot deel van de samenleving zich afvroeg of religie een commerciële instelling of handelswaar is geworden om enkelen te verrijken - vandaar de commercialisering van religie. Noch de voorlopige, noch de definitieve verslagen definiëren echter “commercialisering” voor dit doel.

²¹³ Pagina 47 en 48 *CRL Final Report*.

²¹⁴ Pagina 48 *CRL Final Report*.

²¹⁵

<http://www.crlcommission.org.za/docs/Preliminary%20Report%20of%20the%20hearings%20on%20Commercialization%20of%20Religion%20and%20abuse%20of%20people's%20belief%20systems.pdf>

Het eindverslag (*Proposal and Report of The Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities*) bevordert over het algemeen strengere en meer geformaliseerde voorschriften voor religieuze instellingen in Zuid-Afrika (buiten de nogal weinige vormen van regelgeving die al bestaan). De antwoorden van religieuze gemeenschappen waren enorm en meestal negatief ten opzichte van de beoogde verordening.²¹⁶ In haar beschouwing van het rapport van de *CRL-commissie* lijkt de *Parliamentary Portfolio Committee on Cooperative Governance and Traditional Affairs* (COGTA)²¹⁷ de kant van de geloofsgemeenschappen te hebben gekozen. COGTA stelde dat er al wetten van kracht zijn die veel van de problemen die in het CRL-rapport worden genoemd kunnen aanpakken, maar dat deze niet goed worden afgedwongen.²¹⁸ De COGTA stelde ook voor dat het beter is om een *bottom-up* benadering te ontwikkelen waarin een “gedragscode” wordt opgesteld die afkomstig is van de religieuze instellingen. Zelfs na deze suggesties van de COGTA was de *CRL-commissie* nog steeds bezig met het volgen van hun voorgestelde rapport.²¹⁹

De Commissie deed verschillende aanbevelingen in beide verslagen (voorlopig en definitief) over de bestrijding van de “commercialisering van religie”. Deze aanbevelingen impliceren een of andere vorm van “licensing”, “registration” of “regulation”. Alle religieuze leiders zouden moeten worden geregistreerd omdat de *Commissie* een database van culturele, religieuze en taalgemeenschapsorganisaties en -beoefenaars wil bijhouden.²²⁰ Bovendien zouden alle religieuze instellingen of “erediensten” ook worden geregistreerd.²²¹ Er zou een *Peer Review Council* moeten zijn bestaande uit *peers* van elke religie die toestemming zouden geven om te werken met individuele religieuze leiders. Op deze manier worden religieuze leiders geregistreerd of een licentie gegeven door de *Peer Review Council*. Er zou dan een commissie zijn voor elke religie (bijvoorbeeld

²¹⁶ De meeste van deze reacties zijn opgenomen in de workshop van 27 juni 2017 - *Parliamentary Portfolio Committee on Cooperative Governance and Traditional Affairs* (COGTA). Zie ook – *Report of the PC on COGTA on the Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities (CRL Commission) on the Commercialisation of Religion and Abuse of Peoples Beliefs (14 February 2018)*.

²¹⁷ Binnen Zuid-Afrika voeren de twee huizen van het parlement (*National Assembly* en *National Council of Provinces*) een deel van hun werk uit in parlementaire commissies. De verschillende parlementaire commissies (waarvan COGTA er één is) hebben de functie om facturen te overwegen en te wijzigen en facturen te initiëren, speciale verzoekschriften te overwegen, gebieden van het openbare leven te onderzoeken of zaken van openbaar belang, naast andere functies (<https://www.parliament.gov.za/how-parliament-is-structured>).

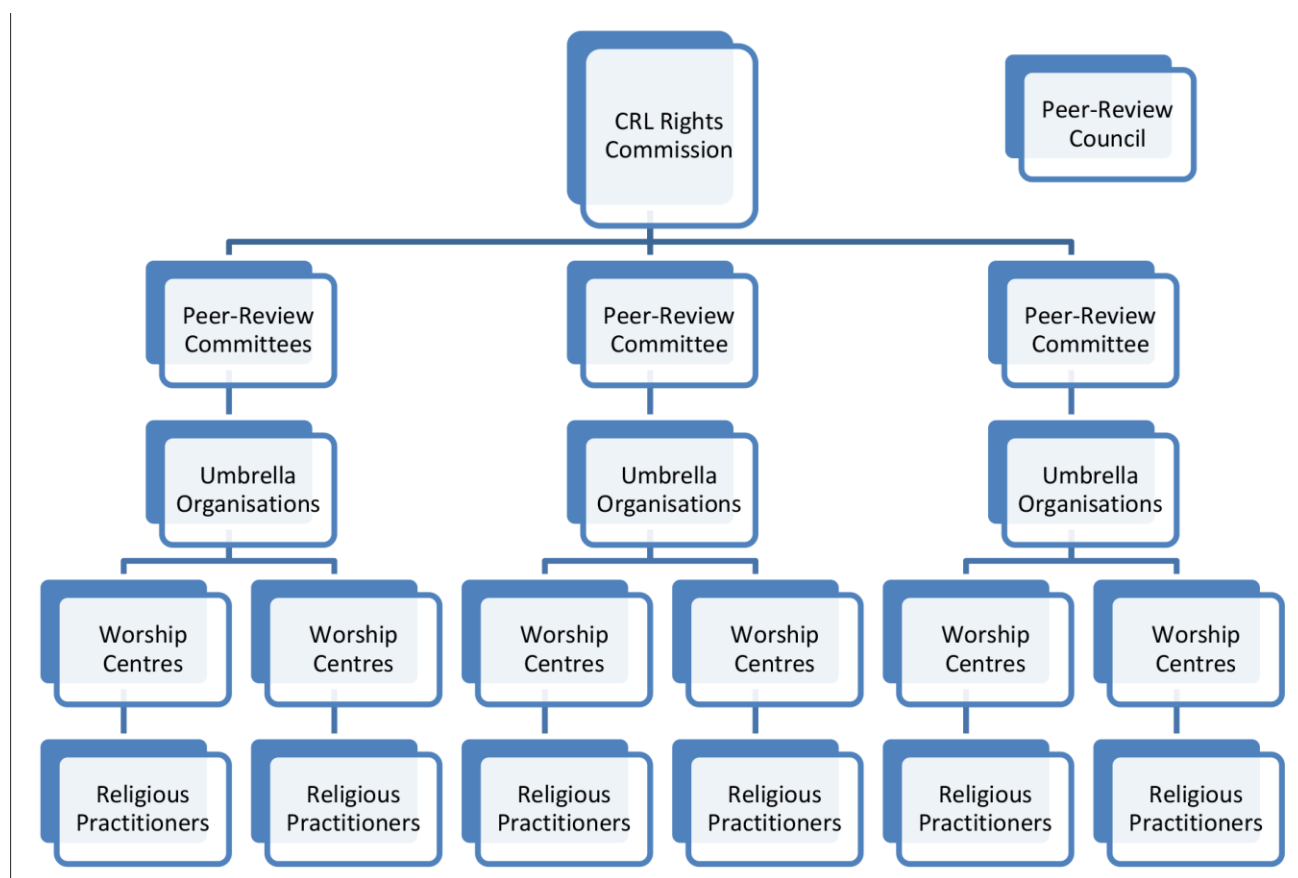
²¹⁸ *Report of the PC on COGTA on the Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Cultural, Religious and Linguistic Communities (CRL Commission) on the Commercialisation of Religion and Abuse of Peoples Beliefs (14 February 2018)*.

²¹⁹ **CRL Still Set on (State) Regulation of Religion**, <https://forsa.org.za/crl-still-set-on-state-regulation-of-religion/>; Christina Pitt, *CRL Rights Commission to go to ConCourt after Ngcobo massacre, 2018-02-26* <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/crl-rights-commission-to-go-to-concourt-after-ngcobo-massacre-20180226>.

²²⁰ Pagina 43, *CRL Final Report*.

²²¹ Pagina 44, *CRL Final Report*.

Christian Peer Review Committee) waarvan de voorzitter lid zal zijn van de Raad (*Peer Review Council*). Elk comité heeft een mechanisme voor geschillenbeslechting dat zij zelf zullen instellen. Elke religie heeft een geaccrediteerde overkoepelende (paraplu) organisatie die de bevoegdheid krijgt om het verlenen van een vergunning aan instellingen en individuele beoefenaars aan te bevelen. Het is niet duidelijk welke criteria moeten worden gebruikt voor de aanbeveling van het verlenen van licenties aan een religieuze instelling of aan een “*religious practitioner*”. De koepelorganisaties zullen ook een toezichthoudende functie hebben, waarbij het wordt toegestaan om “minimumnormen voor goed bestuur vast te stellen” en toezicht te houden over zij die niet aan deze minimumnormen voldoen. Gemeenschappen en individuen kunnen klachten over religieuze instellingen en individuele beoefenaars indienen bij de overkoepelende organisaties. De disciplinaire procedures worden uitgevoerd door de overkoepelende organisaties.²²² Er is daarom, als hoogste autoriteit, een Peer Review Council. Daaronder zijn de Peer Review commissies met koepelorganisaties onder hen voor elke soort religieuze instelling. In laatste instantie zullen de uiteindelijke beslissingsbevoegdheden bij de *CRL-commissie* liggen.²²³

²²² *Preliminary Report*, paragraaf 17. De overkoepelende (paraplu) organisatie kan de Peer-Review Commissie (*Peer-Review Committee*) en de Commissie (*CRL Commission*) ook aanbevelen om een lid uit het register van religieuze leiders te verwijderen (pagina 46, *CRL Final Report*).

²²³ *CRL Final Report*, pagina 47.

*Figuur 1: De structuur die de CRL-commissie (Commission) voorstelt voor de regulering van religieuze instellingen.*²²⁴

Het *voorlopige rapport (Preliminary report)* van de *CRL-commissie* bepleitte de accreditatie van een religie als zodanig (en niet alleen de verschillende religieuze instellingen), bijvoorbeeld het christendom en de islam, maar dit werd niet expliciet herhaald in het eindverslag (*final report*). Volgens het voorlopige rapport (*preliminary report*) moet de *CRL Act* worden gewijzigd om eisen te stellen aan een religie om te kwalificeren als een religie als zodanig en om erkend te worden. Er moet bijvoorbeeld een religieuze tekst zijn, er moeten grondleggende documenten zijn, er moet een aanzienlijk aantal volgers zijn en een reeks regels en praktijken die het leven van volgers op een specifieke manier ordenen.²²⁵ Hoewel niet herhaald in het eindrapport, werd wel gesteld dat een geaccrediteerde overkoepelende organisatie (paraplu organisatie) die bevoegdheid zou moeten hebben “*to recommend the licensing of institutions and individual practitioners*”. Dit impliceert een vorm van regulering van een religie zelf (zoals het christendom en de islam).

3. Conclusie

Zoals eerder vermeld, werden de suggesties van de *CRL-commissie* niet aanvaard door het parlement noch door de religieuze instellingen. Het voorgestelde schema van de *Commissie* kan echter dienen als een interessante benadering tot de erkenning, regulering en toezicht van religieuze instellingen, hoewel het niet aanvaard wordt binnen de Zuid-Afrikaanse context zelf. Bovendien kan het als een interessant model dienen in landen waar erkenningscriteria al geaccepteerd en geïmplementeerd zijn. De minimale controle en regulering van religieuze instellingen in Zuid-Afrika, hoewel ongekend in België, voegt een academisch verrijkende benadering toe met betrekking tot het functioneren van religieuze instellingen in een land en hun relatie met de staat.

4. SWOT-analyse (Zuid-Afrikaanse voorbeelden voor zwakke punten en bedreigingen zoals in het rapport in het kader van het onderzoeksproject naar *de adequaatheid van de erkenningscriteria voor lokale geloofsgemeenschappen en de handhaving van deze criteria*)

²²⁴ *CRL Final Report*, pagina 42.

²²⁵ *CRL Preliminary Report*, paragraaf 18(1).

België	Zuid-Afrika
Zwaktes	
De regeling is sterk geënt op rooms-katholieke eredienst waardoor er problemen rijzen bij erediensten die pluriform zijn en geen uniform gezag hebben	<p>Er is enorme vloeibaarheid en diversiteit tussen religieuze instellingen in Zuid-Afrika. De religieuze instellingen zijn ook niet zo gestructureerd als de katholieke kerk. Zo'n gestructureerde aanpak, waarbij religieuze instellingen worden gegroepeerd in bredere groepen en onderworpen aan reguleringscriteria, lijkt bijna onmogelijk.</p> <p>Sommige religieuze instellingen hebben zich verenigd in maatschappelijke organisaties (zoals de Zuid-Afrikaanse Raad van Kerken). Maar dit was uit eigen beweging en niet binnen vooraf bepaalde staatsstructuren. Binnen deze organisaties zijn er administratieve hiërarchieën die door de religieuze instellingen zelf zijn ingesteld.</p>
Onduidelijkheid in hoeverre een geloofsgemeenschap haar eigen kosten moet kunnen dragen en wat hiervoor minimaal volstaat.	Er zijn geen financiële voordelen van de overheid (niet in het huidige systeem en ook niet in de voorgestelde structuur door de CRL-commissie). Fiscale voordelen bestaan.
Onvoldoende toezicht?	Het voorstel van de CRL-commissie is een mechanisme voor geschillenbeslechting en voorziet ook in wat toezicht. De

	<p>overkoepelende organisaties kunnen normen voor goed gedrag stellen en maatregelen opleggen aan religieuze instellingen en beoefenaars die zich niet aan deze normen houden.</p> <p>De overkoepelende (paraplu) organisatie kan de Peer-Review Commissie (<i>Peer-Review Committee</i>) en de Commissie (<i>CRL Commission</i>) ook aanbevelen om een lid uit het register van religieuze leiders te verwijderen (pagina 46, <i>CRL Final Report</i>).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurders hebben niet altijd de geschikte administratieve bekwaamheid • Geen (voldoende) communicatie tussen de verschillende overheden • Bevoegdheden die niet bij de juiste overheid zitten en een onduidelijke bevoegdheidsverdeling (in het bijzonder voor het verslag over de lokale betrokkenheid) • Contacten met verschillende gemeenten is moeilijk voor geloofsgemeenschappen die erkend zijn op provinciaal niveau en die een grote gebiedsomschrijving hebben • Verschillende vormen van toezicht die niet gelijklopend zijn • Korte termijnen voor de overheden om beslissingen te nemen 	<p>In het voorstel van de CRL Commissie is het niet de overheid als zodanig die het toezicht moet toepassen. Het is eerder een afzonderlijke structuur, bestaande uit de religieuze instellingen zelf, met de CRL-commissie (een grondwettelijk mandaat) aan het hoofd van de structuur. De religieuze instellingen handelen op deze manier niet rechtstreeks met overheidsinstellingen, maar eerder met een instelling die van onderop is opgebouwd met de Constitutionele structuur (Commissie) als hoofd.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Onduidelijkheid wat maatschappelijke relevantie nu precies 	<p>Er is geen vereiste dat religieuze instellingen zouden moeten</p>

<p>inhoudt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke relevantie is moeilijk te bewijzen in religieuze instellingen die van nature meer gesloten zijn, bijvoorbeeld orthodox-joodse erediensten 	<p>aantonen dat ze maatschappelijk relevant zijn. Dit wordt gezien als enkel de zaak van de religieuze instelling.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Het kan zijn dat Onbetrouwbare financiële cijfers van geloofsgemeenschappen gegeven worden die veranderen zodra een geloofsgemeenschap erkend is 	<p>Financieel misbruik is een probleem bij sommige Zuid-Afrikaanse religieuze instellingen, aldus het voorstel van de CRL-commissie.</p> <p>De gedragscode opgesteld door religieuze instellingen zegt ook dat ze beloven om normen voor goed gedrag met betrekking tot hun financiële zaken te handhaven.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn maar een beperkt aantal sancties 	<p>Er zijn geen speciale sancties voorzien voor religieuze instellingen en hun erkenning in de huidige Zuid-Afrikaanse structuur. Bestaande belasting-, immigratie- en fraudewetten worden gebruikt om wangedrag door religieuze instellingen aan te pakken. Rechtbanken hebben ook de jurisdictie om beslissingen te nemen over tijdelijke geschillen - zoals arbeidsovereenkomsten (indien oneerlijk uitgevoerd en de voorschriften van de religieuze instelling niet worden nageleefd of niet bestaan).</p>

Met andere woorden, de religieuze instellingen hebben meestal hun eigen geschillenbeslechtsmechanismen als het gaat om leerstellige kwesties. Als dit door leden wordt overeengekomen, kan het niet als "oneerlijk" worden gemaakt door een seculiere rechtbank in Zuid-Afrika (bijvoorbeeld homoseksuele verbintenissen). Als een kerk bijvoorbeeld geen duidelijke arbeidsovereenkomst en procedures voor de uitvoering ervan heeft, kunnen de seculiere rechtbanken tussenkomen op basis van het creëren van een samenleving die procedureel rechtvaardig en eerlijk is (maar zonder enige inmenging in de doctrinaire inhoud).

De *CRL-commissie* heeft een mechanisme voor geschillenbeslechting voorgesteld via het hierboven voorgestelde schema.